

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
Central Bureau of Statistics
دائرة الإحصاء المركزية

פני החברה בישראל

ישראל מאין ולאן?

דוח מס' 6

חשון תשע"ד | אוקטובר 2013

רשימת פרסומים נבחרים

(בהוצאת הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה), 1.10.2013

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

- 200.- שנתון סטטיסטי לישראל 2013 (מס' 64) @
שנתון סטטיסטי לישראל 2013 (מס' 64) - תרשימים @
שנתון סטטיסטי לישראל 2013 (מס' 64) - מפות @
ישראל במספרים 2012 (עברית, אנגלית וערבית) @
78.- חינור ותרבות – מבחר נתונים (תדפיס מתוך שנתון סטטיסטי לישראל 2012) □
- (ב) **ירחונים**
הירחון הסטטיסטי לישראל @
ירחון לסטטיסטיקה של מחירים @
ירחון לסטטיסטיקה של סחר חוץ @
ירחון לסטטיסטיקה של תעסוקה ושכר @
ירחון סקרי כוח אדם @
לקט אינדיקטורים כלכליים על ההתפתחויות בחודשים האחרונים @
- (ג) **רבעונים**
רבעון לסטטיסטיקה של תחבורה @
רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה @
רבעון לסטטיסטיקה של חקלאות @
רבעון סקרי כוח אדם @
רבעון לסטטיסטיקה של מקרו-כלכלה @
סקר דירות חדשות למכירה בבנייה ביזמה פרטית @
מגמות החשבון השוטף של מאזן התשלומים @
פעולות ופרסומים סטטיסטיים חדשים בישראל @
- (ד) **מפקד האוכלוסין - נתוני 2008** @
- (ה) **מפות ותוצרי מערכת מידע גאוגרפי**, נא לפנות לטלפון: 02-659-2666
- (ו) **פרסומים טכניים (כלים לעבודה הסטטיסטית)**
עדכון מדד מחירי תשומה בסלילת כבישים, ינואר 1996 (לקט 1996/5) □
מפתחות מעבר לסיווג החדש של ענפי הכלכלה (1993) ושל משלחי היד (1994)
50.- בסקרי כוח אדם בישראל (לקט 1996/17) □
50.- החלפת מדגם מדדי שכר ותעסוקה 1995, והסיווג החדש של ענפי הכלכלה (לקט 1997/1) □
50.- השתנות ימי עבודה ותאריכי החגים בישראל, 1980-2010 (לקט 1999/4) □
50.- הגורמים העונתיים וגורמי ההתאמה מראש לשנת 2011, מגמות ל-2007-2011 @
50.- מדדי מחירים של תפוקה ותשומה בענף החקלאות (טכני 58) □
75.- מדד המחירים לצרכן, 1992 (טכני 60) □
130.- הסיווג האחדיד של משלחי היד, 1994 (טכני 64) @
75.- מדד מחירי תשומה בבנייה למגורים, 1995 (טכני 66) □
75.- טיפולוגיה של משקי הבית והמשפחות בישראל 1999 (טכני 73) @
75.- סקרי כוח אדם: השינויים במתודולוגיה, בהגדרות ובשאלון 2003-1954 (טכני 78) @
40.- מפתח המעבר מהסיווג האחדיד של משלחי היד - 1994 לסיווג ISCO-88 (טכני 79) @
110.- הסיווג האחדיד של ענפי הכלכלה, 2011 (טכני 80) @
60.- הצגה חזותית של נתונים סטטיסטיים – כללים להכנת תרשימים ומפות □
מחולל לוחות של הסקר החברתי @
המלצות ועדת משנה לסיווג רשמי של ענפי ההייטק @ – מחקרים, ניירות עבודה וניירות טכניים
- (ז) **ניירות עבודה** (ר' רשימה באתר הלמ"ס – מחקרים, ניירות עבודה ופרסומים טכניים)
- (ח) **פרסומים לפי נושא (בסדר אלף-ביתי) - פרסומים מיוחדים (פ"מ), פרסומי יובל, לקטים, פרסומי אינדיקטורים חברתיים, דוחות מחקר, "סטטיסטי-קל"**

אוכלוסייה

- מפקד האוכלוסין והדיר - נתוני 2008 @
□ קובץ היישובים בישראל 2003-2010 (כולל מפיץ גאוגרפי) @
□ תכונות דמוגרפיות של האוכלוסייה בישראל, 1995-1999 (פ"מ 1182) □ כולל @
□ בני 60 ומעלה בישראל - ממצאים מתוך סקר שנערך בשנים 1997-1998 (פ"מ 1223) □ כולל @
(1) בקנייה ישירות מהלשכה המרכזית לסטטיסטיקה - אין להוסיף מע"מ.
(2) דמי משלוח בדואר: 15 ש"ח.
(3) בכל מקום שבו מצוין מחיר לצד פרסום המופיע רק באינטרנט ועל גבי תקליטור – המחיר מתייחס לתקליטור.
□ ניתן לרכוש כפרסום מודפס. □ או ○ פרסום הניתן לרכישה על גבי דיסקט או תקליטור.
@ מתפרסם באינטרנט - www.cbs.gov.il

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

אוכלוסייה (המשך)

- 75.- תחזיות אוכלוסיית ישראל עד שנת 2025 (פ"מ 1238) @
- 75.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר – מגמות דמוגרפיות, 2001-1990 (פ"מ 1271) @
- 40.- תכונות דמוגרפיות וחברתיות של הפונות לוועדות להפסקת היריון בישראל 2003 (פ"מ 1324) @
- 40.- הקיבוצים ואוכלוסייתם: תמורות דמוגרפיות בשנים 2005-1961 (פ"מ 1327) @
- 40.- האוכלוסייה האתיופית בישראל: תכונות דמוגרפיות 2006 (פ"מ 1367) @
- משקי בית ומשפחות: תכונות דמוגרפיות 2009-2010, עפ"י סקרי כוח אדם (פ"מ 1490) @
- משקי בית – תכונות כלכליות וצפיפות דיור, על פי סקרי כוח אדם 2011 (פ"מ 1505) @
- הקשישים בישראל: מאפיינים דמוגרפיים, חברתיים, משפחתיים וכלכליים לאורך הזמן – ניתוח נתונים ממפקדי האוכלוסין והדיר 1961-1995 (דוחות מחקר מס' 4) @
- 53.- בית שמש – אוכלוסייה, מבנים ודירות (ממצאים ממפקד משולב שנערך בשנת 2002) @
- 60.- גבעתיים 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @
- טירה 2004; אלישע, ירחיב ונווה ימין 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @
- ילדים 2001 (סטטיסטיקה) @
- נשים וגברים בישראל 1990-2009 (סטטיסטיקה) @
- האוכלוסייה הערבית בישראל 2008 (עברית, ערבית, אנגלית) (סטטיסטיקה) @
- אוכלוסיית ישראל – תכונות דמוגרפיות 1990-2009 (סטטיסטיקה) @
- ששים שנה בראי הסטטיסטיקה (סטטיסטיקה) @

איכות הסביבה

- מדדים לפיתוח בר-קיימה בישראל, 2009 (פ"מ 1484) @
- חשבון לווין של המים בישראל, 2007-2008 (פ"מ 1489) @
- הוצאות לשמירה על הסביבה בענפי התעשייה והחשמל 2010 (פ"מ 1527) @
- 50.- סקר שפכים, 1994 (לקט 1996/35) @
- מדדי פיתוח בר קיימה (סטטיסטיקה) @

בינוי

- סקר דירות חדשות למכירה בבנייה פרטית, אפריל-יוני 2013 @
- 75.- מדד מחירי תשומה בבנייה למגורים, 1995 (טכני 66) @
- סקר טכנולוגיות בנייה למגורים בישראל – מבנים בבנייה בסוף 2002 (פ"מ 1221) @
- הבינוי בישראל 2011 (פ"מ 1506) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 6) - בינוי @
- בינוי ותנאי דיור 1985-2010 (סטטיסטיקה) @

בריאות

- 130.- סיבות מוות, 1996-1997 (פ"מ 1124) @
- 60.- אשפוזים 1995 (פ"מ 1125) @
- 110.- סטטיסטיקה אבחנתית של אשפוזים 1993 (פ"מ 1177) @
- 60.- לידות מת, 1997-2002 – מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1260) @
- 190.- פרופיל בריאותי-חברתי של היישובים בישראל, 1998-2002 (פ"מ 1270) @
- 53.- תמותת תינוקות, 1997-2004 – מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1332) @
- סקר בריאות 2009, ממצאים כלליים (פ"מ 1500) @
- ההוצאה הלאומית לבריאות, 1962-2011 (פ"מ 1507) @
- לוחות תמותה שלמים של ישראל, 2007-2011 (פ"מ 1521) @
- 75.- בריאות ומשאבי בריאות בישראל, 1990-1995 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 1) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 7) – בריאות @

הגירה פנימית

- 75.- הגירה פנימית של עולי שנות התשעים בישראל, 1997 (פ"מ 1109) @
- 40.- הגירה פנימית בישראל, 2003-2005 (לקט 2007/20) @

חברה

- 135.- פני החברה בישראל, דוח מס' 1, תשרי תשס"ט, אוקטובר 2008 (פ"מ 1343) @
- 150.- פני החברה בישראל, דוח מס' 2, תשרי תש"ע, אוקטובר 2009 @
- 160.- פני החברה בישראל, דוח מס' 3, חשוון תשע"א, אוקטובר 2010 @
- 160.- פני החברה בישראל, דוח מס' 4, חשוון תשע"ב, אוקטובר 2011 @
- 180.- פני החברה בישראל, דוח מס' 5, חשוון תשע"ג, אוקטובר 2012 @
- 180.- פני החברה בישראל, דוח מס' 6, חשוון תשע"ד, אוקטובר 2013 @
- 60.- הסקר החברתי 2002 – שאלון גרעין (אינדיקטורים חברתיים מס' 8) @
- 75.- הסקר החברתי 2002 – הסדרי פנסיה וחיסכון לקראת פרישה (אינדיקטורים מס' 9) @
- 75.- הסקר החברתי 2003 – רווחת האוכלוסייה (אינדיקטורים חברתיים מס' 10) @
- 85.- הסקר החברתי 2004 – סידורים לילדים בהקשר של תעסוקת הורים (אינדיקטורים מס' 12) @
- 59.- הסקר החברתי 2005 – השתתפות בכוח העבודה (אינדיקטורים חברתיים, מס' 14) @
- 59.- הסקר החברתי 2006 – מטפלים ללא תמורה כספית (פ"מ 1323) @

רשימת פרסומים נבחרים

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

חברה (המשך)

- 59.- הסקר החברתי 2007 - רוחות האוכלוסייה ועמדות כלפי שירותי ממשל (פ"מ 1356) @
- 65.- הסקר החברתי 2008 - מוביליות חברתית (פ"מ 1402) @
- 75.- הסקר החברתי 2009 - דתיות ומסורת ומשפחתיות (פ"מ 1433) @
- 78.- הסקר החברתי 2010 - בריאות ואורח חיים, שימוש במחשב ובאינטרנט (פ"מ 1477) @
- 78.- הסקר החברתי 2011 - למידה לאורך החיים ושימוש בשפות (פ"מ 1518) @
- 100.- ישראל - דוח חברתי לשנים 1990-2003 (אינדיקטורים חברתיים מס' 11) @
- 59.- החינוך בישראל בראי הסטטיסטיקה 1995-2004 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 13) @
- הסקר החברתי 2007-2008 (סטטיסטי-קל) @
- מחולל לוחות של הסקר החברתי @

חינוך והשכלה

- 100.- סקר כוחות הוראה תש"ס (פ"מ 1193) @
- תלמידי כיתות י"ב, נבחנים בבחינות בגרות וזכאים לתעודה, לפי יישוב מגורים 2002-2003 (פ"מ 1233) @
- 110.- נגישות להשכלה על-תיכונית וגבוהה בקרב מסיימי תיכון בישראל, מחזורי תשנ"ד-תשנ"ו, מעקב עד תשס"ב (פ"מ 1243) @
- 75.- ספריות - מרכזי משאבים בבתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, תשס"ה (פ"מ 1297) @
- 46.- מוסדות חינוך על-תיכוניים לא-אקדמיים, תשס"ד-תשס"ה (פ"מ 1301) @
- 46.- ההוצאה הציבורית והפרטית לחינוך עבור תלמידי החינוך היסודי בישראל 2003 (פ"מ 1303) @
- 46.- החינוך בישראל - השוואה בין-לאומית 2004 (פ"מ 1325) @
- 53.- תלמידים עם צרכים מיוחדים, תשס"ז (פ"מ 1371) @
- 56.- תוצאות מבחני המיצ"ב (מדדי יעילות וצמיחה בית ספרית) בכיתות ה' ובכיתות ח, תשס"ב-תשס"ג (פ"מ 1386) @
- 73.- מקבלי תואר ראשון מהמוסדות להשכלה גבוהה: שביעות רצון מהלימודים, תעסוקה והמשך לימודים, תשס"ו (פ"מ 1413) @
- 61.- מקבלי תואר B.Ed. מהמכללות האקדמיות לחינוך תשס"ג (פ"מ 1423) @
- 59.- פעילויות הוראה ומחקר של אנשי הסגל האקדמי הבכיר באוניברסיטאות תשס"ט (פ"מ 1430) @
- 46.- סקר שירותי חינוך ורווחה, בתי ספר יסודיים ועל-יסודיים - חינוך עברי וחינוך ערבי, תשס"ח (פ"מ 1446) @
- 66.- מהלך לימודים והשתלבות בשוק העבודה של בוגרי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל 1999-2008 (פ"מ 1471) @
- 85.- השכלה גבוהה בישראל, תשס"ט (פ"מ 1475) @
- 128.- בוגרי קורסים להכשרה מקצועית למבוגרים 2006 (פ"מ 1476) @
- 55.- ההוצאה הציבורית והפרטית לחינוך עבור תלמידי בתי הספר התיכוניים בישראל 2003 (פ"מ 1501) @
- 55.- קריירה של בעלי תואר שלישי 2009 (פ"מ 1512) @
- 78.- ההוצאה הלאומית לחינוך 1962-2011 (פ"מ 1526) @
- 60.- יוממות לצורכי לימודים בקרב תלמידי החטיבה העליונה תשס"א (לקט 2003/17) @ - תקציר
- 60.- התמדה בלימודים ונשירה של תלמידים בכיתות ז'-י"ב, תשס"ב (לקט 2004/2) @
- 50.- פנימיות במוסדות חינוך על-יסודיים בחינוך העברי תשס"ב (לקט 2004/21) @
- 60.- תלמידים ומקבלי תואר במוסדות להכשרת עובדי הוראה, תשס"ג (לקט 2005/1) @
- 60.- מכללות אקדמיות תשס"ד (לקט 2006/1) @
- 75.- נבחנים בבחינות הבגרות בנתיב הטכנולוגי 2003 (לקט 2006/2) @
- 60.- תלמידים עולים במוסדות חינוך - תשס"ד (לקט 2006/4) @
- 60.- נבחנים בבחינות בגרות אקסטרניות 2003 (לקט 2006/13) @
- 40.- תרבות בבתי ספר יסודיים: תוכן ופעילויות תשס"ג (לקט 2007/1) @
- 53.- מוסדות חינוך - גני ילדים ובתי ספר יסודיים ועל-יסודיים תשס"ג-תשס"ד (לקט 2007/6) @
- 46.- ילדים בגני ילדים ובמעונות יום, תשס"ה (לקט 2007/9) @
- 75.- חינוך ומשאבי חינוך בישראל, 1990-1996 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 2) @
- 59.- החינוך בישראל בראי הסטטיסטיקה 1995-2004 (אינדיקטורים חברתיים, מס' 13) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 9) - חינוך והשכלה @
- 75.- תהליכי שינוי בהישגי השכלה בישראל מאז שנות החמישים (דוחות מחקר מס' 1) @ - תקציר

חקלאות

- רבעון לסטטיסטיקה חקלאית @
- 100.- סקר החקלאות וההתיישבות, תשנ"ה 1995 (פ"מ 1081) @
- 55.- החקלאות בישראל (חשבון הענף; מדד מחירי תפוקה ותשומה) 2010-2011 (פ"מ 1499) @
- מאזן אספקת המזון 2011 (פ"מ 1519) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 2) - חקלאות @
- החקלאות בישראל 2004 (סטטיסטי-קל) @

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

חשבוניות לאומיים

- 60.- □ □ (פ"מ 1049) □ □
- 90.- □ □ (פ"מ 1077) □ □
- 75.- □ □ (פ"מ 1099) □ □
- פרויקט השוואה הבין-לאומי (ICP) - השוואה בין-לאומית של התוצר המקומי הגולמי ומרכיבי ההוצאה העיקריים במונחי שווי הקנייה (PPP) 1996 (פ"מ 1151) □ □
- 140.- □ □ (פ"מ 1175) □ □ כולל ○
- 40.- @ ○ (פ"מ 1398) @ ○
- חשבוניות המאזן הלאומי 2009 (פ"מ 1453) @
- לוח היצע ושימושים 2006, ולוח היצע לשנים 2008-2007 (פ"מ 1467) @
- ההוצאה הלאומית לבריאות, 2011-1962 (פ"מ 1507) @
- ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי, 2011-1989 (פ"מ 1509) @
- ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט 2011-1984/85 (פ"מ 1511) @
- הוצאות הביטחון בישראל 2011-1950 (פ"מ 1513) @
- 67.- חשבוניות לאומיים 2011-1995 (פ"מ 1514) □ @
- ההוצאה לצריכה פרטית, לפי ענף כלכלי 2011-1995 (פ"מ 1515) @
- חשבוניות המגזר הממשלתי 2011-1995 (פ"מ 1516) @
- חשבוניות המגזר הממשלתי במתכונת GFS 2011-2000 (פ"מ 1525) @
- ההוצאה הלאומית לחינוך 2011-1962 (פ"מ 1526) @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 3) - חשבוניות לאומיים @
- המשק הישראלי 1950-2006 (סטטיסטי-קל) @

כספים וביטוח

- 50.- □ □ (לקט 1999/17) @
- 75.- □ □ (לקט 2002) @ ○ (מס' 9) @ ○

מאזן התשלומים, סחר חוץ ואנרגיה

- מאגר נתוני האנרגיה בישראל @
- ירחון לסטטיסטיקה של סחר חוץ @
- סטטיסטיקה של סחר חוץ - שנתי: יבוא 2010-2007 - לפי סחורות וארצות @
- 180.- יבוא - סיווג סחורות □
- שנתי: יצוא 2010-2008 - לפי סחורות וארצות @
- 180.- יצוא - סיווג סחורות □
- 110.- סקר ייעודי יבוא, 1988 (פ"מ 952) □
- 50.- אנרגיה בישראל 2005 (לקט 2006/16) @ ○
- רבעון מגמות החשבון השוטף של מאזן התשלומים @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 5) - מאזן התשלומים @
- סחר חוץ 2010-2000 (סטטיסטי-קל) @

מחירים

- מאגר המחירים ומדדי המחירים בישראל @
- ירחון לסטטיסטיקה של מחירים @
- 50.- סקר עלות בנייה למגורים (עבור בניינים שבנייתם נסתיימה בשנת 1995) (לקט 1998/39) □
- 50.- מדדי מחירים של תפוקה ותשומה בענף החקלאות, 1986 (טכני 58) □
- 75.- מדד המחירים לצרכן, 1992 (טכני 60) □
- 75.- מדד מחירי תשומה בבנייה למגורים, 1995 (טכני 66) □

מחקר ופיתוח

- 90.- חדשנות במגזר העסקי, 2008-2006 (פ"מ 1463) @ □
- ההוצאה הלאומית למחקר ופיתוח אזרחי, 2011-1989 (פ"מ 1509) @
- 90.- מחקר ופיתוח עסקי 2009 (פ"מ 1502) @ □

ממשלה ורשויות מקומיות

- נתוני מפקד האוכלוסין 2008 @
- 125.- תוצאות הבחירות לכנסת ה-14, 29.5.1996 - כרך א' (פ"מ 1054) □
- 125.- תוצאות הבחירות לכנסת ה-14, 29.5.1996 - כרך ב' - פירוט לפי קלפיות (פ"מ 1055) □
- 180.- תוצאות הבחירות לרשויות המקומיות, כ"א בחשוון, תשנ"ט - 10.11.1998 (פ"מ 1112) □ □
- קובץ תוצאות הבחירות לכנסת ולראשות הממשלה ב-1996 וב-1999, לפי יישובים ואזורים
- 1,200.- סטטיסטיים, בשילוב נתונים ממפקד 1995 (SAS, ASCII, מבוחר נתונים ב- EXCEL) רק ○
- אפיון יחידות גאוגרפיות וסיווגן לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2008 (פ"מ 1530) @
- הרשויות המקומיות בישראל 2011 (פ"מ 1531) @

רשימת פרסומים נבחרים

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

ממשלה ורשויות מקומיות (המשך)

- 60.- בית שמש – אוכלוסייה, מבנים ודירות (ממצאים ממפקד משולב שנערך בשנת 2002) @ ☐ @
- גבעתיים 2004 (ממצאים מההכנה למפקד המשולב) @
- הדרום 2000 (סטטיסטיקה) @; ארבע ערים, מאפייני האוכלוסייה 2004 (סטטיסטיקה) @
- הצפון 2000 (סטטיסטיקה) @

עבודה ושכר

- 60.- כוח עבודה בקרב בני 55 ומעלה בישראל, 1986-1992 (פ"מ 943) ☐
- 90.- נשים בכוח העבודה בישראל 1987-1997 (פ"מ 1146) ☐ @
- 40.- הגדרות חלופיות של כוח העבודה (על פי סקרי כוח אדם), 2001-2007 (פ"מ 1346) @ ☐ @
- נוער בגיל 15-17: לימודים ועבודה, 1980-2007 (פ"מ 1380) @
- התפתחות תחום ההייטק בישראל בשנים 1995-2007 (פ"מ 1389) @
- 40.- פריון, תמורה למועסקים ותשואה להון 2005-2008 (פ"מ 1398) @ ☐ @
- מועסקים העובדים שעות מרובות 1995-2008 (פ"מ 1437) @
- סקרי כוח אדם 2011 (פ"מ 1504) @
- 40.- החלפת מדגם מדדי תעסוקה ושכר 2005 (לקט 2006/15) @ ☐ @
- 130.- הסיווג האחד של משלחי היד 1994 (טכני 64) ☐ @
- 75.- סקרי כוח אדם: השינויים במתודולוגיה, בהגדרות ובשאלון 1954-2003 (טכני 78) @ ☐ @
- 40.- מפתח המעבר מהסיווג האחד של משלחי היד - 1994 לסיווג ISCO-88 (טכני 79) @ ☐ @
- 60.- תעסוקה ואבטלה בישראל, 1990-2002 (אינדיקטורים חברתיים מס' 7) ☐ @ (תקציר) @
- 85.- הסקר החברתי 2004 - סידורים לילדים בהקשר של תעסוקת הורים (איל' חברתיים מס' 12) ☐ @ ☐ @
- 59.- הסקר החברתי 2005 - השתתפות בכוח העבודה (אינדיקטורים חברתיים, מס' 14) ☐ @ ☐ @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 10) - עבודה ושכר @
- סקר כוח אדם 1996-2006 (סטטיסטיקה) @
- המלצות ועדת משנה לסיווג רשמי של ענפי ההייטק @ - מחקרים, ניירות עבודה וניירות טכניים

עלייה

- 75.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר - מגמות דמוגרפיות, 1990-2001 (פ"מ 1271) @ ☐ @
- 110.- אוכלוסיית עולי בריה"מ לשעבר 1995 - מגמות דמוגרפיות (פ"מ 1076) ☐ @
- 90.- סקר הוצאות משק הבית 2000-2002 - משקי בית של עולי בריה"מ לשעבר (פ"מ 1231) @ ☐ @
- העלייה לישראל 2007-2010 (פ"מ 1483) @
- סקר קליטת עולים 2010-2011, ממצאים נבחרים (פ"מ 1520) @
- תעסוקת עולים שבאו מברית המועצות לשעבר באוקטובר-דצמבר 1993,
- 50.- מעקב לאחר שנתיים בארץ (לקט 1997/27) ☐
- 50.- תמותה בקרב עולים מברית המועצות לשעבר, 1990-1994 (לקט 1998/8) ☐
- 60.- תלמידים עולים במוסדות חינוך - תשס"ד (לקט 2006/4) @ ☐ @
- עולי חבר העמים 2000 (סטטיסטיקה) @ - (גם בשפה הרוסית)

פשיעה/סדר ציבורי

- 75.- סטטיסטיקה משפטית, 1993 (פ"מ 1031) ☐
- סקר נפגעי עבריינות, 2001 (פ"מ 1195) @
- 50.- סטטיסטיקה משפטית - בית המשפט העליון, 1994-1996 (לקט 1997/43) ☐
- 50.- פעולות בתי המשפט, 1997 (לקט 1998/16) ☐
- 50.- סטטיסטיקה פלילית, 1998-1999 (לקט 2001/5) ☐ @
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 8) - פשיעה ומשפט @
- פשיעה 1999-2008 (סטטיסטיקה) @

רמת חיים ורווחה

- 90.- סקר הוצאות משק הבית 2000-2002 - משקי בית של עולי בריה"מ לשעבר (פ"מ 1231) @ ☐ @
- 53.- משקי בית ערביים - הוצאות והכנסות, 2006 (פ"מ 1308) @ ☐ @
- משקי בית - תכונות כלכליות וצפיפות דיור, עפ"י סקרי כוח אדם, 2011 (פ"מ 1505) @
- 78.- סקר הוצאות משק הבית 2011, סיכומים כלליים (פ"מ 1517) @ ☐ @
- 67.- סקר הכנסות 2011 (פ"מ 1524) @ ☐ @
- אפיון יחידות גאוגרפיות וסיווג לפי הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה 2008 (פ"מ 1530) @
- 60.- דיור ותנאי מגורים בישראל 1990-1999 (אינדיקטורים חברתיים מס' 4) ☐ @
- 75.- פערים בין-אזוריים בישראל: נתוני מפקד האוכלוסין והדיור 1948-1995 (דוחות מחקר מס' 2) ☐ @
- גישות רב ממדיות למדידת העוני: ממצאים על סמך נתוני מפקד האוכלוסין והדיור 1995 (דוחות מחקר מס' 3) (אנגלית בלבד) ☐ @
- 59.- סקר הוצאות משק הבית וסקר הכנסות 2007 (סטטיסטיקה) @ (עברית, אנגלית, ערבית ורוסית)

המחיר בש"ח

(ללא מע"מ) (1) (2) (3)

תחבורה ותקשורת

- 75.- רבעון לסטטיסטיקה של תחבורה @
- 145.- סקר משאיות, 1990 (פ"מ 924) □
- 75.- סקר הרגלי נסיעה 1996/97 (פ"מ 1141) □
- 54.- על גבי תקליטור (כולל גם טעויות דגימה ונתונים ליישובים נבחרים)
- 48.- הרשעות ומורשעים בעברות נהיגה 2008-2006 (פ"מ 1415) @ □
- 67.- סקר נסועה (קילומטר), 2011 (פ"מ 1494) @ □
- 67.- כלי רכב מנועיים 2012 (פ"מ 1535) @ □
- 67.- סקר מסחר, שירותים, תחבורה, תקשורת ובינוי 2009 (פ"מ 1508) @ □
- 128.- ספירות תנועה בדרכים לא-עירוניות 2012-2007 (פ"מ 1523) @ □
- 115.- תאונות דרכים עם נפגעים, 2012 - חלק א: סיכומים כלליים (פ"מ 1528) @ □
- 128.- תאונות דרכים עם נפגעים, 2012 - חלק ב: תאונות בדרכים לא-עירוניות (פ"מ 1529) @ □
- 55.- מורשים לנהוג, 2012 (שם קודם: מצבת הנהגים בישראל) (פ"מ 1534) @ □
- 67.- כלי רכב מנועיים 2012 (פ"מ 1535) @ □
- תחבורה 1995-2006 (סטטיסטיקה) @
- מחולל לוחות של תאונות דרכים עם נפגעים (כולל יצירת מפות וניתוח מרחבי) @
- מפות ושאלות במערכת התחבורה ביישובים @

תיירות ושירותי הארחה

- רבעון סטטיסטי לתיירות ולשירותי הארחה @
- חשבון הלוויין של התיירות בישראל - סקירה כלכלית על פי לוח היצע ושימושים 2004 (פ"מ 1393) @ □
- 54.- תיירות 2011 (פ"מ 1503) @
- 60.- יציאות ישראלים לחו"ל 1999-2002 (לקט 2004/6) □
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 1) - תיירות @
- תיירות ושירותי הארחה 1990-2010 (סטטיסטיקה) @

תנועה טבעית

- 60.- תנועה טבעית: תמותה 1996 (פ"מ 1108) □ □
- 40.- תנועה טבעית: לידות חי, 2004 (פ"מ 1331) @ □
- 53.- תמותת תינוקות 1997-2004 - מאפיינים דמוגרפיים ובריאותיים (פ"מ 1332) @ □
- תנועה טבעית: נישואין וגירושין, 2002-2007 (פ"מ 1441) @
- לוחות תמותה של ישראל, 2011-2007 (פ"מ 1521) @

תעשייה ומסחר

- 75.- סקר מלאי ההון הקבוע הגולמי בתעשייה 1.1.1992 (פ"מ 1098) □ □
- 61.- ענפי טכנולוגיות המידע (ICT) 1995-2006 (פ"מ 1306) @ □
- 53.- סקר מוצרים וחומרים בתעשייה 2006 (פ"מ 1425) @ □
- 90.- חדשנות במגזר העסקי, 2006-2008 (פ"מ 1463) @ □
- 55.- מדדי תעשייה 2010 - סיכומים שנתיים (פ"מ 1480) @ □
- דמוגרפיה של עסקים - מקבץ נתונים סטטיסטיים ממרשם העסקים 2003-2010 (פ"מ 1486) @
- 90.- מחקר ופיתוח עסקי 2009 (פ"מ 1502) @ □
- 67.- סקר מסחר, שירותים, תחבורה, תקשורת ובינוי 2009 (פ"מ 1508) @ □
- 128.- סקר תעשייה 2009 (פ"מ 1510) @ □
- 67.- עוסקים ופדיון בענפי הכלכלה על פי מס ערך מוסף, 2009-2011 (פ"מ 1532) @ □
- 50.- סקר מבנה כוח אדם, דפוסי עבודה וחדשנות בתעשייה 1997 (לקט 1999/16) □
- 85.- סקר חברות ביוטכנולוגיה בישראל 2002 (לקט 2005/12) @ □
- 110.- הסיווג האחד של ענפי הכלכלה, 2011 (טכני 80) @ □
- 50.- סדרת פרסומי יובל (מס' 4) - א. כלל ענפי המשק; ב. תעשייה, מסחר ושירותים @
- תעשייה 1995-2005 (סטטיסטיקה) @
- ענפי טכנולוגיות המידע 2000 (סטטיסטיקה) @
- המשק הישראלי 1950-2006 (סטטיסטיקה) @

תרבות, בידור וספורט

- 110.- דפוסי השימוש בזמן בישראל, סקר תקצוב זמן, 1991/92 (פ"מ 996) □ □
- 75.- דפוסי השימוש בזמן בישראל, ממצאים נוספים מסקר תקצוב זמן 1991/92 (פ"מ 1029) □
- 60.- ספריות ציבוריות 1998 (פ"מ 1166) □ □
- 90.- הרגלי קריאה, בילוי וספורט 1999 (פ"מ 1187) @ □
- 46.- ספריות - מרכזי משאבים בבתי ספר יסודיים ועל-יסודיים, תשס"ה (פ"מ 1297) @ □
- ההוצאה הלאומית לתרבות, לבידור ולספורט 1984/85-2011 (פ"מ 1511) @
- 50.- עיתונים יומיים ותקופונים שיצאו בישראל, 1995 (לקט 1998/4) □
- 60.- ספרים שיצאו לאור בישראל 1996 (לקט 2000/22) □ □

עובדי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה שהשתתפו בהכנת הפרסום:

אגף המדען הראשי: ד"ר דמיטרי רומנוב

ענבר סבאג-שפייזמן – מרכזת הפרסום,
נורית דוברין, שלומית דרור-כהן, יגאל אייזנמן

אגף א - חינוך, השכלה ונכוחות הוראה: יפה שיף, עדנה שמעוני,

מיכל סלנסקי, אביאל קרנצלר, מירי אלון דדש, דוד מעגן,
מואפק סייף

אגף מיקרו-כלכלה: יפית אלפנדרי, ליאור דופז, יהונתן חיון,

דורון יגר בורשטיין, מרק פלדמן, מתן שמלצר, אורטל גאלו,
מרב יפתח-אורן, אורן שנער

אגף דמוגרפיה ומפקד: ד"ר אחמד חליחל, ארי פלטיאל,

קרול פלדמן, רינת כהן-מורנו, רשל רוזנברג, נעמה רותם,
אולגה ליטינצקי, מוריה גיורגי, דפנה הרטל, אירינה קורנילנקו,
ליאת איטלינו-רחבי, דבורית אנגיל-זאבי, אביעד קלינגר,
סופיה פארן, איל מהריאן, אורן רז

אגף תשתית-כלכלה: אורית ילון-שוקרון, אריה אברהם,

יונת קנת-שינפלד, מלכי בן-דוד, ד"ר משה ינאי,
עמית יגור-קרול, יניב שרעבי, גיורג קון, דינה כהן

אגף עסקים-כלכלה: אביתר קירשברג

אגף מקרו-כלכלה: נאוה ברנר, מירב כץ, ניצן שכטר

תחום הוצאה לאור: דלית גולדפוס – עורכת הפרסום

למידע נוסף בנושא פרסום זה
ניתן לפנות למרכזת הפרסום,
גבי ענבר סבאג-שפייזמן,
טל' 02-6592566.
inbars@cbs.gov.il

עיצוב וגרפיקה: סקורפיו 88
ירושלים, 2013

תוכן העניינים

17	הקדמה
19	ישראל מאין ולאן?
23	המדדים המרכזיים בשנת 2011 לעומת שנת 2010
29	מאפיינים דמוגרפיים של אוכלוסיית ישראל ומבט לעתיד

43

פרק 1 | רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

44	א. מבוא
45	ב. מונחים, הגדרות והסברים
45	1. רווחת האוכלוסייה
45	2. תעסוקה
47	3. רמת חיים
49	ג. מקורות הנתונים
50	ד. ממצאים עיקריים
50	1. רווחת האוכלוסייה
55	2. תעסוקה
69	3. רמת חיים של משקי בית
53	1.1 תיבה 1.1 רווחה, עוני ותמ"ג
62	1.2 תיבה 1.2 תחום ההייטק בישראל
74	1.3 תיבה 1.3 שוק הדיור בישראל

83

פרק 2 | עוני והדרה חברתית בהשוואה למדינות האיחוד האירופי

84	א. מבוא
84	ב. מונחים, הגדרות והסברים (לפי האיחוד האירופי)
85	ג. מקורות הנתונים
	ד. ממצאים עיקריים – השוואה בין-לאומית של מדדי העוני וההדרה חברתית –
87	לפי הגדרות האיחוד האירופי
87	1. אי-שוויון בחלוקת ההכנסות
88	2. אוכלוסייה בסיכון לעוני, לפי מין, סוג משק בית וגיל
91	3. תעסוקה והדרה חברתית
92	2.1 תיבה 2.1 קושי לכסות את ההוצאות החודשיות של משק הבית

96	מבוא	א.
97	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
98	מקורות הנתונים	ג.
99	ממצאים עיקריים	ד.
99	1. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2000-2011	
100	2. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2011	
105	3. סיבות עיקריות לפניות למחלקות לשירותים חברתיים	

102	רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר, 2011	■ תיבה 3.1
103	מאפייני הכנסה של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2010	◀ תיבה 3.1
108	הביטחון הסוציאלי בישראל - לאן?	◀ תיבה 3.2

118	מבוא	א.
119	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
119	1. כללי	
119	2. הישגים של תלמידי כיתות יב בבחינות הבגרות	
120	3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך ומעבר למסגרות לימוד אחרות	
120	4. השכלה גבוהה	
121	מקורות הנתונים	ג.
122	ממצאים עיקריים	ד.
122	1. לומדים במערכת החינוך	
123	2. הישגים בבחינות הבגרות	
141	3. המשך לימודים גבוהים של מסיימי תיכון	
142	4. נשירה מבתי ספר שבפיקוח משרד החינוך	
147	5. השכלה גבוהה	

139	תחזית תלמידים במערכת החינוך לשנת 2019	◀ תיבה 4.1
138	תלמידי כיתות יב הזכאים לתעודת בגרות, ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר, 2011	■ תיבה 4.1

156	מבוא	א.
157	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
158	מקורות הנתונים	ג.
159	ממצאים עיקריים	ד.
159	1. תוחלת חיים ותמותה	
164	2. סיבות מוות	
171	3. לידות והפסקות היריון בקרב נערות	
174	4. הערכה עצמית של בריאות	
176	5. בעלי מוגבלות	
178	6. משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות	
184	7. ביטוחי בריאות	
186	8. ההוצאה הלאומית לבריאות	
167	5.1 תיבה 5.1 תחזיות תוחלת חיים בישראל	

192	מבוא	א.
193	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
194	מקורות הנתונים	ג.
195	ממצאים עיקריים	ד.
195	1. תחבורה בישראל	
197	2. תאונות דרכים עם נפגעים	
200	3. נפגעים בתאונות דרכים	
202	4. נהגים	
203	5. כלי רכב מנועיים	
205	6. הרשעות	
206	6.1 תיבה 6.1 בעלות על כלי רכב פרטיים, 2011-2000	

210	מבוא	א.
211	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
211	1. תיקים שנפתחו במשטרה – כללי	
211	2. תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים	
211	3. נאשמים במשפטים פליליים	
213	מקורות הנתונים	ג.
214	ממצאים עיקריים	ד.
214	1. מצבת השוטרים בישראל	
215	2. פתיחת תיקים במשטרה לפי סוג עברה	
223	3. נאשמים במשפטים פליליים	
233	4. נפגעי עבריינות	
222	בני 12-18 המטופלים בשירות המבחן לנוער	7.1 תיבה ◀
230	מדד אלימות לאומי לישראל	7.2 תיבה ◀
235	פשיעה במבט בין-לאומי	7.3 תיבה ◀

238	מבוא	א.
239	מונחים, הגדרות והסברים	ב.
241	מקורות הנתונים	ג.
242	ממצאים עיקריים	ד.
242	1. מליחות ומפלס מי תהום	
243	2. מחזור פסולת	
244	3. איכות מי חופי רחצה	
247	4. איכות מי שתייה	
248	5. זיהום אוויר	
251	6. מדדים סביבתיים ברשויות המקומיות	
256	7. שביעות רצון מתנאי דיור ומאזור המגורים	
257	מגוון ביולוגי בישראל	8.1 תיבה ◀
245	רמת זיהום החופים, 2011	8.1 תיבה ■

הערות הסבר

שטח הכיסוי של הנתונים הסטטיסטיים

הנתונים הסטטיסטיים מתייחסים לשטח הכלכלי של מדינת ישראל, אלא אם כן צוין אחרת.

א. שטח כלכלי של מדינה (The economic territory of a country) (על פי הגדרת OECD-SNA. לפירוט מלא של ההגדרה ראו: OECD, Glossary of Statistical Terms): השטח הכלכלי של מדינה כולל את השטח הגאוגרפי שממשלה מנהלת, ושב אין מגבלות על מעבר של אנשים, סחורות והון.

השטח הכלכלי של מדינת ישראל:

על פי הגדרה זו, השטח הכלכלי של מדינת ישראל הוא בהתאם לסעיף ב להלן.

ב. מחוז ונפה:

המחוזות והנפות מוגדרים לפי החלוקה המינהלית הרשמית של מדינת ישראל, שלפיה קיימים 6 מחוזות ו-15 נפות. כולל יישובים ישראליים באזור יהודה והשומרון.

סימנים מיוחדים בלוחות

ריק = נתונים שאין להם משמעות בגלל מבנה הלוח
- = חוסר מקרים
.. = נתונים בלתי ידועים או שאינם ניתנים לפרסום
() = נתונים המבוססים על הערכה או בעלי טעות דגימה יחסית גבוהה
0 = נתון קטן ממחצית היחידה שלפיה מוצגים הנתונים בלוח

הקדמה

דוח פני החברה שלפנינו, "ישראל-מאין ולאן", הוא **השישי** בסדרת דוחות המציגה היבטים חברתיים של האוכלוסייה בישראל.

הדוח מציג נתונים שונים על ישראל בעבר, בהווה ולעתים ניתן גם מבט לעתיד, בהתאם לזמינות הנתונים, במטרה לבחון את השינויים שחלו בחברה הישראלית במגוון תחומים.

לדוח כמה מטרות מרכזיות:

- הצגה וניתוח של נתוני עוני ומצוקה שאינם ניתנים לפיתרון על ידי תמיכה כספית בלבד כגון: עוני ומצוקה עקב חוסר תפקוד המשפחה, הדרה חברתית, אלימות ועבריינות, ילדים ונוער בסיכון ובעיות בריאות שפוגעות בתפקוד הפרט ובהשתלבותו בחברה.
- השוואת המצב החברתי בישראל למצב החברתי במדינות האיחוד האירופי ובמדינות ה-OECD.
- השוואת מדדים בנושאים של בריאות, חינוך, רמת חיים, תעסוקה, איכות הסביבה, תחבורה ועוד, לאורך שנים, במטרה לבחון שינויים על פני זמן.
- הארת אינדיקטורים מרכזיים בסטטיסטיקה חברתית-כלכלית והצגתם למקבלי ההחלטות לצורך גיבוש מדיניות מבוססת נתונים.

בפרסום הנוכחי שמונה פרקים העוסקים בתחומים נבחרים:

הפרק הראשון מציג מדדים של רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים. בפרק זה שלושה חלקים מרכזיים: **החלק הראשון** מתמקד בסדרת מדדים סובייקטיביים כגון שביעות רצון מהחיים, מהמצב הכלכלי, מהמגורים ועוד. כמו כן, בחלק זה תיבה המציגה קשר בין מדדים סובייקטיביים של רווחה ועוני לעומת מדד התמ"ג. **החלק השני** מתמקד במדדי תעסוקה ואבטלה ובקשר שבין תעסוקה להשכלה. כמו כן, מוצגת בחלק זה השוואה של מדדי תעסוקה בישראל לעומת מדינות ה-OECD ותיבה בנושא ענפי ההייטק בישראל. **החלק השלישי** מתמקד ברמת חיים של משקי בית לפי נתוני הכנסות והוצאות, הרכב ההכנסות ומדדי רמת חיים. לחלק זה מצורפת תיבה על מאפייני שוק הדיור בישראל.

הפרק השני מציג מדדי עוני בהשוואה למדינות האיחוד האירופי, סיכון לעוני, והקשר שבין תעסוקה ועוני. הפרק כולל תיבה הבוחנת האם האופן שבו אנשים תופסים את יכולתם לכסות את הוצאותיהם תואם את מצבם בפועל מבחינת הוצאות משק הבית, בהתבסס על נתונים שהתקבלו משני סקרים מרכזיים של הלמ"ס.

הפרק השלישי עוסק בנזקקים לשירותי רווחה ומציג את אוכלוסיית הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ואת הסיבות לפניות לשירותי הרווחה. כמו כן, מצורפות לפרק שתי תיבות: תיבה אחת עוסקת בהכנסות של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. ותיבה שנייה, שהוכנה לדוח זה במיוחד על ידי המוסד לביטוח לאומי, פורסת תמונה של השינויים שחלו במערכת הביטוח הלאומי מאמצע שנות השמונים.

הפרק הרביעי עוסק בחינוך והשכלה ומוציג בו נתונים על הישגים בלימודים, זכאות לתעודת בגרות ועמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות, נשירת תלמידים ממסגרות של משרד החינוך, וכן נתונים על סטודנטים ובעלי תארים. בפרק יש תיבה המציגה תחזיות תלמידים למערכת החינוך עד שנת 2019.

הפרק החמישי עוסק בבריאות האוכלוסייה ומתמקד במדדים מרכזיים של בריאות: תוחלת חיים ותמותת תינוקות, לידות ופניות לוועדות להפסקת היריון, סטטיסטיקות על בעלי מוגבלויות, הערכה עצמית של בריאות וכן משאבי מערכת הבריאות. כמו כן מובאים נתונים על ביטוחי בריאות ועל ההוצאה הלאומית לבריאות. התיבה בפרק זה מציגה תחזיות של תוחלת חיים בישראל עד לשנת 2059.

הפרק השישי מציג מדדי תחבורה מרכזיים: תשתיות, נסועה ומורשים לנהוג, ומתמקד בתאונות דרכים עם נפגעים והרשעות נהגים בעברות תנועה. התיבה בפרק זה עוסקת בבעלות על כלי רכב פרטיים.

הפרק השביעי מציג נתוני עבריות בקרב בני נוער ומבוגרים, פתיחת תיקים במשטרה, נאשמים במשפטים פליליים ונפגעי עבריות. הפרק כולל תיבות בנושאים שונים: בני 12-18 המטופלים בשירות המבחן לנוער; פשיעה במבט בין-לאומי; מדד אלימות לאומי לישראל.

הפרק השמיני והאחרון עוסק במדדי איכות הסביבה כמו מחזור פסולת, איכות מי חופי רחצה, זיהום אוויר ומדדים סביבתיים ברשויות המקומיות. הפרק מציג תיבה בנושא מינים בסכנת הכחדה.

דוח חברתי זה הוא אחד מפרסומי הדגל של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הדוח מקנה לקובעי המדיניות ולציבור הרחב מבט נרחב על החברה הישראלית במגוון תחומים, כולל השינויים המרכזיים שחלו בעשורים האחרונים.

השנה הניב הדוח גם שיתופי פעולה מוצלחים עם חלק ממשרדי הממשלה ותודתי נתונה לעובדי מחלקת המחקר באגף למדיניות ותכנון אסטרטגי במשרד לביטחון הפנים בראשותה של ד"ר בשורה רגב, על הכנת התיבה "מדד אלימות לאומי" ועל העשרת החומר בנתונייהם החשובים. כמו כן, תודה לד"ר דניאל גוטליב, סמנכ"ל מחקר ותכנון במוסד לביטוח לאומי ולעובדי המחלקה, על הכנת התיבה בנושא "הביטחון הסוציאלי בישראל – לאן?".

לסיום, ברצוני להודות לעובדי הלמ"ס אשר היו שותפים מרכזיים בהפקת פרסום זה ובכללם למרכזת הדוח – גבי ענבר סבאג שפייזמן מאגף המדען הראשי ולעורכת הדוח – גבי דלית גולדפוס מתחום הוצאה לאור.

הדוח מופיע באתר הלמ"ס: www.cbs.gov.il

ובדף הבית שלו בכתובת: http://www.cbs.gov.il/reader/?MIval=cw_usr_view_SHTML&ID=941.

באתר מרוכזים יתר הדוחות שפורסמו עד כה.

פרופ' דניאל פרמן
הסטטיסטיקן הממשלתי

ישראל מאין ולאן?

ממצאים מרכזיים

אוכלוסייה

אוכלוסיית ישראל עברה תמורות רבות לאורך השנים. תמורות אלו הושפעו מגלי עלייה, מילודה, ממגמות חברתיות, משינויים מדיניים ועוד. מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011 גדלה אוכלוסיית ישראל פי 9 – מ-872.7 אלף תושבים ב-1948 ל-7,836.6 אלף תושבים בסוף 2011. מספר היילודים בישראל גדל מ-50,686 בשנת 1955 ל-166,296 בשנת 2011. חלקם של היילודים לנשים יהודיות ירד מ-84% ב-1955 ל-73% ב-2011, ואילו חלקם של היילודים לנשים מוסלמיות גדל מ-12% ב-1955 ל-21% ב-2011.

מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011, הסתכמה **העלייה לישראל** ב-3.092 מיליון עולים. 30.9% מהעולים היו ילידי ארצות אסיה ואפריקה ו-69.1% היו ילידי ארצות אירופה ואמריקה.

מבחינת גיל האוכלוסייה, אוכלוסיית ישראל מזדקנת באיטיות ועדיין נחשבת לצעירה בהשוואה למדינות מתועשות אחרות. הגיל החציוני בישראל בשנת 2011 עמד על 29.5 שנים, אחוז הילדים עד גיל 14 היה 28.2%, ואחוז המבוגרים בני 65 ומעלה היה 10.3%, בהשוואה ל-18.5% ו-15% בממוצע במדינות ה-OECD, בהתאמה.

תחזית לעתיד - עד סוף שנת 2035 תמנה אוכלוסיית ישראל בין 10.0 ל-12.8 מיליון תושבים, בהתאם להנחות השונות לגבי השינויים הדמוגרפיים הצפויים. גידול זה ילך ויתמתן, מגידול שנתי ממוצע של 1.7% ב-2015 ל-1.4% ב-2035, וילווה בהמשך מגמת העלייה בשיעור האוכלוסייה המבוגרת בישראל. אוכלוסיית ישראל נמצאת בתהליך הזדקנות, כמו רוב המדינות המערביות. תהליך זה יימשך גם בעתיד ויתבטא בכך שאחוז **הילדים בני 0-14** יפחת באופן הדרגתי (מ-28.0% בשנת 2010, ל-25.9% ב-2035, לפי החלופה הבינונית). בד בבד, אחוז האוכלוסייה המבוגרת, **בני 65 ומעלה**, יגדל בהדרגה (מ-9.9% בשנת 2010 ל-14.6% בשנת 2035).

רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

מאמצע שנות החמישים עלתה רמת החיים בישראל בהתמדה, תהליך שהתאפיין, בין השאר, בירידה בשיעור ההוצאה של משקי בית על מוצרים (מזון, הלבשה והנעלה) ובעלייה בשיעור ההוצאה על שירותים (תחבורה ותקשורת).

מבחינת תנאי הדיור, באמצע שנות החמישים, 57% ממשקי הבית גרו בדירות שכורות ויתר משקי הבית גרו בדירות בבעלותם. מאמצע שנות החמישים לאמצע שנות השבעים, חלה עלייה ניכרת באחוז משקי הבית הגרים בדירות בבעלותם. באמצע שנות השבעים ל-71% ממשקי הבית הייתה דירה בבעלותם ומאז ועד היום לא השתנה שיעור הגרים בדירות בבעלותם.

הרכב ההכנסות השתנה עם השנים; חלה ירידה מתמדת באחוז ההכנסה מעבודה ועלייה באחוז ההכנסה מפנסיות ומקצבאות המוסד לביטוח לאומי. בשנת 1968/69 ההכנסה מעבודה הייתה 90.1% מכלל ההכנסה הכספית ברוטו של משק הבית וההכנסה מקצבאות ומתמיכות הייתה רק 5.1% מכלל ההכנסה. בשנת 2011 אחוז ההכנסה מעבודה ירד והגיע ל-76.8% בעוד שאחוז ההכנסה מקצבאות ומתמיכות עמד על 12.7% מכלל ההכנסה.

העשור האחרון התאפיין בצמיחה כלכלית מואצת שהביאה לשיפור במצב החברתי-כלכלי. גם המדדים הסובייקטיביים ושיעורי התעסוקה מצביעים על מגמת שיפור בעשור זה.

משנת 2004 ועד 2010 ניכרת עלייה בשביעות הרוצן מהחיים ומהמצב הכלכלי. ב-2011, 88% דיווחו שהם מרוצים מחייהם, לעומת 83% בשנת 2002. 60% היו מרוצים ממצבם הכלכלי בשנת 2011, לעומת 48% בשנת 2002. ב-2011, 61% דיווחו כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות של משק הבית (למזון, לחשמל, לטלפון וכד') לעומת 50% בשנת 2005.

שיעורי התעסוקה עלו מ-50.5% ב-1995 ל-54.2% בשנת 2011. אחוז הבלתי מועסקים בשנת 1995 היה 6.9%, עלה והגיע ל-10.7% בשנת 2003, וחזר וירד ל-5.6% בשנת 2011.

בקרב גברים יהודים מגמות התעסוקה בשנים אלה נותרו דומות, לעומת גברים ערבים ששיעור התעסוקה שלהם ירד מ-64.1% בשנת 1995 ל-56.5% בשנת 2011. חלקן של הנשים בשוק העבודה עלה בהדרגה לאורך השנים, כאשר העלייה הגבוהה יותר נצפתה בקרב נשים יהודיות: מ-47.4% בשנת 1995 ל-55.6% בשנת 2011. שיעורי התעסוקה בקרב נשים ערביות נותרו עדיין נמוכים ביחס לשאר האוכלוסייה ועמדו על 16.6% בשנת 1995 לעומת 20.5% בשנת 2011.

אחוז המועסקים בענפי השירותים עלה מ-68% בשנת 1995 ל-78% ב-2011. בהתאמה, ירד אחוז המועסקים בענפי התעשייה מ-32% בשנת 1995 ל-22% ב-2011.

עוני והדרה חברתית

בעשור האחרון, שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים. ברוב מדינות האיחוד האירופי עלה שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס בשנת 2011 בהשוואה לשנת 2001 בעוד שבשראל, שיעורם ירד מ-11.6% בשנת 2001 ל-8.4% ב-2011.

נזקקים לשירותי רווחה

שיעור סך כל הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עלה מ-143.8 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-169.2 בשנת 2011. בקרב ערבים חל גידול של 67% (מ-134.9 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-225 ל-1,000 נפש בשנת 2011). בקרב יהודים שיעור זה עלה ב-22% (מ-124.8 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-152.5 ל-1,000 נפש ב-2011). בעשור האחרון, הנזקקות העיקרית השכיחה ביותר בפניות למחלקות לשירותים חברתיים לפרטים בעלי נזקקות מוגדרת, היא "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער". הנזקקות השנייה בשכיחותה לאורך השנים היא "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה", והנזקקות השלישית בשכיחותה היא "זיקנה". התפלגות סוגי הנזקקות לאורך השנים יציבה.

חינוך והשכלה

מספר התלמידים בכלל דרגי החינוך גדל מכ-141 אלף בשנות החמישים לכ-2 מיליון ויותר ב-2010/11. גידול זה במספר התלמידים נובע בחלקו מקליטת עלייה, מחקיקת חוק חינוך חובה (עד כיתה י) ומהרחבתו של חוק זה עד כיתה יב.

בתשס"א (2010/11) הגיע שיעור הזכאים לתעודת בגרות בחינוך העברי והערבי ל-57% מבין תלמידי כיתות יב. בסוף העשור הראשון של שנות ה-2000 נסגרו פערים שהיו קיימים לאורך שנים, בין הנתיבים העיוני והטכנולוגי, בשיעורי הזכאים לתעודת בגרות. שיעורי הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות עלו בעקבות הוספת מועד ב באנגלית ובמתמטיקה; בחינוך העברי חלה עלייה מ-44% מבין תלמידי כיתות יב ב-2000 ל-46% ב-2001, ובחינוך הערבי חלה עלייה מ-25% ל-32%, בהתאמה.

תחזית לעתיד - מספר התלמידים הכולל במערכת החינוך צפוי לגדול מכ-1.565 מיליון תלמידים בשנת 2012, לכ-1.744 מיליון תלמידים בשנת 2019 - תוספת של כ-182 אלף תלמידים. בחינוך הממלכתי: מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-672 אלף בשנת 2012 לכ-711 אלף תלמידים בשנת 2019 - גידול של 5.8%. בחינוך הממלכתי-דתי מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-211 אלף בשנת 2012 לכ-249 אלף תלמידים בשנת 2019 - גידול

של 17.7%. **בחינוך החרדי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-265 אלף בשנת 2012 לכ-327 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 23.8%. **בחינוך הערבי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-417 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-456 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 9.6%.

במהלך העשור האחרון, **נרשמה ירידה משמעותית באחוזי הנשירה**, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי. אחוז הנשירה הכללי בכיתות ז-יב עמד על 4.7% בתשס"א (2000/01) לעומת 2.9% בתשע"א (2010/11). בחינוך הערבי ירד אחוז הנשירה, מ-6.6% ל-4.0% באותן השנים.

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל עברה שינויים רבים במהלך השנים: בשנת הלימודים האקדמית תשי"ב (1951/52), למדו 3,394 סטודנטים בשני מוסדות להשכלה גבוהה בישראל – האוניברסיטה העברית בירושלים והטכניון בחיפה, ואילו בשנת הלימודים האקדמית תשע"ב (2011/12) למדו 258.7 אלף סטודנטים ב-70 מוסדות להשכלה גבוהה בישראל, הכוללים 7 אוניברסיטאות, 36 מכללות אקדמיות ו-26 מכללות לחינוך.

בריאות

רמת התמותה בישראל נמוכה יחסית למדינות העולם ונמצאת במהלך השנים במגמת שיפור מתמשך בכל קבוצות האוכלוסייה. עם זאת נשמרים פערים ברמת התמותה בין יהודים וערבים ובין גברים ונשים. תוחלת החיים עלתה מסוף שנות השבעים של המאה העשרים, ועד לתחילת העשור הנוכחי ב-8.6 שנים בקרב גברים וב-8.9 שנים בקרב נשים.

שיעורי תמותת התינוקות נמצאים במגמת ירידה רציפה מאמצע שנות השבעים. בשנת 2011, שיעור **תמותת התינוקות** ל-1,000 לידות חי היה 3.5; 2.6 בקרב יהודים ו-6.1 בקרב ערבים.

סיבות מוות – בשנת 2010, מעט יותר מרבע (26.3%) מכלל הנפטרים נפטרו משאתות ממאירות (סרטן) (לעומת 16.9% בשנות השבעים). 16.3% נפטרו ממחלות לב (לעומת 29.9% בשנות השבעים), 5.8% נפטרו מסוכרת וממחלות כלי דם במוח (לעומת 1.0% ו-12.4% בשנות השבעים, בהתאמה). התפלגות סיבות המוות בקרב נשים ובקרב גברים דומה, פרט לאחוז התמותה מסיבות חיצוניות, שהוא כפול אצל גברים לעומת נשים (6.8% לעומת 3.3% בהתאמה בשנת 2010).

תופעת התינוקות הנולדים לנערות הולכת ומצטמצמת לאורך השנים. שיעורי הפריין של נערות ירדו במשך העשור האחרון בכ-24%, מ-17.1 תינוקות ל-1,000 נערות בשנת 2000 ל-13.0 בשנת 2010. (שיעור הפריין של נערות יהודיות ירד בכ-20% ושיעור הפריין של נערות ערביות ירד בכ-39%).

למרות הירידה בשיעורי הפריין של נערות בישראל, נותר שיעור זה גבוה מהשיעורים בחלק ניכר ממדינות ה-OECD.

משאבי בריאות – בעשור האחרון נרשמה ירידה בשיעור המיטות בתקן. בסוף שנת 2000 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי עמד על 2.22 מיטות ל-1,000 נפש לעומת 1.89 ל-1,000 נפש בסוף שנת 2011.

בשנת 2010, שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל היה נמוך בהשוואה למרבית מדינות ה-OECD ועמד על 1.9 מיטות ל-1,000 נפש, לעומת 3.4 ל-1,000 נפש בממוצע במדינות ה-OECD.

תחזית לעתיד – צפויה עלייה בתוחלת החיים של זכרים באוכלוסייה היהודית מ-79.7 שנים בשנת 2008 ל-88.7 שנים ב-2059-2055. גם בתוחלת החיים של נקבות צפויה עלייה, מ-83.3 שנים ב-2008 ל-94.9 שנים ב-2059-2055. תוחלת החיים של זכרים ערבים צפויה לעלות מ-75.7 שנים ל-86.5 בתקופת התחזית. תוחלת החיים של נקבות ערביות צפויה לעלות מ-79.6 שנים ל-92.5 בתקופת התחזית.

עד סוף המאה ה-21 האו"ם חוזה שתוחלת החיים של גברים בישראל תגיע ל-95.2 שנים, ותוחלת החיים של נשים תגיע ל-99.7 שנים.

1 סיבות מוות חיצוניות הן סיבות שאינן מחלות כגון: תאונות דרכים, רצח והתאבדות.

תחבורה ותאונות דרכים

לאורך השנים התרחבו מחוללי התנועה אך תשתית הכבישים לא גדלה באותו היקף. בשלושים השנים האחרונות הנסועה השנתית גדלה ב-337%, שטח הכבישים גדל ב-102% ואורך הכבישים גדל ב-55% בלבד. כתוצאה מכך חל גידול בצפיפות בכבישים ובעומס על תשתיות התחבורה (נסועה לק"מ כביש). **בעשרים השנים האחרונות, משנות התשעים ועד 2011, חל גידול רב בשימוש ברכבת,** נוספו מסילות וחלה עלייה גדולה במספר הקרונות ובתדירות הרכבות. בשנים אלו אורך המסילות עלה ב-125%, מספר קרונות הנוסעים עלה בכ-400%, מספר הנוסעים עלה בכ-740% ותנועת הנוסעים עלתה ב-720%. למרות הגידול ברוב מדדי התחבורה, מסתמנת בשנים האחרונות ירידה במספר ההרוגים ובתאונות הדרכים. בשנים 1961-1970 במוצע שנתי, אירעו 429 תאונות ל-100 אלף תושבים ואילו בשנת 2011 אירעו 182 תאונות ל-100 אלף תושבים, ירידה של כ-58%. ישראל נמצאת בין עשר המדינות עם המספר הנמוך ביותר של הרוגים בתאונות דרכים, ירידה מ-13 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה בשנת 2000 ל-7 הרוגים בשנת 2010.

חלה ירידה בשיעור מרבית סוגי עברות הנהיגה בין השנים 2000 ל-2011. סוג העברה השכיח ביותר במהלך כל השנים הוא אי שימוש באביזרי בטיחות, שיעור העברות מסוג זה ל-100,000 מורשים לנהוג היה 6.6 בשנת 2002. השיעור ירד עם השנים והגיע ל-3.9 ב-2011.

חוק וסדר

בעשור האחרון, שיעור השוטרים ל-100 אלף תושבים באוכלוסייה נמצא במגמת ירידה וכן גם סך כל התיקים הנפתחים במשטרה.

ב-2011, מרבית המבוגרים בעלי אחריות פלילית הורשעו בדין ושיעור ההרשעות שלהם עמד על 88.5%. לעומת זאת, מרבית הקטינים בעלי אחריות פלילית לא הורשעו בדין ושיעור ההרשעות שלהם היה פחות ממחצית - 45.6%. ב-2011 יותר ממחצית מהנאשמים המבוגרים היו "מועדים" (בעלי שתי הרשעות או יותר) ואילו שיעור הקטינים ה"מועדים" היה מתחת ל-30%. **מבוגרים מורשעים בדין:** לאורך כל העשור האחרון, האחוז הגבוה ביותר (24.2%) ממוצע לעשור של מבוגרים מורשעים בדין הוא בקבוצת הגיל 30-39. עם זאת, במהלך השנים חלה ירידה מועטה והדרגתית בקרב קבוצה זו.

עברות סדר ציבורי מהוות לאורך השנים את הקבוצה הגדולה בשכיחותה בקרב מבוגרים מורשעים. חלקה של קבוצת עברות זו מכלל העברות עלה מ-25.1% בשנת 2000 ל-37.5% בשנת 2011.

בקרב **קטינים מורשעים בדין,** קבוצת הגיל 16-17 היא השכיחה ביותר בעשור האחרון. במהלך השנים נצפתה תנודתיות רבה בהתפלגות של קבוצות העברות בקרב קטינים.

ככלל, יש ירידה לאורך השנים בחלקן של עברות רכוש בקרב קטינים (מ-39.9% בשנת 2000 ל-24.9% בשנת 2011) ועברות מוסר (מ-12.2% בשנת 2000 ל-7.3% בשנת 2011) מכלל העברות.

סביבה

מאז שנת 2000 ועד 2011, סך כל כמות **הפסולת המוצקה** הממוחזרת בישראל (לא כולל פסולת בניין, אפר פחם ובוצה) עלתה ב-91%, מ-1.05 מיליון טון ל-2 מיליון טון. **חל שיפור משמעותי באיכות מי השתייה בישראל** מאז תחילת שנות התשעים. אחוז הדגימות החריגות לגילוי קולירפורמים צואתיים במי שתייה ירד מקרוב ל-5% דגימות חריגות בשנת 1992 ל-0.3% דגימות חריגות בשנת 2010. משנת 2000 עד שנת 2011 נרשמו ירידות בפליטות של כל המזהמים מרכז מנועי: פחמן חד-חמצני - ירידה של 55%, תחמוצות חנקן - ירידה של 52%.

בשנת 2000 פחת המים ברשויות באשכול חברתי-כלכלי 10 היה 5.7% לעומת 13.7% ברשויות באשכול 1. בשנת 2011 הפחת ברשויות באשכול 10 היה 5.8% לעומת 27.7% ברשויות באשכול 1. בשנת 2011, כמות הפסולת לנפש ברשויות באשכול חברתי-כלכלי 10 הייתה הגבוהה ביותר מאז שנת 2000, 4.4 ק"ג לנפש ליום, פי 3.8 מכמות הפסולת לנפש באשכול חברתי-כלכלי 1.

מה השתנה

מהשנה שעברה ?

המדדים המרכזיים בשנת 2011 לעומת שנת 2010

מצב החברה בישראל דינמי ומשתנה מדי תקופה, לכן ראוי לבחון את השינויים שחלים בו על פני רצף של זמן. המדדים המוצגים מתייחסים רק לנתוני הגרעין אשר מתפרסמים מדי שנה.

להלן הממצאים המרכזיים:

רווחת האוכלוסייה

- בשנת 2011, 88% מהישראלים דיווחו שהם מרוצים מהחיים. לעומת 2010 נרשמה ירידה במדדי שביעות הרצון – ציפייה לשיפור במצב הכלכלי והיכולת לכסות את הוצאות משק הבית.
- רבע מהאוכלוסייה (25%) חשו בידדות לעתים קרובות או לפעמים ו-9% חשו שאין להם על מי לסמוך במידה שהם יזדקקו לעזרה – זו עלייה מתונה לעומת שנת 2010.

תעסוקה

- בשנת 2011 שיעור המועסקים עלה ביחס לשנה קודמת, בעוד שבשיעור הבלתי מועסקים חלה ירידה ויותר ישראלים נכנסו לשוק העבודה.
- נמצא כי בשנת 2011 ישראלים היו מרוצים יותר מהכנסתם מעבודה וחששו פחות לאבד את עבודתם. מידת היציבות התעסוקתית גדלה ביחס לשנה קודמת.

סיכון לעוני (בהשוואה למדדי האיחוד האירופי)

- במדד ג'וני לחלוקת ההכנסות חלה ירידה בשנת 2011 לעומת 2010.
- בקרב נשים חלה עלייה בסיכון לעוני בין 2010 ל-2011. אולם, בסך כל האוכלוסייה ובקרב ילדים, נתוני העוני בישראל בשנת 2011 נותרו דומים לנתוני 2010. נתוני העוני בישראל עדיין גבוהים באופן משמעותי לעומת מדינות האיחוד האירופי.

חינוך והשכלה

- מגמת העלייה בשיעורי הזכאות לתעודת בגרות שנצפתה ב-2009 נמשכה גם ב-2010 וב-2011 ושיעור הזכאים מבין כלל תלמידי כיתות יב עלה מ-56% ב-2010 ל-57% ב-2011. בחינוך העברי עלה שיעור הזכאים מ-58% ל-59% ובחינוך הערבי מ-48% ל-50% בהתאמה.

בריאות

- בשנת 2011 נמשכה מגמת העלייה בתוחלת החיים ומגמת הירידה בשיעורי תמותת התינוקות.
- הערכת מצב הבריאות – בשנת 2011 נמשכה מגמת הירידה באחוז אלו שהעריכו את מצב בריאותם כ"לא טוב".
- לידות והפסקות היריון בקרב נערות – נמשכה מגמת הירידה בלידות ובהפסקות היריון בקרב נערות.

תאונות דרכים

- בשנת 2011 חלה ירידה בסך כל תאונות הדרכים עם נפגעים וירידה במספר ההרוגים, הפצועים קשה והפצועים קל, לעומת 2010. לעומת זאת, בשנה זו, חלה עלייה קלה במספר התאונות הקטלניות.

חוק וסדר

- בשנת 2012 חלה ירידה בסך כל התיקים הפליליים שנפתחו במשטרת ישראל ובשנת 2011 חלה ירידה בסך כל התיקים הפליליים שנפתחו לקטינים.

סביבה

- בשנת 2012 ניכרת ירידה משמעותית בצריכת המים הממוצעת לנפש ברשויות המקומיות (מ-71.7 מ"ק לנפש בשנת 2010 ל-66.8 מ"ק לנפש בשנת 2011). ירידה זו משקפת את השינוי בצריכת המים של משקי בית כתוצאה ממשבר המים ומהעלייה במחירי המים. בנוסף, נרשמה ירידה קלה באחוז פחת המים הממוצע ברשויות מקומיות (מ-16.8% בשנת 2010 ל-16.2% בשנת 2011).

מדדים נבחרים, 2011 לעומת 2010

מדד	2010	2011	2011 לעומת 2010
רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים			
עמדות לגבי שביעות רצון מהחיים ומהמצב הכלכלי			
מרוצים מהחיים	88.5%	88.0%	≈
מצפים שחיייהם ישתפרו	55.7%	52.3%	▼
מרוצים ממצבם הכלכלי	60.7%	59.6%	≈
מצפים לשיפור במצבם הכלכלי	48.0%	44.7%	▼
מצליחים לכסות הוצאות	64.4%	61.0%	▼
עמדות לגבי עבודה			
מרוצים מעבודתם	87.1%	88.1%	≈
מרוצים מהכנסתם מהעבודה	59.3%	60.5%	▲
חוששים לאבד את מקום העבודה	9.6%	8.4%	▼
עמדות לגבי אזור המגורים			
מרגישים בטוחים ללכת לבד בחשכה	73.3%	73.7%	≈
עמדות לגבי קשרים עם משפחה וחברים			
חשים בידודת	24.7%	25.8%	▲
חשים שאין להם על מי לסמוך	7.6%	9.3%	▲
מדדי תעסוקה			
שיעור מועסקים מתוך סך כל האוכלוסייה	53.5%	54.2%	≈
בלתי מועסקים	6.6%	5.6%	▼
עוני והדרה חברתית			
עוני ופערי הכנסות			
פערים בחלוקת ההכנסות	8.0%	7.2%	≈
מדד ג'יני לחלוקת הכנסות	0.39	0.37	▼
אוכלוסייה בסיכון לעוני	31.0%	31.0%	≈
נשים בסיכון לעוני	31.0%	32.0%	▲
ילדים (בני 0-17) בסיכון לעוני	40.1%	39.6%	≈
קשישים (בני 65 ומעלה) בסיכון לעוני	31.3%	32.0%	≈

▲ עלייה של נקודת האחוז או יותר
▼ ירידה של נקודת האחוז או יותר
≈ ללא שינוי או שינוי של פחות מנקודת האחוז

מדד	2010	2011	2011 לעומת 2010
שירותי רווחה			
רשומים במחלקות לשירותים חברתיים (שיעורים ל-1,000 נפש)	170.2	169.2	≈
בעלי נזקקות מוגדרת (שיעורים ל-1,000 נפש)	116.7	115.9	≈
חינוך והשכלה			
נשירת תלמידים			
נשירת תלמידים – סך הכל (תלמידי כיתות א עד יב)	1.7%	1.6%	≈
נשרו ולא נמצאים במסגרת פורמלית אחרת (נשירה "אמיתית") (תלמידי כיתות ז-יב)	2.0%	1.9%	≈
זכאות לתעודות בגרות ועמידה בדרישות הסף של האוניברסיטאות			
זכאים לתעודות בגרות מבין תלמידי כיתות יב	55.9%	56.7%	≈
עומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	46.6%	46.9%	≈
בריאות			
תוחלת חיים ותמותת תינוקות			
תוחלת חיים בקרב גברים (שנות חיים)	79.7	79.9	≈
תוחלת חיים בקרב נשים (שנות חיים)	83.6	83.6	≈
תמותת תינוקות (שיעורים ל-1,000 לידות חי)	3.7	3.5	≈
לידות בקרב נערות			
פניות לוועדות להפסקת היריון בקרב נערות בנות 17-19 (שיעורים ל-1,000 נפש)	12.1	11.8	≈
הערכה עצמית של מצב הבריאות			
העריכו את מצב בריאותם כ"לא טוב"	18.9%	18.5%	≈
הוצאה לאומית לבריאות			
ההוצאה הלאומית לבריאות (אחוז מהתמ"ג)	7.8%	7.4% ¹	≈

▲ עלייה של נקודת האחוז או יותר
▼ ירידה של נקודת האחוז או יותר
≈ ללא שינוי או שינוי של פחות מנקודת האחוז

מדד	2010	2011	2011 לעומת 2010
תחבורה ותאונות דרכים			
תאונות דרכים עם נפגעים (מספרים מוחלטים)			
סך כל תאונות הדרכים עם נפגעים	14,724	14,127	▼
תאונות קטלניות	305	309	≈
הרוגים בתאונות דרכים	352	341	▼
פצועים קשה בתאונות דרכים	1,683	1,340	▼
פצועים קל בתאונות דרכים	26,049	25,460	▼
חוק וסדר			
פתיחת תיקים פליליים למבוגרים ולצעירים			
סך הכל תיקים פליליים שנפתחו במשטרת ישראל (מספרים מוחלטים)	384,213	359,503 ²	▼
בעלי תיקים פליליים בני 12-18 (מספרים מוחלטים)	11,680	11,241	▼
נפגעי עברה בני 20 ומעלה			
דיווחו למשטרה כי הוכו או נפגעו	45.4%	49.6%	▲
נפגעי עברות רכוש - סך הכל	14.4%	13.6%	▼
דירתם נפרצה	6.0%	5.7%	≈
גנבה ללא שימוש בכוח	4.0%	3.9%	≈
רכבם נפרץ	7.3%	6.5%	▼
סביבה			
מדדי איכות הסביבה			
פסולת לנפש (ק"ג ליום לנפש)	1.66	1.71	▲
פחת מים מסך אספקת המים	16.8%	16.2%	≈
צריכת מים עירונית לנפש (מ"ק לנפש)	71.1	66.8	▼
עמדות ביחס לאזור המגורים			
מרוצים מאזור המגורים	83.8%	84.0%	≈
מרוצים מהניקיון באזור המגורים	54.6%	54.7%	≈

▲ עלייה של נקודת האחוז או יותר
▼ ירידה של נקודת האחוז או יותר
≈ ללא שינוי או שינוי של פחות מנקודת האחוז

מאפיינים דמוגרפיים של אוכלוסיית ישראל

ומבט לעתיד

א. כללי

מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011 גדלה אוכלוסיית ישראל פי 9; מ-872.7 אלף תושבים ב-1948 ל-7,836.6 אלף תושבים בסוף 2011. אופיה של אוכלוסיית ישראל עבר תמורות רבות לאורך השנים, תמורות אשר הושפעו מגלי עלייה, ממגמות חברתיות, משינויים מדיניים ועוד. התחזית לעתיד של ישראל צופה כי הגידול המהיר באוכלוסייה יתמתן וכי אוכלוסיית ישראל תעבור תהליך של הזדקנות, כמו רוב המדינות המערביות.

מבוא זה בוחן את המאפיינים הדמוגרפיים של ישראל ומציג תחזית לעתיד תוך סקירת המדדים הבאים:

1. אומדני אוכלוסייה
2. תחזיות אוכלוסייה לשנת 2035
3. מקורות גידול האוכלוסייה

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. אומדני אוכלוסייה

אוכלוסייה – התושבים הרשומים במרשם האוכלוסין והגרים בשטח מדינת ישראל וביישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון (לרבות אלה הנעדרים מישראל פחות משנה בעת האומדן). לא נכללים זרים (גם אם הם גרים בישראל למעלה משנה).

קבוצת אוכלוסייה – קבוצה ל-3 קבוצות לפי דת:

יהודים

ערבים – מוסלמים, נוצרים ערבים ודרוזים.

אחרים – נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות וחסידי סיווג דת במרשם האוכלוסין.

מרכיבי השינוי של האוכלוסייה – מרכיבים שהשינוי בהם משפיע באופן ישיר על גודל האוכלוסייה: ריבוי טבעי ומאזן הגירה. הריבוי הטבעי מתקבל מההפרש שבין לידות לפטירות, מאזן ההגירה מתקבל מההפרש שבין הגירה נכנסת להגירה יוצאת.

תוחלת חיים – מספר השנים הממוצע אשר אדם צפוי לחיות מגיל מסוים, בהנחה ששיעורי התמותה הקיימים בתקופת ההתייחסות יישארו קבועים לאורך חייו.

גיל חציוני – הגיל אשר מחצית מהאוכלוסייה נמצאת מתחתיו ומחצית מהאוכלוסייה – מעליו.

2. מקורות גידול האוכלוסייה

עולה – אדם הנכנס לישראל לשיבת קבע, לפי חוק השבות או לפי חוק הכניסה.

ארץ לידה – הארץ שבה נולד העולה, לפי הגבולות בעת עריכת האומדן.

ארץ מגורים אחרונה (לפני העלייה לישראל) – ארץ המגורים הקבועה האחרונה בחו"ל, בשנה שקדמה לעלייה, לפי הגבולות בעת עריכת האומדן.

בנתוני עלייה: עד לשנת 1994 החלק האסיאני של בריה"מ לשעבר היה כלול באירופה. משנת 1995 הרפובליקות האסיאניות כלולות באסיה, למעט האזורים האסיאניים של הפדרציה הרוסית, הכלולים באירופה. אוקיאניה כלולה בצפון אמריקה.

בנתוני אוכלוסייה: כל הרפובליקות של בריה"מ לשעבר מוצגות יחד.

שיעור עולים – מספר עולים בשנה מסוימת מחולק באוכלוסייה הממוצעת בישראל באותה שנה. כל השיעורים עבור העולים לישראל חושבו ביחס לאוכלוסייה הממוצעת של יהודים (עד שנת 1995 כולל) או של יהודים ואחרים (משנת 1996) בשנה המתאימה.

ישראלים יוצאים – ישראלים אשר שהו בחוץ לארץ ברציפות 365 יום ויותר ולפני יציאתם שהו בישראל לפחות 90 יום ברציפות.

ישראלים חוזרים – ישראלים אשר שהו ברציפות בחוץ לארץ במשך 365 יום ויותר טרם כניסתם לישראל ואשר לאחר שובם שהו בישראל לפחות 90 יום ברציפות.

ג. מקורות הנתונים

1. אומדני אוכלוסייה

אומדני האוכלוסייה ותכונותיה הדמוגרפיות מבוססים על התוצאות של מפקדי האוכלוסין ועל השינויים שחלו באוכלוסייה לאחר מפקדי האוכלוסין, כפי שנרשמו במרשם האוכלוסין. החל מסוף שנת 2008, אומדני האוכלוסייה מתבססים על מפקד 2008.

2. מקורות גידול האוכלוסייה

נתוני ילודה

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מקבלת מדי חודש מרשות האוכלוסין וההגירה קובץ לידות חי הכולל לידות שאירעו בישראל (לרבות ביישובים ישראליים באזור יהודה והשומרון) כאשר לפחות אחד מההורים הוא בעל תעודת זהות ישראלית. הקובץ אינו כולל לידות חי שאירעו בחו"ל לאזרחי ישראל או לידות חי שאירעו בישראל כאשר שני בני הזוג אינם תושבי ישראל. הקובץ נוצר בתהליך עדכון מרשם האוכלוסין והוא מכיל נתונים על הורי היילוד מתוך מרשם האוכלוסין ופרטים על היילוד מתוך טופסי "הודעת לידת חי".

נתוני עולים לישראל

הנתונים על מספר העולים לקוחים מתוך קובץ המתקבל אחת לחודש מרשות האוכלוסין וההגירה. קובץ זה מבוסס על הנתונים המתקבלים משאלון רישום עולה. משנת 1988 משרד הקליטה ורשות האוכלוסין וההגירה ממלאים עבור העולה או העולה בכוח שאלון רישום עולה. השאלון כולל את הפרטים הבאים: ארץ לידה, ארץ מגורים אחרונה, אזרחות, תאריך לידה, מין, מצב משפחתי, משלח יד בחו"ל, מספר הנלווים לראש המשפחה, שנות לימוד וכתובת ראשונה בישראל.

נתוני ישראלים בחו"ל

מקור הנתונים הוא בסיס הנתונים של ביקורת הגבולות. הרישום בגבול מתבצע על ידי בקרי רשות האוכלוסין וההגירה. בשנת 2010 חל שינוי בגוף המפקח על בקרת הגבולות – ממשטרת הגבולות עבר הפיקוח לידי רשות האוכלוסין וההגירה. החל בשנת 2008, עם הפעלתה של מערכת חדשה לרישום תנועות בגבול, נתוני תנועות התושבים בגבול נצברים על בסיס יומי בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה והאומדנים מחושבים על בסיס שנתי.

ד. חמצאים עיקריים

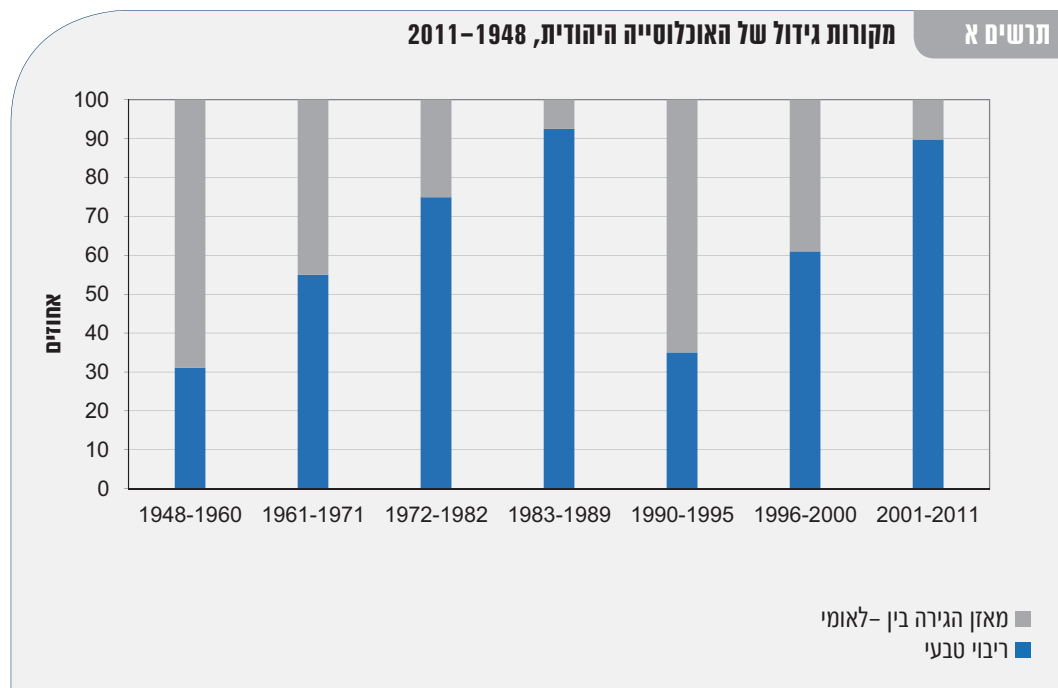
1. אומדני אוכלוסייה

גידול האוכלוסייה בשנים 1948-2011

מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011 גדלה אוכלוסיית מדינת ישראל פי 9; מ-872.7 אלף תושבים ב-1948 (נובמבר) ל-7,836.6 אלף תושבים בסוף שנת 2011. קצב הגידול השנתי הממוצע¹ של אוכלוסיית מדינת ישראל היה כ-3.5% ונחשב לקצב גבוה יחסית למדינות מפותחות.

למרות שהממוצע הרב-שנתי של קצב הגידול בקרב יהודים ואחרים (עד 1995 – רק האוכלוסייה היהודית) ובקרב ערבים דומה, הרי שמקורות הגידול שונים. עיקר הגידול בקרב האוכלוסייה הערבית, לאורך כל התקופה, נבע מריבוי טבעי (לידות פחות פטריות)². לעומת זאת, מקורות הגידול של יהודים ואחרים נבעו הן מריבוי טבעי והן מגידול כתוצאה ממאזן הגירה בין-לאומית חיובי (העולים לישראל פחות מהגרים לחו"ל).

קצב הגידול של האוכלוסייה היהודית השתנה לאורך התקופה, בהתאם לתרומתם היחסית של גלי העלייה השונים לישראל (תרשים א). בעשור הראשון לאחר קום המדינה (1948-1960) נרשם קצב גידול שנתי ממוצע של 9.2% שנבע בעיקרו מגלי העלייה ההמוניים בתחילת שנות החמישים. בשנות השישים ובשנות השבעים ירד קצב הגידול השנתי (3% ו-2.2%, בהתאמה) אך הוא נחשב עדיין לקצב גידול מהיר. בשנות השמונים ירד קצב הגידול ל-1.5%. קצב זה מתאים יותר לגידול הטבעי של אוכלוסיית היהודים (כ-92% מסך הגידול בשנים אלו נבע מגידול טבעי). בשנות התשעים, בעקבות גל העלייה מברית המועצות לשעבר, עלה שוב חלקו של מאזן ההגירה בגידול האוכלוסייה, ובעקבות כך עלה גם קצב הגידול (ב-1990-1995, וב-1996-2000 נרשם קצב גידול שנתי של 3.2% ו-2.4%, בהתאמה). בתחילת המאה הנוכחית דעך גל העלייה ומאז השפעתו של מאזן ההגירה על קצב הגידול הולכת וקטנה. בעשור האחרון רשמה האוכלוסייה היהודית קצב גידול של כ-1.5%, בדומה לקצב הגידול שנרשם בשנות השמונים. מאז סוף שנות התשעים ועד היום אחוז מאזן ההגירה בקרב יהודים ואחרים גבוה יותר מאשר בקרב יהודים, אך הפער הולך וקטן בכל שנה.

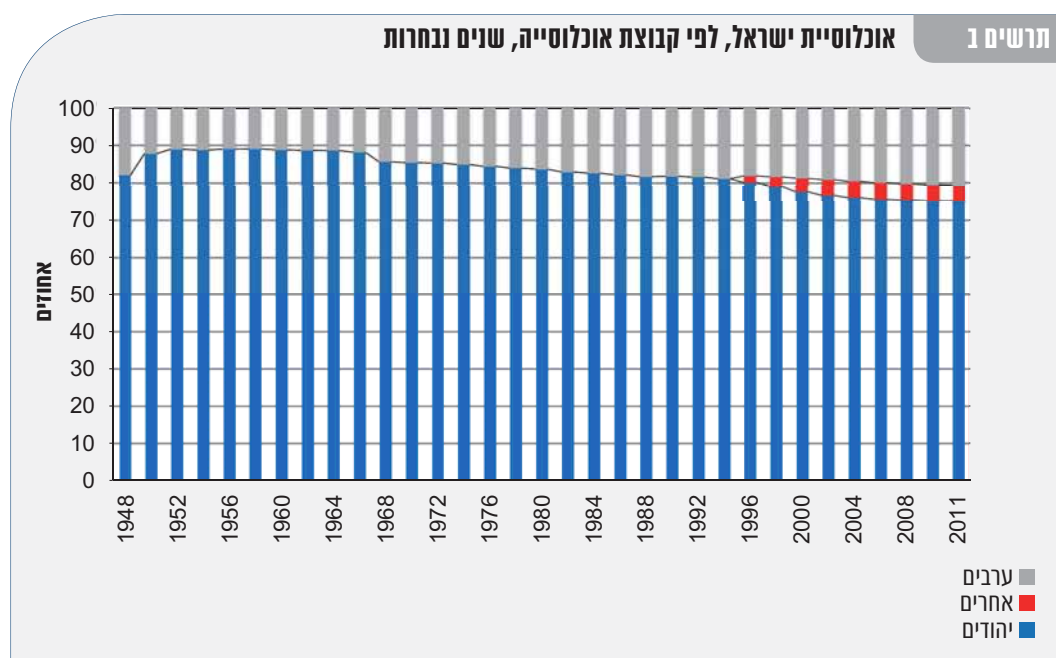
1 ממוצע גאומטרי.

2 סיפוח ירושלים המזרחית והגולן הביא לגידול האוכלוסייה באופן שאינו נובע מריבוי טבעי או מהגירה.

גידול האוכלוסייה בשנים 1948-2011, לפי קבוצות אוכלוסייה עיקריות

למרות הדמיון בין האוכלוסייה הערבית לאוכלוסייה היהודית בגידול השנתי הממוצע מאז קום המדינה ועד היום, קצב הגידול בקרב שתי האוכלוסיות היה שונה בתקופות שונות, בהתאם לגלי העלייה של האוכלוסייה היהודית. כתוצאה מכך השתנה חלקם של הערבים בסך האוכלוסייה בישראל מתקופה לתקופה. עם קום המדינה הייתה האוכלוסייה הערבית כ-18% מסך האוכלוסייה. שנה לאחר מכן, בעקבות גל העלייה הגדול, האוכלוסייה הערבית הייתה פחות מ-14%. החל בשנות החמישים ועד 1966 התייצב חלקה של האוכלוסייה הערבית סביב 11%. ב-1967 חל שוב גידול ליותר מ-14%, וזאת כתוצאה מסיפוח ירושלים המזרחית לישראל לאחר מלחמת ששת הימים. מ-1967 ועד 1989 גדל חלקה של האוכלוסייה הערבית בקצב של אחוז אחד כל חמש שנים והגיע ל-18% בתחילת שנות התשעים. בעקבות גל העלייה של שנות התשעים התייצב אחוז האוכלוסייה הערבית סביב 18%, ורק משנת 2000 ניתן להבחין שוב במגמה של עלייה בחלקה של האוכלוסייה הערבית, שהגיעה ל-20.6% בסוף 2011 כתוצאה מצמצום העלייה בקרב יהודים ואחרים מחד גיסא, ומפירון גבוה יחסית בקרב האוכלוסייה הערבית מאידך גיסא.

משנת 1995 החלה ירידה בחלקה של האוכלוסייה היהודית מסך כל האוכלוסייה (מ-80.6% ב-1995 ל-75.4% ב-2011), ובמקביל חלה עלייה בחלקה של אוכלוסיית האחרים (מ-1.5% ב-1995 לכ-4% בשנת 2011).

אוכלוסייה לפי גיל

האוכלוסייה היהודית היא האוכלוסייה המבוגרת ביותר (26.3% בני 14-65, 12.1% בני 65 ומעלה), והאוכלוסייה הערבית היא הצעירה ביותר (36.5% בני 14-65, 4.0% בני 65 ומעלה). בקרב הערבים, האוכלוסייה המוסלמית היא הצעירה ביותר והאוכלוסייה הנוצרית היא המבוגרת ביותר. מבנה הגילים של אוכלוסיית ה"אחרים" מתאים למבנה הגילים של חברה מהגרת: חציון הגיל של ה"אחרים" (34.6) גבוה יותר מזה של היהודים (31.6); אחוז הילדים עד גיל 14 נמוך יותר בקרב ה"אחרים" (19.9%), אך גם אחוז המבוגרים בני 65 ומעלה נמוך יותר (8.4%) (לוח 1).

גיל האוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה ודת, סוף שנת 2011

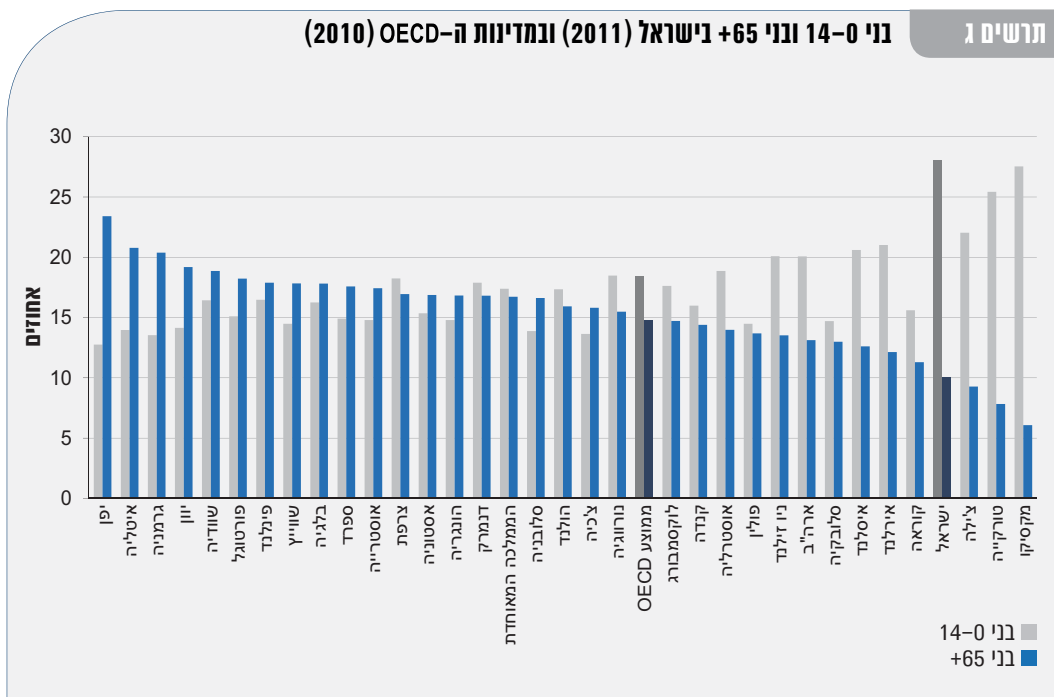
לוח 1

חציון גיל	קבוצת אוכלוסייה ודת		אחוזים
	בני 65+	בני 0-14	
כל האוכלוסייה	10.3	28.2	29.5
יהודים ואחרים	11.9	26.0	31.8
מזה: יהודים	12.1	26.3	31.6
אחרים	8.4	19.9	34.6
ערבים	4.0	36.5	21.6
מזה: מוסלמים	3.5	38.3	20.6
נוצרים ערבים	9.1	24.1	30.9
דרוזים	4.8	29.6	25.8

אוכלוסיית ישראל מזדקנת באיטיות, ועדיין נחשבת לצעירה בהשוואה למדינות מתועשות אחרות. **מדינת ישראל היא אחת המדינות הצעירות ביותר מבין מדינות ה-OECD.** אחוז הילדים עד גיל 14 היה 28.2%, ואחוז המבוגרים בני 65 ומעלה היה 10.3%, זאת בהשוואה ל-18.5% ו-15% בממוצע במדינות ה-OECD, בהתאמה.³

המדינה בעלת השיעור הגבוה ביותר של בני 65 ומעלה היא יפן (23.4%) ואילו מקסיקו היא המדינה בעלת השיעור הנמוך ביותר (6.1% בלבד).⁴

תרשים 1 בני 0-14 ובני 65+ בישראל (2011) ובמדינות ה-OECD (2010)

3 נתוני ה-OECD נכונים לשנת 2010.

4 נתוני שנת 2010. הנתונים נלקחו מאתר ה-OECD (<http://www.OECD-ilibrary.org/statistics>)

2. תחזיות אוכלוסייה לשנת 2035⁵

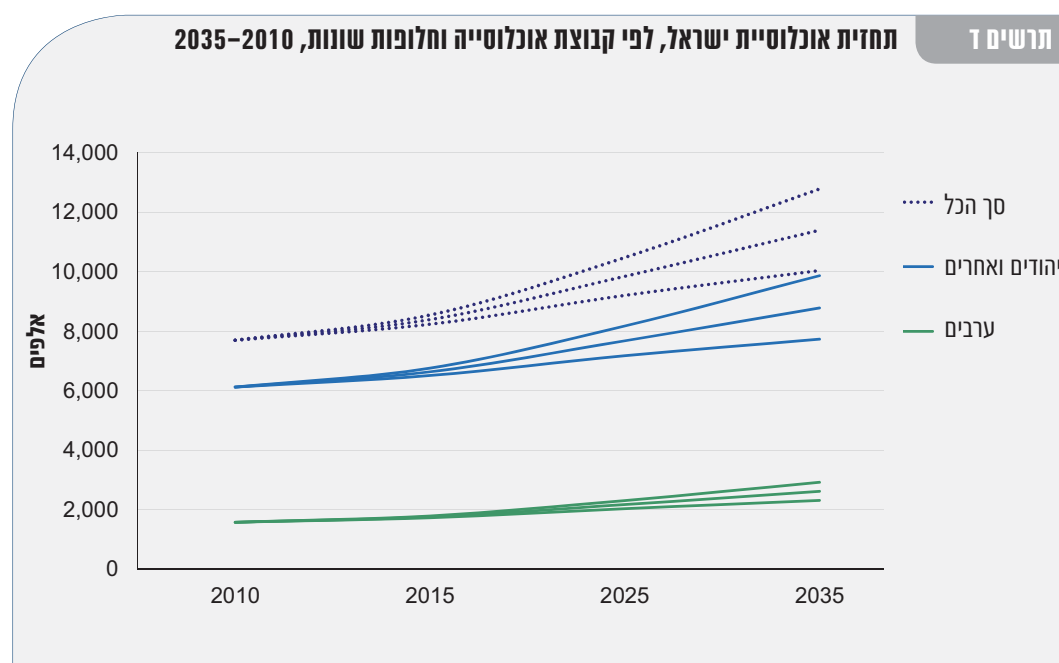
בין הממצאים העיקריים של התחזית יש לציין את הצפי להמשך הגידול המהיר של אוכלוסיית ישראל. גידול זה ילך ויתמתן, מגידול שנתי ממוצע של 1.7% ב-2015 ל-1.4% ב-2035, וילווה בהמשך מגמת העלייה בשיעור האוכלוסייה המבוגרת בישראל. כוח האדם אשר יעמוד לרשות המשק הישראלי ילך ויגדל בהדרגה במשך 25 שנה, אחוז האוכלוסייה המבוגרת (בני 65 ומעלה) יגדל ואחוז הילדים (בני 0-14) יקטן. אוכלוסיית ישראל נמצאת בתהליך הזדקנות, כמו רוב המדינות המערביות. תהליך זה יימשך גם בעתיד ויתבטא בכך שאחוז הילדים בני 0-14 יפחת באופן הדרגתי (מ-28.0% בשנת 2010, ל-25.9% ב-2035, לפי החלופה הבינונית).⁶ בד בבד, אחוז האוכלוסייה המבוגרת, בני 65 ומעלה, יגדל בהדרגה (מ-9.9% בשנת 2010 ל-14.6% בשנת 2035).

עד סוף שנת 2035 תמנה אוכלוסיית ישראל בין 10.0 ל-12.8 מיליון תושבים, בהתאם להנחות השונות לגבי השינויים הדמוגרפיים הצפויים. זהו גידול של בין 30% ל-66% משנת 2010, שנת הבסיס של התחזית, עד סוף שנת 2035.

הגיל החציוני של סך כל האוכלוסייה יעלה, כך שבסוף שנת 2035 חצי מאוכלוסיית ישראל תהיה מעל גיל 31.2, בהשוואה ל-29.4 בשנת 2010.

כמו כן, צפויים שינויים בהתפלגות לפי קבוצת אוכלוסייה: הירידה בחלקם היחסי של יהודים ואחרים מכלל האוכלוסייה, ירידה שנרשמה בשנות ה-2000, צפויה להיבלם, כך שבסוף שנת 2035 יהודים ואחרים יהוו כ-77% מכלל אוכלוסיית ישראל (בין 7.7 ל-9.9 מיליון, בהתאם לחלופות השונות), לעומת כ-80% בסוף שנת 2010. בסוף שנת 2035 תמנה האוכלוסייה היהודית 7.4-9.3 מיליון נפש וחלקה היחסי ימשיך לרדת עד ל-73% מכלל אוכלוסיית ישראל, לעומת 75% בסוף שנת 2010.

במקביל, האוכלוסייה הערבית תמשיך לגדול בקצב מהיר יותר מאוכלוסיית היהודים ואחרים אך קצב הגידול צפוי להתמתן. אוכלוסייה זו תמנה יותר משני מיליון נפש (2.3-2.9 מיליון נפש, בהתאם לחלופות השונות) עד שנת 2035 – תוספת של כמיליון נפש תוך 25 שנה. אחוז האוכלוסייה הערבית מכלל האוכלוסייה יעלה מ-20% בשנת 2010 ל-23% בסוף תקופת התחזית.

5 מתוך "תחזית אוכלוסיית ישראל עד שנת 2035". פרסום בהכנה.

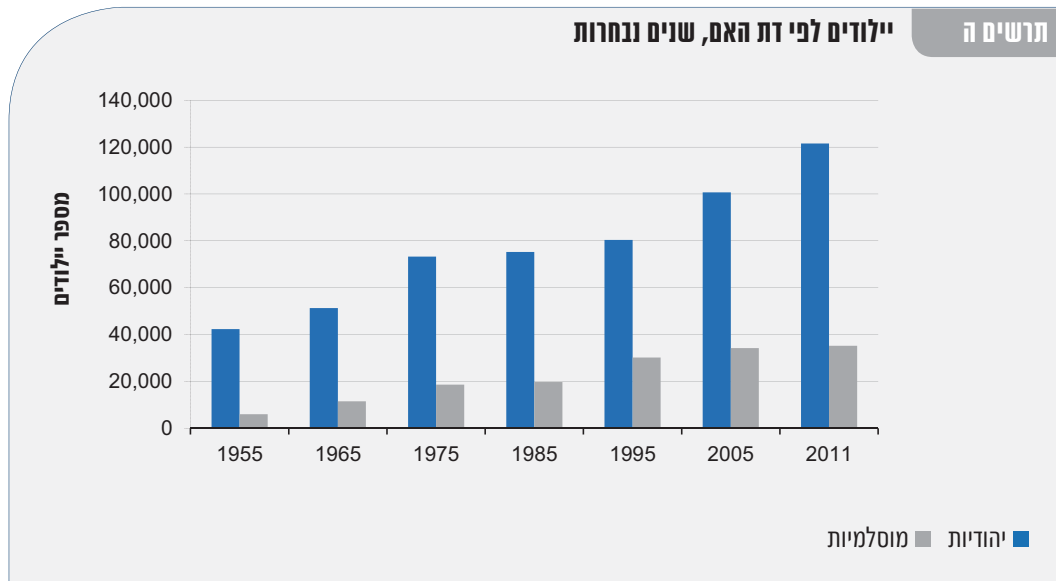
6 תחזית האוכלוסייה בוצעה בשלוש חלופות – גבוהה, בינונית ונמוכה, הנבדלות זו מזו בהנחות ביחס הפרייון וההגירה.

3. מקורות גידול האוכלוסייה⁷

א. ילודה ופריון

היקף ילודה

מספר היילודים בישראל גדל מ-50,686 בשנת 1955 ל-166,296 בשנת 2011. חלקם של היילודים לנשים יהודיות נאמד בכ-73% בשנת 2011 בהשוואה ל-84% בשנת 1955, ואילו חלקם של היילודים לנשים מוסלמיות גדל מ-12% ב-1955 ל-21% ב-2011.

רמת פריון

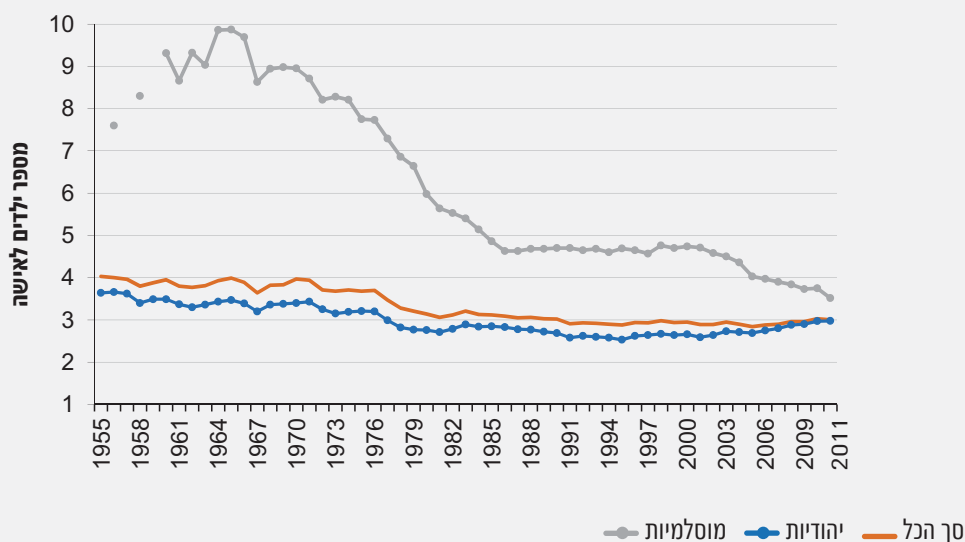
היקף הילודה בישראל מושפע בעיקר ממספר הנשים בטווח גילי הפריין (15-49) ומרמות הפריין השונות שלהן. נהוג לאמוד את רמת הפריין של נשים באמצעות מדד שיעור פריין כולל (מספר הילדים הממוצע שאישה צפויה ללדת במהלך חייה). שיעור הפריין הכולל הגבוה ביותר בישראל נצפה בשנת 1955, ונאמד ב-4.03 ילדים לאישה. מאז חלה ירידה מתמשכת בשיעור הפריין, שהגיע לרמתו הנמוכה ביותר בשנת 2005 עם 2.84 ילדים לאישה. מאז שנת 2005 חלה עלייה בשיעור הפריין כאשר בשנת 2011 שיעור זה הגיע ל-3.00 ילדים לאישה, רמה הדומה לזו שהייתה במחצית השנייה של שנות השמונים.

7 על מנת לקבל תמונה שלמה על מקורות הגידול של האוכלוסייה ראו: פרק 5 - בריאות, נתוני פטירות ותוחלת חיים.

שיעור פריון כולל לפי דת האם, 1955–2011

תרשים 1

בישראל יש רמות פריון שונות לנשים מקבוצות דת שונות. על אף שהפער ברמת הפריון בין נשים יהודיות לבין מוסלמיות הולך ומצטמצם לאורך השנים, בשנת 2011 שיעור הפריון הכולל של נשים מוסלמיות היה 3.51 ילדים לאישה, בהשוואה ל-2.98 בקרב יהודיות. שיעור הפריון הכולל של נשים יהודיות נמצא במגמת עלייה מאז שנת 1995, שבה נצפתה הרמה הנמוכה ביותר של שיעור הפריון – 2.53 ילדים לאישה (השיא נרשם בשנת 1956 עם 3.66 ילדים לאישה). לעומת זאת, שיעור הפריון של נשים מוסלמיות נמצא במגמת ירידה מאז שנת 2001, שבה היה השיעור 4.71 ילדים לאישה. ירידה זו באה לאחר יציבות ברמת הפריון שנמשכה על פני שני עשורים והחלה באמצע שנות השמונים עם 4.6–4.8 ילדים לאישה. שיא הפריון של נשים מוסלמיות היה בשנת 1965 – 9.87 ילדים לאישה.

פריון לפי גיל האישה

מאז שנות החמישים, השינוי ברמת הפריון של הנשים בישראל ניכר לא רק בירידה במספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה, אלא גם ברמת הפריון של הנשים לפי קבוצות הגיל שלהן ובהיררכיה בין אותן קבוצות. בחינת שיעורי הפריון לפי קבוצת גיל מצביעה על נטייה גוברת של נשים ללדת בגילים מבוגרים יותר מאשר בעבר. אם באמצע שנות החמישים שיא הפריון נאמד בקבוצת הגיל 20–24 (243.1 ילדים ל-1,000 נשים בגילים אלו), הרי שב-1965 שיא הפריון היה בקבוצת הגיל 25–29 (244.7 ילדים ל-1,000 נשים בגילים אלו) ובשנת 2005 שיא הפריון היה בקבוצת הגיל 30–34 (176.5 ילדים ל-1,000 נשים בגילים אלו).

בעוד שבאוכלוסייה היהודית, הן מבנה הפריון והן רמת הפריון השתנו לאורך השנים, הרי שבקרב האוכלוסייה המוסלמית השינוי הגדול ביותר חל ברמת הפריון ואילו מבנה הפריון של אוכלוסייה זו נותר יציב מאמצע שנות השמונים (שיא הפריון הוא בקבוצת הגיל 25–29 ושפל הפריון בקבוצת הגיל 45–49).

שיעורי פריון, לפי דת וגיל האישה, שנים נבחרות

לוח 2

שיעורים סגוליים, אלא אם כן צוין אחרת

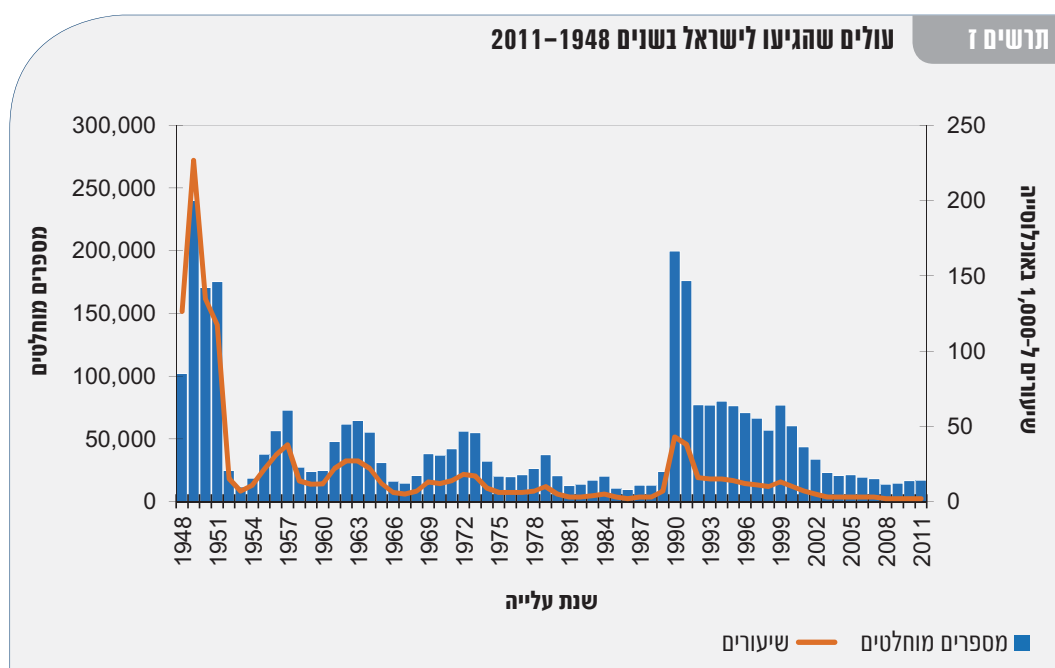
2011	2005	1995	1985	1975	1965	1955	
סך כל האוכלוסייה							
3.00	2.84	2.88	3.12	3.68	3.99	4.03	שיעור פריון כולל
12.5	13.0	18.2	25.4	43.8	39.6	70.9	19-15
106.5	109.1	121.8	163.2	203.9	217.4	243.1	24-20
172.3	173.8	188.3	200.9	215.5	244.7	215.0	29-25
175.5	176.5	150.6	144.1	165.2	174.5	157.6	34-30
103.6	103.9	78.2	71.4	84.6	88.2	85.5	39-35
27.4	26.9	17.9	16.9	20.7	26.5	25.8	44-40
3.0	2.7	1.5	1.4	2.8	7.1	7.2	49-45
יהודיות							
2.98	2.69	2.53	2.85	3.21	3.47	3.64	שיעור פריון כולל
5.5	5.9	9.0	17.7	34.0	35.0	60.9	19-15
86.5	87.0	91.0	145.0	186.4	206.9	228.6	24-20
166.0	165.2	173.2	191.8	198.4	221.6	198.9	29-25
188.4	189.0	142.7	137.3	140.1	144.3	140.3	34-30
114.8	114.3	73.1	65.7	66.9	63.6	74.0	39-35
30.7	29.3	16.1	12.3	14.1	17.9	21.5	44-40
3.6	3.2	1.4	0.8	1.0	4.0	4.6	49-45
מוסלמיות							
3.51	4.03	4.69	4.86	7.75	9.87	7.96	שיעור פריון כולל
34.9	36.6	56.6	57.8	104.8	132.5	139.1	19-15
192.8	211.5	251.9	241.3	345.5	392.6	357.2	24-20
218.8	233.6	262.7	268.7	383.3	448.3	357.6	29-25
152.1	159.8	202.5	209.1	348.4	434.1	356.7	34-30
81.5	85.6	124.5	136.3	242.8	317.9	222.1	39-35
21.5	22.0	37.6	52.2	96.1	177.4	120.8	44-40
1.3	1.5	3.1	7.1	28.6	70.4	37.9	49-45

ב. העלייה לישראל

ההגירה לישראל מתנהלת על פי שלושה חוקים עיקריים; חוק השבות, חוק הכניסה לישראל וחוק ההתאזרחות. חוק השבות מתיר הגירה של יהודים ובני משפחתם לישראל (עלייה לישראל); חוק הכניסה לישראל מתיר כניסה לישראל של תיירים ושל אנשים אשר לא עונים על חוק השבות; וחוק ההתאזרחות מאפשר לאנשים להשתקע ולהתאזרח בישראל.

מאז קום המדינה ועד סוף שנת 2011, הסתכמה העלייה לישראל ב-3.092 מיליון עולים. 30.9% היו ילידי ארצות אסיה ואפריקה ו-69.1% היו ילידי ארצות אירופה ואמריקה. עוד לפני קום המדינה התאפיינה העלייה לישראל בגלי עלייה שהתרכזו בכמה שנים עוקבות, וביניהם תקופות של שפל בעלייה. ההשפעה של גלי עלייה ניכרת גם בשיעור העולים⁸ ביחס לגודלה של האוכלוסייה הקולטת, המתגוררת בישראל באותה עת. השיעורים הגבוהים ביותר היו בשנים שלאחר קום המדינה, (שיעור ממוצע של 151 עולים לכל 1,000 תושבים באוכלוסייה הקולטת). באמצע שנות החמישים של המאה הקודמת היה השיעור 25 עולים לכל 1,000 תושבים ובגל העלייה האחרון, בשנות התשעים של המאה הקודמת, היה השיעור הממוצע 17 עולים בשנה, בעיקר מבריה"מ לשעבר, לכל 1,000 תושבים. בשנים האחרונות (2008-2011), שהן שנות שפל יחסי בעלייה, ירד שיעור העולים הממוצע ל-2 עולים לכל 1,000 תושבים בשנה.

גלי העלייה לישראל מאז קום המדינה

- גל העלייה הראשון המכונה "תקופת העלייה ההמונית" היה בשנים 1948-1951 והוא הביא להכפלת גודלה של אוכלוסיית המדינה בתוך כארבע שנים. בשנת 1949, נרשם המספר הגדול ביותר של עולים בתולדות המדינה – כמעט 240 אלף עולים בשנה אחת. 48% מהעולים שהגיעו בגל זה היו מאירופה, 34% – מאסיה, 14% – מאפריקה ופחות מ-1% מהעולים הגיעו מאמריקה ומאוקיאניה.
- בשנים 1955-1957 החל גל עלייה שני, קטן מקודמו ושונה בהרכבו. במשך שלוש שנים הגיעו לישראל קרוב ל-170 אלף עולים, רובם ממדינות ערביות בצפון אפריקה.
- גל עלייה נוסף התרחש בשנים 1961-1964. בשנים אלה הגיעו קרוב ל-230 אלף עולים (כ-60 אלף לשנה) רובם מצפון אפריקה, מרומניה ומפולין. בארבע השנים הבאות, 1965-1968, הגיעו לישראל מעט יותר מ-80 אלף עולים.

8 השיעור מחושב מסך כל האוכלוסייה הממוצעת.

- גל העלייה בתקופה שבין מלחמת ששת הימים למלחמת יום הכיפורים לא היה גדול בהיקפו, אך היה ייחודי בהרכב ארצות המוצא של העולים. בשנים 1969–1974 הגיעו לישראל עולים מארצות מערב אירופה (בעיקר מצרפת ומהממלכה המאוחדת), מאמריקה הצפונית (ארצות הברית וקנדה), מדרום אמריקה (בעיקר מארגנטינה) ומאוסטרליה. בשנת 1971, לאחר סיומם של משפטי לנינגרד, נפתחו באופן חלקי השערים בבריה"מ לשעבר והחל גל עלייה גם משם. כך, מבין 280 אלף העולים שהגיעו בשנים אלה, יותר מ-50% הגיעו מבריה"מ לשעבר, כ-30% הגיעו ממערב אירופה, מאמריקה ומאוסטרליה ופחות מ-20% מהעולים הגיעו מאסיה ומאפריקה.
- בשנים 1978 ו-1979 הגיעו יותר מ-60 אלף עולים, רובם מבריה"מ לשעבר.
- בשנת 1984 התרחש המבצע הגדול הראשון של הבאת עולים מאתיופיה ("מבצע משה") ובמהלכו הגיעו יותר מ-8,000 עולים מאתיופיה.
- במחצית השנייה של שנת 1989, עם התפרקות ברית המועצות ונפילת מסך הברזל, התחיל גל עלייה גדול יחסית לתקופות קודמות, שנמשך עד שנת 2001. במהלך העשור הזה הגיעו יותר ממיליון עולים (כ-1,048,000). רובם המכריע (86%) הגיעו מן הרפובליקות שהרכיבו את בריה"מ לשעבר, וכ-45 אלף עולים הגיעו מאתיופיה (כמחציתם עלו בשנת 1991 במסגרת "מבצע שלמה").
- בשנים 2002–2011 הגיעו לישראל כ-198 אלף עולים. בשנים אלה נרשמה מגמה מתמשכת של ירידה במספר העולים, מרמה של כ-23 אלף עולים במוצע לשנה בשנים 2002–2007 לרמה של כ-15 אלף עולים במוצע בשנים 2008–2011. בתקופה זו מרבית העולים (כ-53%) הגיעו מיבשת אירופה (מהם כ-49% מהרפובליקות האירופאיות של בריה"מ לשעבר). כ-22% הגיעו מאמריקה ומאוקיאניה, כ-15% מאפריקה (בעיקר מאתיופיה) וכ-10% מאסיה.

ג. מאזן הגירה ב-20 השנים האחרונות

מאזן הגירה של תושבים הוא ההפרש שבין מספר התושבים היוצאים למשך שנה ויותר בחו"ל לבין מספר התושבים הנכנסים לאחר שהייה של שנה ויותר בחו"ל.

בקרב הישראלים שיצאו מישראל לתקופה של שנה ויותר ברציפות נצפתה תנודתיות; היו שנים שבהן עלה מספר היוצאים לחו"ל לעומת שנים שבהן ירד מספרם.

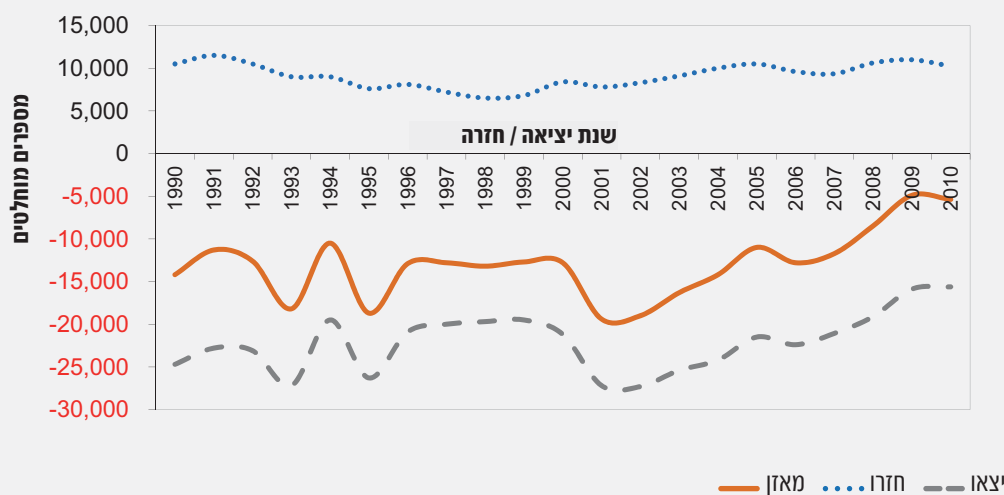
מספר גבוה יחסית של יוצאים מהארץ נרשם בשנים 1993 (27.2 אלף) ו-1995 (26.3 אלף) לאחר מכן, בשנים 1996 עד 2000 נשמרה מגמה של מספר נמוך יחסית של יוצאים (כ-20 אלף בכל שנה בממוצע). מגמה זו השתנתה בתחילת שנות ה-2000 כאשר חלה שוב עלייה תלולה במספר היוצאים (שנת השיא הייתה 2002 עם 27.3 אלף יוצאים). משנת 2003 נרשמה מגמה מתמשכת של ירידה במספר היוצאים, עד לרמה הנמוכה ביותר (מאז 1990) אשר נרשמה בשנת 2010 (15.6 אלף). ניתוח היוצאים לפי קבוצת אוכלוסייה מגלה כי רובם המכריע הם יהודים (כ-72% מסך היוצאים בשנה בממוצע), אחריהם אוכלוסיית ה"אחרים" (כ-22% מסך היוצאים בשנה, כולל את מי שאינם מסווגים לפי דת ואת הנוצרים שאינם ערבים) והיתר – ערבים (כ-6% מסך היוצאים בשנה). בקרב הישראלים החוזרים לאחר שהייה של שנה אחת לפחות ברציפות בחו"ל, נצפתה פחות תנודתיות בשנים 1990–2010.

בשנים 1990–1999 מספר החוזרים היה במגמת ירידה (כ-8.7 אלף חוזרים בכל שנה בממוצע). החל משנת 2000 נרשמה מגמת עלייה מתמשכת במספר החוזרים לישראל (כ-9.5 אלף חוזרים בכל שנה בממוצע). ניתוח של הישראלים החוזרים לפי קבוצת אוכלוסייה, מראה כי יהודים מהווים את הרוב המכריע של החוזרים (כ-81% מסך החוזרים בכל שנה), ואחריהם האחרים (כ-12% מהחוזרים בכל שנה).

מאזן ההגירה בין היוצאים מישראל לבין החוזרים לישראל הוא שלילי, כלומר בכל שנה יש יותר יוצאים מישראל מאשר חוזרים אליה. בעקבות המגמות של ירידה במספר היוצאים ובמקביל עלייה במספר החוזרים, שאפיינו את דפוסי ההגירה של הישראלים לאחר אמצע שנות ה-2000, הצטמצם גם מאזן ההגירה והוא נמצא ברמתו הנמוכה ביותר מאז שנת 1990 – 5.4 אלף בשנת 2010.

יציאה וחזרה של ישראלים לאחר שהייה רצופה של שנה ויותר בחו"ל, לפי שנת יציאה / חזרה, 1990–2010

תרשים ח

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

רווחת האוכלוסייה, תעסוקה ורמת חיים

פרק

א. מבוא

השיטה הרווחת לבחינת תופעת העוני בישראל היא חד-ממדית ומתמקדת במדידה יחסית של הכנסות משקי בית. עקב מגמת ההתרחבות של פערי ההכנסות ושל היקף האוכלוסייה שמתחת לקו העוני, יש מקום להרחיב את היריעה ולהציג את תמונת העוני והמצוקה מזוויות נוספות.

פרק זה, בהתאם לנושא הדוח כולו, מציג נתונים השוואתיים של ישראל. במידת האפשר הנתונים מוצגים מקום המדינה ועד היום, בהתאם לזמינות קובצי הנתונים העומדים לרשות הלמ"ס.

התמונה החברתית של ישראל מתוארת משלושה היבטים:

היבט ראשון, **רווחת האוכלוסייה**, נבחן בעזרת סדרת מדדים סובייקטיביים כגון: שביעות רצון (מהחיים, מהמצב הכלכלי ועוד), קשרים חברתיים ותחושת בדידות. השימוש במדדים אלו מאפשר לבחון את נושא רווחת האוכלוסייה בשיטה רב-ממדית, עבור קבוצות שונות באוכלוסייה.

היבט שני, מתמקד במדדי **תעסוקה ואבטלה** ומציג השוואה של מדדי תעסוקה בישראל לעומת מדינות ה-OECD. היבט שלישי, מתמקד **ברמת חיים**, באמצעות נתוני הכנסות והוצאות לפי סוג משפחה, הרכב ההוצאות לתצרוכת ומדדי רמת חיים.

כמו כן, מובאות בפרק תיבות בנושאים שונים: תיבה 1 בוחנת בעזרת ניתוח משולב את הקשר שבין תמ"ג, מדדים סובייקטיביים ונתוני עוני. תיבה 2 מציגה נתונים על המועסקים בענף ההייטק בישראל ובוחנת את השינויים שחלו בענף זה. תיבה 3 בוחנת את מצב הדיור בישראל משלוש זוויות: מדדי המחירים של דירות (בבעלות ובשכירות), ההוצאה של משפחה ממוצעת בישראל על דירה ועל תשלומים למשכנתה, הבנייה בישראל והתמורות שחלו בה בעשורים האחרונים.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. רווחת האוכלוסייה (על פי הגדרות הסקר החברתי, 2011)

קבוצת אוכלוסייה: בנתונים בפרק זה יש הבחנה בין שתי קבוצות אוכלוסייה: יהודים ואחרים וערבים. השייך לקבוצת אוכלוסייה מבוסס על הגדרת המרואיין את דתו ודיווחו על ארץ הלידה שלו ושל אביו, וכן על הדת ביישוב המגורים של המרואיין.

דתיות: בקרב יהודים הקטגוריות הן: "חרדים"; "דתיים"; "מסורתיים" (כולל "מסורתיים-דתיים" ו"מסורתיים-לא כל כך דתיים"); "לא דתיים, חילונים". מבוסס על הגדרה עצמית של המרואיין.

מועסקים: בני 20 ומעלה שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע הקובע (השבוע שהסתיים בשבת שלפני בוא הסוקר) בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת; כל העובדים בקיבוצים (בין בשירותים ובין בענפים אחרים); בני משפחה שעבדו ללא תשלום; אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם וחיילים בשירות קבע בצה"ל.

הכנסה ממוצעת לנפש במשק בית, ברוטו לחודש (ש"ח): מתבססת על דיווח המרואיינים לגבי טווח ההכנסה הכולל, ברוטו לחודש, של כל בני משק הבית מכל המקורות: מעבודה, מפנסיה, מקצבאות, משכר דירה וכד', לפני ניכוי מס. להכנסה ממוצעת נלקח בחשבון הערך שבאמצע הטווח שדווח, והוא חולק במספר הנפשות במשק הבית. הכנסות לנפש במשק בית (ברוטו לחודש), קובצו לשלוש קטגוריות: עד 2,000 ש"ח; 2,001–4,000 ש"ח; 4,001 ש"ח ומעלה.

2. תעסוקה (על פי הגדרות סקר כוח אדם)

החל בחודש ינואר 2012, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עברה ממערכת של מדידה רבעונית של תכונות כוח העבודה למדידה חודשית, במערכת חדשה ומשופרת, התואמת טוב יותר את ההמלצות הבין-לאומיות המעודכנות בנושא של תעסוקה ואבטלה. השינויים העיקריים שחלו במעבר בין המערכות הם:

התאמת הגדרה של תכונות כוח העבודה, הגדלת המדגמים החודשיים באופן ניכר, הרחבת הפריסה הגאוגרפית ושימוש בשיטות סטטיסטיות מתקדמות יותר בדגימה, במודל התשאול ובאמידת הנתונים.

הנתונים ל-2012 לא הוכנסו להשוואה ההיסטורית עקב המעבר לסקר כוח אדם חודשי.¹

ההגדרות הבאות מבוססות על סקר כוח אדם 2011

אוכלוסייה: אוכלוסיית הסקר כוללת את האוכלוסייה הקבועה (דה-יורה) של מדינת ישראל בגיל 15 ומעלה.

באוכלוסיית הסקר נכללו:

1. תושבים קבועים השוהים בישראל.
2. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל פחות משנה.
3. עולים חדשים ועולים בכוח, מרגע בואם לישראל.
4. תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל שנה או יותר ברציפות.
5. החל בשנת 1968, כולל את תושבי מזרח ירושלים.
6. החל בשנת 1972, כולל את התושבים ביישובים הישראליים בנפת הגולן; והחל בשנת 1982, כולל את כל התושבים בנפת הגולן.
7. החל בשנת 2006, כולל את התושבים ביישובים הישראליים באזור יהודה והשומרון (משנת 1972 עד שנת 2005 – אזורי יהודה והשומרון וחבל עזה).

1 על המעבר של הלמ"ס לסקר כוח אדם חודשי ראו:

http://www.cbs.gov.il/publications13/saka0313m/pdf/intro_e_h.pdf

http://www.cbs.gov.il/publications/labour_survey04/labour_force_survey/answer_question_2012.pdf

באוכלוסיית הסקר לא נכללו:

1. תושבים קבועים השוהים מחוץ לישראל שנה או יותר ברציפות.
2. תיירים, מתנדבים או תושבים ארעיים השוהים בישראל פחות משנה.
3. דיפלומטים ואנשי או"ם.

נוח העבודה האזרחי השבועי: בני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע.²

מועסקים: אנשים שעבדו, לפחות שעה אחת בשבוע הקובע, בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח, או תמורה אחרת; כל העובדים בקיבוצים (בין בשירותים ובין בענפים אחרים); בני משפחה שעבדו בשבוע הקובע ללא תשלום למעלה מ-15 שעות בשבוע; אנשים השוהים במוסדות, שעבדו למעלה מ-15 שעות בשבוע; אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם. קבוצת המועסקים מורכבת משלוש קבוצות משנה:

- א. עבדו בהיקף מלא: כל אלה שעבדו 35 שעות או יותר בשבוע הקובע (כולל שעות הכנה).
 - ב. עבדו בהיקף חלקי: כל אלה שעבדו 1-34 שעות בשבוע הקובע (כולל שעות הכנה).
 - ג. נעדרו זמנית מעבודתם: כל אלה שנעדרו זמנית מעבודתם הרגילה במשך כל השבוע הקובע עקב מחלה, חופשה, שירות מילואים, צמצום בהיקף העבודה, סכסוך עבודה, הפסקה זמנית של העבודה (עד ל-30 יום) וכו'. אנשים שנעדרו רק בחלק מהשבוע הקובע לא נכללים בהגדרה זו.
- כמו כן, נכללים בהגדרה זו כל אלו שנעדרו פחות מחודש ימים מעבודתם. אלו שנעדרו יותר מחודש ימים ועד שנה נכללים רק אם יש להם זיקה פורמלית למקום עבודה, כלומר, בתום תקופת ההיעדרות מובטחת חזרתם של הנעדרים לעבודה אצל אותו מעסיק. נעדרים יותר משנה לא נכללים בקבוצה זו.

שיעור תעסוקה: אחוז המועסקים מכלל האוכלוסייה בכל תא.

בלתי מועסקים: אנשים שלא עבדו כלל (אף לא שעה אחת בשבוע) וחיפשו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות האחרונים, כגון: על ידי רישום בלשכת עבודה של שירות התעסוקה, על ידי פנייה אישית או בכתב למעסיק, והיו יכולים להתחיל לעבוד בשבוע הקובע, לו הוצעה להם עבודה מתאימה ("זמינות לעבודה").

2 השבוע הקובע – השבוע המסתיים בשבת שלפני בוא הסוקר למשק הבית.

3. רמת חיים (על פי הגדרות סקר הוצאות משק הבית)

סקר הוצאות משק הבית הוא סקר שוטף שעורכת הלמ"ס. עד שנת 1997 הסקר נערך אחד לכ-5 שנים, ומשנה זו הסקר נערך מדי שנה. לאורך השנים השתנתה אוכלוסיית הסקר. בסקרים הראשונים נכללו משפחות ובמשך השנים הורחבה אוכלוסיית הסקר עד לכיסוי של 95% ממשקי הבית ב-2011.

אוכלוסיית הסקר לפי שנה ומדדים שונים

2011	2002	1992/93	1986/87	1975/76	1968/69	1959/60	1956/57	
כל משקי הבית ביישובים העירוניים והלא-עירוניים (כולל מזרח ירושלים) למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים		משקי בית ביישובים עירוניים המונים מעל 2,000 תושבים		כל המשפחות ביישובים עירוניים המונים +5,000 תושבים ומשפחות ביישובים בעלי אופי עירוני המונים 5,000-2,000 תושבים		משפחות שבראשן עומדים שכירים ביישובים עירוניים המונים + 10,000 תושבים		אוכלוסיית הסקר
95%	95%	90%	90%	82%	82%	50%	50%	כיסוי אוכלוסייה
172	170	74	74	74	74	34	34	מספר יישובים שנחקרו
6,051	6,227	5,212	5,000	2,250	2,430	1,600	6,600	גודל מדגם (משקי בית)
87%	88%	76%	75%	62%	69%	51%	35%	אחוזי השבה
יומן דו שבועי + שאלון על שלושה חודשים אחרונים				יומן דו שבועי + שאלון ועל שנה אחרונה				תקופת חקירה

רמת חיים של משק בית: רמת חיים מורכבת מסדרה של מדדים מתחומים שונים. המדדים המובאים בפרק זה הם: הכנסה, הוצאה, בעלות על מוצרים בני קיימה ותנאי דיור.

משק בית: אדם אחד או קבוצת אנשים הגרים יחד בדירה אחת באופן קבוע ברוב ימות השבוע ויש להם תקציב הוצאות משותף למזון.

הכנסה כספית ברוטו למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות ברוטו של משק הבית לפני תשלומי החובה (מס הכנסה, ביטוח לאומי וביטוח בריאות). הכנסה זו כוללת את ההכנסות של כל בני משק הבית מעבודה שכירה או עצמאית, מרכוש, מריבית או מדיבידנדים, מתמיכות ומקצבאות ממוסדות ומפרטים, הכנסות מפנסיות וכל הכנסה שוטפת אחרת. לא נכללים תקבולים חד-פעמיים, כגון ירושה או פיצויים. כמו כן, ההכנסה לא כוללת זקיפות בעבור הכנסות הנובעות משימוש בדיור עצמי, או בעבור סוגים שונים של הכנסות ב"עין" (הכנסות שאינן ניתנות בכסף אלא בשווה כסף).

הכנסה כספית נטו למשק בית: הכנסה כספית ברוטו, לאחר ניכוי תשלומי החובה (ביטוח לאומי, ביטוח בריאות ומס הכנסה). תשלומי החובה לא התקבלו ישירות ממשקי הבית שנחקרו, אלא חושבו על פי כללי המס הנהוגים במשק.

הכנסה כספית נטו לנפש סטנדרטית: הכנסה כספית נטו של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

נפש סטנדרטית: גודל משק הבית משפיע על רמת החיים שאפשר לקיים מהכנסה נתונה. על מנת ליצור בסיס מתאים יותר להשוואת רמת החיים של משקי בית בעלי מספר נפשות שונה, נהוג להשוותם לפי הכנסה לנפש. מקובל גם להניח שמספר הנפשות במשק בית אינו משפיע באופן אחיד ושווה על רמת החיים האפשרית מהכנסה נתונה, משום שקיימים, לפי אותה הנחה, יתרונות לגודל. לכן נערכה המרה של מספר הנפשות לסולם אחיד. הסולם קובע, כיחידת בסיס, משק בית בן שתי נפשות; ככל שעולה מספר הנפשות, ניתן משקל שולי הולך ופוחת לכל נפש המתווספת למשק הבית.

באמצעות סולם זה מתרגמים את גודל משק הבית למספר נפשות סטנדרטיות:

משקל שולי לנפש	מספר הנפשות הסטנדרטיות	מספר הנפשות למעשה במשק בית
1.25	1.25	נפש אחת
0.75	2.00	2 נפשות
0.65	2.65	3 נפשות
0.55	3.20	4 נפשות
0.55	3.75	5 נפשות
0.50	4.25	6 נפשות
0.50	4.75	7 נפשות
0.45	5.20	8 נפשות
0.40	5.60	9 נפשות
0.40		כל נפש נוספת

הכנסה מהון: סך ההכנסות מרכוש בארץ ובהו"ל; הכנסות מריבית על פיקדונות ועל אגרות חוב ודיבידנדים על מניות.
תחולת העוני של נפשות: מדד תחולת העוני מציין את היקף העוני במונחים של שיעור הנפשות העניות בכלל הנפשות באוכלוסייה.

הוצאה לתצרוכת: סך כל התשלומים שמשלם משק הבית על קניית מוצרים או שירותים, וכן זקיפת הוצאה לצריכת שירותי דירה ורכב (שכן קניית מוצרים אלה מוגדרת כהשקעה ולא כתצרוכת). התשלומים כוללים לעתים גם ריבית, דמי הובלה או התקנה. קניית מוצר נחשבת לפי יום קבלתו, וסכום הקנייה המלא נחשב כהוצאה למוצר ביום הגעת המוצר לדירה, גם אם עד למועד זה שולם תשלום חלקי. לכן, מקדמה שמשלם משק הבית על חשבון מוצר או שירות שטרם נתקבל או החזר חוב על חשבון מוצר שכבר נמצא בבית, אינם נחשבים כהוצאה לתצרוכת אלא כהגדלת החיסכון.

הוצאה נספית לתצרוכת: ההוצאה שמשק הבית מוציא בפועל על צריכת מוצרים ושירותים, ללא אומדן ההוצאה על שירותי דיור ומכוניות.

הוצאה לתחזוקת הדירה ומשק הבית: סעיף של ההוצאה הכוללת לתצרוכת הכולל הוצאה עבור מים, חשמל, גז ודלק לבית, תחזוקה ושיפור הבית, עזרה בבית וצורכי משק בית שונים.

מוצרים ושירותים אחרים: קבוצת תצרוכת "ראשית" הכוללת מוצרים כמו: סיגריות, קוסמטיקה, תכשיטים ושירותים משפטיים.

מוצר בר קיימה: מוצר שאפשר להשתמש בו שימוש חוזר ומתמשך יותר משנה אחת. לדוגמה: מכונית, מקרר, טלוויזיה, מכונית כביסה וכדומה.

בעלות על מוצרים בני קיימה: שיעור משקי הבית בקבוצה מסוימת, שיש ברשותה או שעומד לשימושה מוצר בר קיימה מסוים, למשל: אחוז משקי הבית בירושלים שיש ברשותם מכונית כביסה, טלוויזיה, מחשב אישי, מכונית, טלפון נייד וכו'.

צפיפות דיור: חושב על ידי חלוקת מספר הנפשות הגרות במשק הבית בסך כל החדרים למגורים.

ג. מקורות הנתונים

ההשוואה הרב שנתית הופקה מנתוני הסקר החברתי 2002-2011.

הסקר החברתי הוא סקר שנתי שוטף, הנערך על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה החל משנת 2002, בהזמנת אגף התקציבים במשרד האוצר. הסקר מספק מידע על תנאי החיים של האוכלוסייה הבוגרת (בגיל 20 ומעלה) בישראל ועל רווחתה ובוחן את תפיסות הפרטים בחברה לגבי תחומים שונים בחייהם.

הנתונים המתייחסים לתעסוקה הופקו מנתוני סקר כוח אדם.³

סקר כוח אדם הוא סקר שוטף הקיים במדינת ישראל משנת 1954. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה בגיל 15 ומעלה בישראל. המדגם הסופי כולל כ-100,000 נפש (בגיל 15 ומעלה) כל שנה.

מטרתו המרכזית של הסקר היא מעקב שוטף אחר התפתחויות בכוח העבודה בישראל, גודלו של כוח העבודה ותכונותיו, היקף האבטלה ועוד. הסקר מתבצע באמצעות ראיונות של משקי בית. כל משק בית משתתף בסקר 4 פעמים במשך שנה וחצי. המדדים המרכזיים בסקר זה הם שיעור ההשתתפות בכוח העבודה האזרחי בישראל ואחוז המועסקים והבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה האזרחי.

הנתונים המתייחסים לרמת חיים הופקו מנתוני סקרי הוצאות משק הבית.⁴

סקר זה מספק נתונים על ההכנסות וההוצאות של משקי הבית בישראל. הסקר נערך מדי שנה בקרב האוכלוסייה הקבועה בישראל, למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים.

בשנת 2011 המדגם כלל 6,051 משקי בית ביישובים עירוניים וכפריים המייצגים 2,215,605 משקי בית באוכלוסייה.

3 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2012). סקרי כוח אדם 2011. פרסום מס' 1504. ירושלים: המחבר.

4 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). סקר הוצאות משק הבית 2011 – סיכומים כלליים. פרסום מס' 1517. ירושלים: המחבר.

ד. ממצאים עיקריים

1. רווחת האוכלוסייה

א. מדדי רווחה סובייקטיביים

שביעות רצון מהחיים: 88% מבני 20 ומעלה דיווחו ב-2011 שהם מרוצים מחייהם, לעומת 83% בשנת 2002. החל משנת 2004 ועד 2010, ניכרת עלייה רציפה בשביעות הרצון מהחיים.

שביעות רצון מהמצב הכלכלי: בשנת 2011, 60% מבני 20 ומעלה היו מרוצים ממצבם הכלכלי, לעומת 48% בשנת 2002. בדומה למגמת העלייה בשיעור המרוצים מהחיים, גם שיעור המרוצים ממצבם הכלכלי נמצא במגמת עלייה.

ניסוי הוצאות: 61% מבני 20 ומעלה דיווחו ב-2011 כי הם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות השוטפות של משק הבית (למזון, לחשמל, לטלפון וכד'), ירידה של כשלוש נקודות האחוז בהשוואה ל-2010, לאחר מגמה של עלייה הדרגתית מאז 2005, שבה רק מחצית מהאוכלוסייה (50%) הצליחו לכסות את ההוצאותיהם.

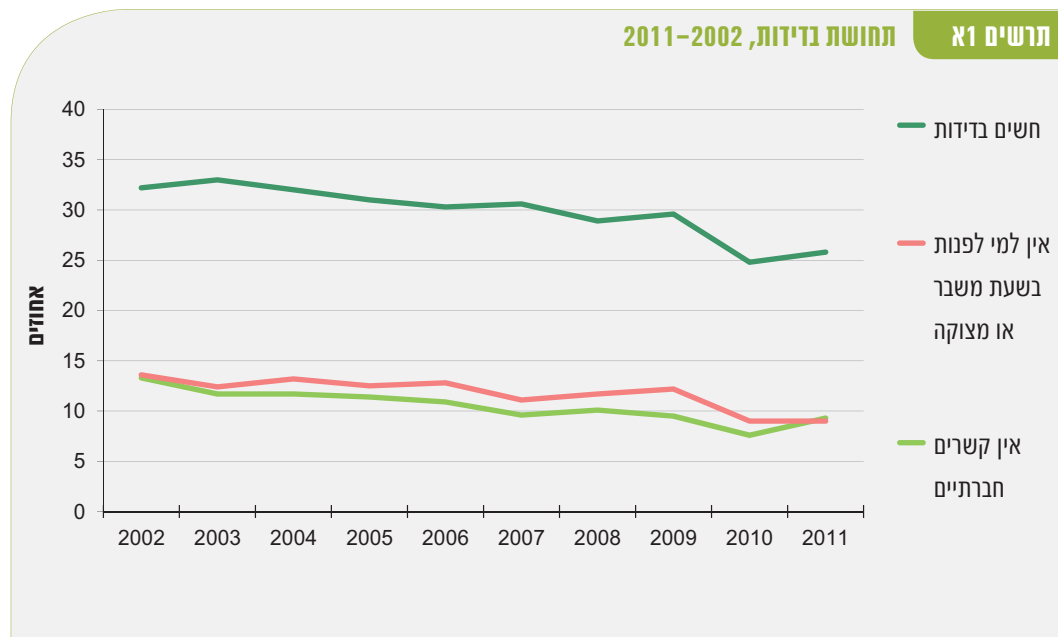
הערכת החיים בשנים הקרובות: ב-2011, 52% מעריכים שחיהם יהיו טובים יותר בשנים הקרובות, לעומת 48% ב-2002.

הערכת המצב הכלכלי בשנים הקרובות: ב-2011, 45% מעריכים שמצבם הכלכלי ישתפר, לעומת 35% בלבד בשנת 2002.

ב. בדידות ומצוקה

ב-2011, 26% מהישראלים בני 20 ומעלה חשו בדידות לעתים קרובות או מדי פעם, לעומת 32% ב-2002. 9% דיווחו ב-2011 כי אין להם למי לפנות בשעת משבר או מצוקה, לעומת 13% ב-2002.

ניתן לראות שגם במדדים הקשורים בתחושת בדידות, תחושה שאין למי לפנות בשעת משבר או מצוקה, ודיווח על חוסר בקשרים עם חברים, נמצאו שיעורים גבוהים יותר בשנות המיתון 2002 ו-2003. ירידה מסוימת בשיעורים אלה נצפתה החל מ-2004, במקביל ליציאה מהמיתון, וירידה בולטת נוספת - ב-2010.

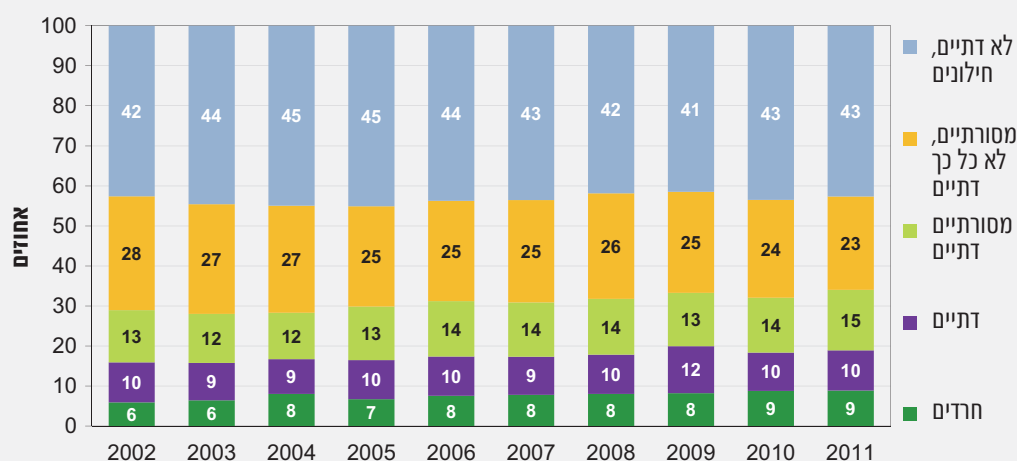
ג. תחושת עוני

בשנים 2003 ו-2007 נשאלו המרואיינים האם מאז שהיו בני 15 היו תקופות שבהן הם חשו עניים. ב-2003, 29% השיבו כי חשו עניים לעתים קרובות או מדי פעם, וב-2007, 32% חשו עניים לעתים קרובות או מדי פעם. **אלו שחשו עניים דיווחו על תחושת בדידות בשיעורים גבוהים יותר מאלו שלא חשו עניים:** ב-2003 47% מאלו שחשו עניים דיווחו גם על תחושת בדידות, לעומת 27% מאלו שלא חשו עניים וב-2007 הנתונים היו 46% לעומת 23%, בהתאמה.

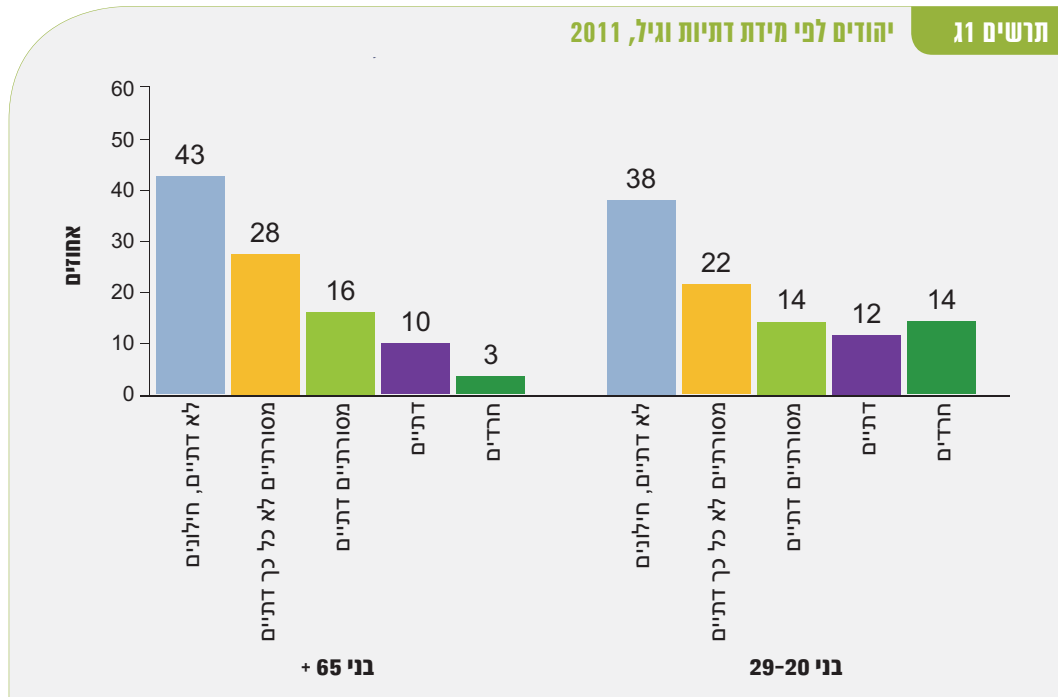
ד. מידת דתיות של יהודים

בעשור האחרון חלו שינויים קטנים בהרכב האוכלוסייה היהודית הבוגרת מבחינת מידת הדתיות. החילונים הם הקבוצה הגדולה ביותר ב-2011 (42.5%) והם שומרים על חלקם באוכלוסייה. הקבוצה השנייה בגודלה – מסורתיים שאינם דתיים – קטנה בהדרגה בין 2002 ל-2011 (מ-28.4% ל-23.3% בהתאמה). חלקם של המסורתיים-דתיים והדתיים לא השתנה באופן מהותי במהלך השנים. חלקם של החרדים עלה מ-5.9% ב-2002 ל-8.8% ב-2011 (תרשים 11).

תרשים 11 | יהודים בני 20 ומעלה, לפי מידת דתיות, 2002–2011

בשל פריון גבוה יחסית בקרב חרדים, חלקם באוכלוסייה הצעירה גדול יותר מאשר חלקם באוכלוסייה המבוגרת: 14% מהיהודים בני 20–29 הם חרדים, בהשוואה ל-3% מבני 65 ומעלה.

האם מדדים אובייקטיביים וסובייקטיביים מציגים את אותה תמונה?

מידת התמ"ג (תוצר מקומי גולמי) של מדינות היא בעלת חשיבות רבה באמידת התפקוד הכלכלי שלהן, אך בשנים האחרונות הורחבה התפיסה לפיה התייחסות לתמ"ג כמדד העומד בפני עצמו אינה מספקת יותר, ויש צורך הולך וגובר בהכללת **מדדים סובייקטיביים של רווחה** (well-being) בסטטיסטיקה הרשמית. הכוונה היא לשאול אנשים בסקרים רשמיים לגבי התחושות שלהם ביחס לחייהם. קיימת דרישה למדדים סובייקטיביים מצד מקבלי ההחלטות, על מנת להשתמש בנתונים ככלי לקביעת מדיניות. מדידה סובייקטיבית של רווחה מאפשרת גם לממשלות לבחון את תפקודן וכן לדעת איזו השפעה יש למדיניות חברתית על אוכלוסיות שונות.

נמצא כי יש מתאם בין תמ"ג גבוה של מדינות ובין רמה גבוהה של רווחה, אך לא תמיד מתאם זה הדוק: יש מדינות שבהן נצפית רמה גבוהה יותר של תמ"ג מאשר רווחה, כמו בארה"ב ובשווייץ, לעומת מדינות שבחרו במדיניות רווחה על חשבון הגדלת התמ"ג, כמו: אוסטרליה, ניו זילנד, נורווגיה, שוודיה ופינלנד. במדינות שבהן מפותחת מדיניות הרווחה קיימת העדפה ברורה להפחתת שעות העבודה על מנת להשיג איזון טוב יותר של עבודה וחיי משפחה, שאיפה להגדלת הפנאי במקום הגדלת הכנסות, שאיפה להפחתת זיהום אוויר על חשבון ריבוי מפעלים וכו'.¹

מדדים סובייקטיביים נבחרים 2002-2011

בהתבוננות לאורך העשור האחרון על מדדים מרכזיים שנבחרים מדי שנה בסקר החברתי – שביעות רצון מהחיים, הערכת החיים בעתיד, שביעות רצון מהמצב הכלכלי, הערכת המצב הכלכלי בעתיד וכיסוי הוצאות שוטפות – ניכרת מגמה דומה למדי בין המדדים השונים.

התפתחויות כלכליות בארץ ובעולם ואירועים בולטים בסדר היום הציבורי, עשויים להשפיע על הערכות ועל ציפיות הציבור בנוגע לחייו ולעתידו האישי והכלכלי. נראה כי מדדים סובייקטיביים אלו משקפים נאמנה את המגמה הכללית של אינדיקטורים מאקרו-כלכליים. בין השנים 2002 ועד 2004 נצפתה רמה נמוכה יחסית של אופטימיות ושביעות רצון מהחיים ומהמצב הכלכלי. מאז שנת 2004 חלה עלייה מתמשכת באופטימיות המשתקפת במדדים אלו, עד שנת 2010. ב-2011, לראשונה לאחר שבע שנים, נבלמה העלייה בשיעור האופטימיות.

רווחה סובייקטיבית, תמ"ג ותחולת העוני

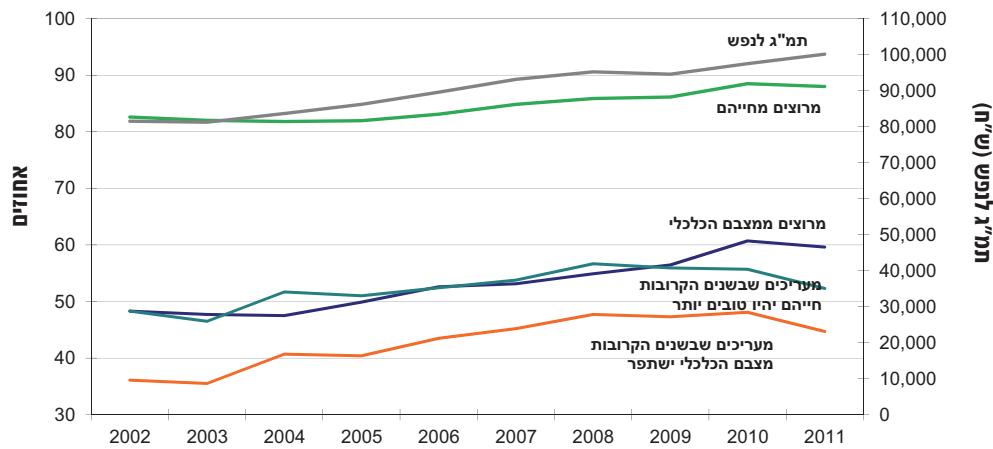
כתוצאה מהאטה בכלכלה העולמית ומהאינפיצאדה השנייה, המשק הישראלי נכנס למיתון בשנים 2001-2003, שיעור הצמיחה במשק ירד לשפל והתמ"ג הצטמצם בשנים אלו ב-0.1%. בשנת 2004 המשק הישראלי התאושש ויצא לאט מהמיתון עם 1.5% צמיחה. תמונה מקבילה משתקפת גם במדדים הסובייקטיביים: על פי נתוני הסקר החברתי, בשנים 2004-2008 כאשר התמ"ג עלה בשיעור של 5.1% בממוצע לשנה, עלו במקביל גם מדדי האופטימיות בקרב הפרטים (שביעות רצון מהחיים, הערכת החיים בעתיד, שביעות רצון מהמצב הכלכלי, והערכת המצב הכלכלי בעתיד).

בשנת 2009 המשק הישראלי הצליח לעבור את המשבר הכלכלי העולמי במצב טוב יחסית למדינות ה-OECD עם 1.1% צמיחה, ובמקביל המשיכו לעלות באופן מתון גם מדדי האופטימיות. ב-2010 חלה שוב התאוששות מהירה שהתבטאה בהאצה של 5.0% בתמ"ג, ובמקביל, מדדי שביעות הרצון והאופטימיות עלו מאוד. ב-2011 נמשכה העלייה בתמ"ג (4.6%) אך בשנה זו, למרות המשך העלייה בתוצר ובצריכה הפרטית, נצפתה דווקא ירידה במדדי שביעות הרצון והאופטימיות בסקר החברתי. ייתכן שהייתה זו תוצאה של מספר אירועים שקרו במהלך 2011, שהשפיעו באופן שלילי על תחושות הציבור: המחאה החברתית אשר הובילה להקמת הוועדה לשינוי כלכלי-חברתי ("ועדת טרכטנברג"), תנודתיות רבה בשוקי ההון בארץ ובעולם, התרחבות משבר החובות במדינות גוש האירו והתחזקות ההערכות להחמרת המשבר הכלכלי בעולם.

1 OECD - Better Life Index: Well-being and GDP- why we need them both?, 2012

תרשים א

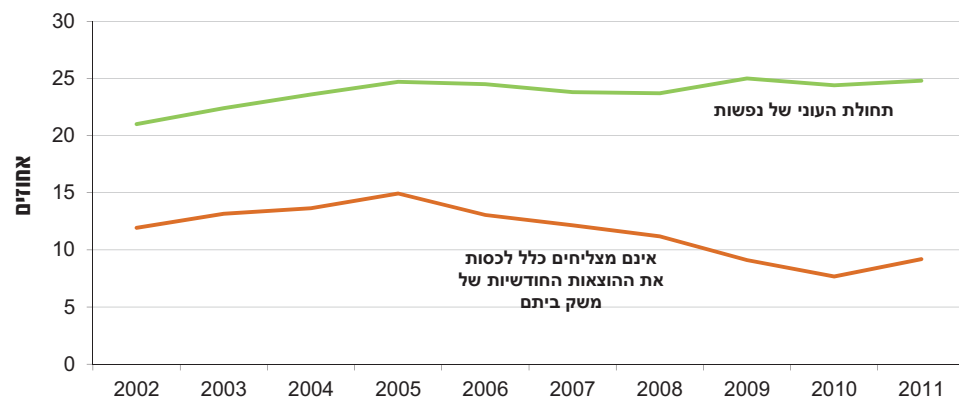
בני 20 ומעלה, לפי שביעות רצון וציפיות לעתיד מהחיים ומהמצב הכלכלי ותוצר מקומי גולמי, 2011-2002

הצמיחה שאפיינה את המשק בשבע מתוך שמונה השנים האחרונות אמורה להביא לשיפור ברמת החיים, ולהשפיע גם על מצבם האישי של הפרטים אך היא לא בהכרח מצמצמת את ממדי העוני ואת הפערים בחברה.

תרשים ב

בני 20 ומעלה שאינם מצליחים כלל לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם ותחולת העוני של נפשות, 2011-2002

מקור הנתונים: המוסד לביטוח לאומי והלמ"ס.

משנת 2002 עד 2005, עלתה תחולת העוני בקצב ממוצע של כמעט נקודת אחוז לשנה. בין 2006 ל-2008 נצפתה ירידה בתחולת העוני של נפשות, אולם ב-2009 חלה שוב עלייה בתחולת העוני, והיא שבה לרמה דומה לזו של שנת 2005. לאחר ירידה קלה ב-2010, עלתה שוב תחולת העוני ב-2011 לרמה של 24.8%. המגמות במדדים הסובייקטיביים (שביעות רצון וציפיות לעתיד מהחיים ומהמצב הכלכלי) לא בהכרח שיקפו את מגמת העלייה בשיעור העניים. ניתן להסביר זאת בכך שחלק מהעניים, לדוגמה חרדים, הם בעלי תפיסת עולם אופטימית, עם שיעורי שביעות רצון גבוהים יחסית. לעומת זאת, מגמות תחולת העוני של הנפשות ומגמות בשיעור אלו שאינם מצליחים כלל לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם בשנים 2011-2002, דומות למדי.

2. תעסוקה

א. מועסקים, 1995-2011

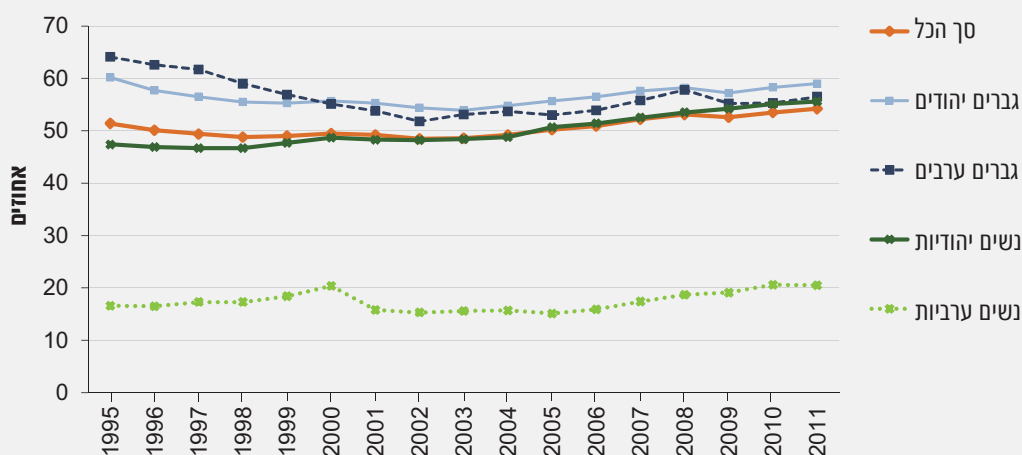
שיעור התעסוקה עלה מ-51.4% בשנת 1995 ל-54.2% בשנת 2011.

באמצע שנות התשעים נהנה המשק מגידול מהיר של התוצר, זאת בעקבות גל העלייה הגדולה מחבר העמים והסכמי השלום שהביאו להגדלת ההשקעות מחו"ל. תקופה זו אופיינה בגידול של כוח העבודה ובקליטת עולים בתחומי התעסוקה השונים.

בקרב גברים יהודים מגמות התעסוקה בשנים אלה נותרו דומות, לעומת גברים ערבים ששיעור התעסוקה שלהם ירד מ-64.1% בשנת 1995 ל-56.5% בשנת 2011. חלקן של הנשים בשוק העבודה עלה בהדרגה לאורך השנים, כאשר העלייה הגבוהה יותר נצפתה בקרב נשים יהודיות: מ-47.4% בשנת 1995 ל-55.6% בשנת 2011. שיעורי התעסוקה בקרב נשים ערביות נותרו עדיין נמוכים ביחס לשאר האוכלוסייה ועמדו על 16.6% בשנת 2011.

שיעור תעסוקה מתוך כלל האוכלוסייה, לפי קבוצת אוכלוסייה ומין, 1995-2011

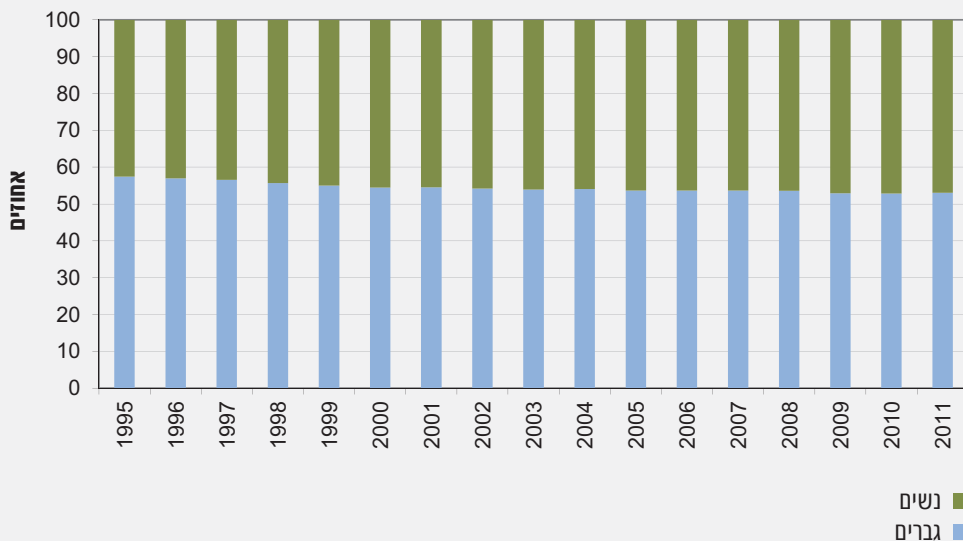
תרשים 11

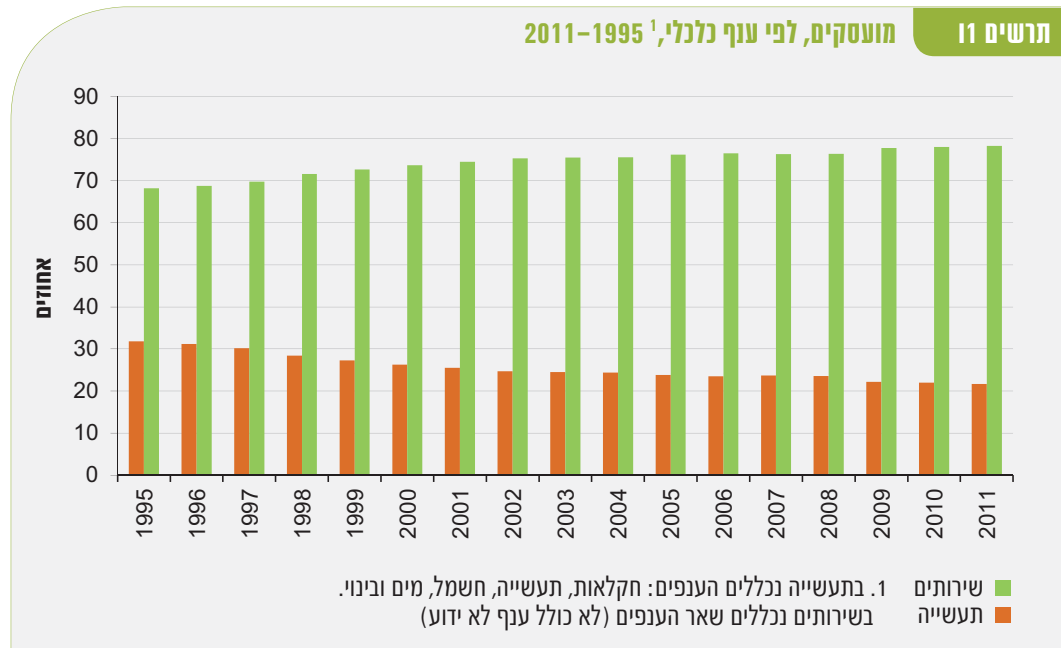
הערה: בשנים 1995-2000 קבוצת האוכלוסייה "ערבים" הוגדרה כ"לא יהודים"

מועסקים לפי מין, 1995-2011

תרשים 11

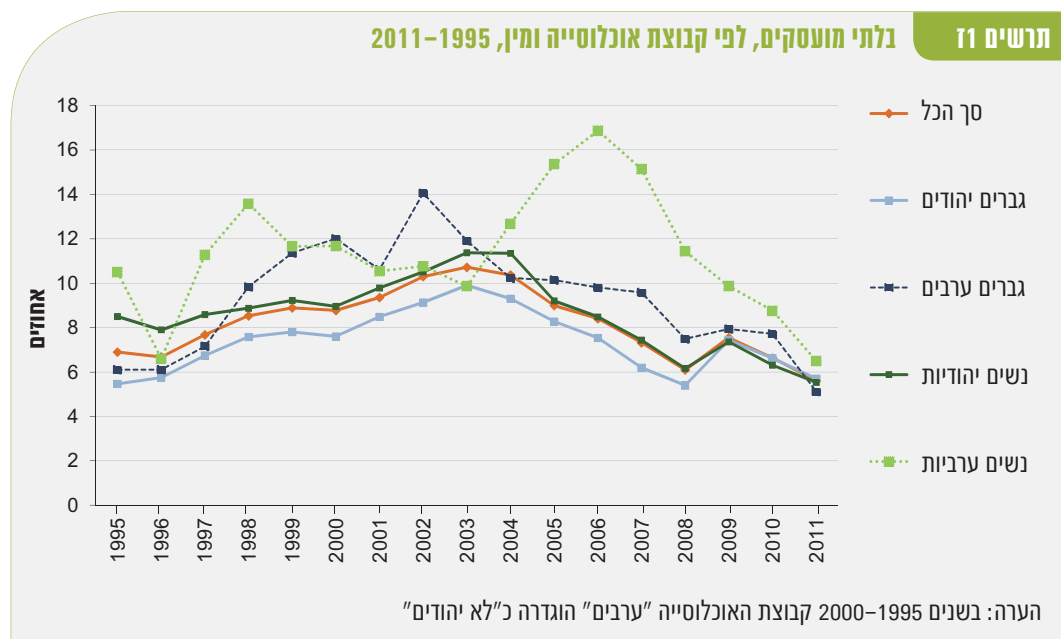

אחוז המועסקים בענפי השירותים עלה מ-68% בשנת 1995 ל-78% ב-2011. בהתאמה, ירד אחוז המועסקים בענפי התעשייה מ-32% בשנת 1995 ל-22% ב-2011.

ב. בלתי מועסקים, 1995-2011

בשנת 1995, אחוז הבלתי מועסקים מסך כל האוכלוסייה היה 6.9%, בשנת 2003 אחוז זה עלה ל-10.7% ובשנת 2011 ירד אחוז הבלתי מועסקים ל-5.6%. המגמה לאורך השנים דומה בין גברים ערבים לגברים יהודים. לעומת זאת, בקרב נשים התמונה שונה: מאחר שנשים ערביות הן אחת הקבוצות הבולטות בשיעור השתתפות נמוך בשוק העבודה, התנודתיות בקרב נשים ערביות בלתי מועסקות גבוהה לאורך השנים - 8.5% בשנת 1995, עלייה ל-11.4% ב-2003 וירידה הדרגתית ל-5.5% ב-2011.

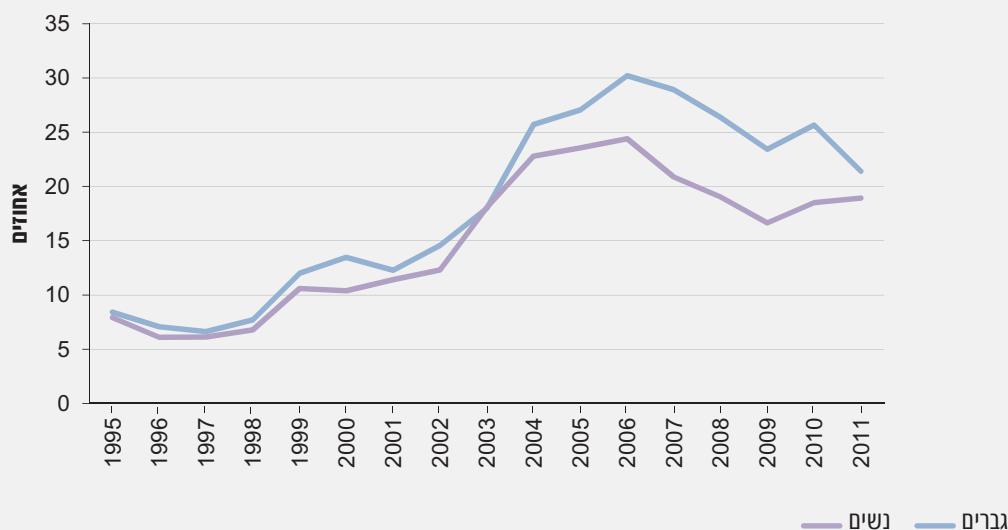

אחוז הבלתי מועסקים מעל שנה מכלל הבלתי מועסקים גדל במהלך השנים 1995-2006, מ-8.1% ל-27.3% בהתאמה. בשנים 2007-2011 קטן בהדרגה אחוז הבלתי מועסקים מעל שנה מכלל הבלתי מועסקים, והגיע ל-20.2% בשנת 2011. המגמה דומה בקרב גברים ונשים.

בלתי מועסקים מעל שנה מכלל הבלתי מועסקים, לפי מין, 1995-2011

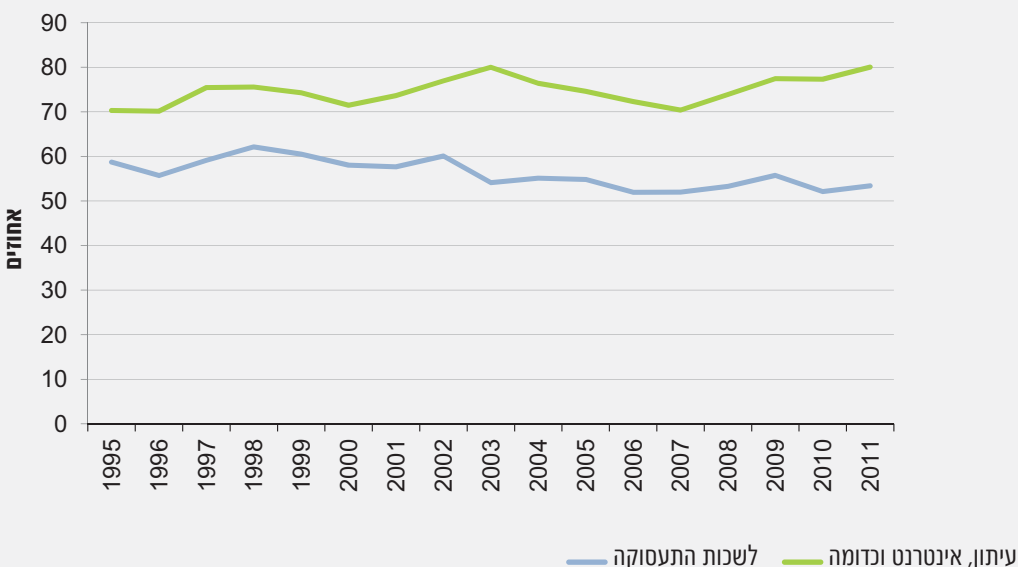
תרשים ח1

לאורך כל השנים, חיפוש עבודה נעשה בעיקר באמצעות העיתון, ובשנים האחרונות גם באמצעות האינטרנט - 70.3% מהבלתי מועסקים בשנת 1995 חיפשו עבודה באמצעות העיתון ו/או האינטרנט ובשנת 2011 שיעורם הגיע ל-80%. אחוז הבלתי מועסקים שפנו ללשכות התעסוקה ירד בין השנים 1995 ל-2011, מ-58.7% ל-53.4% בהתאמה.

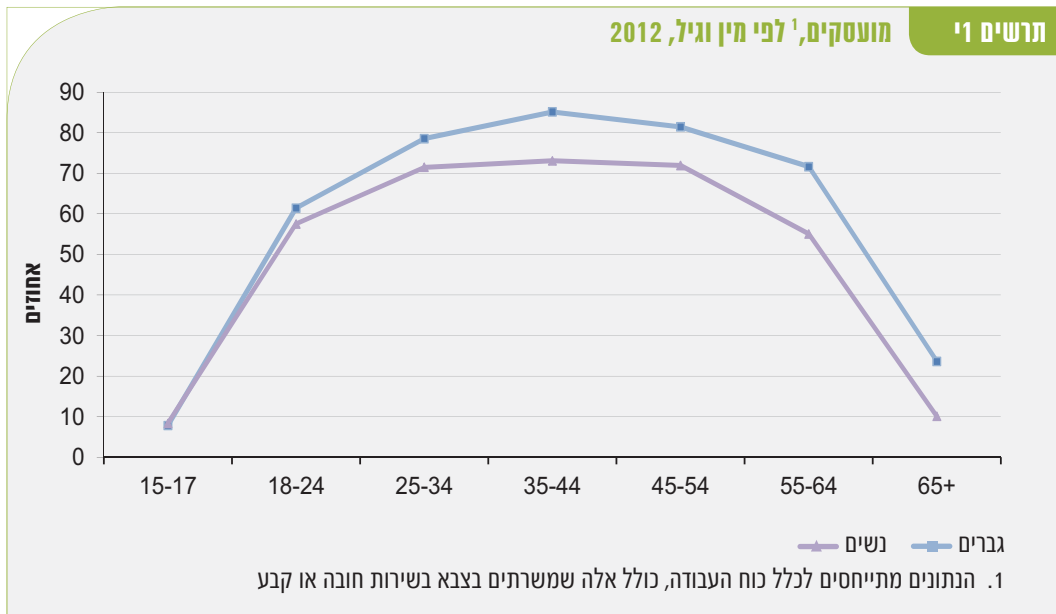
חיפשו עבודה, לפי אמצעי חיפוש עיקרי, 1995-2011

תרשים ח2

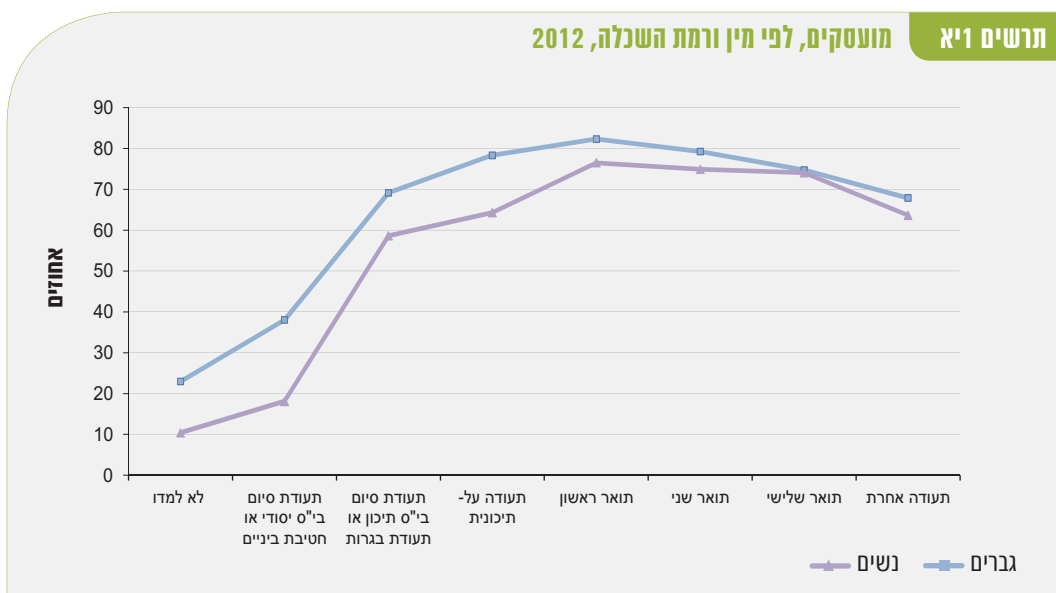

ג. מועסקים, 2012⁵

בשנת 2012 היו בישראל 3.359 מיליון מועסקים שהיוו כ-59.2% מאוכלוסיית בני 15 ומעלה. בקרב גברים שיעור התעסוקה הגיע ל-64.6% ובקרב נשים השיעור הגיע ל-54.1%. 76.9% מהמועסקים עבדו בהיקף מלא בדרך כלל; 86.2% מהגברים המועסקים לעומת 66.4% מהנשים המועסקות. מבין השכירים שעבדו בהיקף חלקי בדרך כלל, 19.9% חיפשו עבודה נוספת או מלאה ולא מצאו. שיעור התעסוקה בקרב גברים גבוה מאשר בקרב נשים כמעט בכל הגילים, כאשר הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים בגיל 55-64 מגיע ל-16.6 נקודות האחוז.

להשכלה יש השפעה חיובית על שיעור ההשתתפות בכוח העבודה בכלל ועל מועסקים בפרט, כפי שניתן לראות בתרשים ויא. בקרב בעלי השכלה אקדמית, הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים קטן. לעומת זאת, בקרב אוכלוסייה בעלת השכלה נמוכה הפער בשיעור התעסוקה בין גברים ונשים הוא משמעותי.

5 הנתונים מתייחסים לבני 15 ומעלה על סמך נתוני סקר כוח אדם חודשי 2012, כולל אלה שמשרתים בצבא בשירות חובה או קבע.

שינויים עיקריים במעבר לסכ"א חודשי, ראו:

http://www.cbs.gov.il/publications13/saka0313m/pdf/intro_e_h.pdf

http://www.cbs.gov.il/publications/labour_survey04/labour_force_survey/answer_question_2012.pdf

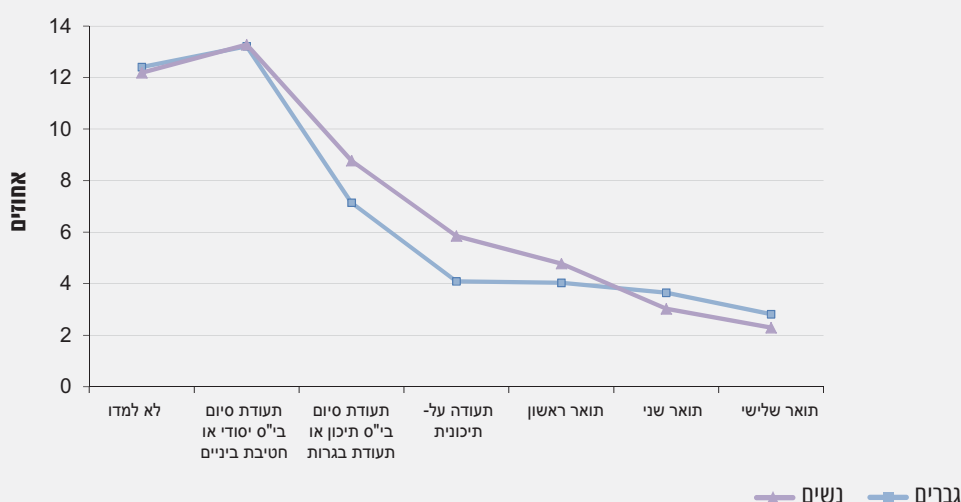
ד. בלתי מועסקים, 2012

אחוז הבלתי מועסקים בשנת 2012 היה 6.9% (247.1 אלף). אחוז דומה בקרב גברים ונשים. בגילי העבודה העיקריים (25–54) אחוז הבלתי מועסקים היה 6.1%, הן בקרב גברים והן בקרב נשים.

26.2% מהבלתי מועסקים שעבדו בישראל ב-12 החודשים האחרונים פוטרו עקב צמצומים, 23.4% התפטרו, והיתר – פוטרו מסיבות אחרות (14.7%) או שהסתיימה תקופת העסקתם (14.6%).

אחוז הבלתי מועסקים נמצא בקשר הפוך לרמת השכלה: אחוז הבלתי מועסקים בקרב בעלי השכלה גבוהה נמוך מאחוז הבלתי מועסקים בקרב בעלי השכלה נמוכה יותר, הן אצל גברים והן אצל נשים. כמו כן, הפער בין גברים ונשים בלתי מועסקים מצטמצם ככל שרמת ההשכלה גבוהה יותר, ובקרב בעלי תואר אקדמי הפער קטן מאוד.

תרשים וי1 בלתי מועסקים, לפי מין ורמת השכלה, 2012

בשנת 2012, חלקם של הבלתי מועסקים מעל שנה מכלל הבלתי מועסקים היה 10.7%. אחוז דומה בקרב גברים ונשים.

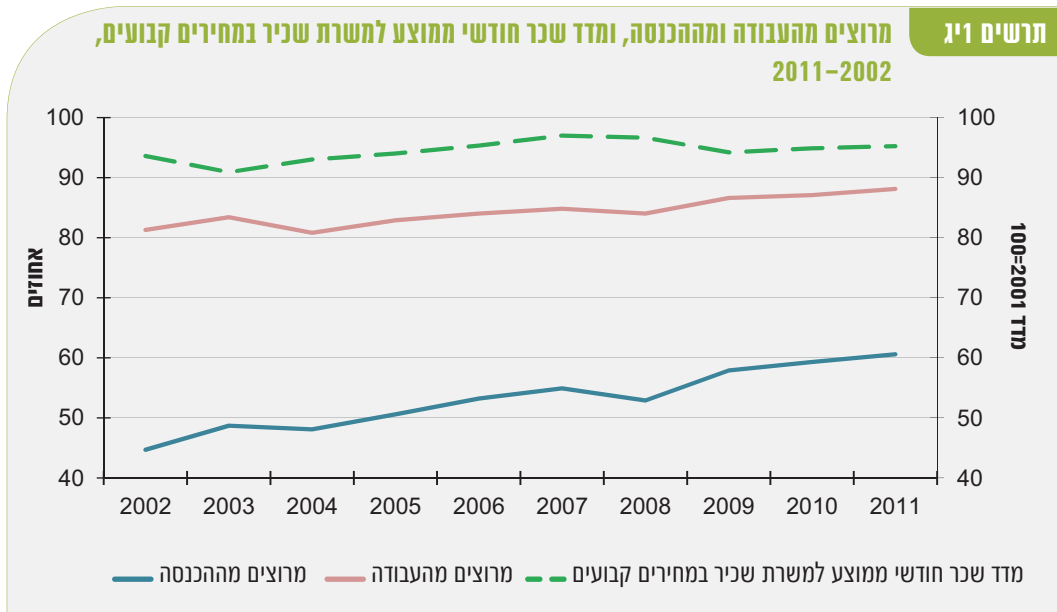
ה. מועסקים, לפי שביעות רצון מעבודה ומהכנסה (נתוני הסקר החברתי)

ב-2011, 88% מהמועסקים היו "מרוצים מאוד" או "מרוצים" מעבודתם, לעומת 81% בשנת 2002.

61% מהמועסקים היו "מרוצים מאוד" או "מרוצים" מהכנסתם מהעבודה, עלייה ניכרת בשיעור המרוצים מהכנסתם לעומת 2002 (45%).

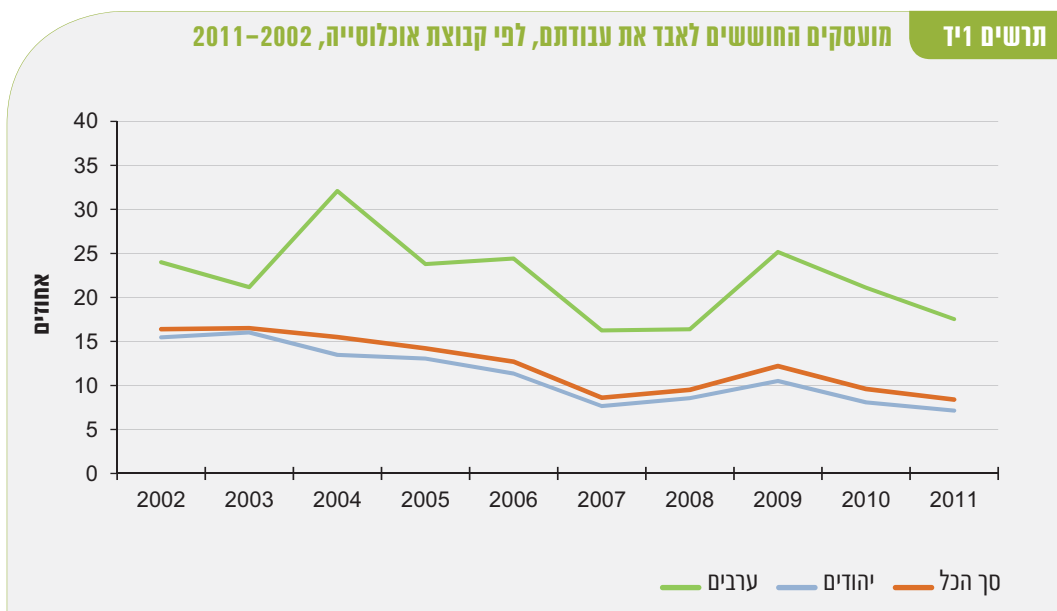
שיעור המרוצים מעבודתם גבוה משמעותית משיעור המרוצים מהכנסתם, אך ניתן לראות כי שביעות הרצון מהעבודה ומההכנסה קשורים זה בזה והשינויים והמגמות בשיעור המרוצים דומה לאורך השנים. שיעור המרוצים מעבודתם ומהכנסתם נמצא במגמת עלייה בעיקר בשנים של צמיחה כלכלית.

כאשר משווים את שביעות הרצון של מועסקים משכרם, עם נתוני מדד שכר ממוצע למשרת שכיר במחירים קבועים, מתקבלת מגמה המצביעה על עלייה בשביעות הרצון מההכנסה בשנים 2004–2007, במקביל לעלייה בשכר הממוצע למשרת שכיר. ירידה יחסית בשיעור שביעות הרצון מהשכר בשנת 2008 מקדימה את הירידה בשכר הממוצע למשרת שכיר ב-2009, כשללאחר מכן נצפית מגמה של עלייה בשיעור שביעות הרצון מהעבודה, במקביל לעלייה מתונה מאוד במדד שכר ממוצע למשרת שכיר (במחירים קבועים).

ו. מועסקים, לפי חשש לאבד את עבודתם והערכת הסיכוי למצוא עבודה חדשה

ב-2011, ל-8% מהמועסקים היה חשש גדול לאבד את עבודתם בשנה הקרובה, בהשוואה ל-16% בשנת 2002. אחוז המועסקים החוששים לאבד את עבודתם נמצא במגמת ירידה, למעט עלייה בין השנים 2008-2009. מגמת העלייה בביטחון התעסוקתי משקפת צמצום בממדי האבטלה, כאשר שיעור הבלתי מועסקים ירד מ-10.4% ב-2002 ל-5.6% ב-2011. אולם, פירות הצמיחה הכלכלית לא מטיבים עם כולם באותה מידה. ניתן לראות הבדל רב בחוסר ביטחון תעסוקתי בין מועסקים יהודים למועסקים ערבים: ב-2011, 7% מהיהודים חששו לאבד את עבודתם לעומת 18% מהערבים. יש שנים שבהן פער זה גדול אף יותר.

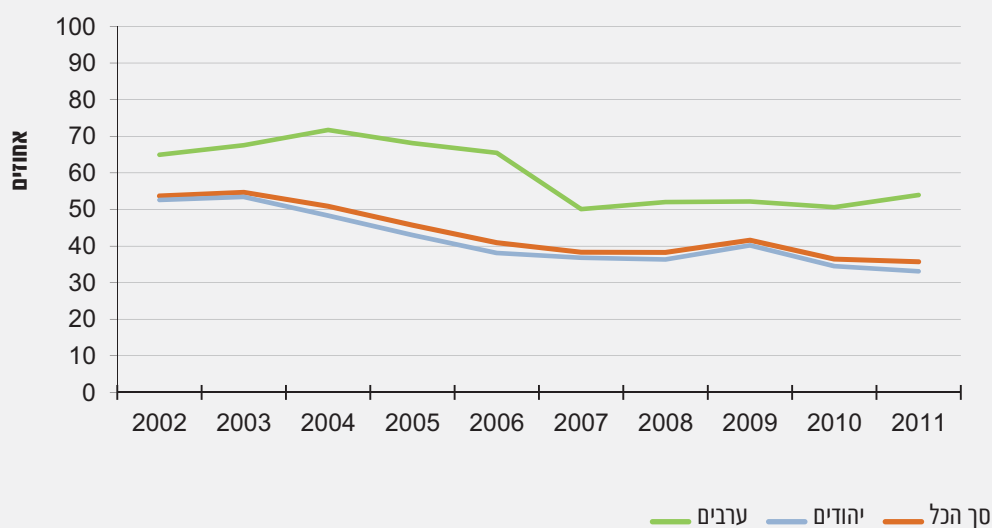

ב-2011, 36% מהמועסקים העריכו כי אם יאבדו את עבודתם, יש להם סיכוי קטן או שאין להם סיכוי כלל למצוא עבודה אחרת ברמת ההכנסה הנוכחית לפחות, לעומת 54% בשנת 2002. גם במדד זה ניכר פער גדול לאורך השנים בין מועסקים יהודים למועסקים ערבים: ב-2011, 33% מהיהודים לעומת 54% מהערבים העריכו שיש להם סיכוי קטן למצוא עבודה אחרת אם יאבדו את עבודתם.

תרשים וטו

מועסקים המעריכים שאם יאבדו את עבודתם, יש להם סיכוי קטן או שאין להם סיכוי כלל למצוא עבודה אחרת לפחות ברמת ההכנסה הנוכחית, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2011-2002

תחום ההייטק בישראל

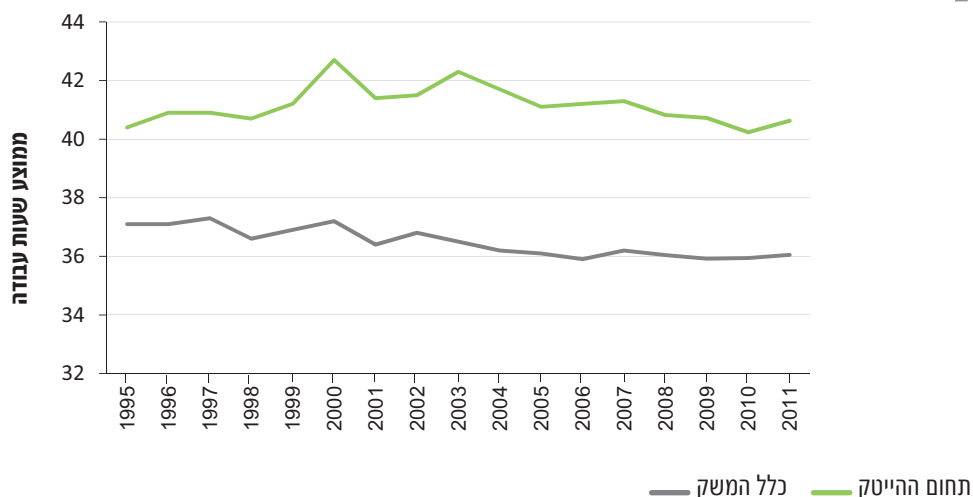
תיבה 1.2

הגדרת תחום ההייטק מבוססת על סיווג ענפי כלכלה¹ ועל הגדרות של ה-OECD ושל ארגון ה-EUROSTAT². להלן ענפי הכלכלה הנכללים בתחום ההייטק בישראל:

שם ענף	סמל ענף
ענפי תעשייה בתחום ההייטק (תעשיות טכנולוגיה עילית)	
תעשיית תרופות לבני אדם ולשימוש וטרינרי	245
תעשיית מכונות למשרד, לחשבונאות ומחשבים	30
תעשיית רכבים אלקטרוניים	32
תעשיית ציוד תקשורת אלקטרוני	33
תעשיית ציוד תעשייתי לבקרה ולפיקוח, ציוד רפואי ומדעי	34
תעשיית כלי טיס	355
ענפי שירותים בתחום ההייטק (שירותים עתירי ידע בהייטק)	
תקשורת	66
שירותי מחשוב	72
מחקר ופיתוח במדעי הטבע	730

מספר השכירים בתחום ההייטק גדל מ-115.5 אלף בשנת 1995 ל-271.3 אלף בשנת 2011, גידול של כ-135%. מספר השכירים במשק גדל בשנים אלו בכ-58%. כתוצאה מכך, שיעור השכירים בתחום ההייטק מכלל השכירים במשק עלה מ-6.9% בשנת 1995 ל-10.3% בשנת 2011. גברים מהווים כשני שלישים מהשכירים בתחום ההייטק, לעומת 52% בכל ענפי המשק. שיעור גבוה יחסית של גברים בתחום ההייטק נובע, בין השאר, משעות עבודה ארוכות יחסית בתחום זה לעומת כלל המשק – ממוצע של כ-41 שעות עבודה לשבוע למועסקים ולשכירים בתחום ההייטק בשנת 2011 לעומת ממוצע של 36 שעות בשבוע למועסקים ולשכירים בכלל המשק.

ממוצע שעות עבודה לשבוע למועסק ולשכיר, 1995–2011

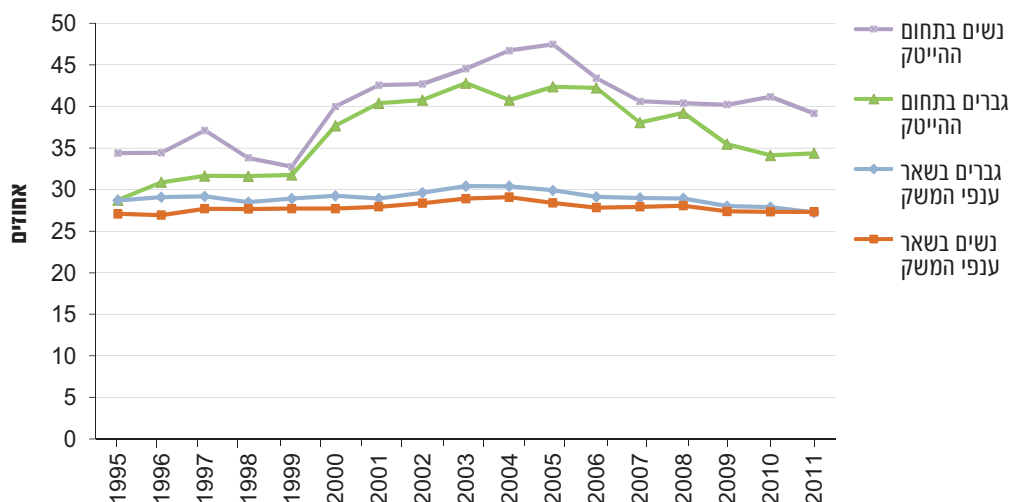
1 הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2003). הסיווג האחד של ענפי הכלכלה 1993. מהדורה שנייה. פרסום טכני מס' 63. ירושלים: המחבר.

2 ראו: המלצות ועדת משנה לסיווג רשמי של ענפי הייטק – הגדרת תחום ההייטק בישראל, 2004: http://www.cbs.gov.il/www/publications/hitech/hi_class_heb.pdf

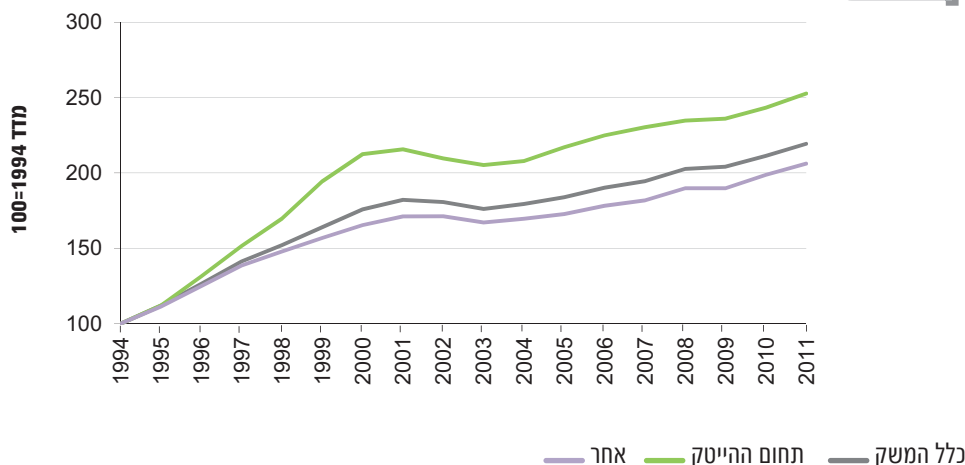
תחום ההייטק מאופיין בעובדים צעירים יחסית, כאשר לאורך השנים חלקם היחסי בתחום זה הולך וגדל. עובדים בני 25-34 בתחום ההייטק היו 30.6% ב-1995 לעומת 36.0% ב-2011. חלקם היחסי של העובדים בגילאים אלו בשאר ענפי המשק באותן שנים נע סביב 28%.

תרשים ב שכירים בני 25-34, לפי מין ותחום עיסוק, 1995-2011

בשנים 1994-2011 גדל השכר הממוצע למשרת שכיר בתחום ההייטק ב-155% (מ-6,642 ש"ח בשנת 1994 ל-16,950 ש"ח ב-2011). במקביל, השכר הממוצע למשרת שכיר במחירים שוטפים בכלל המשק עלה ב-125% (מ-3,887 ש"ח בשנת 1994 ל-8,741 ש"ח ב-2011).

תרשים ג מדדי שכר ממוצע, 1994-2011

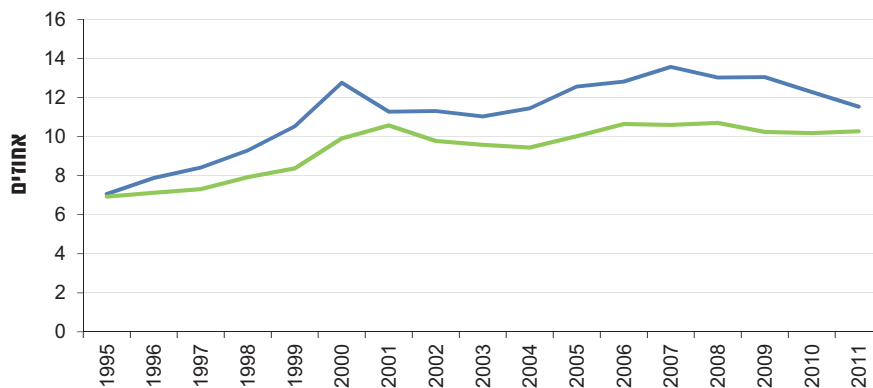

שיעור משקי הבית שבהם מועסק אחד לפחות בתחום ההייטק מכלל משקי הבית שבהם מועסקים גדל מ-10.2% ב-1995 ל-15.5% ב-2011. שיעור משקי הבית שבהם שני מועסקים או יותר בתחום ההייטק, מכלל משקי הבית שבהם מועסקים בהייטק, גדל מ-8.7% ב-1995 ל-11.1% ב-2011.

התמ"ג בתחום ההייטק (במחירים שוטפים) גדל בשנים 1995-2011 בכ-400%. בשנת 1995 תרם תחום ההייטק כ-7% לתמ"ג במשק, ובשנת 2011 גדל חלקו לכ-12%.

תרשים ד

חלקו של התמ"ג בתחום ההייטק מהתמ"ג בכלל המשק (במחירים שוטפים) וחלקם של שכירים בתחום ההייטק מכלל השכירים במשק, 1995–2011

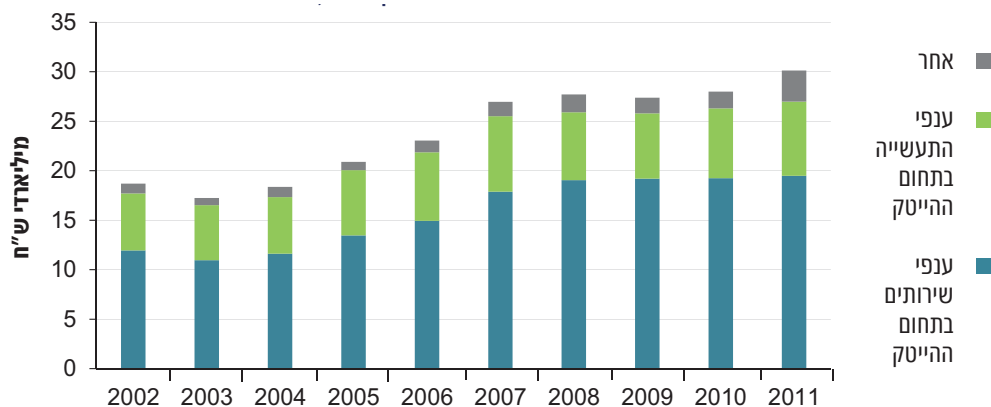

— חלקו של התמ"ג בתחום ההייטק מהתמ"ג בכלל המשק — חלקם של שכירים בתחום ההייטק מכלל השכירים במשק

מחקר ופיתוח (מו"פ) הם מנוע החדשנות בכלכלה המודרנית, פעילות זו מציבה את היסודות הטכנולוגיים ויוצרת את הידע והיישומים הנדרשים לפעילותן של חברות עתירות ידע וליכולתן להתחרות בשווקים הגלובליים. **בשנת 2011 עמד שיעור ההוצאה למו"פ אזרחי מהתמ"ג בישראל על 4.3%, השיעור הגבוה ביותר מבין המדינות המפותחות.** תעשיית ההייטק אחראית לרוב פעילות המו"פ בישראל. בשנת 2010 ההוצאה למו"פ של חברות בענפי ההייטק הייתה כ-80% מההוצאה הלאומית למו"פ וכ-94% מההוצאה למו"פ של המגזר העסקי כולו.

תרשים ה

ההוצאה למו"פ פינימי במגזר העסקי לפי ענף כלכלי, 2002–2011

1. לא כולל תשלומים לגורמי חוץ בעבור שירותי מו"פ

בין השנים 2002–2011 גדל מספר המשרות במו"פ בענפי ההייטק ב-33%, מ-40.8 אלף משרות ל-54.2 אלף, שיעור עלייה שנתי ממוצע של 3% לשנה. לעומת זאת, המשרות לבעלי תואר אקדמי גדלו ב-43%, מ-29.8 אלף ב-2002 ל-42.5 אלף משרות ב-2011 וחלקן היחסי בסך המשרות במו"פ עלה מ-73% ל-78% בהתאמה. בין השנים 2002–2011 גדל מספר המשרות במו"פ לנשים בענפי ההייטק ב-29%, מ-10.6 אלף משרות בשנת 2002 ל-13.7 ב-2011, אך חלקן היחסי של משרות הנשים מסך המשרות ירד מ-26% ל-22%. עלות העבודה למשרה מלאה פחתה ב-3% במהלך תקופה זו מ-313 אלף ש"ח ב-2002 ל-303 אלף ש"ח ב-2011 (מחירי 2005).

כוח האדם האיכותי בישראל מושך חברות רב-לאומיות רבות להקים בישראל מרכזי מו"פ.

מרכזי המו"פ הם חברות אשר מספקות שירותי מו"פ לקבוצת החברות בחו"ל.

מרכזי מו"פ הם תופעה בולטת בענפי ההייטק הישראלי. בשנת 2011 מרכזים אלו היוו כ-43% מההוצאה למו"פ עסקי ו-38% מהמשרות במו"פ. במהלך השנים 2005-2011 גדל פי 2 מספר המשרות במו"פ במרכזי המו"פ, מ-10.5 אלף משרות בשנת 2005 ל-23.2 אלף משרות בשנת 2011. בשנת השיא (2009) היו במרכזי המו"פ 21.6 אלף משרות במו"פ. גידול זה נובע הן מהעלייה במשרות במרכזי מו"פ קיימים והן כתוצאה מפתיחתם של מרכזי מו"פ חדשים.

בדומה לכלל החברות העוסקות במו"פ, 22% מהמשרות במרכזי המו"פ בשנת 2011 אוישו על ידי נשים.

משרות במו"פ במרכזי מו"פ, לפי מין, 2005-2011

תרשים 1

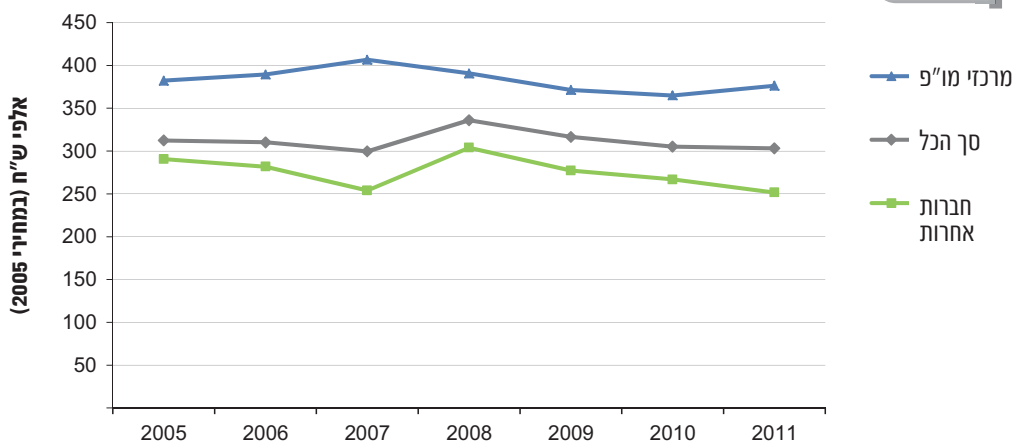

בכדי למשוך את מיטב ההון האנושי מציעים מרכזי המו"פ שכר גבוה לעובדי המו"פ בישראל והדבר מתבטא בעלות העבודה למשרה מלאה. בשנת 2011 הייתה עלות העבודה למשרה מלאה (במחירי 2005) במרכזי המו"פ גבוהה ב-53% מהעלות בחברות אחרות העוסקות במו"פ בענפי ההייטק. כאמור, מרכזי המו"פ מעסיקים שיעור גבוה יותר של אקדמאים ודבר זה עשוי להסביר חלק מהפער.

העלייה החדה בעלות העבודה למשרה מלאה בשנת 2008 נובעת מירידה במשרות המלאות של בעלי השכר הנמוך, שהצטמצמו באופן חד פעמי במהלך 2008.

עלות עבודה למשרה מלאה במו"פ בתחום ההייטק, לפי סוג חברה, 2005-2011

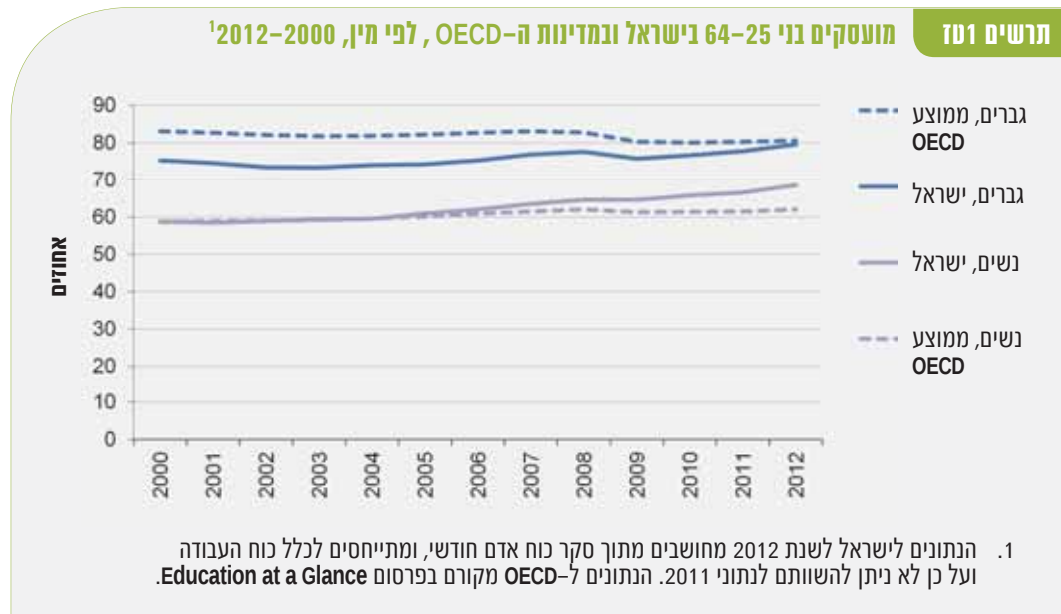
תרשים 2

ז. השוואה בין-לאומית

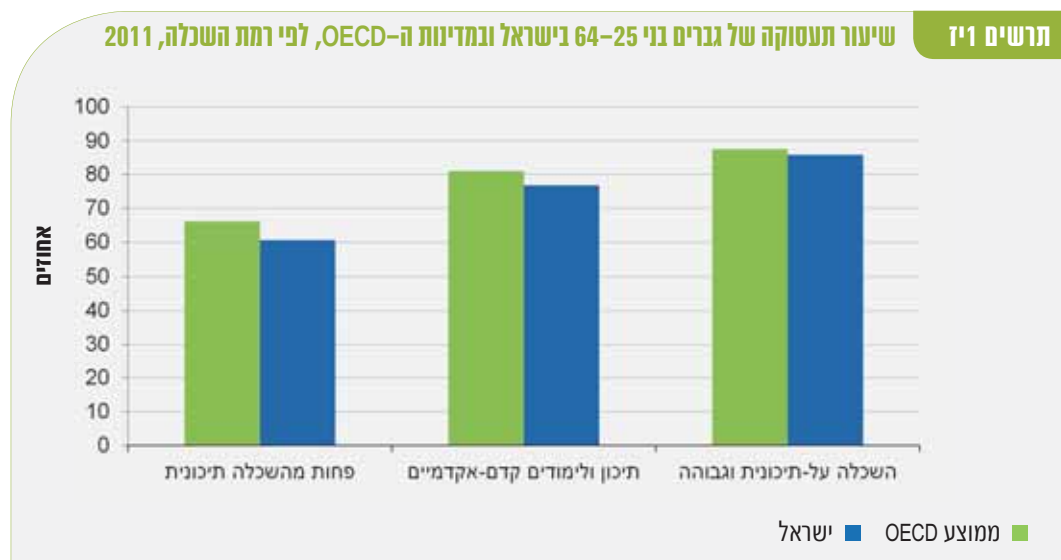
1. תעסוקה של בני 25-64 בישראל ובמדינות ה-OECD

בשנת 2012, שיעור התעסוקה הממוצע במדינות ה-OECD בקרב בני 25-64 עמד על 71.1%. בישראל עמד שיעור זה על 74.0%. בקרב גברים במדינות ה-OECD שיעור התעסוקה היה 80.6% ובישראל – 79.6%. בקרב נשים במדינות ה-OECD היה שיעור התעסוקה בשנת 2012 62.0%, נמוך מהנתון בישראל – 68.6%. כלומר, שיעור התעסוקה הנמוך בישראל מקורו בשיעור תעסוקה נמוך של גברים. נתון זה נובע בחלקו משיעור השתתפות נמוך של גברים חרדים בכוח העבודה.

תעסוקה והשכלה

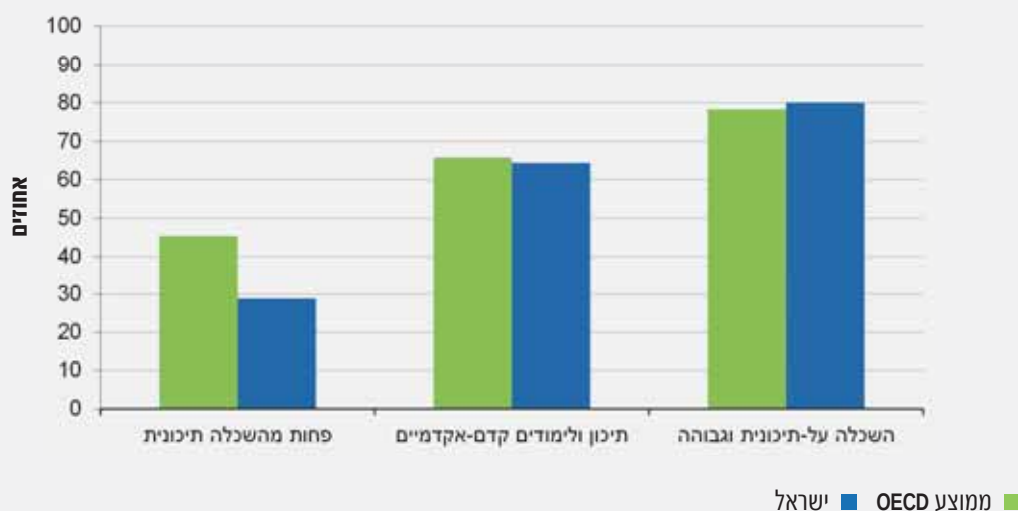
בשנת 2011 שיעור התעסוקה בקרב גברים במדינות ה-OECD היה גבוה מעט משיעור התעסוקה של גברים בישראל, בכל רמות ההשכלה, כאשר הפער קטן עם העלייה ברמת ההשכלה (ברמת השכלה נמוכה בקרב גברים הפער עמד על 5.5 נקודות האחוז, וברמת השכלה גבוהה הפער הצטמצם ל-1.7 נקודות האחוז). אצל נשים השפעת ההשכלה על התעסוקה משמעותית יותר – בקרב נשים עם השכלה נמוכה הפער בין ישראל לבין מדינות ה-OECD הוא 16.5 נקודות האחוז. ככל שעולים ברמת ההשכלה, הפער בשיעורי התעסוקה בין ישראל למדינות ה-OECD נמחק לחלוטין.

תרשים יח

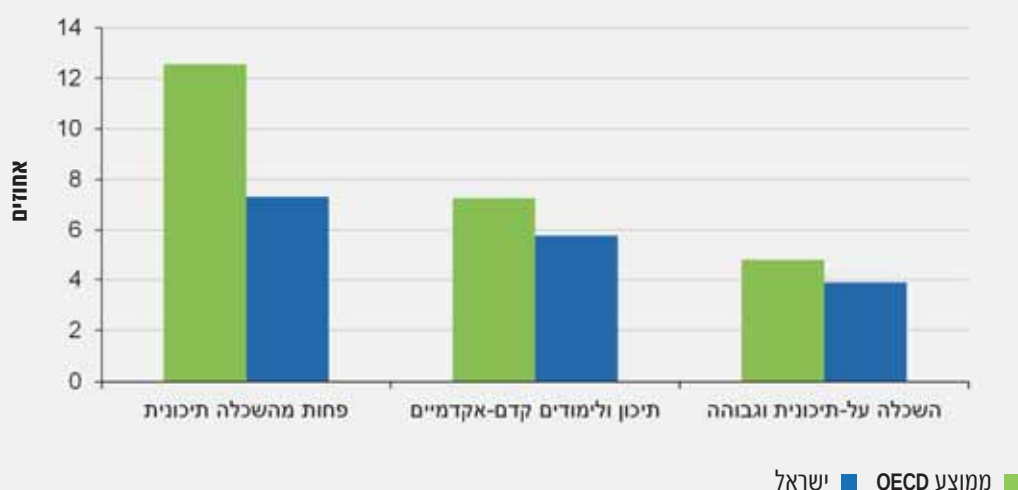
שיעור תעסוקה של נשים בנות 25-64 בישראל ובמדינות ה-OECD, לפי רמת השכלה, 2011

לרמת השכלה יש קשר לאחוז הבלתי מועסקים – בקרב בעלי השכלה נמוכה אחוז הבלתי מועסקים גבוה. אחוז הבלתי מועסקים בקרב בני 25-64 בשנת 2012 עמד על 7.0% במדינות ה-OECD ועל 5.9% בישראל.

תרשים יט

בלתי מועסקים בני 25-64 בישראל ובמדינות ה-OECD, לפי רמת השכלה, 2011

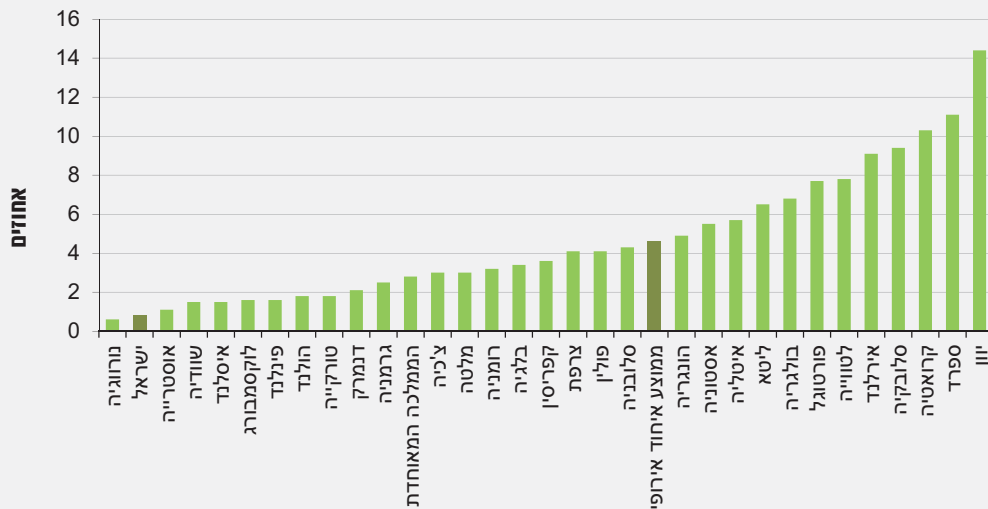

2. בלתי מועסקים מעל שנה, בישראל ובמדינות האיחוד האירופי⁶

בישראל, בשנת 2012, אחוז הבלתי מועסקים מעל שנה מכוח העבודה היה 0.8%, נמוך ממרבית מדינות האיחוד האירופי. חלקם של הבלתי מועסקים מעל שנה מתוך כלל הבלתי מועסקים בישראל עמד על 13.3% לעומת 44.4% בממוצע במדינות האיחוד האירופי. חלקם של הבלתי מועסקים מעל שנה מתוך כלל הבלתי מועסקים בישראל היה הנמוך ביותר בהשוואה לממוצע מדינות האיחוד האירופי (13.3% בהשוואה ל-44.4% בהתאמה).

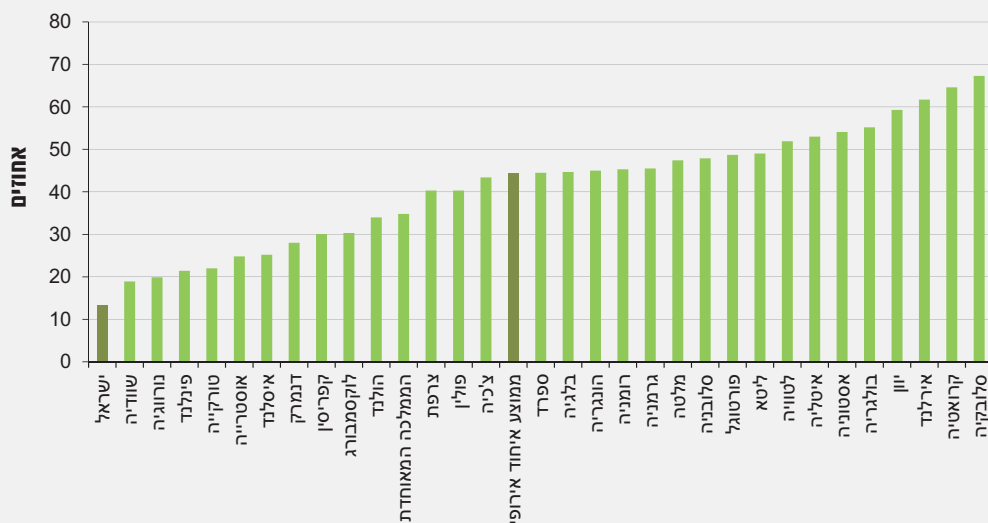
בלתי מועסקים מעל שנה מכוח העבודה בישראל ובמדינות האיחוד האירופי, 2012

תרשים זנ

בלתי מועסקים מעל שנה מכלל הבלתי מועסקים בישראל ובמדינות האיחוד האירופי, 2012

תרשים זנ

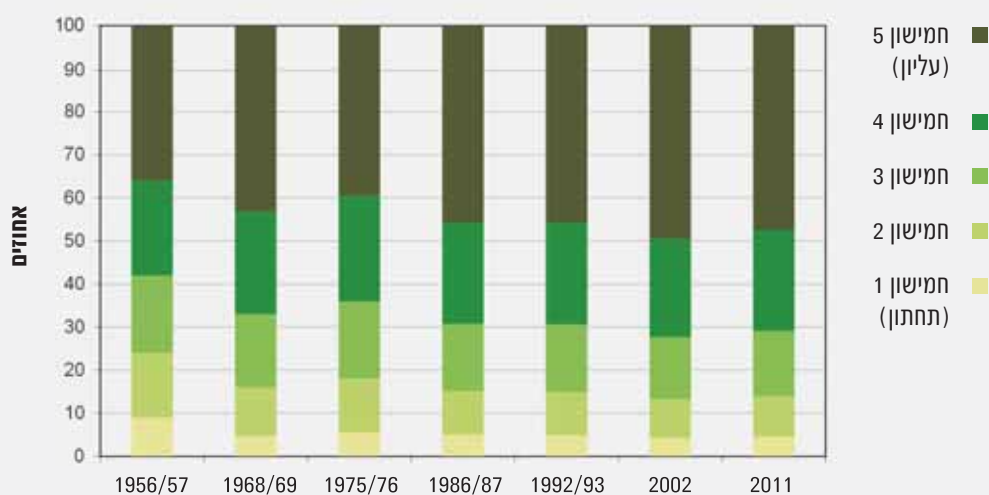
6 מקור הנתונים: Eurostat.
נתוני ישראל: סקר כוח אדם, 2012, למ"ס

3. רמת חיים של משקי בית

א. הכנסות

משנות החמישים עלה אי השוויון בחלוקת ההכנסות בין משקי הבית בחמישונים השונים. בשנת 1956/57 חלקו של החמישון העליון בסך ההכנסה הכספית ברוטו היה 36% וחלקו של החמישון התחתון היה 9% (פי 4). בשנת 2011 חלקו של החמישון העליון עלה ל-48% מסך ההכנסות הכספיות ברוטו ואילו חלקו של החמישון התחתון הצטמצם ל-5% (פי 9.6).

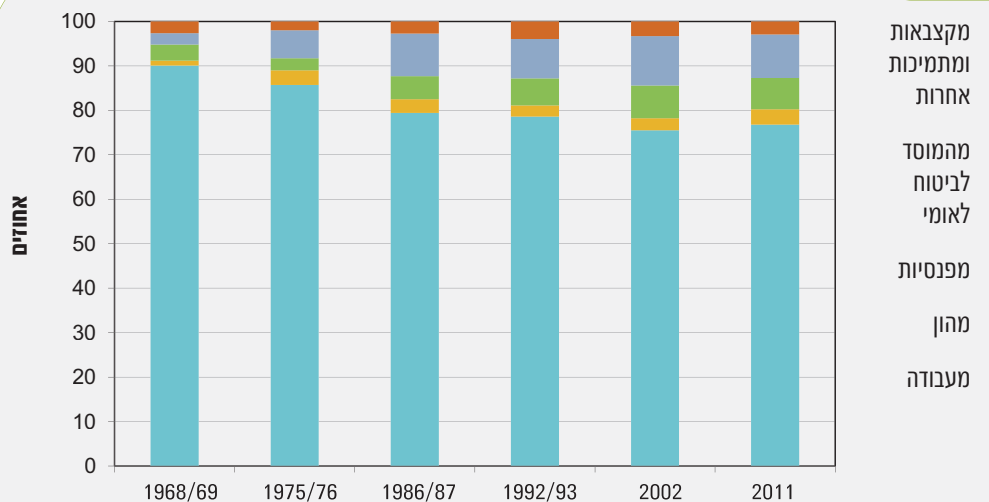
תרשים נכב חלקם של חמישוני ההכנסה למשק בית מתוך סך ההכנסה הכספית ברוטו, שנים נבחרות

ב. הרכב ההכנסות

לאורך השנים יש ירידה מתמדת באחוז ההכנסה מעבודה לעומת עלייה באחוז ההכנסה מפנסיות ומקצבאות המוסד לביטוח לאומי. בשנת 1968/69 ההכנסה מעבודה הייתה 90.1% מכלל ההכנסה הכספית ברוטו של משק הבית וההכנסה מקצבאות ומתמיכות הייתה רק 5.1% מכלל ההכנסה (2.5% מהתמיכות מקורן בקצבאות המוסד לביטוח לאומי). בשנת 2011 ירד אחוז ההכנסה מעבודה ועמד על 76.8% בעוד שאחוז ההכנסה מקצבאות ומתמיכות עלה והגיע ל-12.7% מכלל ההכנסה (9.8% מהתמיכות מקורן בקצבאות המוסד לביטוח לאומי). ראו תרשים נכב.

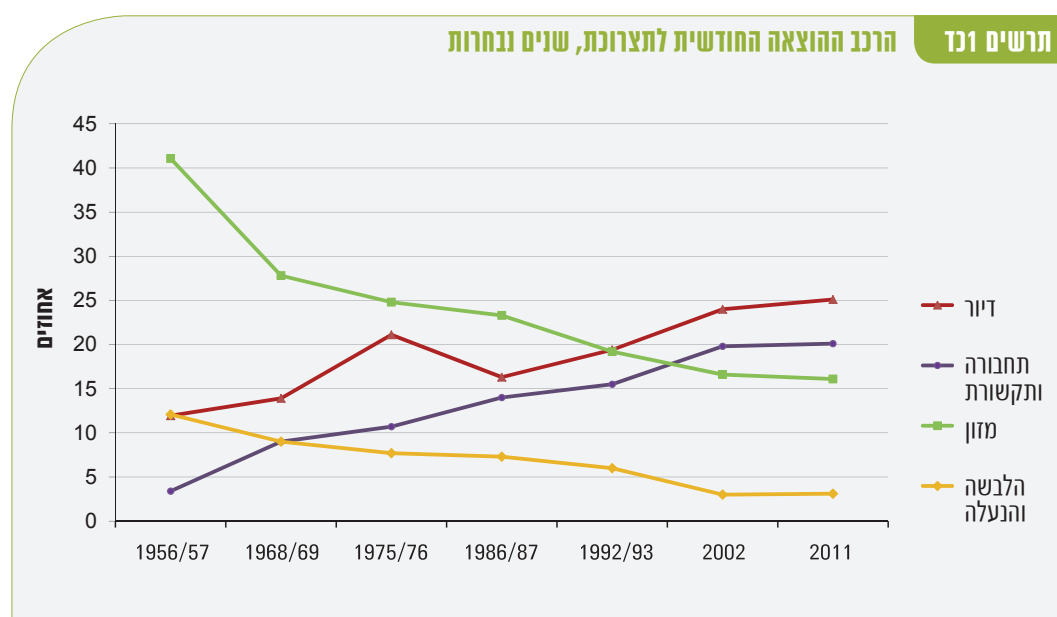
תרשים נכב הרכב ההכנסה הכספית ברוטו, שנים נבחרות

ג. הרכב ההוצאות לתצרוכת

מאמצע שנות החמישים עלתה רמת החיים בישראל בהתמדה, תהליך שהתאפיין, בין השאר, בירידה בשיעור ההוצאה של משקי בית על מוצרים (הלבשה והנעלה) ובעלייה בשיעור ההוצאה על שירותים (תחבורה ותקשורת). באמצע שנות החמישים, אחוז ההוצאה למזון היה הגבוה ביותר והגיע ל-41% מסל הצריכה. עם השנים קטן חלקו בסל הצריכה והגיע ל-16.1% בלבד בשנת 2011. סעיף ההוצאה השני בגודלו בשנות החמישים היה הלבשה והנעלה, והוא היווה ל-12.1% מכלל ההוצאה לתצרוכת. בשנים האחרונות מרכיב זה קטן משמעותית ובשנת 2011 הוא מהווה 3.1% מסך ההוצאה. אחד הגורמים לירידה בשיעור ההוצאה להלבשה ולהנעלה הוא ירידה במחירי המוצרים בעקבות החשיפה ליבוא מתחרה, כחלק מתהליכי הגלובליזציה.

בין סעיפי ההוצאה שגדלו באופן ניכר בולט הסעיף תחבורה ותקשורת. חלקו בסל הצריכה גדל מ-3.4% באמצע שנות החמישים ל-20.1% בשנת 2011. העלייה נובעת, בין השאר, מהגידול בהיקף הבעלות על כלי רכב ומהמהפכות הטכנולוגיות והתקשורתיות שחלו בשלושת העשורים האחרונים, וגרמו לכניסה מסיבית של מכשירי טלפון, מחשבים אינטרנט ועוד לשוק.

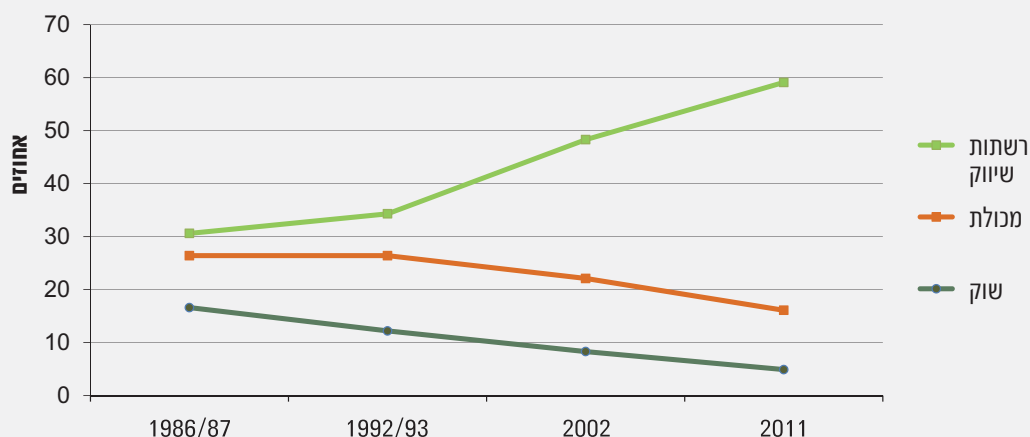
ד. התפלגות ההוצאות למזון לפי סוג חנות

במהלך השנים גדל נתח המכירות של רשתות השיווק ובעקבותיו הצטמצמה קניית מוצרי המזון בשווקים ובחנויות המכולת המסורתיות. הגורמים לשינוי הם המגוון הרחב של המוצרים שמציעות רשתות השיווק והתחרות הקשה ביניהן שגרמה להוזלת מחירים. החנויות המסורתיות התקשו לעמוד בתחרות מול רשתות השיווק ורבות מהן נסגרו. באמצע שנות השמונים 43% מקניות המזון נערכו במכולת ובשוק ו-31% נערכו ברשתות השיווק בעוד שבשנת 2011, אחוז הקניות במכולת ובשוק ירד ל-21% (ירידה של 22% בהשוואה לשנות השמונים) ואחוז הקניות ברשתות השיווק עלה ל-59.1% (עלייה של 28% בהשוואה לשנות השמונים).

תרשים וכה

הוצאה למזון (כולל פירות וירקות) לפי סוג חנות, שנים נבחרות

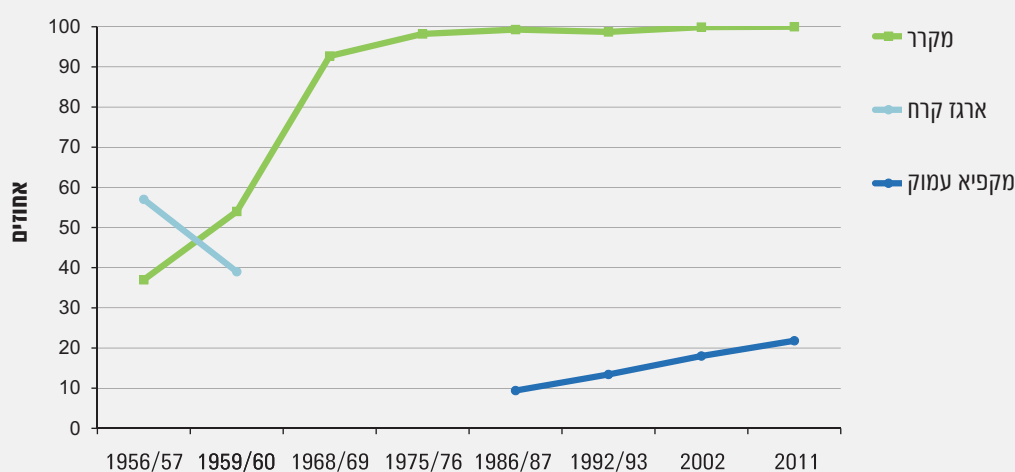

ה. בעלות על מוצרים בני קיימה

בשנות החמישים, ל-40% בלבד ממשקי הבית היה מקרר. שאר משקי הבית השתמשו בארגז קרח. כעבור 20 שנה כמעט לכל משקי הבית היה מקרר וארגז הקרח יצא מכלל שימוש. בשנות השמונים נכנס המקפיא לשימוש בארץ. שיעור הבעלות על מקפיא גדל מ-9.4% בשנות השמונים ל-21.8% בשנת 2011.

תרשים וכו

בעלות על ארגז קרח, מקרר ומקפיא עמוק, שנים נבחרות

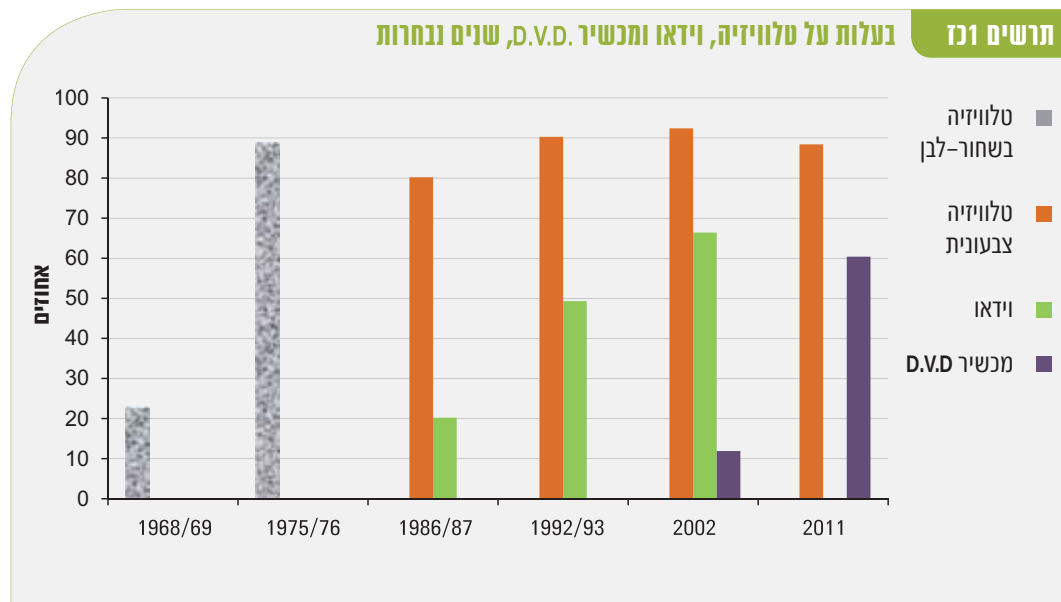

בשנות החמישים ל-12% בלבד ממשקי הבית הייתה מכונת כביסה לעומת 95% ממשקי הבית ב-2011. כמו המקפיא, גם מייבש הכביסה נכנס לשימוש בארץ בשנות השמונים. ל-3% ממשקי הבית היה מייבש כביסה בשנות השמונים בהשוואה ל-38% בשנת 2011.

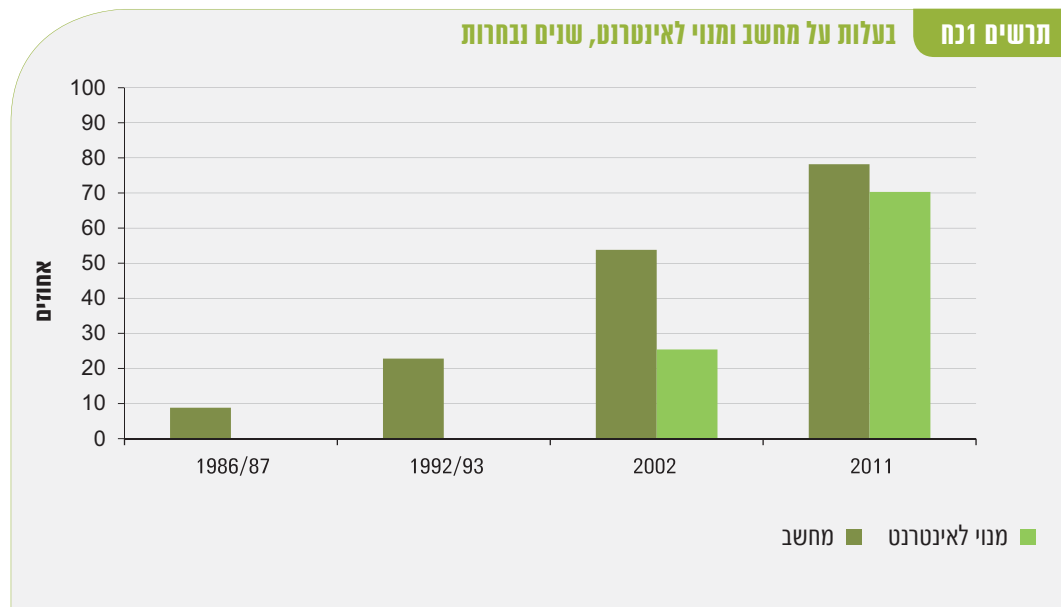
באמצע שנות השמונים היה מקלט רדיו ל-82% ממשקי הבית. באותה תקופה היה פטפון (מקול) חשמלי ל-13% ממשקי הבית. עם השנים חדרו לשימוש מוצרי בידור ותקשורת נוספים. טלוויזיה בשחור לבן נכנסה לשימוש בארץ בשנות השישים ובסוף שנות השישים ל-23% ממשקי הבית הייתה טלוויזיה בשחור לבן. עד אמצע שנות השבעים ל-89% ממשקי הבית הייתה טלוויזיה בשחור לבן. בסוף שנות השבעים החלו להימכר בארץ מקלטי טלוויזיה

המאפשרים קליטת שידורים בצבע אך מאחר שמחירים היה גבוה יותר מטלוויזיה בשחור לבן, החליטה ממשלת ישראל למנוע את הצפייה בשידורי צבע, כדי לא להבליט את הפער בין עשירים לעניים ולא לעודד יבוא. רק במהלך שנות השמונים הוחלט לאפשר בהדרגה שידורים בצבע. ואכן, באמצע שנות השמונים, ל-80% ממשקי הבית הייתה טלוויזיה צבעונית. בשנת 2002 ל-92.4% הייתה טלוויזיה צבעונית ובשנת 2011 ל-88% יש טלוויזיה צבעונית. חלק מהסיבות לירידה בבעלות על טלוויזיה צבעונית הן עלייה באחוז משקי הבית החרדים באוכלוסייה וכן מעבר לצפייה באמצעות מחשבים וטבלטים.

בעלות על מכשיר וידאו נחקרה לראשונה בסקר לשנים 1986/87. בסקר זה נמצא של-20% ממשקי הבית היה מכשיר וידאו. עד שנת 2002 עלה מספר משקי הבית בעלי וידאו ל-66%. בתחילת שנות האלפיים נכנס לשימוש מכשיר ה-D.V.D שנחשב כתחליף לווידיאו. מתקופה זו החלה מגמת ירידה בבעלות של משקי הבית על מכשירי וידאו, עד שבסקר לשנת 2011 מוצר זה כבר לא נחקר, ולעומת זאת, בשנת 2011 ל-60% ממשקי הבית היה מכשיר D.V.D.

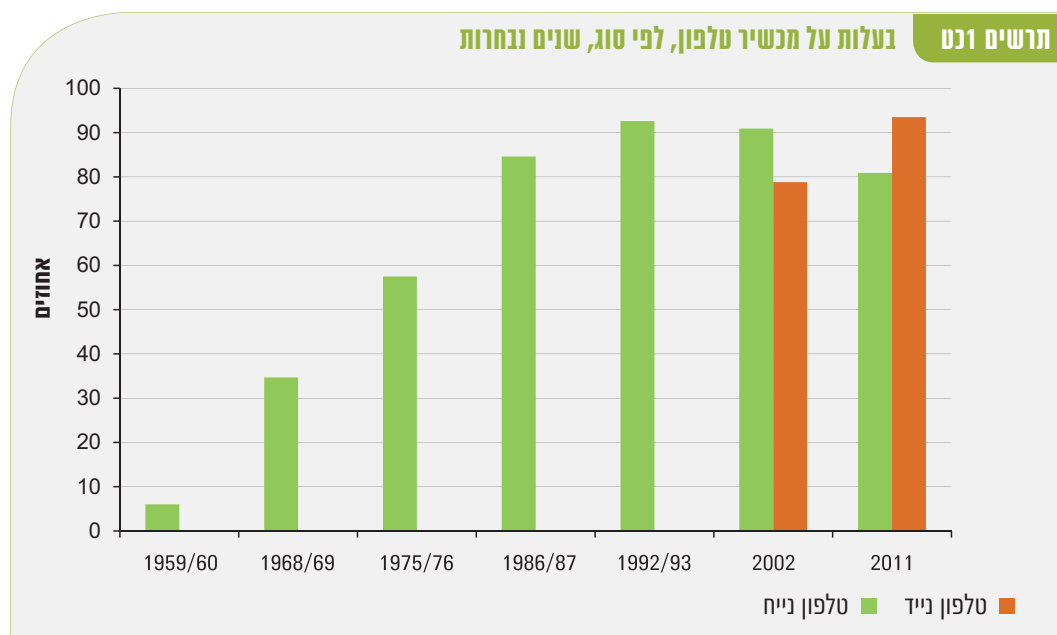

בעקבות המהפכה הטכנולוגית שהחלה בשנות התשעים, נכנסו לשימוש גם המחשבים הביתיים. באמצע שנות השמונים ל-9% ממשקי הבית היה מחשב ובעשורים הבאים חל גידול משמעותי בשיעור משקי הבית שבעלותם מחשב. בשנת 2011 שיעור זה הגיע ל-78%.

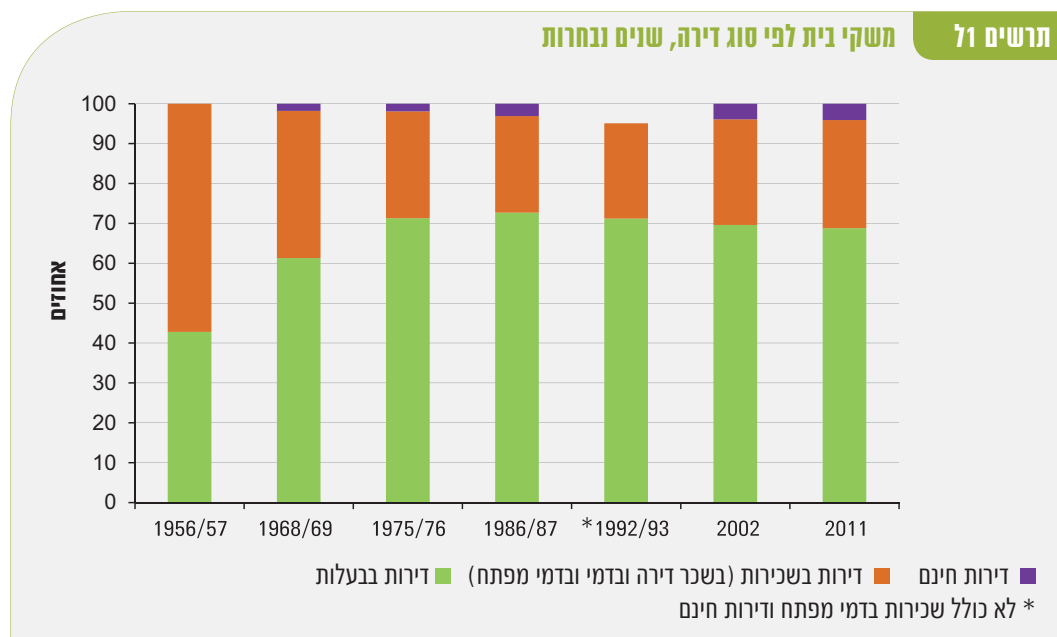

עד שנות התשעים התבצעה התקשורת הטלפונית באמצעות מכשירים ניידים בלבד. בסוף שנות החמישים, ל-6% בלבד ממשקי הבית היה טלפון נייד ובשנות התשעים כמעט לכל משק בית היה טלפון נייד. בשני העשורים האחרונים נכנס הטלפון הנייד לשימוש נרחב ובשנת 2011 ל-94% ממשקי הבית יש טלפון נייד. השימוש הנרחב בטלפונים ניידים גרם לירידה בשיעור הבעלות על טלפונים ניידים ומאמצע שנות האלפיים שיעור הבעלות של משקי בית על טלפון נייד גבוהה יותר משיעור הבעלות על טלפון נייד (בשנת 2011 ל-81% ממשקי הבית היה טלפון נייד).

1. תנאי דיור

באמצע שנות החמישים רוב משקי הבית (57%) גרו בדירות שכורות (כולל דירות בדמי מפתח) ויתר משקי הבית (43%) גרו בדירות בבעלותם. במהלך עשרים שנה, מאמצע שנות החמישים לאמצע שנות השבעים, חלה עלייה ניכרת באחוז משקי הבית הגרים בדירות בבעלות, ובאמצע שנות השבעים ל-71% ממשקי הבית הייתה דירה בבעלותם. מאז כמעט שלא השתנה שיעור הגרים בדירות בבעלות.

בנוסף לעלייה בשיעור משקי הבית שבבעלותם דירה, חל מעבר לדירות גדולות יותר ובאיכות גבוהה יותר כך שצפיפות הדיור ירדה מ-1.6 נפשות בממוצע לחדר בשנות החמישים ל-0.9 נפשות בשנת 2011.

שוק הדיור בישראל

תיבה 1.3

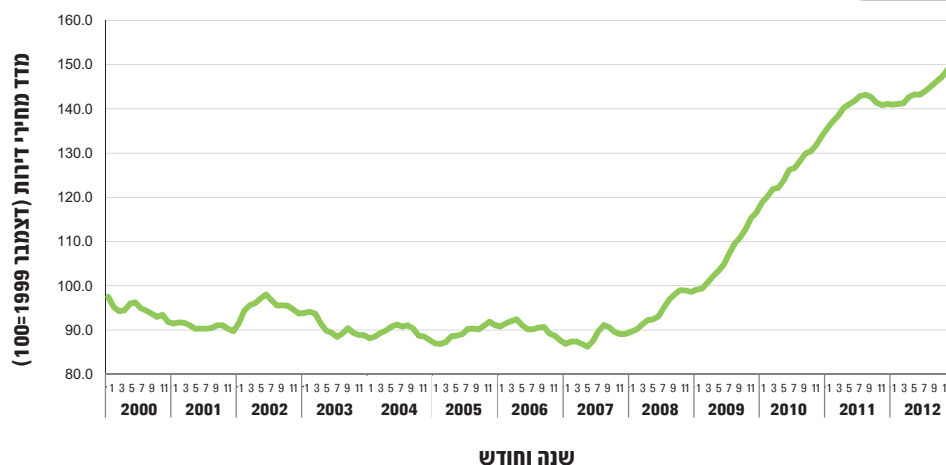
שוק הדיור למגורים וענף הנדל"ן בכלל משקפים את עושרה ובריאותה של הכלכלה הלאומית. עליות במחירי הדירות מבטאות לרוב ציפיות לצמיחה כלכלית, רמה גבוהה של ביטחון תעסוקתי, אטרקטיביות נמוכה של אפיקי השקעה חלופיים ועוד. אם כי, חוסר האיזון בין היצע וביקוש יכול לגרום לעליית מחירים לפרקי זמן ממושכים, שכן צמצום הפער ביניהם לוקח מספר שנים. לאורך השנים עמד ענף הבינוי בחזית הכלכלה הישראלית ונתן מענה לגידול האוכלוסייה ולהתפתחות כלל המשק.¹ בתיבה זו נסקר נושא הדיור משלוש זוויות מרכזיות:

1. השתנות מחירי הדיור לאורך השנים לפי מדד מחירי הדירות של הלמ"ס.
2. נתוני בעלות על הדירות מבחינת מאפיינים כלכליים של משקי בית.
3. השקעות בבינוי, צפיפות דיור ושינויים בבנייה לגובה.

1. השתנות מחירי הדירות לאורך השנים

משנת 2000 ועד שנת 2006 ירדו מחירי הדירות בישראל ב-12.4% ומשנת 2007 ועד 2012 עלו מחירי הדירות ב-71.9%. שיעור העלייה השנתי הגבוה ביותר היה 21%, במהלך התקופה שבין מרס 2009 למרס 2010. מדד מחירי הדירות מתאר את השתנות מחירי דירות לאורך זמן, בניכוי מאפייני איכות כמו יישוב מגורים, גודל הדירה (מספר חדרים, שטח), גיל הדירה ורמה חברתית-כלכלית באזור שבו הדירה נמצאת. לחישוב המדד הובאו בחשבון עסקאות שבוצעו במדגם יישובים. הסיבות המשפיעות על השתנות מחירי הדיור בארץ רבות וחלקן קשורות להיצע ולביקוש. גידול אוכלוסיית ישראל גורם לביקוש לדיור מצד משקי בית חדשים, ואילו ההיצע מוגבל מבחינת זמינות הקרקעות וגורמי הייצור. משתנים אלה עשויים לגרום לעלייה במחירי הדירות.

תרשים א' מדד מחירי דירות, 2000-2012

מקור: כרמ"ן (כרטסת מחירי נדל"ן), רשות המסים

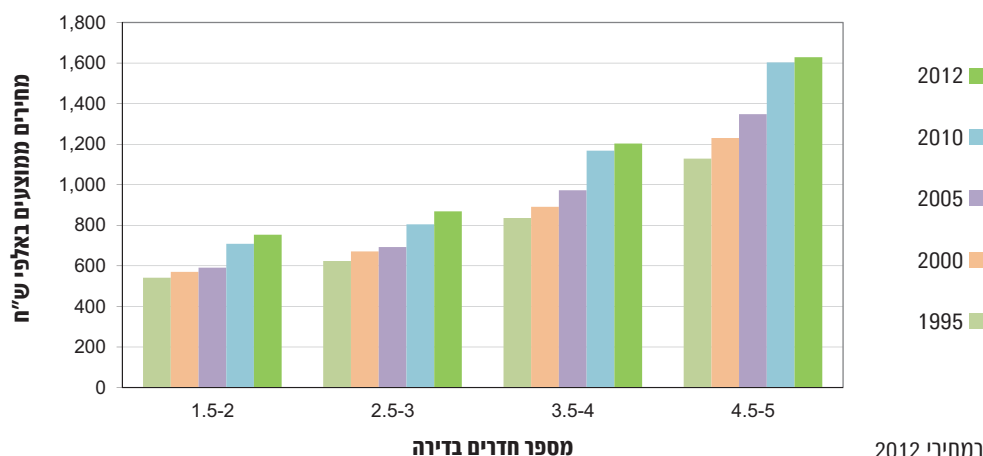
תרשים ב מתאר את רמת המחירים הממוצעת של דירות² במדגם היישובים בשנים נבחרות, לפי מספר חדרים. השינוי הראלי במחירים ממוצעים של דירות בנות 1.5-2 חדרים, בין השנים 2000-2012 היה 32.1%. השינוי בדירות בנות 2.5-3 חדרים בשנים אלה היה 29.5%. השינוי הראלי הגבוה ביותר בתקופה זו היה במחירים הממוצעים של דירות בנות 3.5-4 חדרים ועמד על 35.1%. השינוי הראלי במחירים ממוצעים של דירות בנות 4.5-5 חדרים, היה 32.4%.

1 דורון סייג (2010). מדידת השינויים במחירי הדירות לפי אזור ואמידת הגמישות של מאפייני הדירה והסביבה. נייר עבודה מס' 51. הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה: <http://www.cbs.gov.il/www/publications/pw51.pdf>

2 החישוב הוא ממוצע פשוט של כל העסקאות שבוצעו במהלך כל שנה במדגם היישובים (40 יישובים עד 2010, 67 יישובים ב-2012). המחירים קובעו לרמת המחירים ב-2012.

תרחיש ב מחירים ממוצעים של דירות, לפי גודל דירה, שנים נבחרות

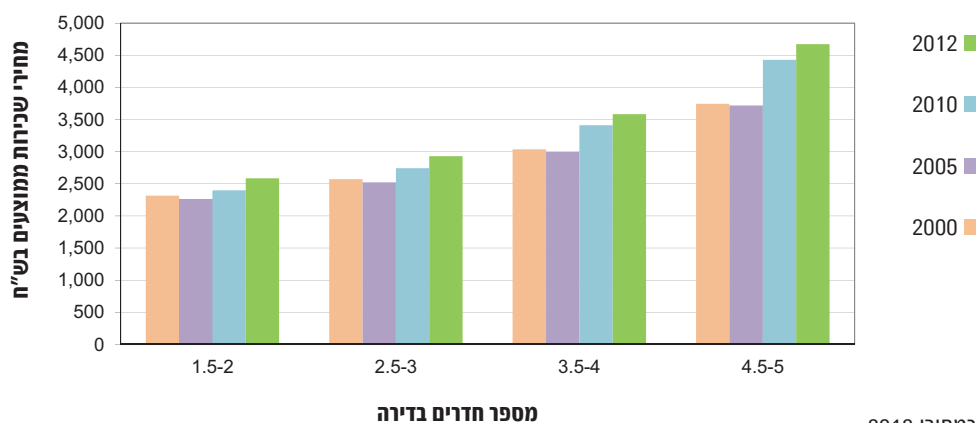

2. שכר דירה חודשי ממוצע³

העלייה בגובה שכר הדירה, בעיקר בין השנים 2008-2010, נבעה מהמעבר מתשלום דולרי לתשלום שקלי. ירידת שער הדולר ועליית המחירים בשנת 2008, הביאו את משכירי הדירות לגבות שכר דירה שקלי במחיר גבוה יותר. אחוז הדירות השכורות הנקובות בדולרים, עמד במחצית הראשונה של שנת 2007 על 82%, לעומת 2.3% בלבד ב-2013.

תרשים ג מתאר את רמת המחירים הממוצעת של דמי שכירות חודשיים, בשכירות חופשית בלבד, בשנים 2000-2012, לפי מספר החדרים בדירה.

תרחיש ג שכר דירה חודשי ממוצע, לפי גודל דירה, שנים נבחרות

בין השנים 2000-2012 השינוי הראלי בשכר דירה ממוצע של דירות בנות 1.5-2 חדרים היה 11.7%, בדירות בנות 2.5-3 חדרים חל שינוי של 14%, בדירות בנות 3.5-4 חדרים - 18% ובדירות בנות 4.5-5 חדרים - 24.8%.

3 החישוב הוא ממוצע פשוט של דמי שכירות חודשיים עבור חוזי שכירות שחודשו במהלך כל שנה. המחירים קובעו לרמת המחירים ב-2012.

3. בעלות על דירות

בשנת 2011, ל-66.0% ממשקי הבית יש דירה אחת בבעלותם ו-6.4% ממשקי הבית הם בעלי שתי דירות או יותר. בבחינת שיעורי בעלות משקי בית על דירות, לאורך השנים 2003 עד 2011 (לוח 1), ניתן לראות כי חלה ירידה של 3.5 נקודות האחוז בשיעור הבעלות של משקי בית על דירה אחת, ועלייה של 3.2 נקודות האחוז בשיעור הבעלות של משקי בית על שתי דירות או יותר.

משקי בית, לפי בעלות על דירה, שנים נבחרות

לוח 1

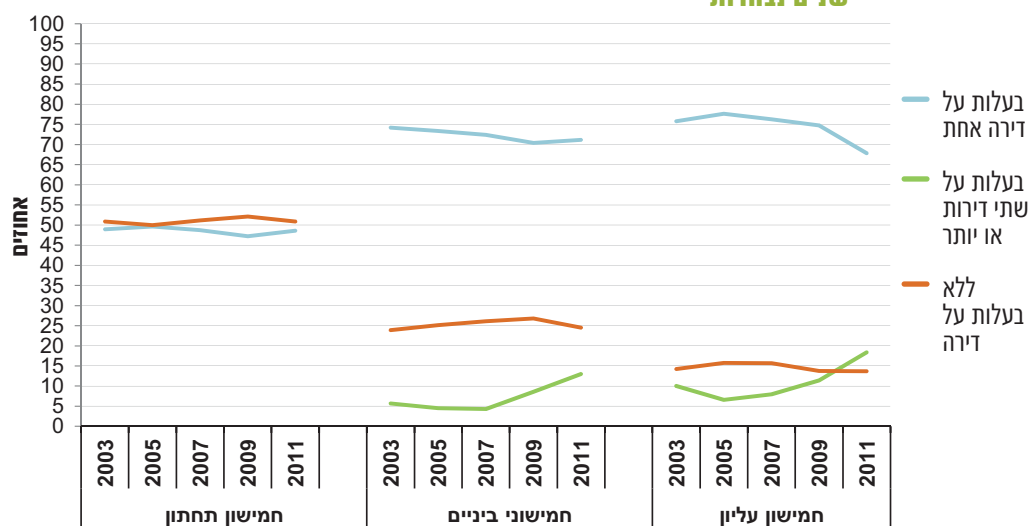
אחוזים

ללא בעלות על דירה	בעלות על דירה אחת	בעלות על שתי דירות או יותר	
27.4	69.5	3.2	2003
28.2	69.4	2.3	2005
29.0	68.5	2.5	2007
29.2	66.5	4.2	2009
27.6	66.0	6.4	2011

בחלוקת האוכלוסייה לחמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית (תרשים ד), ניתן לראות כי לאורך השנים שנבדקו, 50.9% ממשקי הבית במוצע בחמישון התחתון, אינם בעלי דירות ו-48.5% הם בעלי דירה אחת. שיעורי הבעלות של משקי בית על שתי דירות או יותר היו זניחים בחמישון התחתון. **בחמישוני הביניים (חמישוני 2-4), 71.9% ממשקי הבית במוצע ב-2003-2011 הם בעלי דירה אחת, ל-7.4% ממשקי הבית יש שתי דירות או יותר ול-25.6% אין דירה בבעלותם.** בקרב החמישון העליון חלה עלייה בשיעורי הבעלות של משקי בית על שתי דירות או יותר, מ-10.0% בשנת 2003 ל-18.4% בשנת 2011. במקביל, בחמישון העליון, חלה ירידה לאורך השנים בשיעורי הבעלות על דירה אחת, מ-75.8% בשנת 2003 ל-67.9% בשנת 2011. ל-14.8% ממשקי הבית בחמישון העליון אין דירה בבעלותם.

בעלות משקי הבית על דירות, לפי חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית, שנים נבחרות

תרשים ד

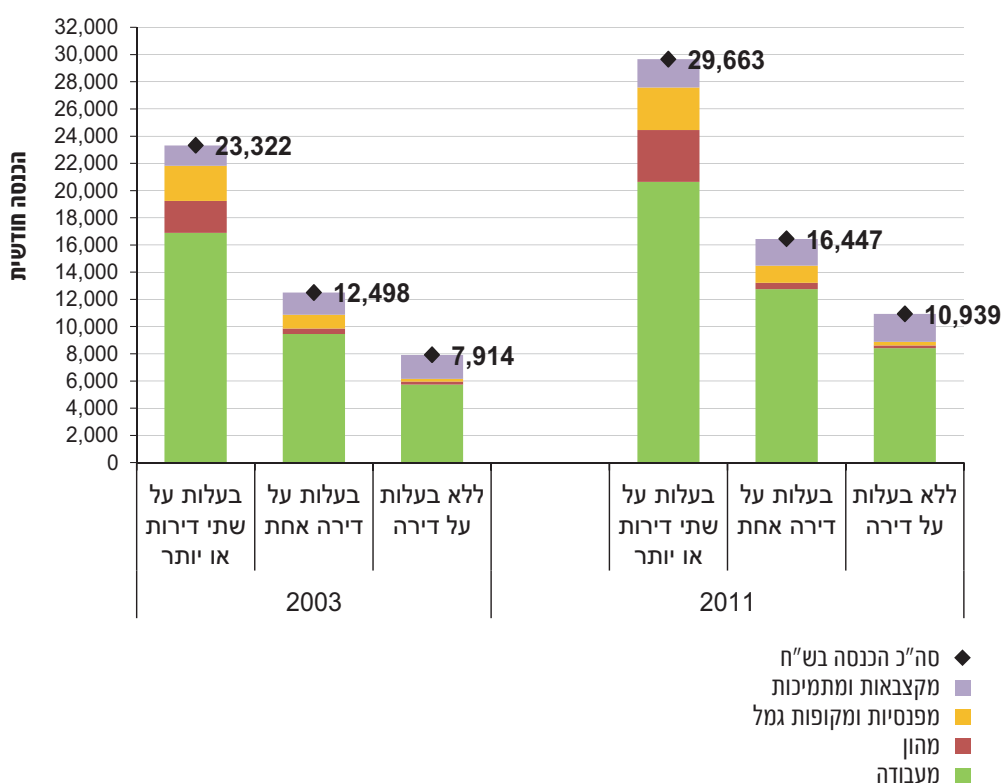

פירעון משכנתאות

בשנת 2003 השיעור הגבוה ביותר של משלמי משכנתה היה בקרב משקי בית בעלי דירה אחת - 44.7% ממשקי הבית. בשנת 2011 ירד שיעור זה ל-39.8% ממשקי הבית. בקרב משקי בית בעלי שתי דירות או יותר בשנת 2003, שיעור משלמי המשכנתה היה 40.5%, ולאחר ירידה של כ-5 נקודות האחוז בשנת 2007, חזר שיעורם של משלמי המשכנתה ל-40% בשנת 2011.

גובה תשלום המשכנתה בקרב משקי בית שבבעלותם שתי דירות או יותר, היה הגבוה ביותר מבין משקי הבית. בשנת 2003 התשלום עמד על ש"ח 3,230, ובשנת 2011 - על 4,284 ש"ח בממוצע בחודש (עלייה של 11.6% במונחים ראליים). בקרב משקי בית שבבעלותם דירה אחת נרשמה עלייה מתונה בגובה התשלום על משכנתה (4.8% בלבד במונחים ראליים), מ-1,960 ש"ח ב-2003 ל-2,442 ש"ח בממוצע בחודש בשנת 2011.

תרשים הרכב הכנסות משק הבית, לפי בעלות על דירה, 2003, 2011

בקרב בעלי דירה אחת חלה עלייה במרכיב ההכנסה מעבודה מ-75.7% בשנת 2003 ל-77.5% בשנת 2011. במרכיב ההכנסה מהון ובהכנסה מקצבאות ומתמיכות חלה ירידה קלה. אצל משקי בית שאין בבעלותם דירה, חלה עלייה משמעותית אף יותר במרכיב ההכנסה מעבודה, מ-72.5% בשנת 2003 ל-76.9% בשנת 2011. מרכיב ההכנסה מקצבאות ומתמיכות הוא הגבוה ביותר בקרב משקי בית שאין בבעלותם דירה, אולם חלה בו ירידה לאורך השנים מ-22.2% מההכנסה בשנת 2003 ל-18.8% בשנת 2011.

הרכב הכנסות משק הבית, לפי בעלות על דירה, שנים נבחרות

לוח 2

אחוזים, אלא אם כן צוין אחרת

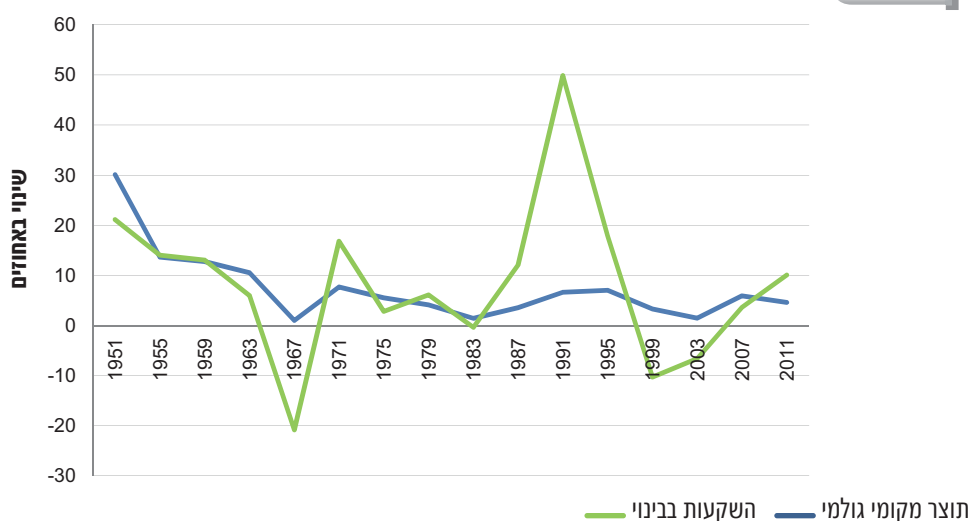
ללא בעלות על דירה	בעלות על דירה אחת	בעלות על שתי דירות או יותר	סך הכל		
7,914	12,498	23,322	11,589	הכנסה - סך הכל (ש"ח)	2003
100.0	100.0	100.0	100.0	הרכב הכנסה:	
72.5	75.7	72.4	74.9	מעבודה	
2.8	3.3	10.1	3.6	מהון	
2.4	8.0	11.1	7.2	מפנסיות ומקופות גמל	
22.2	13.0	6.4	14.3	מקצבאות ומתמיכות	
8,964	13,463	19,758	12,337	הכנסה - סך הכל (ש"ח)	2005
100.0	100.0	100.0	100.0	הרכב הכנסה:	
72.8	75.5	66.4	74.6	מעבודה	
5.4	4.1	12.8	4.7	מהון	
2.8	8.4	13.0	7.4	מפנסיות ומקופות גמל	
19.0	11.9	7.8	13.2	מקצבאות ומתמיכות	
10,062	14,409	24,079	13,387	הכנסה - סך הכל (ש"ח)	2007
100.0	100.0	100.0	100.0	הרכב הכנסה:	
77.7	77.3	73.4	77.2	מעבודה	
2.9	2.8	10.8	3.2	מהון	
2.3	8.8	9.3	7.4	מפנסיות ומקופות גמל	
17.1	11.1	6.4	12.2	מקצבאות ומתמיכות	
9,984	15,793	26,071	14,519	הכנסה - סך הכל (ש"ח)	2009
100.0	100.0	100.0	100.0	הרכב הכנסה:	
76.0	75.1	68.2	74.8	מעבודה	
3.0	4.4	12.6	4.8	מהון	
2.4	9.2	10.4	7.9	מפנסיות ומקופות גמל	
18.6	11.2	8.8	12.5	מקצבאות ומתמיכות	
10,939	16,447	29,663	15,769	הכנסה - סך הכל (ש"ח)	2011
100.0	100.0	100.0	100.0	הרכב הכנסה:	
76.9	77.5	69.6	76.5	מעבודה	
1.9	2.9	12.8	3.9	מהון	
2.5	7.6	10.6	7.0	מפנסיות ומקופות גמל	
18.8	12.0	7.0	12.7	מקצבאות ומתמיכות	

4. השקעות בבינוי והשינויים בבנייה לגובה

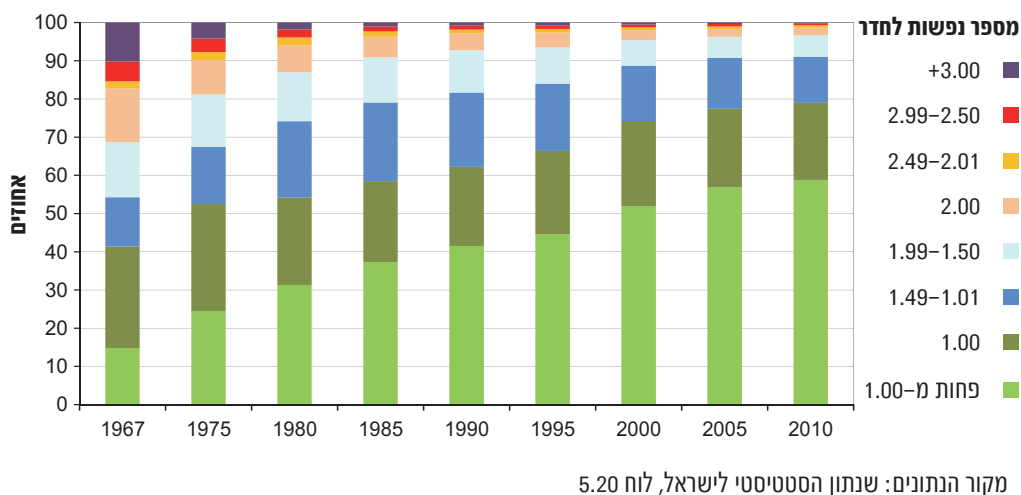
המגמה הכללית של השינוי בהשקעות בבינוי דומה למגמה של השינוי בתוצר המקומי הגולמי, אך באופן מתון הרבה יותר.

תרשים ו' השקעות בבינוי והתמ"ג, שנים נבחרות

ההשקעה בבנייה למגורים הגדילה במשך השנים את היקף מלאי הדירות, ויחד עם השיפור ברווחת החיים הביאה לירידה בצפיפות הדיור.

תרשים ז' צפיפות דיור של משקי בית יהודיים, לפי מספר נפשות לחדר, שנים נבחרות

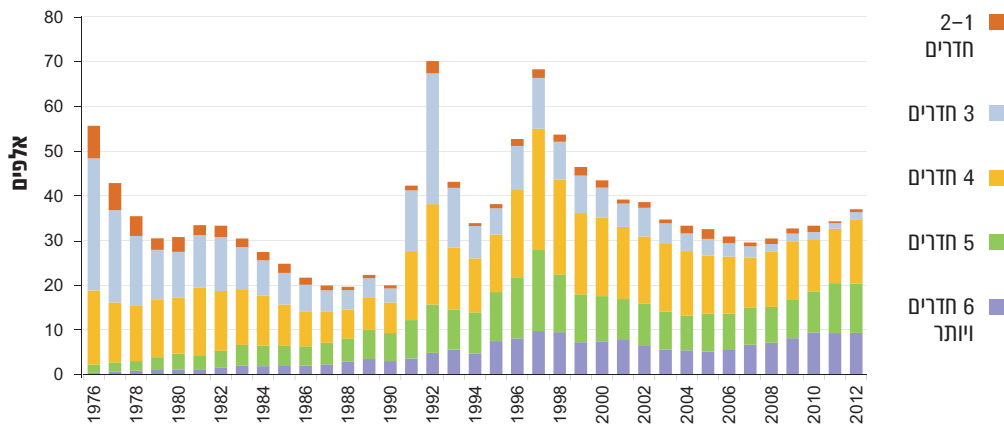
מקור הנתונים: שנתון הסטטיסטי לישראל, לוח 5.20

בשנת 1967 רק 15% מהאוכלוסייה התגוררו בצפיפות של פחות מנפש אחת לחדר ואילו ב-2010 שיעור זה הגיע ל-59%.

לאורך השנים השתנה סגנון המגורים המועדף של צרכן הדיור הישראלי, לטובת דירות בנות מספר גדול יותר של חדרים.

דירות שבנייתן הסתיימה, לפי מספר חדרים בדירה, 1976-2012

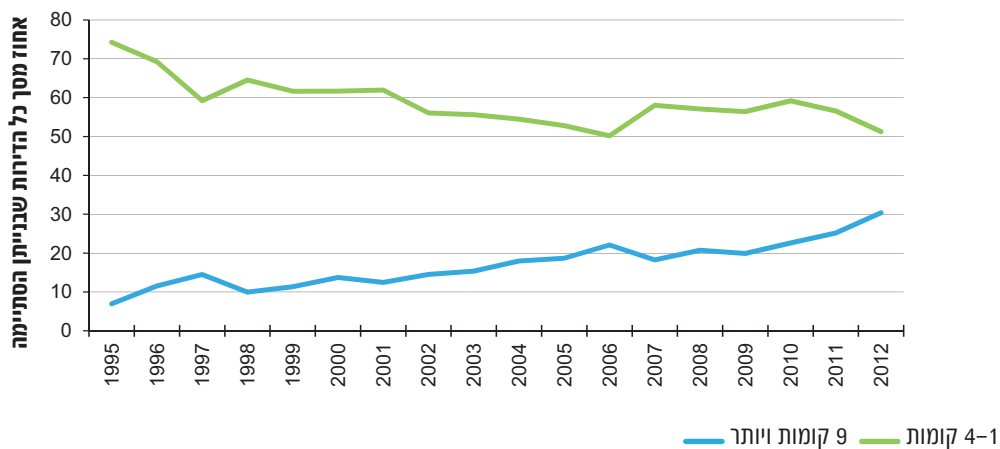
תרשים ח

בשנת 1976, דירות בנות 5 חדרים ויותר היו רק 4% מכלל הדירות שבנייתן הסתיימה ואילו בשנת 2012 חלקן הגיע ל-55%. אולם, התפתחות זו לא הייתה אחידה: בתחילת שנות התשעים, בעת קליטת גל העלייה הגדול ממדינות חבר העמים, נבנו דירות קטנות מאלו שבנו לפני גל העלייה. כיום, הבנייה למגורים מתאפיינת בהתחזקות המגמה של בנייה לגובה, כלומר בנייני מגורים רבי קומות אך עדיין רוב הדירות שנבנות בישראל הן בבניינים בני 1 עד 4 קומות.

דירות בבניינים בני 1 עד 4 קומות, ודירות בבניינים בני 9 קומות ויותר, 1995-2012

תרשים ט

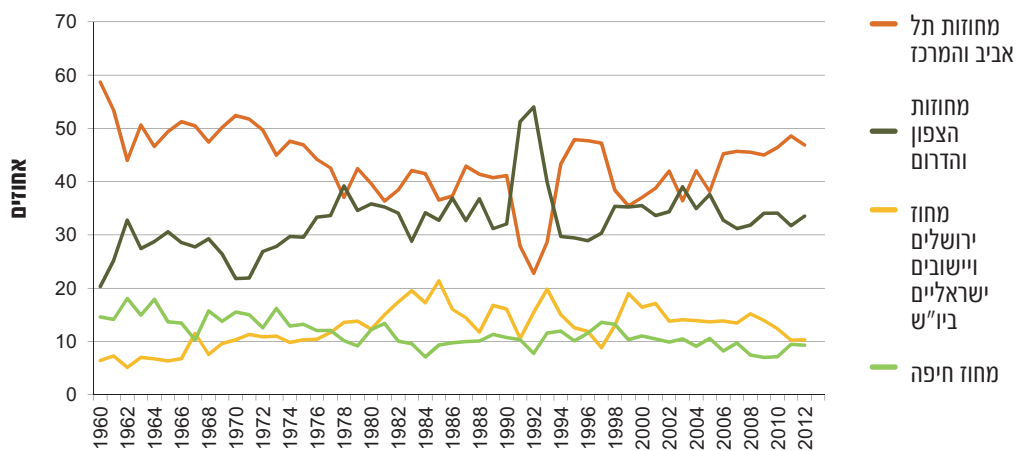

ב-1995 רק 7% מהדירות נבנו בבניינים בני 9 קומות ויותר, ושיעור זה הגיע בשנת 2012 למעל 30%. במקביל, נרשמה ירידה בשיעור הדירות הנבנות בבניינים בני 1 עד 4 קומות, מ-74% ב-1995 ל-51% ב-2012. היקף הבנייה של דירות במרכז הארץ (מחוזות תל אביב והמרכז) היה גבוה ברוב השנים בהשוואה להיקף הבנייה של הדירות בפריפריה (מחוזות צפון ודרום), למעט בתקופת הקליטה של גל העלייה הגדולה ממדינות חבר העמים בשנות התשעים.

דירות שבנייתן הסתיימה, לפי מחוז, 1960–2012

תרשים י

המשך הגדלת צפיפות הבנייה למגורים, בעיקר באמצעות הקמת בניינים רבי קומות ביישובים במרכז הארץ, דורש שיפור משמעותי באיכות הדירות החדשות שנבנות, ובמקביל, צמצום ניכר של הפגיעה בסביבה. הכלים הקיימים ליישום דרישה זו הם שימוש אינטנסיבי בטכנולוגיות בנייה מתועשות, ומעבר הדרגתי, אך עקיב, לשיטות הבנייה בת קיימה ("בנייה ירוקה"). להפעלה יעילה של שיטות אלה נדרש מכלול החלטות כלכליות ותומכות ההופכות אותן לשיטות בנייה רצויות ורווחיות, הן מבחינת האזרח והן מבחינת קבלני הבניין.

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

עוני והדרה חברתית בהשוואה למדינות האיחוד האירופי

פרק

א. מבוא

בפרק זה מוצגת השוואה מקיפה של מדד העוני וההדרה החברתית שפותח באיחוד האירופי.¹ מדד זה מציג סדרה של אינדיקטורים המצביעים על אוכלוסיות בסיכון לעוני ועל מאפייניהן. סדרת אינדיקטורים זו משקפת מגמה בין-לאומית של הצגת העוני באופן רב-ממדי ולא על פי משתנה אחד בלבד.

בישראל, המוסד לביטוח לאומי מפרסם מדי שנה את נתוני העוני² הרשמיים תוך שימוש בשיטת מדידה יחסית המסתמכת על הכנסות משקי הבית. נתונים אלו מבוססים על נתוני סקר ההכנסות המשולב של הלמ"ס. שיטת המדידה מתייחסת להכנסות הכספיות בלבד ואינה לוקחת בחשבון היבטים נוספים מלבד ההכנסה, כמו הוצאות, תנאי דיור, חינוך, רכוש, בריאות, ושירותים ציבוריים הזמינים לאוכלוסייה במצוקה.

פרק זה מציג תמונה רחבה יותר של העוני וההדרה החברתית בישראל על ידי יישום האינדיקטורים שנקבעו באיחוד האירופי. הצגה זו והתאמת ההגדרות מאפשרת את ההשוואה ל-15 המדינות הוותיקות באיחוד האירופי.³ בפרק נערכה השוואה בין נתוני שנת 2001 לנתוני שנת 2011, השוואה המאפשרת מעקב אחר שינויים בעשור האחרון. כמו כן, מוצגת תיבה על היכולת של משקי הבית לכסות את הוצאותיהם על פי נתוני הסקר החברתי וסקר הוצאות משק הבית.

נמצא כי בעשור האחרון, שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים.

ברוב מדינות האיחוד האירופי עלה שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס בשנת 2011 בהשוואה לשנת 2001 בעוד שבשראל שיעורם ירד מ-11.6% בשנת 2001 ל-8.4% ב-2011. זאת ועוד, בשנת 2011, שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס היה גבוה יותר במדינות האיחוד האירופי בהשוואה לישראל.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

לפי האיחוד האירופי

עוני (Poverty): מצב שבו נבצר מפרטים לקיים רמת חיים המקובלת בחברה שבה הם חיים בשל רמת הכנסה נמוכה ומיעוט במשאבים. פרטים אלו עלולים לסבול ממספר רב של מצוקות כגון: אבטלה, תנאי דיור ירודים, חוסר בשירותי בריאות, תרבות וכד' והיעדר הזדמנות ללמידה המאפשרת הסתגלות לשינויים שחלים בחברה. עקב חוסר במשאבים, פרטים אלו נדחקים לשולי החברה וחשים ניכור כלפי מוסדותיה.

הדרה חברתית (Social exclusion): תהליך שבאמצעותו פרטים נדחקים לשולי החברה ונמנעת השתתפותם בה כחברים שווים זכויות וזאת עקב עוניים, עקב חוסר שליטה שלהם במיומנויות יסוד הנדרשות כדי לתפקד בחברה, או עקב אפליה. מצב זה גורם להרחקתם ממקורות תעסוקה, ממקורות הכנסה ומהזדמנויות לרכישת השכלה מתאימה. לפרטים אלו נגישות מצומצמת למוקדי קבלת ההחלטות באותה חברה ולכן הם חשים ניכור וחוסר יכולת להשפיע על החלטות הנוגעות לחייהם.

הכנסה פנויה (הכנסה לאחר תשלומי העברה ומסים) למשק בית: סך ההכנסות הכספיות השוטפות של משק הבית לאחר ניכוי תשלומי החובה. הכנסה זו כוללת את כל ההכנסות מעבודה שכירה של כל אחד מבני משק הבית (עם כל התוספות, כגון: חודש 13, דמי הבראה וביגוד, שעות נוספות, פרמיות וכו'), מעבודה עצמאית או מעסק, הכנסות שוטפות מתמיכות ומפנסיות וכן הכנסות כספיות מרכוש, מריבית ומדיבידנד.

הכנסה פנויה לנפש סטנדרטית: הכנסה פנויה של משק הבית מחולקת במספר הנפשות הסטנדרטיות במשק הבית.

קו הסיכון לעוני: סכום ההכנסה הפנויה לנפש סטנדרטית, כאשר כל מי שהכנסתו הפנויה הסטנדרטית נמוכה מסכום זה, נמנה עם האוכלוסייה שבסיכון לעוני.

1 למידע נוסף בדבר המדד ראו: אתר האיחוד האירופי www.ec.europa.eu.

2 קו העוני בישראל הוא 50% מההכנסה הפנויה החצינית לנפש סטנדרטית.

3 חלק מהנתונים שפורסמו בדוחות הקודמים שונו בהתאם לעדכונים שפורסמו על ידי האיחוד האירופי. חלק מנתוני האיחוד האירופי בשנת 2001 חסרים וחלק מנתוני 2011 אינם סופיים.

שיעור העוני: שיעור משקי הבית אשר הכנסתם לנפש סטנדרטית נמצאת מתחת לקו העוני. האוכלוסייה הענייה ממופה למספר מגזרים וקבוצות אוכלוסייה כמו: קשישים, ילדים, משפחות חד-הוריות וכדומה.

אוכלוסייה בסיכון לעוני: נפשות השייכות למשק בית שבו ההכנסה הכספית הפנויה לנפש סטנדרטית היא פחות מ-60% של חציון ההכנסה הפנויה לנפש סטנדרטית בכלל האוכלוסייה.

נפש סטנדרטית: יחידה במשק הבית שהוצאותיה נאמדו בהתחשב במשקל הכלכלי הפחות של כל נפש נוספת. גישה זו מייחסת לכל נפש נוספת במשפחה השפעה שולית קטנה יותר מבחינת העומס המוטל על תקציב המשפחה (יתרונות לגודל).

כאמור, בפרק זה הותאמו הנפשות הסטנדרטיות להגדרות שהתקבלו באיחוד האירופי, כדלקמן:
מבוגר ראשון במשק בית = 1 נפש סטנדרטית; כל מבוגר נוסף בגיל 14 ומעלה = 0.5 נפש סטנדרטית;
כל ילד עד גיל 13 = 0.3 נפש סטנדרטית.

ילדים תלויים (Dependent children): ילדים עד גיל 15 וילדים בגיל 16–24, אם אינם פעילים וחיים יחד עם הורה אחד לפחות.

מועסקים ב"סקר כוח אדם" הם אנשים שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע הקובע⁴, בעבודה כלשהי תמורת שכר, רווח, או תמורה אחרת או אנשים שנעדרו זמנית מעבודתם.

בלתי מועסקים ב"סקר כוח אדם" הם אנשים שלא עבדו כלל בשבוע הקובע שהסתיים לפני הפקידה בסקר, חיפשו עבודה באופן פעיל בארבעת השבועות שקדמו לפקידתם בסקר והיו יכולים להתחיל לעבוד בשבוע הקובע אילו הוצעה להם עבודה מתאימה. כוח העבודה האזרחי השבועי מוגדר בסקר כבני 15 ומעלה שהיו "מועסקים" או "בלתי מועסקים" בשבוע הקובע.

מדד ג'יני: מדד למדידת אי-שוויון בחלוקת הכנסות בין משקי בית. ערכי המדד הם רציפים ונעים בין '0' – לציון שוויון מלא, לבין '1' – לציון אי-שוויון מלא (מצב שבו פרט אחד מקבל את כל ההכנסה במשק הבית).

אשכול חברתי-כלכלי: ערך המדד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). המדד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים, סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

עשרת האשכולות קובצו לשלוש קבוצות:

מעמד נמוך – אוכלוסייה הגרה ביישובים באשכולות 1 עד 3.

מעמד בינוני – אוכלוסייה הגרה ביישובים באשכולות 4 עד 7.

מעמד גבוה – אוכלוסייה הגרה ביישובים באשכולות 8 עד 10.

ג. מקורות הנתונים

הנתונים בפרק זה עובדו משני סקרי משפחות מרכזיים המתבצעים בלמ"ס באופן שוטף כל שנה; סקר הוצאות משק הבית וסקר כוח אדם.

סקר הוצאות משק הבית⁵

סקר הוצאות משק הבית הוא סקר שוטף שנערך על ידי הלמ"ס כל חמש שנים לערך החל בשנות ה-50, ומשנת 1997 הוא מתבצע באופן שוטף כל שנה. הסקר כולל את כל האוכלוסייה העירונית והלא-עירונית במדינת ישראל (למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים). בשנים 2000–2001 הנתונים אינם כוללים את אוכלוסיית מזרח ירושלים עקב קשיי פקידה, אולם בשאר השנים אוכלוסייה זו נכללת בסקר. המדגם הסופי כולל כ-6,000 משקי בית בשנה.

4 השבוע הקובע – השבוע המסתיים בשבת שלפני בוא הסוקר למשק הבית.

5 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2013). סקר הוצאות משק הבית 2011 – סיכומים כלליים. פרסום מס' 1517. ירושלים: המחבר.

מטרת הסקר היא לקבל את מרכיבי התקציב של משקי הבית בישראל ואת ההוצאות על כל קבוצות התצרוכת (מזון, ירקות ופירות, דיור, תחזוקת הדירה, ריהוט וציוד לבית, הלבשה והנעלה, בריאות, חינוך, תרבות ובידור, תחבורה ותקשורת ומוצרים ושירותים אחרים) וכן את כל מרכיבי ההכנסה של משקי הבית. מהסקר מתקבלים נתונים המשמשים לאפיון רמת החיים של משקי הבית מהיבטים שונים כגון: דפוסי צריכה, רמת התזונה והרכבה, רמת ההכנסה והרכבה, תנאי דיור ובעלות על מוצרים בני קיימה. הסקר משמש גם למחקרי שוק, לבניית מודלים לחיזוי התנהגות צרכנים, למחקרים על תחולת המס העקיף על קבוצות שונות באוכלוסייה ועוד. אחד השימושים החשובים של הסקר הוא קביעת "המשקלים" לסל הצריכה של מדד המחירים לצרכן.

סקר כוח אדם⁶

סקר כוח אדם הוא סקר שנתי שוטף הקיים במדינת ישראל משנת 1954. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה בגיל 15 ומעלה בישראל. המדגם הסופי כולל כ-100,000 נפשות (בגיל 15 ומעלה) כל שנה.

מטרתו המרכזית של הסקר היא מעקב שוטף אחר כוח העבודה בישראל מבחינת התפתחויות, גודל ותכונות, היקף האבטלה ועוד. הסקר מתבצע באמצעות ראיונות של משקי בית. כל משק בית משתתף בסקר 4 פעמים במשך שנה וחצי. המדדים המרכזיים בסקר זה הם: שיעור ההשתתפות בכוח העבודה האזרחי בישראל, שיעור המועסקים והבלתי מועסקים מתוך כוח העבודה האזרחי.

6 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2012). סקרי כוח אדם 2011. פרסום מס' 1504. ירושלים: המחבר.

ד. ממצאים עיקריים - השוואה בין-לאומית של מדדי העוני וההדרה החברתית - לפי הגדרות האיחוד האירופי

1. אי-שוויון בחלוקת ההכנסות

מידת אי-השוויון בחלוקת ההכנסות בישראל וברוב מדינות העולם מסתמכת על נתוני ההכנסה הכספית השוטפת בלבד, מאחר שלא קיים מדד מוסכם המשקף אי-שוויון כלכלי על כל היבטיו כמו: בעלות על רכוש, תנאי דיור, רמת חינוך, שירותים ציבוריים, רמת צריכה, רמת שירותי בריאות, שירותי ביטחון, בידוד חברתי, רמת סיכון, חשיפה לאלומות ועוד.

בישראל, בשנת 2011, ההכנסה נטו לנפש סטנדרטית בחמישון העליון הייתה גבוהה פי 7.2 מההכנסה בחמישון התחתון, זהו הפער הגדול ביותר לעומת מדינות האיחוד האירופי. הפער בהכנסות בין החמישון העליון לחמישון התחתון בישראל עלה מפי 6.7 בשנת 2001 לפי 7.2 בשנת 2011. גם בממוצע במדינות האיחוד האירופי חלה עלייה – מפי 4.5 בשנת 2001 לפי 5.1 בשנת 2011.

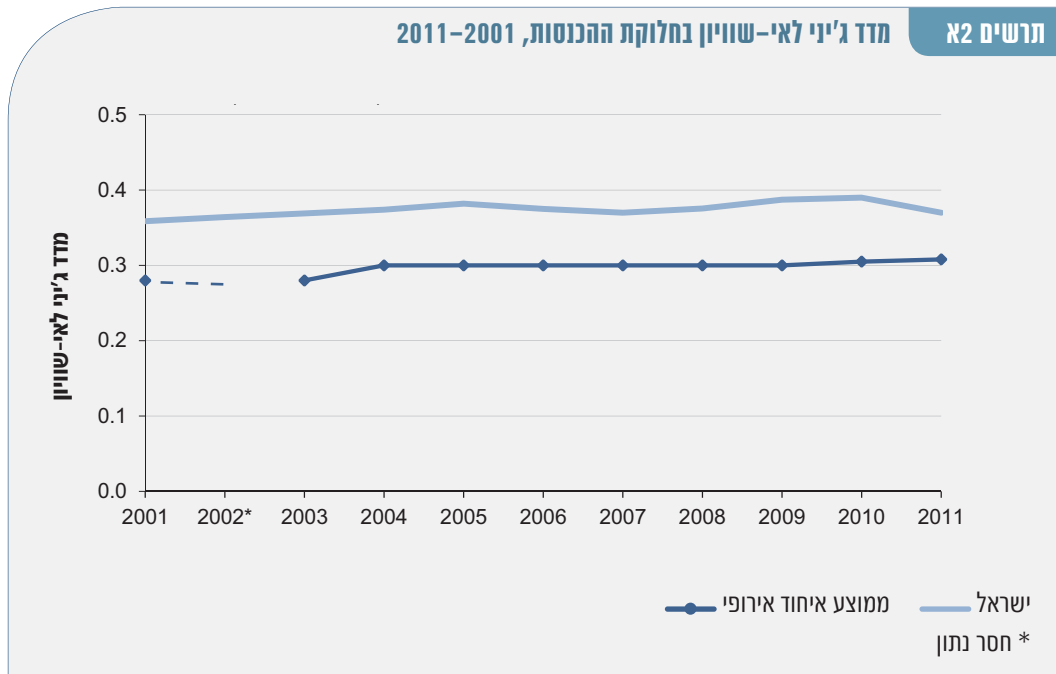
פער בין ממוצע ההכנסות בחמישון העליון לממוצע ההכנסות בחמישון התחתון, לפי חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית, 2011, 2001

לוח 2.1

2011	2001	
3.6	3.4	שוודיה
4.4	3.0	דנמרק
3.7	3.7	פינלנד
4.6	3.9	צרפת
3.8	3.5	אוסטריה
3.9	4.0	בלגיה
3.8	4.0	הולנד
4.0	3.8	לוקסמבורג
*5.3	4.5	אירלנד
4.5	3.6	גרמניה
6.8	5.5	ספרד
5.6	4.8	איטליה
5.3	5.4	הממלכה המאוחדת
6.0	5.7	יוון
5.7	6.5	פורטוגל
5.1	4.5	ממוצע איחוד אירופי
7.2	6.7	ישראל

* נתון ל-2010.

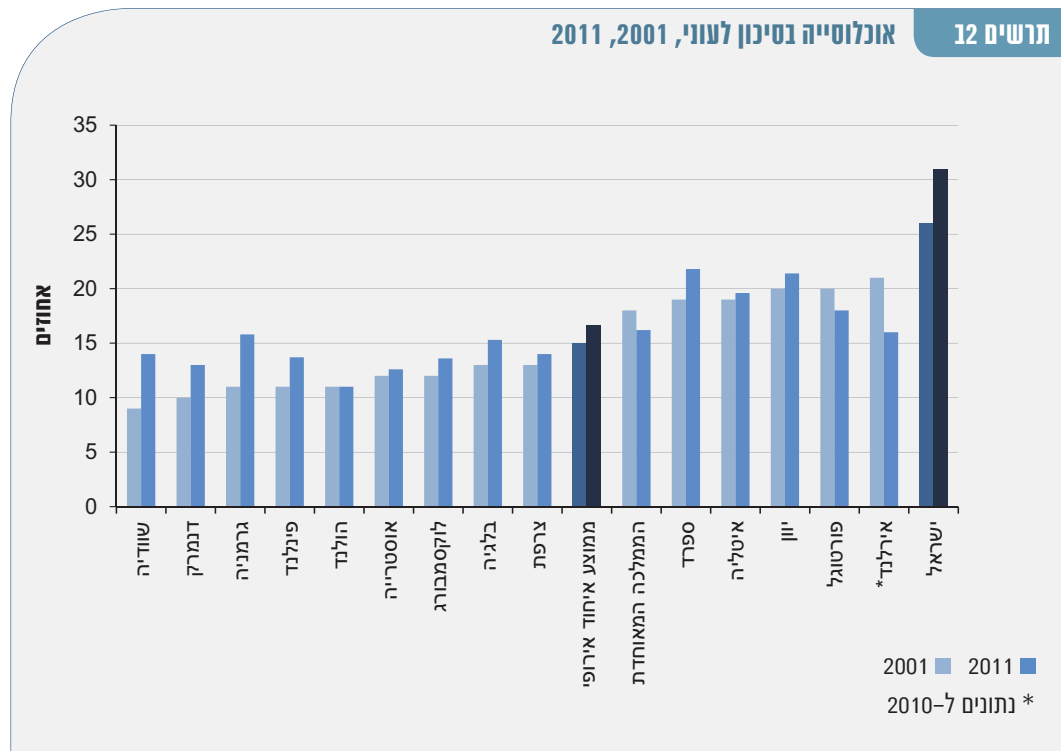
בשנת 2011, עמד מדד ג'יני לחלוקת ההכנסה הפנויה בישראל על 0.37 נקודות, ירידה לעומת השנה הקודמת, ובאיחוד האירופי – על 0.31 נקודות. השוואת מדד ג'יני לאורך השנים מצביעה על כך שבמדינות האיחוד האירופי, החל משנת 2004 לא חלו שינויים מהותיים באי-השוויון בעוד שב ישראל נצפתה מגמת עלייה מתונה עד שנת 2010.

2. אוכלוסייה בסיכון לעוני, לפי מין, סוג משק בית וגיל

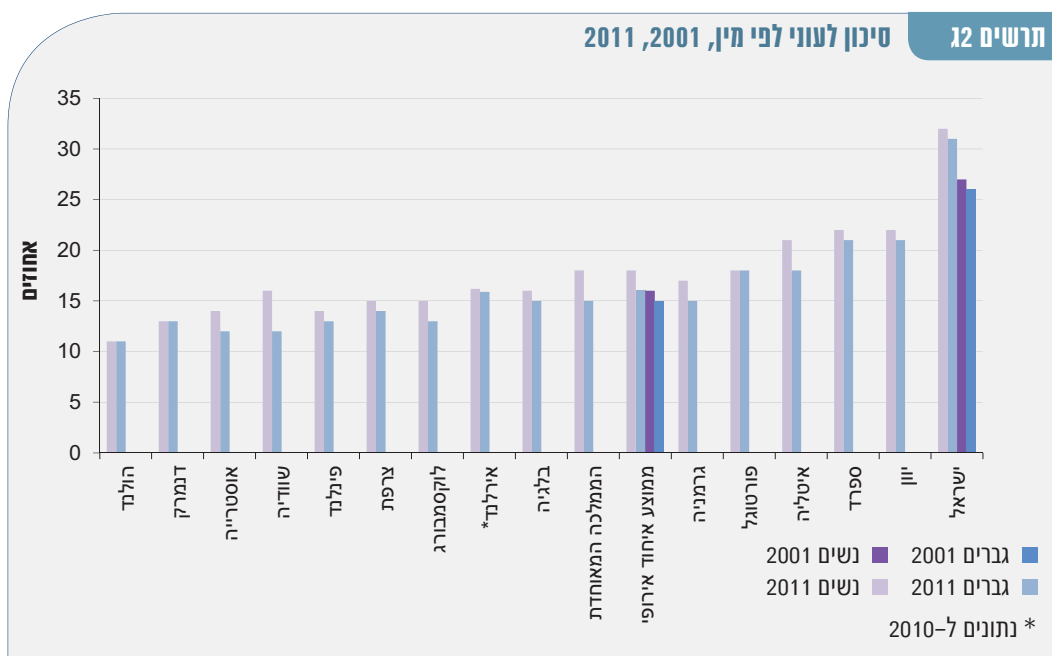
בעשור האחרון, שיעורי העוני בישראל גבוהים משיעורי העוני במדינות האיחוד האירופי, הן ברמה הכללית והן בקרב קבוצות אוכלוסייה בסיכון לעוני: ילדים, קשישים ונשים.

רמת הסיכון לעוני בישראל גבוהה יותר בהשוואה למדינות האיחוד האירופי. בעשור האחרון חלה עלייה בשיעור האוכלוסייה בסיכון לעוני בישראל וכן ברוב מדינות האיחוד האירופי. בשנת 2011, 31% מאוכלוסיית ישראל היו בסיכון לעוני לעומת 26% בשנת 2001. למעט גרמניה ושוודיה, זוהי העלייה הגבוהה ביותר בהשוואה למדינות האיחוד האירופי.

נשים נמצאות בסיכון גבוה יותר לחיות במשקי בית עניים. בשנת 2011, 32% מכלל הנשים בישראל נמצאו בסיכון לעוני לעומת 31% מהגברים. דפוס זה נמצא גם ברוב מדינות האיחוד האירופי. השיעור הממוצע של נשים בסיכון לעוני במדינות האיחוד האירופי היה 18% לעומת 16% מהגברים. בשנת 2001, הן בממוצע במדינות האיחוד האירופי והן בישראל, גם נשים וגם גברים נמצאו בסיכון נמוך יותר לחיות במשקי בית עניים לעומת 2011. אולם, בישראל הפער בין נשים לגברים נשמר בעוד שבממוצע מדינות האיחוד האירופי הפער גדל.

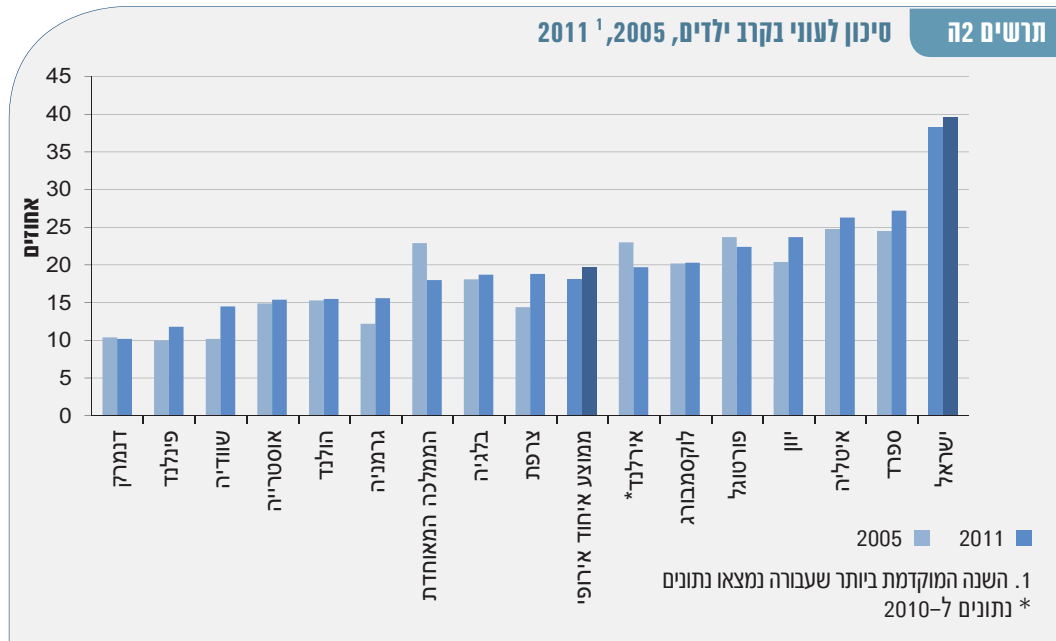

בישראל, בשנת 2011, שיעור משקי הבית של משפחות חד-הוריות עם ילדים תלויים הנמצאים בסיכון לעוני, עמד על 44% (41% בשנת 2001). במדינות האיחוד האירופי שיעורם עמד על 35% בממוצע (32% ב-2001), בלוקסמבורג נמצא השיעור הגבוה ביותר של משקי בית אלו - 46%. בראש משקי בית כאלה עומדות בדרך כלל נשים. בשנת 2011, 90% ממשקי הבית בסיכון לעוני בישראל שבהם יש מבוגר עם ילדים, היו משקי בית של נשים חד-הוריות.

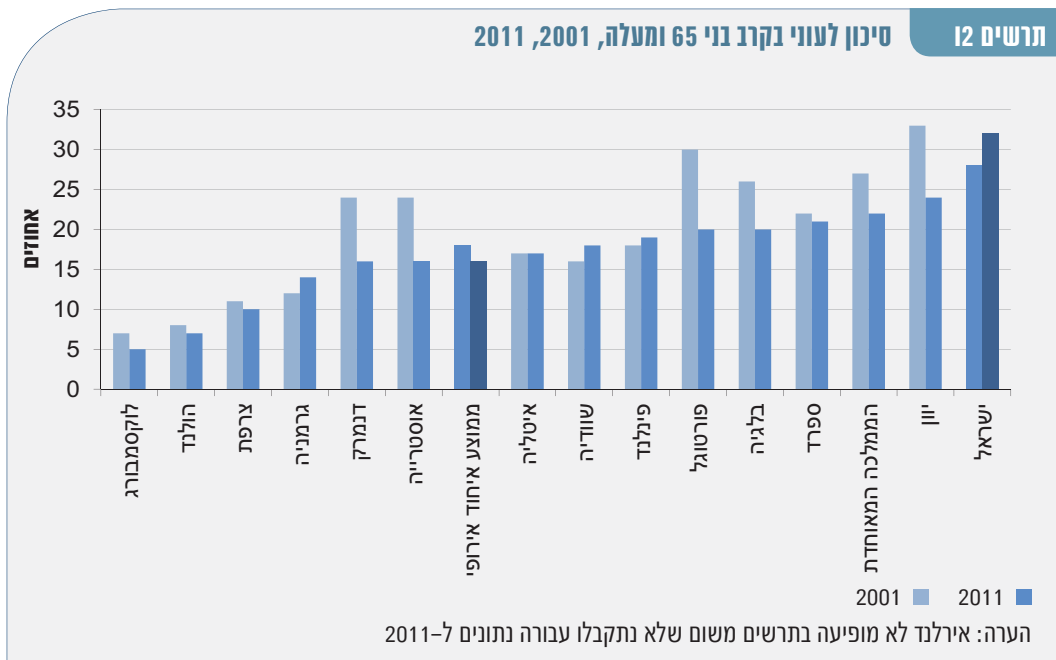

בישראל וברוב מדינות האיחוד האירופי, שיעור הילדים בסיכון לעוני וכן שיעור הקשישים בסיכון לעוני גבוה יותר משיעור הנפשות בסיכון לעוני בקבוצות גיל העבודה (18-64). בשנת 2011, שיעור הסיכון לעוני בקרב ילדים וקשישים בישראל היה גבוה לעומת מדינות האיחוד האירופי. **בולט במיוחד שיעורם הגבוה של הילדים בסיכון לעוני בישראל, המגיע ל-40% לעומת 20% בממוצע במדינות האיחוד האירופי.**

בישראל, כמו ברוב מדינות האיחוד האירופי, חלה עלייה בשיעור הילדים בסיכון לעוני בשנת 2011 לעומת שנת 2005 (השנה המוקדמת ביותר שעבורה נמצאו נתונים עבור מדינות האיחוד האירופי). שיעור העלייה הגדול ביותר מבין מדינות האיחוד האירופי הוא בשוודיה (מ-10.2% בשנת 2005 ל-14.5% בשנת 2011) ובצרפת (מ-14.4% בשנת 2005 ל-18.8% בשנת 2011).

בשונה מהעלייה בשיעור הילדים בסיכון לעוני, בשנת 2011, ברוב מדינות האיחוד האירופי חלה ירידה בשיעור הקשישים בסיכון לעוני בהשוואה לשנת 2001. הירידה החדה ביותר היא בפורטוגל וביוון. לעומת מדינות האיחוד האירופי, בישראל עלה שיעור הקשישים בסיכון לעוני מ-28% בשנת 2001 ל-32% בשנת 2011.

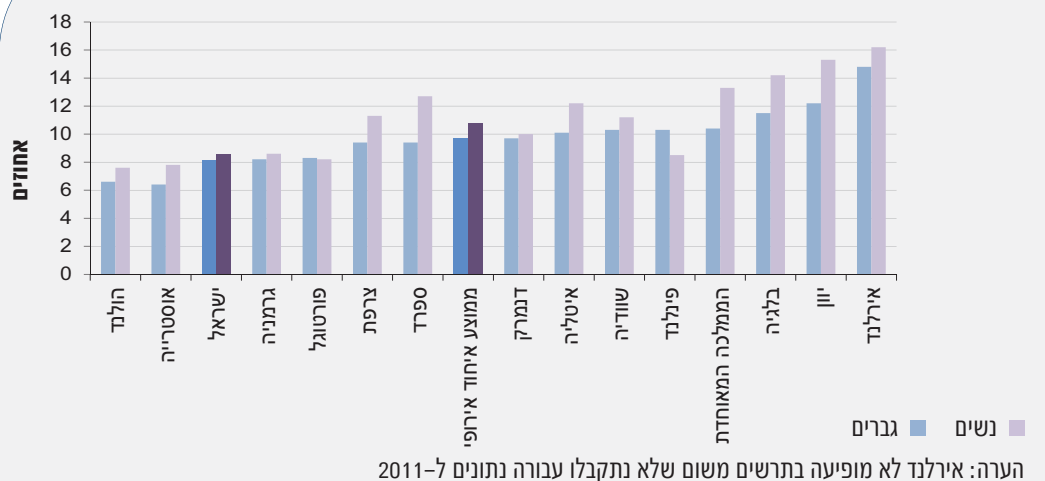
3. תעסוקה והדרה חברתית

תעסוקה יוצרת הכנסה ובנוסף מאפשרת למועסקים השתתפות בחיי החברה והתפתחות אישית. לחוסר תעסוקה מתמשך יש קשר ישיר למצוקה חברתית, מאחר שהבלתי מועסקים לאורך זמן נוטים לאבד מניסיונם ומביטחונם העצמי, ואלו מהותיים מאוד לצורך מציאת עבודה. שכר נמוך הוא גורם נוסף וחשוב המשפיע על הסיכון לעוני בקרב עובדים. עובדים בעלי כישורים נמוכים, עובדים הנמצאים במצב של חוסר יציבות תעסוקתית ועובדים בעבודה חלקית נכללים גם הם באוכלוסייה בסיכון לעוני.

ברוב המדינות, שיעור הנשים הגרות במשקי בית ללא מפרנס, גבוה יותר משיעור הגברים. בישראל, שיעור הנשים בנות 18–59, הגרות במשקי בית ללא מפרנס עמד על 8.6% בממוצע בשנת 2011 לעומת 8.1% מהגברים הגרים במשקי בית אלו. הממוצע במדינות האיחוד האירופי גבוה יותר מזה שבישראל – 10.8% נשים לעומת 9.7% גברים.

תרשים 12 בני 18–59 הגרים במשקי בית ללא מפרנס, לפי מין, 2011

תרשים 12

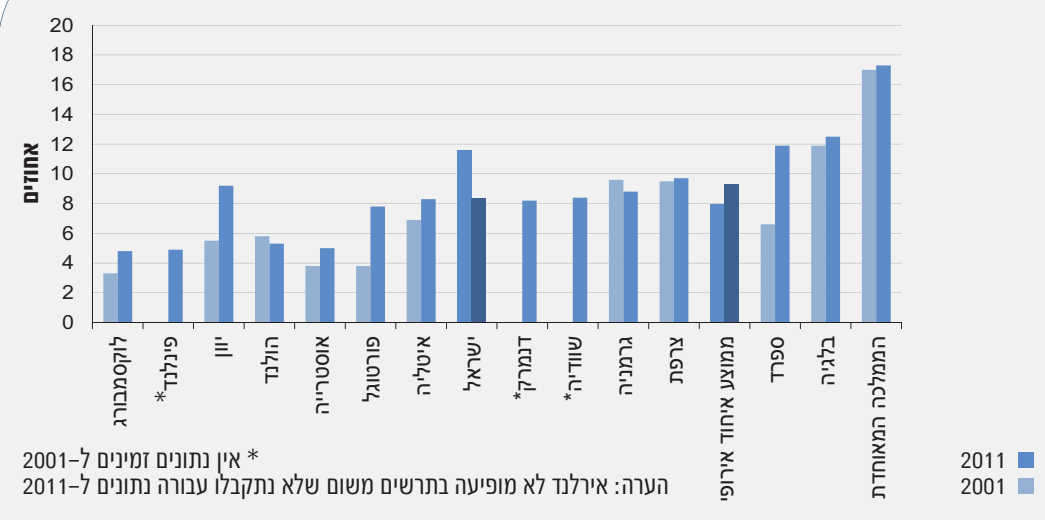

2

ילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס עלולים לחקות דפוס זה, דבר שישפיע על השכלתם ועל הישגיהם בשוק העבודה בעתיד. **ברוב מדינות האיחוד האירופי עלה שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס בשנת 2011 בהשוואה לשנת 2001 בעוד שבישראל שיעורם ירד מ-11.6% בשנת 2001 ל-8.4% ב-2011. זאת ועוד, בשנת 2011, שיעור הילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס היה גבוה יותר במדינות האיחוד האירופי (9.3% בממוצע) בהשוואה לישראל (8.4%).** מבין מדינות האיחוד האירופי, השיעור הגבוה ביותר של ילדים הגרים במשקי בית ללא מפרנס היה בממלכה המאוחדת (17.3%) והנמוך ביותר – בלוקסמבורג (4.8%).

תרשים 12 בני 0–17 הגרים במשקי בית ללא מפרנס, 2001, 2011

תרשים 12

קושי לכסות את ההוצאות החודשיות של משק הבית¹

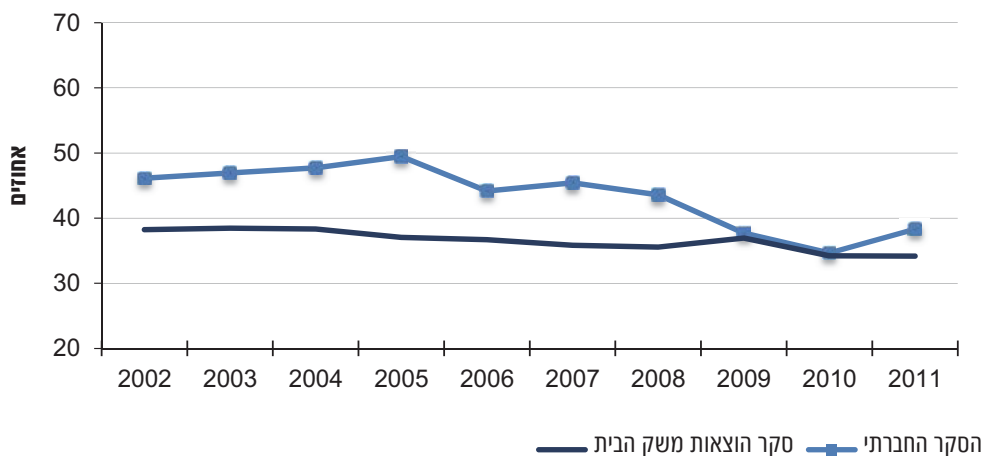
תיבה 2.1

בתקופה האחרונה דובר רבות על הקושי של עובדים בני מעמד הביניים, להתמודד עם יוקר המחיה בישראל. התיבה בוחנת האם האופן שבו אנשים תופסים את יכולתם לכסות את ההוצאותיהם תואם את מצבם הכלכלי בפועל מבחינת ההוצאות וההכנסות וזאת לפי הדיווח שהתקבל בשני סקרים בלמ"ס, הסקר החברתי וסקר הוצאות משק הבית המבוססים על שני מדדים שונים.

בסקר החברתי המשיבים נשאלים באופן ישיר האם הם מצליחים לכסות את ההוצאותיהם. בסקר הוצאות משק הבית (הו"מ) היכולת של משקי הבית לכסות את ההוצאותיהם ניתנת למדידה באופן עקיף, לפי הפער המתקבל בין ההכנסות להוצאות. בסקר זה, משקי הבית מדווחים באופן מפורט על ההוצאותיהם והכנסותיהם בהתבסס על חשבונות, קבלות ותלושי משכורת. על פי נתוני שני הסקרים ושני אופני הדיווח השונים, ניתן להשוות את שיעור משקי הבית שאינם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות, לבחון האם חלו שינויים בנתונים לאורך השנים. **משני הסקרים ניתן ללמוד כי משנת 2005 עד שנת 2010 הצטמצם שיעור משקי הבית שאינם מצליחים לכסות את ההוצאותיהם. אלה היו שנות צמיחה כלכלית שעל פי נתוני הסקרים אכן גרמה לעלייה ברווחת האוכלוסייה בישראל.**

בהשוואה כללית בין שני הסקרים ניתן לראות שעל פי סקר הוצאות משק הבית בשנים 2002-2011 כ-37% מהאוכלוסייה בממוצע אינם מצליחים לכסות את ההוצאותיהם החודשיות לעומת כ-43% בממוצע בסקר החברתי שדיווחו כי אינם מצליחים לכסות את ההוצאותיהם החודשיות. ההבדלים באחוזים בין שני הסקרים מצטמצמים החל מ-2008 ואף משתווים בשנים 2009 ו-2010. בשנת 2011, 38% ממשקי הבית דיווחו על פי הסקר החברתי כי אינם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם ובסקר הוצאות משק הבית, בקרב 34% ממשקי הבית ההוצאה החודשית הייתה גבוהה מההכנסה החודשית.

תרשים א
משקי בית שאינם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם, הסקר החברתי וסקר הוצאות משק הבית, 2002-2011

¹ הנתונים מהסקר החברתי בתיבה זו מתייחסים לאומדן משקי בית (ולא נפשות), בקרב בני 20 ומעלה שדיווחו כי אינם מצליחים או אינם מצליחים כלל לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם. הגדרה זו שונה מהגדרת משק בית בסקר הוצאות המשפחה הכולל את משקי הבית ללא הבחנה בגיל.

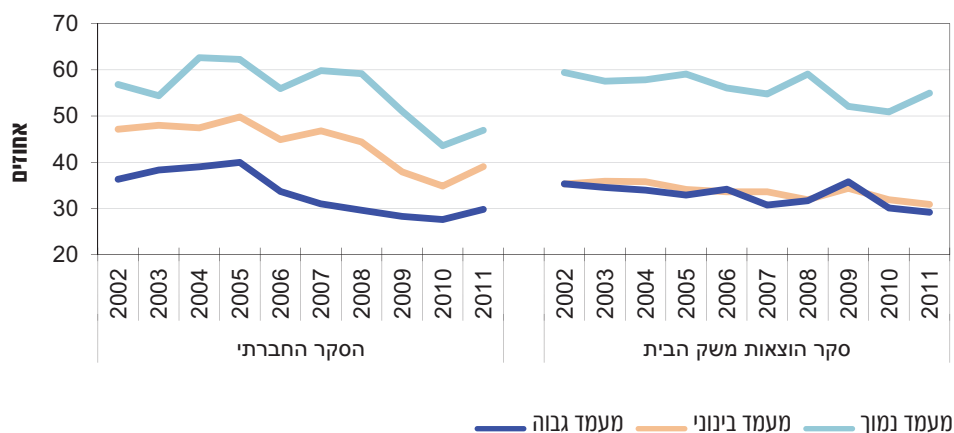

התמונה המתקבלת אינה דומה כשמשווים את תוצאות שני הסקרים לפי מעמד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים: בקרב הגרים ביישובים ממעמד בינוני קיים פער בין שני המקורות: שיעור המדווחים כי אינם מצליחים לכסות את הוצאותיהם גבוה יותר בסקר החברתי משיעור משקי הבית שבהם ההוצאות גבוהות מההכנסות לפי סקר הוצאות המשפחה. בשנת 2011 פער זה הסתכם ב-8 נקודות אחוז.

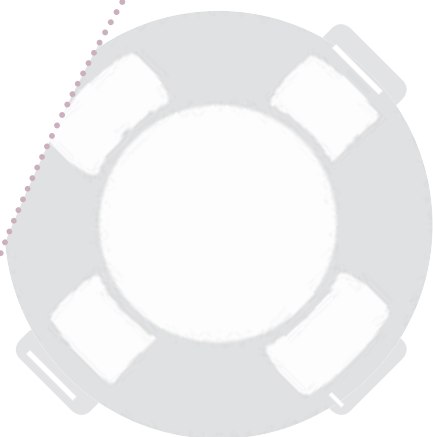
לפי הסקר החברתי, יש הבדל ברור בהערכות של כיסוי ההוצאות החודשיות בין המעמדות השונים בכל השנים שנבדקו. לפי סקר הוצאות משק הבית, לעומת זאת, יש דמיון בין המעמד הבינוני והגבוה (כ-35% במוצע אינם מכסים את הוצאותיהם) ואילו בקרב המעמד הנמוך כ-55% במוצע אינם מכסים את הוצאותיהם.

על פי נתוני הסקר החברתי, יש מגמת ירידה תנועתית לאורך השנים בשיעור אלה שאינם מכסים את הוצאותיהם, וב-2011 עולה השיעור בכל רמות המדד החברתי-כלכלי. לעומת זאת מנתוני סקר הוצאות המשפחה מסתמן שמגמת הירידה ביכולת לכסות את ההוצאות החודשיות מתונה יותר וב-2011 רק במעמד הנמוך ניכרת עלייה בשיעור אלה שאינם מכסים את הוצאותיהם (מ-51% ב-2010 ל-55% ב-2011).

תרשים 1 משקי בית שאינם מצליחים לכסות את ההוצאות החודשיות של משק ביתם, לפי מעמד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים, הסקר החברתי וסקר הוצאות משק הבית, 2002-2011

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

שירותי רווחה

פרק

א. מבוא

משפחות ופרטים בישראל נזקקים לשירותי הרווחה מסיבות שונות. נזקקויות אלה מהוות מדד חשוב לבחינת מצבה של חברה. הנזקקים לעזרת שירותי הרווחה עושים זאת לרוב עקב סיבות של נכות, תפקוד לקוי של המשפחה, מצב כלכלי קשה ועוד. פרק זה מתאר את האוכלוסיות הנזקקות לתמיכה ולסיוע של שירותי הרווחה, מהיבטים שונים, במשך העשור האחרון. טווח של עשר שנים מאפשר השוואה וכן איתור מגמות, במידה שהן קיימות. בנוסף, התבוננות נרחבת כזאת עשויה לספק כלים למקבלי ההחלטות לצורך קביעת מדיניות רווחה לשנים הבאות.

בפרק זה שלושה חלקים עיקריים. החלק הראשון והחלק השני עוסקים ברשומים במחלקות לשירותים חברתיים, ואילו החלק השלישי עוסק בסיבות לפניות לשירותי הרווחה.

החלק הראשון מציג השוואה רב-שנתית לשנים 2000–2011.

החלק השני מתמקד בנתונים לשנת 2011. במטרה להציג תמונה מקיפה מובאת השוואה בין אוכלוסיות שונות, על פי מדדים שונים. המדד העיקרי הוא שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים המתייחס לסך כל הרשומים. המדד השני הוא שיעור בעלי נזקקות מוגדרת, המתייחס לפרטים המוגדרים כנזקקים (ראו סעיף ב, מונחים, הגדרות והסברים). מכיוון שהמגמות והפערים בשיעורי הנזקקות דומים לאלו של שיעור סך כל הרשומים, אם כי השיעור נמוך יותר, על פי רוב הוצג רק אחד מהשיעורים. בנוסף, נעשה שימוש בשיעורים מתוקננים לגיל לפי אוכלוסיית ישראל כאוכלוסיית תקן. שימוש בשיעור מתוקנן מאפשר להשוות בין אוכלוסיות בעלות הרכב גילים שונה.

החלק השלישי עוסק בסיבות שבגינן פנו לשירותי הרווחה. בתחילה מוצגת התפלגות הסיבות/הנזקקויות לאורך השנים. לאחר מכן הפרק מתמקד בנתונים השוואתיים (שנת 2011) לשלוש קבוצות: יהודים ואחרים מול ערבים, עולי אתיופיה בהשוואה בין-דורית ועולי בריה"מ לשעבר בהשוואה בין-דורית. בחינת השוני בין קבוצות אלה ביחס לסיבת הנזקקות, נעשית על ידי השוואה בין השיעורים המתוקננים לגיל בלבד. הדבר נובע מכך שחלק מהסיבות/נזקקויות קשורות קשר הדוק להרכב הגילים.

קובץ נתוני יסוד של משרד הרווחה והשירותים החברתיים הוא מקור ייחודי למידע על האוכלוסייה הרשומה במחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות. האפשרות לקבל מידע שוטף ואמין מתוך מסד נתונים זה מרחיבה את מקורות המידע הקיימים ומקיפה את כלל אוכלוסיית הנזקקים. את המידע אפשר להשלים בעזרת נתונים ממקורות אחרים כגון מרשם האוכלוסין, קובץ יישובים, נתונים ממשרד הרווחה והשירותים החברתיים ומארגונים ציבוריים. על ידי כך ניתן לאפשר לקובעי המדיניות ולמתכנני השירותים החברתיים להקצות את המשאבים הדרושים על פי הצרכים המשתנים. עם זאת, חשוב לציין שמדובר בסטטיסטיקה "מינהלית" הכוללת רק את אלו שפנו למחלקות לשירותים חברתיים של משרד הרווחה ואינה כוללת את אלה שלא פנו או שלא הופנו לרשויות הרווחה.

לפרק זה מצורפות שתי תיבות, האחת עוסקת במאפייני הכנסה של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, והשנייה, שהוכנה במיוחד לדוח זה על ידי המוסד לביטוח לאומי, פורסת תמונה של השינויים שחלו במערכת הביטוח הלאומי מאמצע שנות השמונים.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

רשום במחלקות לשירותים חברתיים: לכל משפחה או אדם הפונים או מופנים למחלקות לשירותים חברתיים נפתח תיק טיפול, כאשר לפחות לאחד מבני המשפחה חייבת להיות מוגדרת נזקקות. לפרט שרשום בשל נזקקות של בן משפחה אחר, תרשם נזקקות "תקין".

נזקקות: הסיבה שבגללה פונה הפרט למחלקות לשירותים חברתיים.

בעלי נזקקות מוגדרת: רשומים שהוגדרה להם נזקקות שאינה "תקין".

שיעור רשומים: מספר הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ל-1,000 נפש באוכלוסייה הכללית.

שיעור בעלי נזקקות מוגדרת: מספר בעלי נזקקות מוגדרת ל-1,000 נפש באוכלוסייה הכללית.

שיעור רשומים מתוקנן לגיל: שיעור הנותן אומדן לשיעור הרשומים באוכלוסייה הנבדקת, אם התפלגות הגילים באוכלוסייה זו הייתה זהה לזו של אוכלוסיית תקן (כלל אוכלוסיית ישראל לסוף שנת 2011). שיעור מתוקנן לגיל מאפשר השוואה בין אוכלוסיות שונות הנבדלות בהרכב הגילים, אך לערך של שיעור זה אין משמעות בפני עצמו.

אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים: ערך הממד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). הממד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

ג. מקורות הנתונים

קובצי נתוני יסוד של המחלקות לשירותים חברתיים: כוללים מידע על משפחות ופרטים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ברשויות המקומיות. רשומה של משפחה כוללת את הנזקקים ובני משפחתם, בין אם הוגדרה להם נזקקות ובין אם לא. כל קובץ נתוני יסוד הוא קובץ "מצטבר", הכולל רשומים חדשים המתווספים לאלה הנמצאים כבר שנים רבות בקובץ. אלה שכבר לא בטיפול (עזבו, נפטרו או לא נזקקים יותר) מסומנים כלא תקפים ונמחקים מהקובץ. המשתנים שבקובץ נתוני יסוד הם משתנים דמוגרפיים על כל בן משפחה (מין, גיל, מצב משפחתי ועוד), מהות נזקקות עיקרית ומשנית של המשפחה ושל כל בן משפחה ונתונים על משק הבית. הקובץ מבחין בין נזקקות קיימת לבן משפחה לבין נזקקות קיימת למשפחה כולה. לצורך ניתוח זה, הנזקקויות קובצו לשבעה אשכולות הכוללים נזקקויות בעלות אופי דומה.

כל הקבצים (שנים 2000 עד 2011) טויבו ונוכו מהם רשומות לא תקפות ו/או נפטרים.

אשכול נזקקות ¹	מהות הנזקקות המפורטת
עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה	בעיות הנובעות מחוסר הכנסה מעבודה, היעדר יציבות תעסוקתית, רמת הכנסה נמוכה, חוסר הכשרה/אבחון מקצועי, אבטלה זמנית, בעיות דיור, תפקוד לקוי בעבודה וקשיי השמה כרוניים.
זיקנה	זקן סיעודי, בעיות הנובעות מזיקנה.
תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער	ניהול לקוי של משק הבית, בעיות בתפקוד האם, בעיות בתפקוד האב, בעיות אישות, בודד מטופל בילדים, בודד שאינו יכול לטפל בעצמו, יתמות, שכול במשפחה, ילד נטוש, חינוך ובעיות התנהגות, בעיות ביחסים בין הורים לילדים, בעיות ביחסים בין הילדים, יחסים מעורערים, נערה במצוקה, בדידות, אי-קליטה חברתית, בעיות בתקשורת ובקליטה, נערים ללא מסגרת קבועה.
סיבות רפואיות ומוגבלות	מחלות אקוטיות/כרוניות, נכות, פיגור שכלי, מחלות נפש מאובחנות, הפרעות התנהגות, אוטיזם.
אלימות	אלימות במשפחה, אלימות נגד נשים, אלימות נגד ילדים, אלימות בין אחים.
התמכרות ועבריינות	אלכוהוליזם, קלפים והימורים, התמכרויות לסמים, זנות, סרסרות, עבריינות, מעצר או מאסר.
בבדיקה, אחר	

1. אשכול הנזקקויות שונה ב-2010 בעקבות שינויים בהגדרות של משרד הרווחה והשירותים החברתיים. לצורך השוואה תקפה בשנים 2000-2011 נעשה שימוש באשכול החדש עבור כל השנים.

הוראות תקנון עבודה סוציאלית קובעות שיש למלא נזקקות משנית לאחר שבמחלקות לשירותים חברתיים מסמנים את מהות הנזקקות העיקרית. משפחה נכללת בקובץ נתוני יסוד של משרד הרווחה והשירותים החברתיים ברגע שלפחות לבן משפחה אחד יש נזקקות עיקרית.

בקבצים ששימשו את הדוח הנוכחי, לכל בן משפחה נזקפה מהות נזקקות (עיקרית ומשנית) של המשפחה שאליה הוא שייך, בנוסף לנזקקות שלו עצמו. לכן, הנזקקות העיקרית של בן משפחה לא בהכרח זהה לנזקקות העיקרית של המשפחה. לקבצים נערכה הקבלה עם מקורות מידע נוספים כגון מרשם התושבים וקובץ יישובים.

קובץ נתוני יסוד רב-ממד: קובץ נתוני יסוד רב-שנתי מצטבר. קובץ זה שימש להשוואה בין השנים. כאמור הקובץ טויב ונגזרו ממנו כל הקבצים של השנים 2000 עד 2011.

ד. מחצאים עיקריים

1. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2011-2000

שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ואף שיעורי בעלי נזקקות מוגדרת עלו בין השנים 2000-2011. שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים ל-1,000 נפש עלה יותר בקרב ערבים מאשר בקרב יהודים ואחרים.

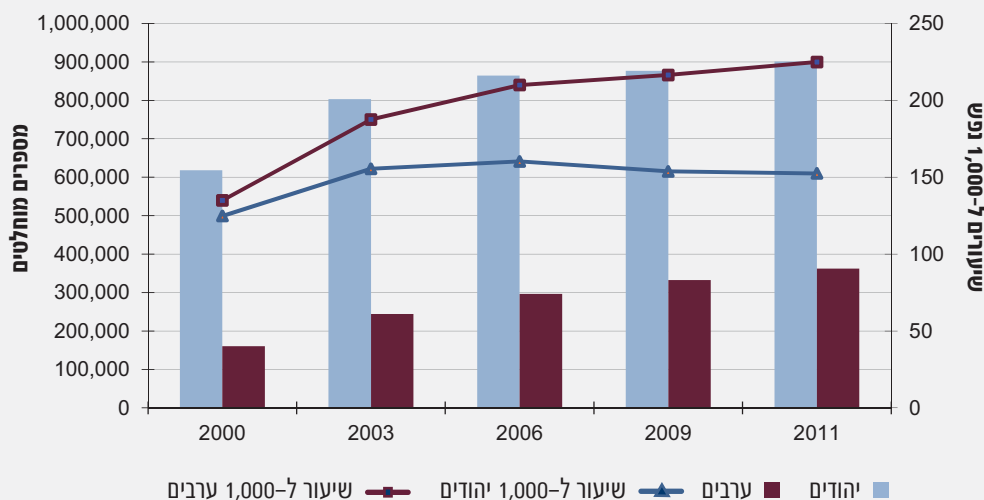
שיעור הרשומים הכללי עלה מ-143.8 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-169.2 בשנת 2011 (תרשים 3א). בקרב ערבים, שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עלה מ-134.9 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-225 ל-1,000 נפש בשנת 2011, גידול של 67%. לעומת זאת, בקרב יהודים שיעור זה עלה מ-124.8 ל-152.5 ל-1,000 נפש, עלייה של 22% (תרשים 3ב).

שיעור בעלי נזקקות מוגדרת עלה מ-99.2 ל-1,000 נפש בשנת 2000 ל-115.9 ל-1,000 נפש בשנת 2011. הן בשיעור הרשומים הכללי והן בשיעור בעלי נזקקות מוגדרת, מרבית העלייה התרחשה בין השנים 2000-2003 (תרשים 3א) ולאחר מכן חלה התייצבות.

תרשים 3א רשומים במחלקות לשירותים חברתיים ובעלי נזקקות מוגדרת, שנים נבחרות

תרשים 3ב רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי קבוצת אוכלוסייה, שנים נבחרות

2. רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2011

בשנת 2011, בדומה לשנים קודמות, שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים היו גבוהים יותר בקרב נשים מאשר בקרב גברים. השיעורים הגבוהים ביותר היו בקרב בני 75 ומעלה, בקרב ילידי אתיופיה, בקרב ערבים ובקרב המתגוררים ביישובים ברמה חברתית-כלכלית נמוכה. אוכלוסיות אלו מאופיינות בשכיחות גבוהה יותר של פניות למחלקות לשירותים חברתיים לעומת ייצוגן באוכלוסייה הכללית.

בשנת 2011, שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עמד על 169.2 ל-1,000 נפש. שיעור הרשומים היה גבוה יותר בקרב נשים מאשר בקרב גברים (180.8 פניות ל-1,000 נפש לעומת 157.4, בהתאמה). שיעור הרשומים המתוקנן לגיל של נשים היה גבוה ב-12% מזה של גברים. נשים מהוות 51% מהאוכלוסייה ואילו חלקן בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עומד על 54%.

בקרב בני 75 ומעלה נמצא השיעור הגבוה ביותר של רשומים במחלקות לשירותים חברתיים – 461 רשומים ל-1,000 נפש, לעומת 131.5 ל-1,000 בקבוצת הגיל 45-64 (השיעור הנמוך ביותר). כמו כן, בני 75 ומעלה מהווים 4.8% מהאוכלוסייה הכללית ואילו חלקם בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עומד על 13.2%.

בקרב ילידי חו"ל שיעור הרשומים גבוה יותר לעומת ילידי ישראל (201.4 ל-1,000 לעומת 130.8 ל-1,000, בהתאמה), כאשר השיעור הגבוה ביותר בקרב ילידי חו"ל הוא אצל ילידי אתיופיה – 579 רשומים ל-1,000 נפש. שיעור הרשומים המתוקנן לגיל גבוה יותר בקרב ילידי אתיופיה לעומת ילידי ישראל שאביהם עלה מאתיופיה – פי 1.7. כמו כן, ילידי אתיופיה מהווים 1% מהאוכלוסייה הכללית אך 3.6% מהרשומים במחלקות לשירותים חברתיים מכלל האוכלוסייה. שיעור הרשומים המתוקנן של ילידי בריה"מ לשעבר, גבוה פי 1.4 מזה של ילידי ישראל שאביהם עלה מבריה"מ לשעבר.

בקרב ערבים, השיעור הוא 225.0 רשומים ל-1,000 נפש לעומת 152.5 ל-1,000 בקרב יהודים. גם שיעור הרשומים המתוקנן בקרב ערבים גבוה פי 1.6 לעומת יהודים ואחרים. האוכלוסייה הערבית מהווה כ-21% מהאוכלוסייה הכללית, בעוד שחלקה בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הוא 27%.

נמצא מתאם שלילי בין אשכול חברתי-כלכלי לבין שיעור הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. השיעור הגבוה ביותר נצפה בקרב המתגוררים ביישובים באשכול חברתי-כלכלי 1-2 שהוא האשכול הנמוך ביותר (263.0 ל-1,000 נפש). המתגוררים ביישובים אלו מהווים 10.1% מהאוכלוסייה הכללית אך 15.7% מהרשומים במחלקות לשירותים חברתיים (לוח 3.1).

לוח 3.1 רשומים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי תכונות ובחורות, 2011

בעלי נזקקות מוגדרת			רשומים במחלקות לשירותים חברתיים			כלל האוכלוסייה	
שיעור ל-1,000 נפש	אחוז מסך כל המטופלים	מספרים מוחלטים	שיעור ל-1,000 נפש	אחוז מסך כל הרשומים	מספרים מוחלטים	אחוזים	
115.9	100.0	908,372	169.2	100.0	1,326,110	100.0	סך הכל ¹
							מין
106.1	45.3	411,041	157.4	46.0	609,844	49.4	גברים
125.5	54.7	497,331	180.8	54.0	716,266	50.6	נשים
קבוצת אוכלוסייה							
104.6	71.7	651,359	151.8	71.3	945,117	79.4	יהודים ואחרים
104.7	68.1	618,245	152.5	68.0	901,120	75.4	מזה: יהודים
152.1	27.0	245,036	225.0	27.3	362,507	20.6	ערבים
גיל							
49.5	9.8	89,410	145.3	19.8	262,630	23.1	11-0
113.1	9.6	87,057	237.5	13.8	182,825	9.8	17-12
104.3	33.7	306,006	145.3	32.1	426,149	37.4	44-18
117.3	19.6	178,489	131.5	15.1	200,036	19.4	64-45
178.0	8.3	75,627	187.1	6.0	79,511	5.4	74-65
452.6	18.9	171,783	461.0	13.2	174,959	4.8	+75
מוצא (יהודים ואחרים)							
73.4	49.2	320,691	130.8	60.5	571,598	70.2	ילידי ישראל
178.3	50.8	330,668	201.4	39.5	373,519	29.8	ילידי חו"ל
							מהם:
147.9	17.1	111,131	162.4	12.9	122,030	12.1	ילידי בריה"מ לשעבר ²
409.1	5.1	33,520	579.0	5.0	47,433	1.3	ילידי אתיופיה
אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים							
161.7	14.1	128,138	263.0	15.7	208,379	10.1	2-1
121.8	27.2	247,272	188.7	28.9	382,989	25.9	4-3
116.7	37.9	344,411	163.8	36.5	483,559	37.7	6-5
91.6	19.2	174,789	118.8	17.1	226,559	24.3	8-7
72.6	0.8	6,977	93.0	0.7	8,938	1.2	10-9

1. כולל אשכול חברתי-כלכלי לא ידוע.

2. עלו משנת 1990 ואילך וגרים בישראל בסוף שנת 2011.

מפה 3.1 רשומים במחלקות לשירותים חברתיים ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר, 2011.

ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר חושבו שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים. רוב היישובים בעלי שיעורים נמוכים של רשומים במחלקות לשירותים חברתיים מתרכזים באזור המרכז, בעוד שהיישובים בעלי שיעורים גבוהים של רשומים נמצאים בצפון ובדרום.

כאשר פרט פונה או מופנה למחלקות לשירותים חברתיים, כל בני משפחתו רשומים גם הם, אפילו אם לא נרשמה להם נזקקות אישית. זאת אומרת, שייתכן פער בין אחוז הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים לבין אחוז אלה שהוגדרה להם נזקקות. אי לכך, חושב מדד נוסף – שיעור בעלי נזקקות מוגדרת בכל יישוב.

ביישובים מסוימים, ההבדלים בין שיעור הרשומים לבין שיעור בעלי נזקקות מוגדרת ניכרים, וביישובים אחרים שני השיעורים דומים. כאשר קיים הבדל קטן בין שני השיעורים הללו, הסיבות יכולות לנבוע מכמה גורמים: מספר גדול יותר של בני משפחה הרשומים עקב נזקקותם האישית ולא עקב נזקקות של בן משפחה אחר, אחוז גבוה של קשישים ביישוב (לרוב בודדים ובעלי נזקקות אישית) או משפחות קטנות שבהן רוב בני המשפחה הם בעלי נזקקות מוגדרת.

לעומת זאת, ייתכנו יישובים עם משפחות גדולות, כאשר רק חלק קטן מבני המשפחה הם בעלי נזקקות אישית וליתר בני המשפחה נזקקות "תקין". ביישובים אלה, אחוז בעלי נזקקות מוגדרת קטן וההבדל בין השיעורים יהיה גדול, אם כי לא בכל יישוב שבו מספר הנפשות הממוצע במשפחה הרשומה במחלקות לשירותים חברתיים גדול, ההבדל בין הרשומים לבין בעלי נזקקות מוגדרת יהיה גדול גם הוא.

שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים נעים בין 64.2 ל-1,000 נפש לבין 316.2 ל-1,000 נפש. מודיעין-מכבים-רעות (עם השיעור הנמוך ביותר של רשומים מבין 77 היישובים המונים מעל 20,000 תושבים), גבעתיים, הרצליה והוד השרון הם בין היישובים בעלי השיעורים הנמוכים ביותר של רשומים, בעוד שקריית מלאכי, סח'נין, עראבה, שדרות ועפולה הם היישובים בעלי השיעורים הגבוהים ביותר של רשומים. הממוצע של שיעורי הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר, עומד על 176.9.

שיעורי בעלי נזקקות מוגדרת נעים בין 42 ל-1,000 נפש לבין 255.4 ל-1,000 נפש. היישובים עם השיעורים הנמוכים ביותר של בעלי נזקקות מוגדרת הם מודיעין-מכבים-רעות, מברשת ציון, גבעת שמואל והוד השרון, בעוד שהיישובים בעלי השיעורים הגבוהים ביותר הם טירה, אום אל-פחם, שדרות וכפר קאסם. הממוצע של שיעור בעלי נזקקות מוגדרת ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר עומד על 122.6.

לדוגמה, בתל-אביב-יפו, שיעור הרשומים עומד על 153.1 ל-1,000 נפש (במקום ה-32 מבין 77 היישובים המונים מעל 20,000 תושבים) ושיעור בעלי נזקקות מוגדרת הוא 136.3 ל-1,000 (במקום ה-51). ביישוב זה, 89% מסך הרשומים הם בעלי נזקקות מוגדרת, מספר נפשות ממוצע למשפחה בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הוא 3.1 ויש אחוז גבוה יחסית של בני 65 ומעלה.

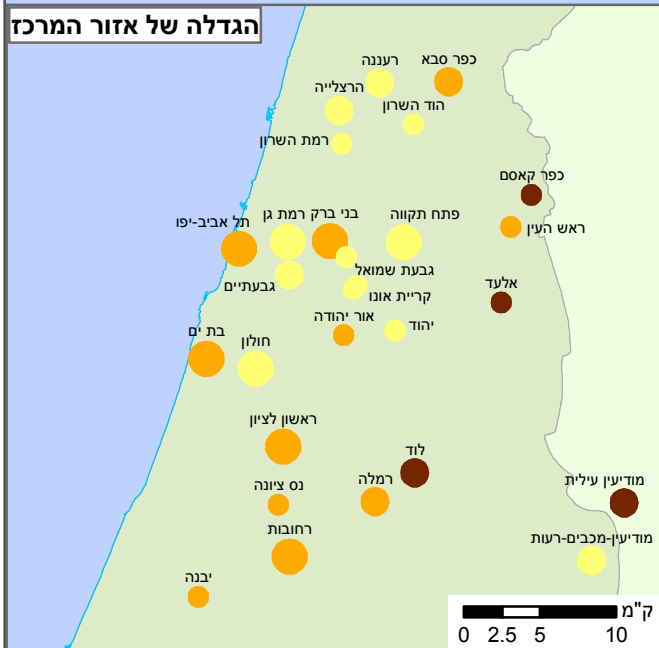
מאידך, ביישוב מודיעין עילית, שיעור הרשומים עומד על 246.1 ל-1,000 נפש (במקום ה-65 מבין 77 היישובים המונים מעל 20,000 תושבים) ושיעור בעלי נזקקות מוגדרת עומד על 68.4 ל-1,000 נפש (במקום ה-9). ביישוב זה אחוז בעלי נזקקות מוגדרת מבין הרשומים עומד על 28% בלבד ומספר הנפשות הממוצע במשפחה הרשומה במחלקות לשירותים חברתיים הוא 7.5.

ביישוב כפר קאסם, שבו מספר הנפשות הממוצע במשפחה הרשומה לשירותי רווחה הוא גבוה (5.4), אחוז בעלי נזקקות מוגדרת גבוה (86%) וההבדל בין השיעורים קטן: שיעור הרשומים הוא 249 ל-1,000 נפש (במקום ה-66) ושיעור בעלי נזקקות מוגדרת הוא 214.9 ל-1,000 נפש (במקום ה-74).

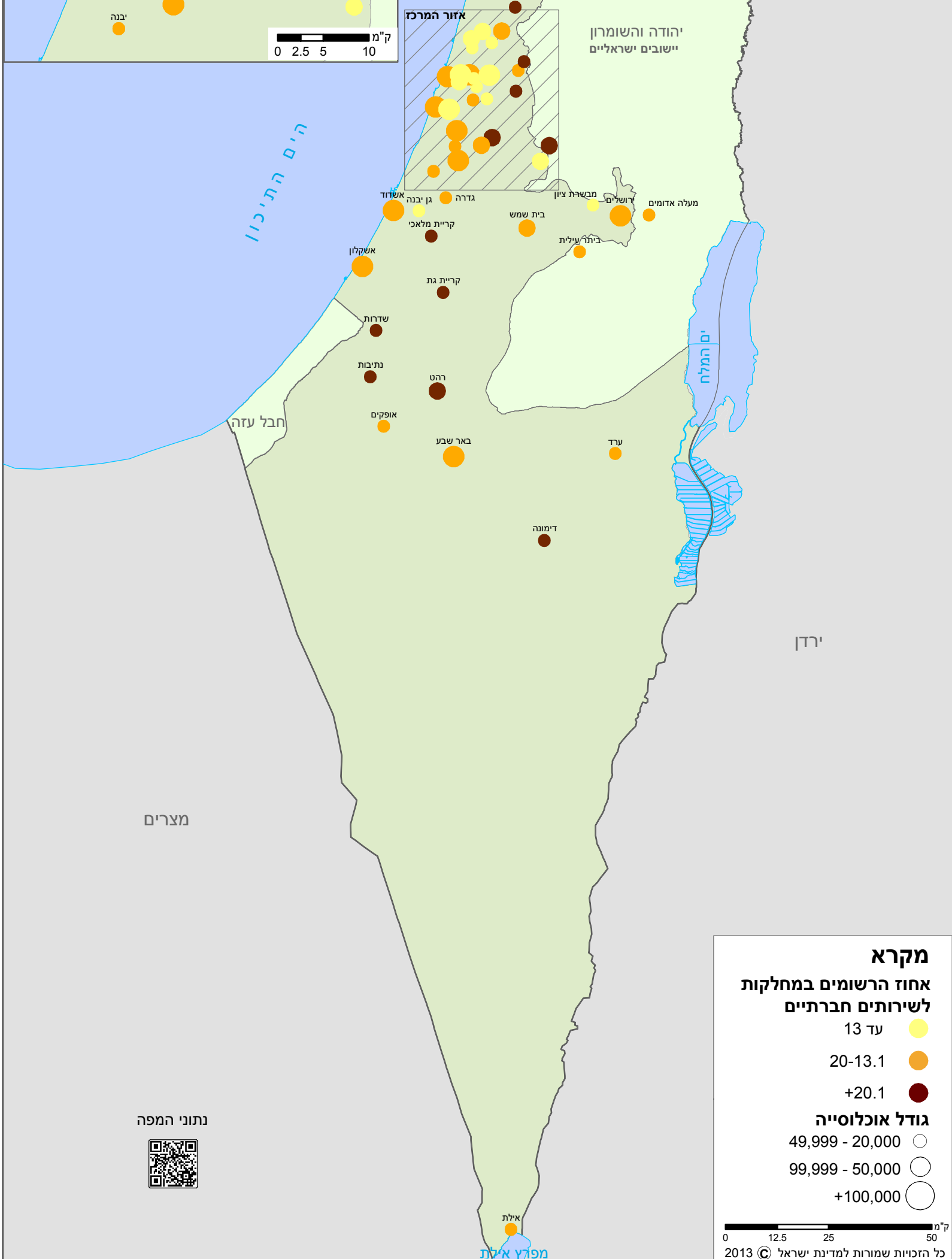
מדינת ישראל

רשומים במחלקות לשירותים חברתיים,
ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר
2011

הגדלה של אזור המרכז

אזור המרכז

מקרא

אחוז הרשומים במחלקות
לשירותים חברתיים

- עד 13
- 13.1-20
- 20.1+

גודל אוכלוסייה

- 20,000 - 49,999
- 50,000 - 99,999
- 100,000+

נתוני המפה

מאפייני הכנסה של הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, 2010¹

תיבה 3.1

הגדרות והסברים:

שכיר: פרט שהייתה לו במהלך שנת המס לפחות משרת עבודה אחת בשנת 2010.

משרת עבודה: רשומה בעלת סוג משרה 01 (עיקרית), 02 (נוספת) או 03 (יומית). ברשומות אלה יש מספר חודשי עבודה והכנסה (שכר ומשכורת).

הכנסה ממשכורת: סך כל ההכנסות ממשכורת העבודה.

ממוצע שכר חודשי ברוטו לשכיר: סך ההכנסות ממשכורת העבודה מחולק בחודשי העבודה בכל המשרות. חודשי העבודה מחושבים קלנדרית בכל משרות העבודה.²

מספר חודשי עבודה: מספר חודשי עבודה שהפרט עבד באותה שנה, בכל משרה שהיא, לא בהכרח חודשי עבודה במשרה מלאה.

קובץ נתוני יסוד של רשומים במחלקות לשירותים חברתיים של שנת 2010 זווג עם קובץ מס הכנסה של אותה שנה. בשנת 2010, היו רשומים במחלקות לשירותים חברתיים כ-1.3 מיליון פרטים, מתוכם כ-53% בגיל העבודה (15-64). ל-53.6% מהרשומים בגיל העבודה הייתה הכנסה (51.6% שכירים ו-3.3% עצמאים). בגילי העבודה העיקריים (25-55) ל-59.2% הייתה הכנסה (55.9% שכירים ו-4.7% עצמאים).

בכל קבוצות הגיל אחוז השכירים מסך הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים נמוך מאחוז השכירים במשק בגיל המתאים (למעט בני הגיל הצעיר, 15-24). הפער בין השכירים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים לבין האוכלוסייה הכללית הולך וגדל עם הגיל. בקבוצת הגיל 15-24, אחוז השכירים הרשומים גבוה כמעט פי 2 מזה שבקרב האוכלוסייה הכללית. בני הגיל הצעיר הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עובדים יותר ולומדים פחות מאשר בני אותו גיל באוכלוסייה הכללית.

מאפייני הכנסה מעבודה של שכירים

בשנת 2010 ממוצע השכר החודשי ברוטו לחודש עבודה של שכירים בני 15 ומעלה במשק היה 8,430 ש"ח ושכר המינימום היה 3,850 ש"ח. לעומת זאת, ממוצע השכר של שכירים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים עומד על 4,954 ש"ח (59% מהשכר במשק). ממוצע השכר החודשי ברוטו של הנשים הרשומות במחלקות לשירותים חברתיים (3,996 ש"ח) נמוך מזה של הגברים הרשומים (5,955 ש"ח), בדומה למצב בכלל המשק. שכן של הנשים הרשומות הוא כ-67% משכרם של הגברים הרשומים, בהשוואה ל-62% במשק. בקובץ הכנסות אין מידע על מספר שעות עבודה, ולכן שכר חודשי מבטא הבדלים בחלקיות העבודה. ייתכן ששכר חודשי נמוך יותר בקרב רשומים במחלקות לשירותים חברתיים נובע מתעסוקה חלקית או משכר נמוך לשעה.

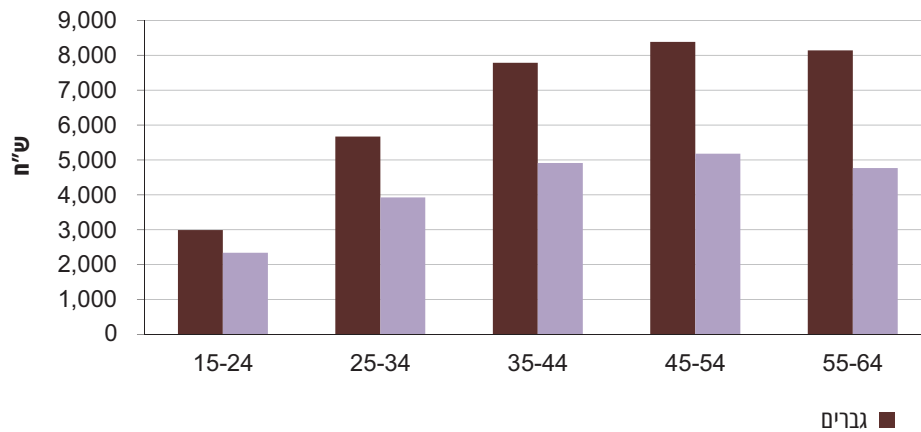
בגילי העבודה העיקריים, 25-55, השכר הממוצע בקרב הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים הוא 5,877 ש"ח (7,269 ש"ח בקרב הגברים ו-4,640 ש"ח בקרב הנשים). ממוצע השכר החודשי הגבוה ביותר בקרב שני המינים הוא בקבוצת הגיל 45-54; 8,378 ש"ח לגברים ו-5,180 ש"ח לנשים. ככל שהגיל עולה, גדל הפער בשכר בין גברים לנשים.

1 נתוני השכר נלקחו מקובץ השכירים של מס הכנסה לשנת 2010.

2 פורמן, אי (2005). קובץ מס הכנסה שכירים - ניתוח השוואתי של מדדי תעסוקה ושכר בין מקורות שונים, נייר עבודה, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. <http://www.cbs.gov.il/www/publications/tec14.pdf>
פורמן, אי (2007). סטטיסטיקה של הכנסות ממקורות מינהליים: תיאור בסיסי הנתונים.

תרשים א

ממוצע שכר חודשי ברוטו של שכירים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי גיל ומין, 2010

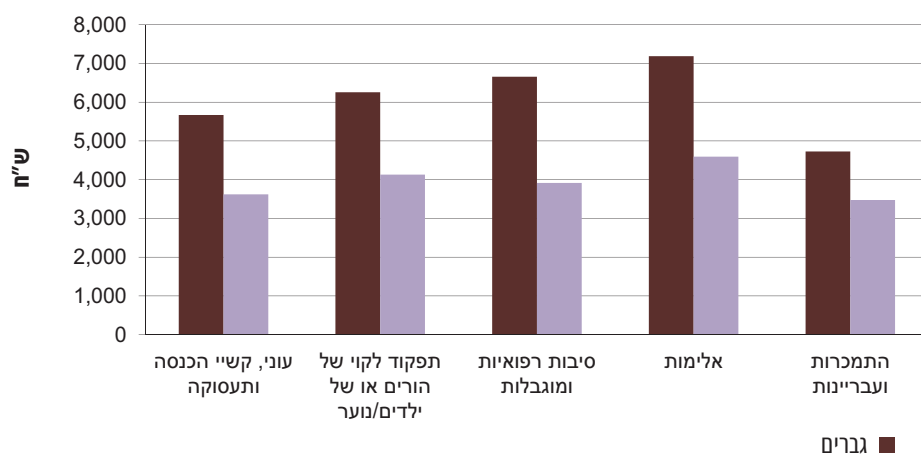

מאפייני הכנסה לפי נזקקות עיקרית של הפרט

ממוצע השכר החודשי הגבוה ביותר הוא בקרב פרטים שנזקקותם העיקרית היא "אלימות" (5,676 ש"ח), וממוצע השכר הנמוך ביותר הוא בקרב פרטים שנזקקותם העיקרית היא "התמכרויות ועבריינות" (4,506 ש"ח). התמונה דומה בקרב שני המינים. ההבדלים הגדולים ביותר בשכר בין גברים לנשים נמצאו בקרב שכירים שנזקקותם העיקרית היא "סיבות רפואיות ומוגבלות" (שכר הנשים הוא 59% משכר הגברים), וההבדלים הקטנים ביותר נמצאו בקרב שכירים שנזקקותם העיקרית היא "התמכרויות ועבריינות" (שכר הנשים הוא 74% משכר הגברים).

תרשים ב

ממוצע שכר חודשי ברוטו של שכירים הרשומים במחלקות לשירותים חברתיים, לפי סוג נזקקות ומין, 2010

3. סיבות עיקריות לפניות למחלקות לשירותים חברתיים

בעשור האחרון, הנזקקות העיקרית השכיחה ביותר בפניות למחלקות לשירותים חברתיים לפרטים בעלי נזקקות מוגדרת, היא **"תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער"**. המגמה בהתפלגות סוגי הנזקקות לאורך השנים יציבה, ללא תנודות רבות.

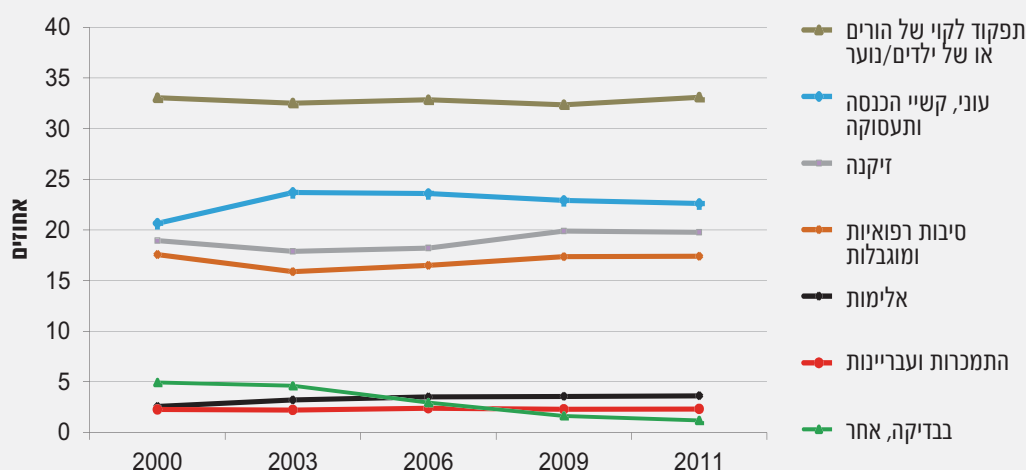
בשנים 2000-2011 כשליש מבעלי נזקקות מוגדרת במוצק פנו בשל **"תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער"** (תרשים ג3). נזקקות זו כוללת בין השאר בעיות ביחסים שבין הורים לילדים, בעיות בתפקוד אם/אב, בעיות חינוך ובעיות התנהגות של ילדים.

הנזקקות השנייה בשכיחותה לאורך השנים היא "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה". נזקקות זו כוללת בעיות הנובעות מרמת הכנסה נמוכה, מחוסר הכנסה מעבודה, מבעיות דיור ועוד. האוכלוסייה היחידה שעבורה נצפתה מגמת עלייה בנזקקות זו היא האוכלוסייה הערבית (עלייה מ-27% ל-33.3%). בקרב יהודים ואחרים נצפתה ירידה מזערית (תרשים ד3).

הנזקקות השלישית בשכיחותה היא "זיקנה". בקרב העולים מבריה"מ לשעבר זוהי הנזקקות השכיחה ביותר והיא עלתה במהלך השנים מ-33.3% בשנת 2000 ל-41.2% בשנת 2011. עלייה בנזקקות זו נרשמה גם בקרב עולי אתיופיה אולם באופן מתון יותר. בקרב נשים, שיעור הנזקקויות **"זיקנה"** ו-**"עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה"** דומה. הנזקקות **"זיקנה"** שכיחה יותר בקרב נשים מאשר בקרב גברים לאורך השנים. בקרב גברים, הנזקקות **"עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה"** היא השנייה בשכיחותה במשך השנים.

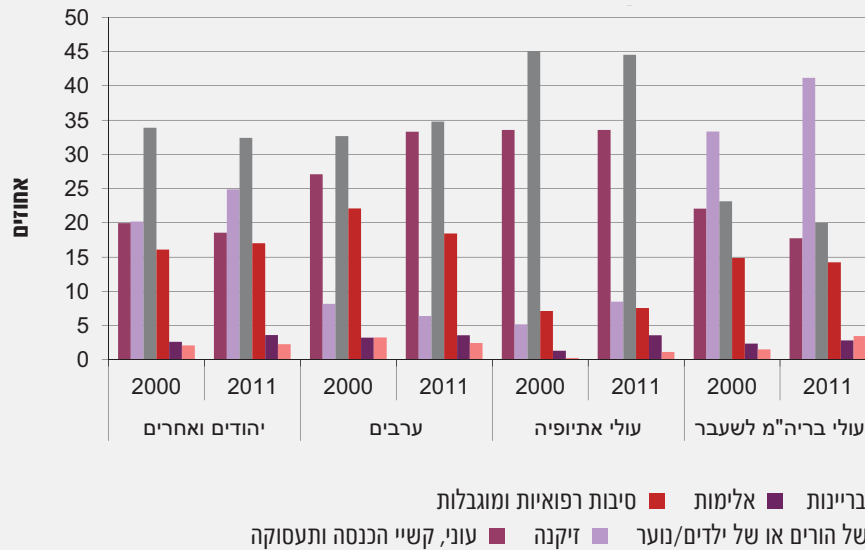
סיבות לפניות למחלקות לשירותים חברתיים, לפי סוג נזקקות, שנים נבחרות

תרשים ג3

נזקקות מוגדרת, לפי קבוצת אוכלוסייה, השוואה בין 2000 ל-2011

תרשים 13

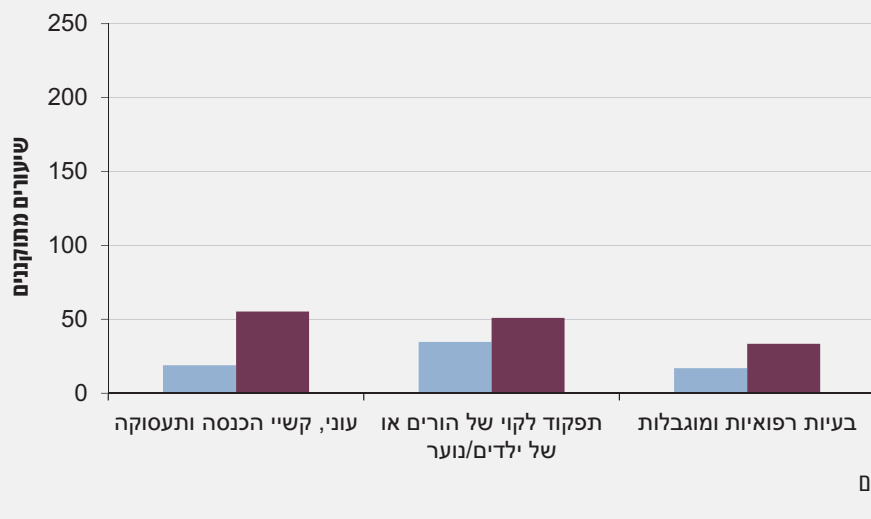
בשנת 2011 שיעור הפניות (המתקונן לגיל) בשל "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" בקרב ערבים היה גבוה פי 3 מאשר בקרב יהודים ואחרים.

לצורך בחינת הפערים בין קבוצות שונות באוכלוסייה בנוגע לסיבת הנזקקות, יש חשיבות רבה לשיעורים המתוקננים, משום שחלק מהסיבות/נזקקויות קשורות קשר הדוק להרכב הגילים. לכן מובאים שיעורים מתוקננים השוואתיים לשנת 2011 עבור שלוש קבוצות: יהודים ואחרים מול ערבים, עולי אתיופיה בהשוואה בין-דורית ועולי בריה"מ לשעבר בהשוואה בין-דורית.

בהשוואה בין קבוצות אוכלוסייה ניתן לראות כי ההבדל הגדול ביותר בשיעור המתקונן בין ערבים לבין יהודים ואחרים הוא בנזקקויות "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" ו-"בעיות רפואיות ומוגבלות" (תרשים 13). בקרב הערבים, שיעורים מתוקננים של "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" גבוהים כמעט פי 3 לעומת יהודים ואחרים. ב-"בעיות רפואיות ומוגבלות" השיעורים בקרב הערבים הם פי 2 לעומת יהודים ואחרים, וב-"תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" שיעור הערבים גבוה פי 1.5 משיעור יהודים ואחרים. שיעור בעלי נזקקות מוגדרת גבוה פי 1.8 בקרב ערבים לעומת יהודים ואחרים.

בעלי נזקקות מוגדרת, לפי סוג נזקקות וקבוצת אוכלוסייה, 2011

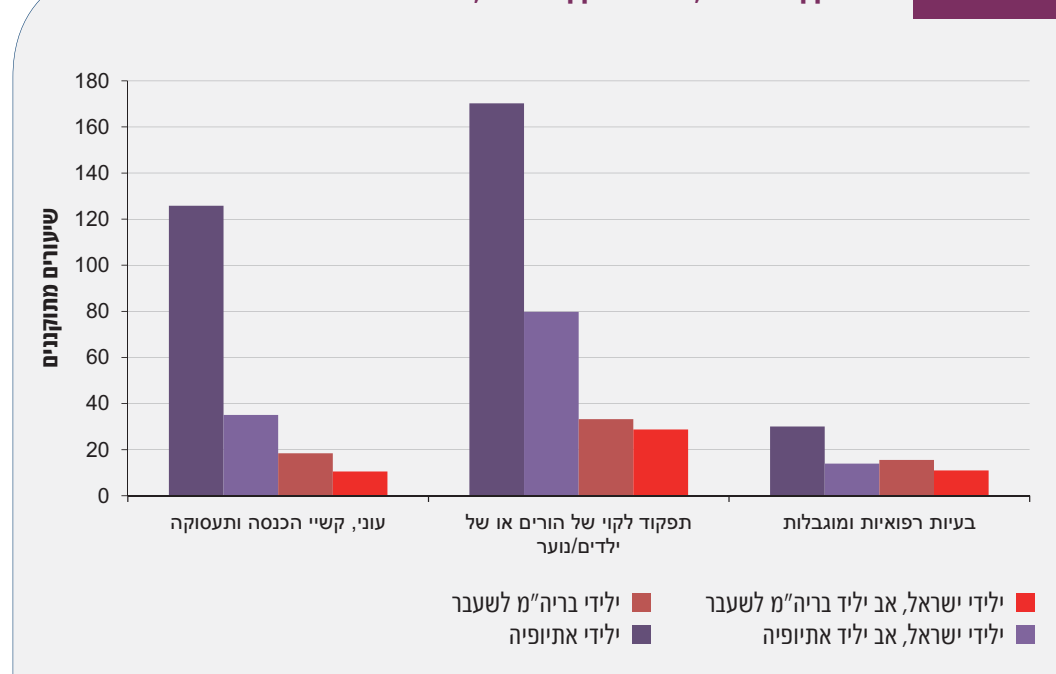
תרשים 13

בקרב עולי אתיופיה (תרשים 13), שיעור בעלי נזקקות מוגדרת של עולים שנולדו באתיופיה גבוה פי 2.6 מזה של הדור השני – ילידי ישראל שאביהם יליד אתיופיה. שיעור הנזקקות בשל בעיות "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" גבוה פי 3.6 בקרב עולים ילידי אתיופיה לעומת ילדיהם שנולדו בישראל. שיעור הפניות עקב "בעיות רפואיות ומוגבלות" ועקב "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" גבוה פי 2 בקרב ילידי אתיופיה לעומת אלה שנולדו בישראל.

בקרב עולים ילידי בריה"מ לשעבר שיעור בעלי נזקקות מוגדרת גבוה פי 1.9 מזה של ילידי ישראל שאביהם יליד אתיופיה. הפער הגדול ביותר בין הדורות הוא בשיעור הנזקקות המתוקנן עקב בעיות "עוני, קשיי הכנסה ותעסוקה" – גבוה פי 1.8 בקרב עולים ילידי בריה"מ לשעבר לעומת דור ילדיהם, ילידי ישראל. "תפקוד לקוי של הורים או של ילדים/נוער" גבוה פי 1.4 בקרב דור ההורים לעומת דור הילדים, וגם שיעור הפניות עקב "בעיות רפואיות ומוגבלות" גבוה מעט יותר בקרב דור ההורים לעומת ילדיהם.

תרשים 13 בעלי נזקקות מוגדרת, לפי סוג נזקקות ומוצא, 2011

הביטחון הסוציאלי בישראל – לאן?

תיבה 3.2

דניאל גוטליב¹ – סמנכ"ל מחקר ותכנון, המוסד לביטוח לאומי

1. כללי

מערכת הביטחון הסוציאלי בישראל הוקמה שנים ספורות לאחר קום המדינה כשזו עדיין לא התאוששה ממלחמה ומקליטה המונית של עולים. למדינה היה עוז לעצב מערכת של ביטחון סוציאלי המבוססת על אחווה וערבות הדדית. ענפי הביטוח התהוו בהדרגה במהלך העשורים הראשונים של המדינה והתהליך הבשיל באמצע שנות השמונים. המערכת כללה מאז 1954 את ביטוחי הזיקנה והשאירים, נפגעי העבודה לעובדים ואימהות, אשר מומנו על ידי דמי ביטוח. ב-1957 צורפו גם העצמאים לביטוח נפגעי עבודה וב-1959 הונהגה קצבת ילדים. ביטוח האבטלה הוחל ב-1973 וב-1974 הורחב הביטוח הלאומי וכלל קצבאות נכות ונכות ילדים וכן תשלומי שירותים מיוחדים. ב-1975 התווספה הגנת השכירים מפני נזקי פשיטות רגל. תגמול מילואים החל ב-1977, וביטוח תאונות ב-1979. מערכת הביטחון הסוציאלי של ישראל הגיעה לתצורתה הנוכחית באמצע שנות השמונים עם הוספת הביטוח הסיעודי ב-1980 ותחילת גביית דמי ביטוח עבורו, כאשר תשלום גמלאות הסיעוד התחיל להיות משולם ב-1988. לכן נוח להתייחס לאמצע שנות השמונים כאל נקודת המוצא לניתוח מצב הביטחון הסוציאלי בישראל. תקופה זו מסמלת את הבשלת מערכת הביטחון הסוציאלי של ישראל. בתיבה זו, אדון בתקבולים ובתשלומים של המוסד לביטוח לאומי ובמידת האזון ביניהם בראייה רב-שנתית, בהרכבים של הקצבאות והתקבולים, ואסיים במסקנות העולות מהנתונים.

2. תקציב הביטוח הלאומי בפרספקטיבה רב-שנתית

היקף תשלומי הקצבאות המבוצעים על ידי המוסד לביטוח לאומי מוערך בתקציב 2013² בסך של כ-70.8 מיליארדי ש"ח והיקף התקבולים למימון הביטחון הסוציאלי – הממומן על ידי מבטחי הביטוח הלאומי ועל ידי אוצר המדינה – מסתכם בכ-76.2 מיליארדי ש"ח. תקציב הביטוח הלאומי הוא אפוא אחד התקציבים הגדולים הקיימים במדינה וכנזה הוא משפיע על תושבי ישראל מהיבטים רבים. עיקר התשלומים הם על קצבאות:³ זיקנה ושאיירים, נכות כללית ומעבודה, קצבאות ילדים, אבטלה, סיעוד ועוד (תרשים א1). מימון הקצבאות הוא בעיקר על ידי דמי ביטוח חובה של הציבור, הקצבת אוצר המדינה לביטוח הלאומי, מימון ישיר מאוצר המדינה של פעילות ממשלתית שהביטוח הלאומי מבצע בשליחות הממשלה והכנסות מריבית על יתרת הנכסים (תרשים א2).

1 הדעות המובאות כאן הן של המחבר ואינן משקפות בהכרח עמדות רשמיות של המוסד לביטוח לאומי. תודה לאביבה גייבל, אסתר טולדנו, רבקה פריאור, מרים שמלצר, דמיטרי רומנוב וענבר סבאג על הערות מועילות. כמובן שטעויות, ככל שיש, הן באחריות המחבר.

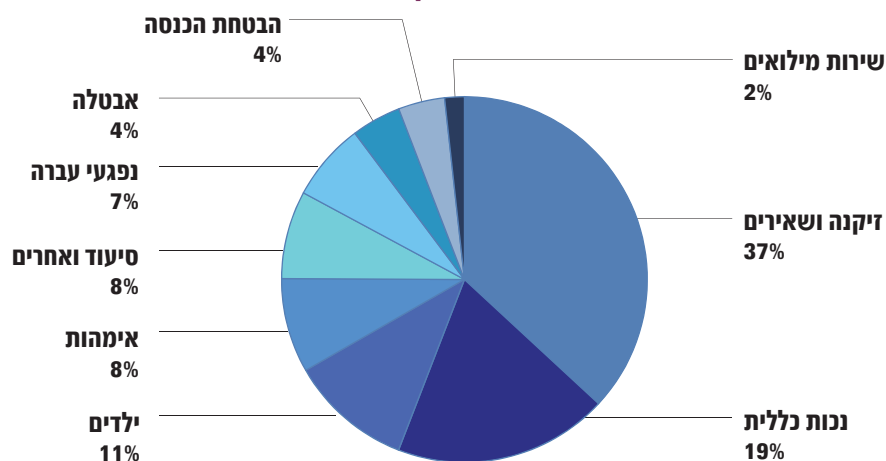
2 לפני השפעת הקיצוץ בקצבאות הילדים בחוק ההסדרים של 2013.

3 יוצא דופן הוא תשלום מענק האשפוז, שהגיע ב-2012 לכ-2.3 מיליארדי ש"ח לשנה, ומהווה למעשה נטע זר בתשלומי הביטוח הלאומי עקב תמיכה של מבטחי הביטוח הלאומי בתקציב בתי החולים. בהמשך המאמר אתעלם מאנומליה זו ותשלומי הביטוח הלאומי יכונן גם "קצבאות" או "גמלאות".

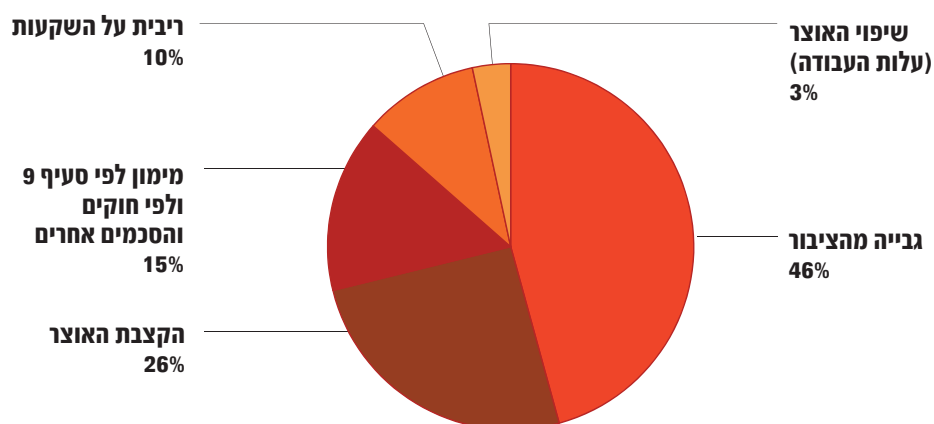
תרשים א

תשלומי הביטחון הסוציאלי, ומימון

1. תשלומי הביטחון הסוציאלי

2. מימון הביטחון הסוציאלי

3

התפתחות התשלומים והתקבולים (תרשים ב) לאורך זמן מגלה כי בכל שנות קיומו של המוסד לביטוח לאומי תקבוליו היו גדולים מתשלומיו, כך שהמוסד לביטוח לאומי תמיד היה בעודף שוטף.⁴ ב-2001 העודף הגיע לשפל של כ-0.2 אחוזי תוצר בלבד ומאז התאושש ונע בין כחצי אחוז עד 1 אחוז תוצר לשנה. צמצום מתמשך זה בעודף נבע בעיקר מירידה בתקבולים ולא מגידול בקצבאות.

⁴ חשוב להבדיל בין העודף השוטף לבין האפשרות של גירעון אקטוארי. האחרון מתייחס לעודפים/גירעונות עתידיים ומותנים בהנחות שונות לגבי ההתפתחות הדמוגרפית והכלכלית במסגרת החוק הקיים. ראו:

<http://www.btl.gov.il/Publications/aktuarial/Documents/2010Triennial%20Report.pdf>

וגם המוסד לביטוח לאומי, סקירה שנתית, 2010, עמ' 45-58.

http://www.btl.gov.il/Publications/Skira_shnatit/2010/Documents/2010.pdf

הסיבה המרכזית לצמצום בתקבולים הייתה החלטה ממשלתית באמצע שנות השמונים לוותר על תשלומי דמי הביטוח של המעסיקים. הוויתור לווה תחילה בהשלמת תקבולי הביטוח הלאומי באמצעות שיפוי⁵ על ידי אוצר המדינה, אך זה הופחת מאוחר יותר בהדרגה תוך הגדלת דמי הביטוח של השכירים.

2א. יתרת הנכסים, הסולידריות במימון הביטוח הלאומי והאתגר הדמוגרפי ארוך הטווח

העודפים הצטברו במהלך השנים לקרן נאה שמושקעת באופן שוטף באוצר המדינה והיא הגיעה בסוף 2011 לכ-192 מיליארדי ש"ח⁶ ומסתכמת בכ-18 עד 20 אחוזי תוצר. נכס זה שייך למבוטחי הביטוח הלאומי. במיוחד בשנותיה הראשונות נזקקה המדינה למקורות פיננסיים לצורך מימון השקעות תשתית בסיסיות, ואילו תשלומי הקצבאות של המוסד לביטוח לאומי עדיין היו צנועים לנוכח המשקל הגבוה של צעירים באוכלוסייה.

באותם ימים השתרש הרגל באוצר לרשום את עודפי תקציב הביטוח הלאומי כהכנסות שוטפות לכל דבר כך שהן הפכו למקור מימון נוח להוצאות שוטפות במקום שיצטברו בקרן לטובת מבוטחי הביטוח הלאומי הקיימים והעתידים, בהתאם לתכלית של קרן מסוג זה. במקביל נרשם החוב לביטוח הלאומי כמלאי של אגרות חוב לא סחירות ובריבית ראלית נדיבה. אם בעבר כספים אלה הושקעו במגוון מיזמים של פיתוח תשתיות, כיום חשוב לשמור את היתרה לצרכים ההולכים וגדלים כעתודה למימון תביעות עתידיות הנגזרות מהזדקנות האוכלוסייה. תהליך ההזדקנות אמנם איטי יותר מהקצב של אותו תהליך במדינות ה-OECD אך חשוב לצבור עתודות כדי שניתן יהיה לשמור על רמת הקצבאות הקיימת. החלק מהיתרה שהושקע במיזמים שאינם קשורים לביטוח הלאומי מניב כיום תשואה למשק – הכנסות ממסים.

זוהי אפוא תרומה מתמשכת של הביטוח הלאומי לשגשוג המשק ויש לראותה כמשקל כנגד מימון הקצבת האוצר, שהיא הביטוי לסולידריות מצד משלם המסים. הסולידריות מושגת כתוצאה מהעובדה שההכנסות ממסים הן פרוגרסיביות, גם אם זו הלכה ופחתה בשנים האחרונות עם הרפורמה במיסוי ועם הגדלת משקל המע"מ בהכנסות ממסים.

מימוש חלק מהיתרה אינו פוטר את המדינה ואת המוסד לביטוח לאומי ממציאת פתרונות יציבים לעומס על תקציב הביטוח הלאומי, לנוכח העלייה בתוחלת החיים. עלייה בתוחלת החיים באה לידי ביטוי בגידול במשקל אוכלוסיית הזקנים בכלל האוכלוסייה, ומכאן שמשקל תשלומי הזיקנה והסיעוד בתקציב הביטוח הסוציאלי ילכו ויגדלו. אחד הפתרונות המקובלים בעולם הוא העלאה מסוימת של גיל הפרישה. חישובים שבוצעו במינהל המחקר של המוסד לביטוח לאומי מראים שהוצאת מענק האשפוז מתקציב הביטוח הלאומי והגדלה מתונה של גיל הפרישה לנשים, כפי שהיא מתוכננת בלאו הכי⁷, יביאו לאורך זמן להתייצבות יתרת הנכסים יחסית לתשלום הקצבאות, ברמה דומה לזו הקיימת כיום (2 עד 3 שנות כיסוי).⁸

5 תשלום שאדם מקבל מחברת ביטוח וכדי לכסות דמי נזיקין ששילם מכספו לנפגע.

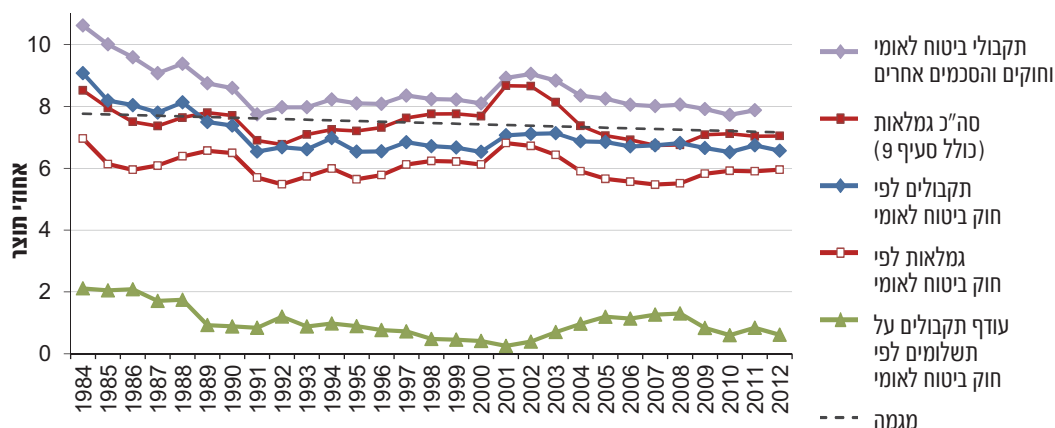
6 ראו: המוסד לביטוח לאומי, מאזן ודוח כספי, 31 לדצמבר 2011, <http://www.btl.gov.il/Publications/Financial%20reports/Documents/MaazaPart1.pdf>.

7 הגדלה במהלך 3 עד 5 שנים החל מ-2017 מגיל 62 לגיל 64 והעברת מימון מענק האשפוז בסך כ-2.3 מיליארדי ש"ח לשנה לתקציב הבריאות, שאליו סעיף זה שייך באופן טבעי.

8 שיעור הכיסוי מבטא את יחס היתרה לסך הקצבאות. שיעור של 2 משמעותו שהיתרה מספיקה לממן תשלום קצבאות במשך שנתיים גם אם אין כל הכנסות. זהו מדד פשוט להערכת האיתנות הפיננסית. מקובל לחשוב שיחס זה צריך להיות בין 2 ל-3.

תרשים 1

התפתחות לאורך זמן של תשלומי ותקבולי הביטוחון הסוציאלי, 1984-2012

מקורות: הרבעון הסטטיסטי של הביטוח הלאומי ונתוני הל"ס.
עיבוד הנתונים: מינהל המחקר, המוסד לביטוח לאומי.

3. הביטוחון הסוציאלי בראייה היסטורית - המצוי והרצוי מבחינת רמה והרכב

תשלומי הקצבאות כוללים את סוגי הקצבאות השונים על פי חוק הביטוח הלאומי (דהיינו למבוטחים) וכן קצבאות למי שאינו בהכרח מבוטח (עולים, אסירי ציון, נפגעי איבה ועוד). הגמלאות על פי חוק הביטוח הלאומי בלבד היוו בתחילת הדרך 94% עד 100% מכלל התשלומים וכיום הן מהוות כ-85% מכלל התשלומים.

כדי לבחון את השאלה לגבי היקף הביטוחון הסוציאלי הרצוי מול המצוי נבחר קודם מושג מקובל בקרב כלכלנים: מוצרים ושירותים נחלקים לשלוש קבוצות: מוצרים רגילים, מוצרים נחותים ומוצרי יוקרה. החלוקה נקבעת בהתאם ליחס שבין השינוי בביקוש של הצרכן למוצר לבין השינוי בהכנסתו. אם הביקוש למוצר עולה בקצב דומה לעלייה בהכנסה, המוצר נחשב "רגיל". אם הביקוש עולה בקצב מהיר יותר, המוצר נחשב למוצר "יוקרה" (superior good) ואם הביקוש הוא פחות מהגידול בהכנסה המוצר נחשב "נחות". ביטוח סיכונים נחשב ללא ספק למוצר יוקרה, שכן אנשים אמידים מעוניינים ומסוגלים בדרך כלל להוציא סכומים גדולים יותר על ביטוחים מאשר בעלי הכנסה נמוכה. וכאן טמון קושי בסיסי של הביטוח הלאומי: מאחר שהביטוח הלאומי נועד לצמצם סיכונים פרנסה בסיסיים לכל האוכלוסייה, מהעני ועד לעשיר, אין ברירה אלא לחייב כל פרט וכל משפחה לבטח עצמם בביטוח זה, אחרת עניים רבים לא יבטחו את עצמם עקב עלות גבוהה מדי או בגלל חוסר מודעות לחשיבות העניין.⁹ לעשירים עלול להיות תמריץ שלילי מעצם העובדה שמכריחים אותם להיות מבוטחים בביטוח הלאומי, זאת במיוחד לנוכח העובדה שהתמורות שיצמחו להם עקב מימוש הסיכונים יהיו בהכרח מינימליות, מתוך השאיפה שהביטוח לא יהיה יקר מדי. סביר להניח שהמבוטח העשיר גם מודע לכך שהסולידריות החברתית גובה ממנו דמי ביטוח גבוהים יותר (מבחינה אבסולוטית) מהתמורה שהוא עשוי לקבל בחזרה דרך קצבאות. מחד גיסא, חובת הביטוח ודרישת הסולידריות הם כלים הכרחיים כדי להבטיח כיסוי מלא של הביטוח ומאידך גיסא, שני מאפיינים אלה משבשים את תחושת ה"ביטוחיות" של המבוטח וגם את תחושת היוקרה של הביטוח. לפיכך, שיפור המוצר הביטוחי בעת עלייה ברמת החיים (קרי צמיחה כלכלית מתמשכת) חייב להתקבל כחלטה חברתית-כלכלית על ידי קובעי המדיניות לאורך זמן. אילו הממשלות השונות היו דואגות לעדכן את רמת הקצבאות באופן שיטתי בהתאם לעלייה ברמת החיים, ולא רק לעליית המחירים, אזי ההוצאה על קצבאות ביחס לתוצר הייתה לפחות יציבה יותר לאורך זמן ואולי אף עולה. מתרשים ב מתקבל כי

9 מצב של תת-ביטוח של האוכלוסייה עלול בסופו של דבר להביא לנזקים לחברה ולא רק לפרט שנמצא בתת-ביטוח. לכן ביטוח נאות כדאי לחברה לא רק מהשיקול האלטרואיסטי.

הקצבאות עלו לאט יותר מן התוצר, כך שיחס התוצר של הקצבאות ירד באופן הדרגתי לאורך זמן.¹⁰ בתקופה הנסקרת העלייה הממוצעת בתוצר (דהיינו בהכנסות הלאומיות) הייתה כ-4.3% לשנה וכ-2% לשנה לנפש. המשמעות של עלייה מתונה יותר של הקצבאות לעומת צמיחת התוצר ("ההכנסות הלאומיות") מעלה את הסוגיה של יחסם של קובעי המדיניות לחשיבות האספקה ההולמת של מוצר "יוקרה" זה. פירוש אפשרי לקשר השלילי בין שיעור הגידול של הקצבאות לבין הצמיחה הוא שבפועל, הביטחון הסוציאלי לא זוכה אפילו להיות מוצר "נורמלי" אלא שהוא נתפס כמוצר "נחות", שכן התשלומים עולים בקצב איטי יותר מהתוצר או מההכנסות.

היבט נוסף שעלול לפגוע באטרקטיביות של הביטוח הלאומי בעיני המבוטחים הוא התפתחות הרכב הקצבאות. ניתן לחלק את הקצבאות לשני סוגים: קצבאות קיום וקצבאות ביטוחיות. קצבאות הקיום הן בהכרח קצבאות סלקטיביות, שניתנות ל"נזקק" לאחר שעבר מבחן הכנסה שמוכיח שהוא אכן נזקק. לסוג זה שייכות קצבאות כגון הבטחת הכנסה, דמי מזונות, נכות כללית¹¹ וקצבת הסיעוד.¹² הקצבאות הביטוחיות, שקבלתן לא מחייבת מבחן הכנסה, נחלקות לשתי תת-קבוצות – קצבאות מחליפות שכר (כגון דמי אבטלה, פגיעה ונכות מעבודה וכן דמי לידה) וקצבאות אוניברסליות (כגון קצבת הזיקנה הבסיסית וקצבאות ילדים). בעוד שמטרתן של קצבאות הקיום, להוות רשת ביטחון סוציאלית לאנשים שמתקשים להתפרנס באופן זמני או באופן קבוע, הקצבאות מחליפות השכר מגנות על רמת החיים שאלה התרגל האדם העובד ומשפחתו, לפני שנפגעה יכולתו להתפרנס. הקצבאות האוניברסליות מהוות מעין רשת ביטחון סוציאלית בסיסית לכל אדם באשר הוא, ללא תלות במבחן הכנסה או ביכולת השתכרות.

תרשים ג מציג את מגמות ההתפתחות של סוגי הקצבאות השונים: בקצבאות מחליפות השכר חלה ירידה לאורך השנים. מגמה זו הועצמה בתחילת שנות ה-2000 על ידי מדיניות של צמצום בשיעור המובטלים, הזכאים לקצבת אבטלה.

קצבת זיקנה, היא קצבה אוניברסלית מרכזית המיועדת לבטח את כלל הציבור מפני סיכון הפרנסה בעת זיקנה, לנוכח האי-וודאות לגבי היכולת להתפרנס ועקב תוחלת החיים המתארכת בקצב מהיר. קצבת הילדים גם היא קצבה אוניברסלית הקשורה יותר למאבק בעוני ובאי-שוויון ולחיזוק הכלכלי של אנשים שנמצאים אמנם מעל קו העוני אך לא רחוק ממנו. מבחני הכנסה בקצבת הילדים, במיוחד במדינות שבהן אין דיווח הכנסה כללי שוטף, לא מוכיחים עצמם ככלי יעיל לחיסכון תקציבי.¹³

10 ראו את השיפוע השלילי של הקו המקווקו ומקדם הרגרסיה השלילי (-0.0217) בתרשים ב. דרך מדויקת יותר לאמוד את מקדם הגמישות היא באמצעות רגרסיה בין הלוגריתם של יחס התוצר לבין הלוגריתם של הוצאת הביטחון הסוציאלי, זאת כדי להתחשב גם בסטיות מקריות. המשוואה במקרה זה היא: $(B/Y) = A * Y^{(b-1)} * \varepsilon$,

כאשר B הוא ההוצאה על ביטחון סוציאלי, Y הוא התוצר הראלי, A הוא מקדם קבוע ו-ε הוא משתנה מקרי. b הוא הגמישות לשינוי הראלי בתוצר. תוצאת רגרסיה זו לשנים 1984 עד 2012 מוצגת בנספח שאינו מופיע בתיבה זו וניתן לקבלו מהמחבר. מניתוח זה ניתן לראות כי הגמישות היא 0.93, דהיינו קטנה בכ-7% מהערך של 1.

11 בנכות כללית מבוצע מבחן של כושר השתכרות, שבוחן לא את ההכנסה בפועל אלא את פוטנציאל ההכנסות של התובע. לא נכללה בקטגוריה זו קצבת השאירים של גברים, למרות שגם בה מופעל מבחן הכנסה.

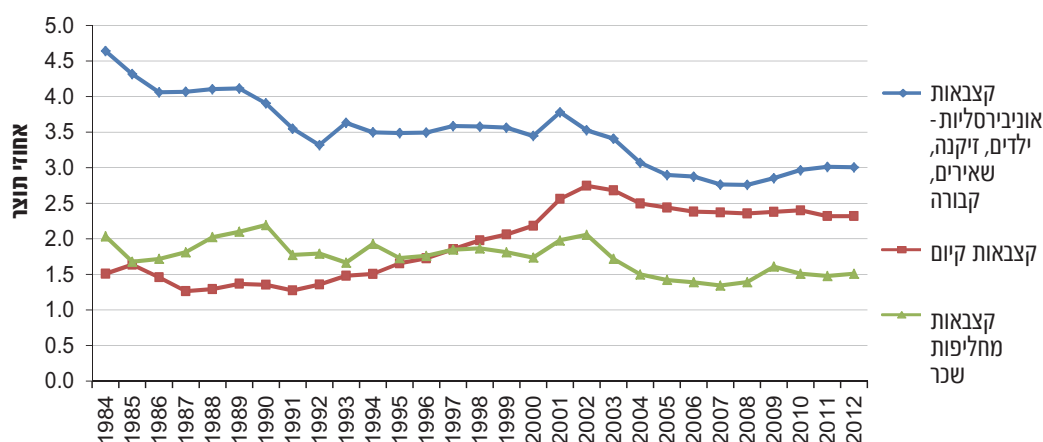
12 יצוין שמבחן ההכנסה בקצבת הסיעוד הוא "רך" יותר באופן משמעותי מהמבחן בהבטחת הכנסה למשל, כך שקצבה זאת פחות סלקטיבית מקצבת הבטחת ההכנסה.

13 ראו:

The Paradox of Redistribution and Strategies of Equality: Welfare State Institutions, Inequality, and Poverty in the Western Countries; Walter Korpi; Joakim Palme, American Sociological Review, Vol. 63, No. 5. (Oct., 1998), pp. 661-687

קצבאות קיום, קצבאות מחליפות שכר וקצבאות אוניברסליות, 1984–2012

תרשים ג

מקורות: הרבעון הסטטיסטי של הביטוח הלאומי ונתוני הלמ"ס.
עיבוד הנתונים: מינהל המחקר, המוסד לביטוח לאומי.
הקצבאות כוללות, בנוסף לקצבאות הקיום, גם את הקצבאות הממומנות באופן מלא על ידי אוצר המדינה.

3

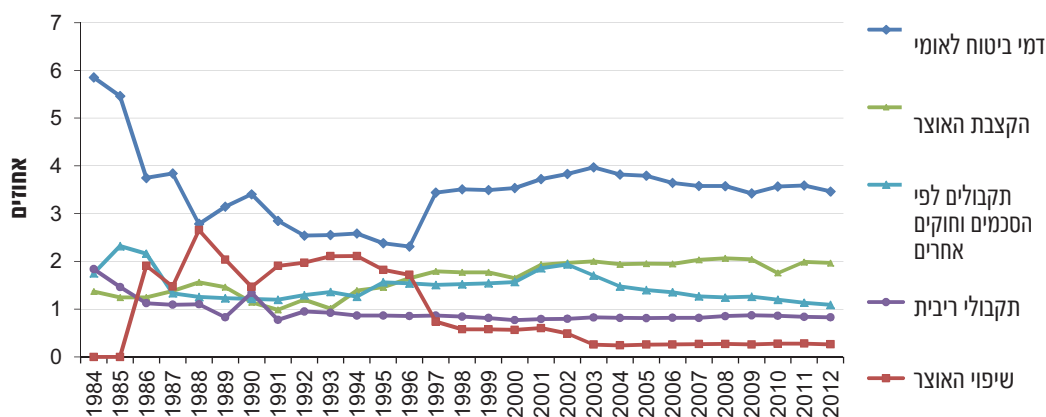
הרמה הרצויה של קצבאות הקיום היא המינימום למחייה בכבוד של מקבל הקצבה ובני משפחתו. הקביעה מהו אותו מינימום למחייה בכבוד אינה פשוטה כלל וכלל, אך די בעובדה שרמת הקצבאות של הבטחת ההכנסה (כולל קצבאות אוניברסליות לאותה משפחה) נמצאת משמעותית מתחת לקו העוני הרשמי שמבטא סוג של מינימום למחייה בכבוד. אילו הממשלה הייתה מוכנה להצמיד את קצבאות הקיום למושג יחסי של מינימום למחייה בכבוד (כמו למשל קו העוני הרשמי), כי אז סביר להניח שלאורך זמן היחס שבין סך קצבאות הקיום לבין התוצר היה מתייצב.¹⁴ ככל שגדלים ממדי העוני גם יגדל רכיב קצבאות הקיום בסך הקצבאות. אין להמעיט בחשיבותו של הרכיב הסלקטיבי אך כאשר הוא הולך וגדל על חשבון הרכיבים הביטוחיים, נוצרת סכנה למערכת הביטוח הסוציאלית, שכן היא עלולה להפוך עם הזמן ל"שירות לעניים" במקום להוות מערכת ששומרת על החוסן החברתי של כלל האוכלוסייה. ככל שציבור הלקוחות רחב וכללי יותר כך גם מובטח שצרכי השירות ידעו לעמוד על זכותם לקבל שירות איכותי. תרשים ג מצביע על כך שמשקלם בתוצר של שני הרכיבים הביטוחיים הלך והצטמצם לאורך השנים ועל חשבונם גדל משקלו של רכיב קצבאות הקיום. הירידה הייתה דרמטית במיוחד בקצבאות האוניברסליות, שמהוות כלי חשוב לצמצום ממדי אי-שוויון ועוני בחברה, שבהן ישראל ניצבת בראש המדינות המפותחות, במובן השלילי.

14 עלייה במשקל בתוצר עשויה כמובן לבטל לא רק מהרחבת מעגל מקבלי קצבת הקיום, אלא גם מהפיכת קצבאות אוניברסליות אט אט לקצבאות המחייבות מבחן הכנסה, בפרט אם מטרת הפעלת המבחן היא בעיקר חיסכון תקציבי.

4. הרכב התקבולים של הביטוח הלאומי

הרכב התקבולים שהוא היחס בין המימון התקציבי לבין המימון על ידי דמי ביטוח, חשוב בעיקר מבחינת תפיסת הציבור את הביטוח הלאומי כביטוח סיכונים. תרשים ד מתאר את תוצאות הוויתור על דמי ביטוח למעסיקים, החלפתו בשיפוי מקופת אוצר המדינה והצטמקותו בהמשך, תוך העלאה מסוימת של דמי הביטוח של הפרטים עקב כך. בסך הכל התקבולים התייצבו על רמה נמוכה יותר (ראו גם תרשים ב). הקצבת האוצר, שמבטאת כאמור את הסולידריות של משלם המסים, הייתה יחסית יציבה.

תרשים ד
הרכב דמי הביטוח הלאומי ושיפוי האוצר כאחוז מסך התקבולים, לפי חוק הביטוח הלאומי, 1984–2012

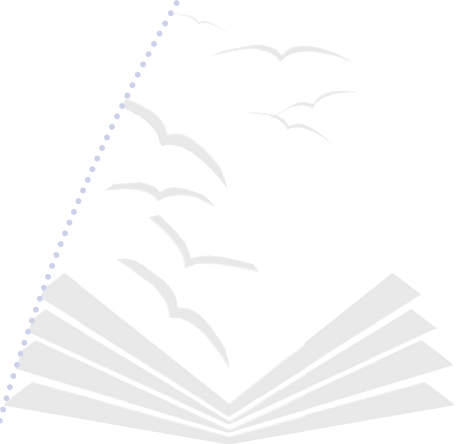
5. סיכום ומסקנות

הביטחון הסוציאלי בישראל נפגע במהלך השנים מכמה היבטים:

- הצמיחה הכלכלית של המשק הישראלי מאז אמצע שנות השמונים אפשרה חלוקה שוויונית יותר של פירות הצמיחה. פגיעה בביטחון הסוציאלי בולטת במיוחד מאז תחילת שנות ה-2000 שבהן היה קיצוץ בכל סוגי הקצבאות – קיום, מחליפות שכר ואוניברסליות.
- הדגש ההולך וגדל שהושם במהלך השנים על קצבאות הקיום בהרכב הקצבאות טומן בחובו סכנה של פירות מתמשך במהות הביטחית של הביטוח הלאומי ושל הגברת רכיב הסעד שלו.¹⁵
- ניתן לעצור מגמה זו על ידי עיגון העצמאות של המוסד לביטוח הלאומי, כפוף למחויבות לעמוד בסטנדרטים של איתנות פיננסית. בדומה לעיגון המעמד העצמאי של בנק ישראל כיועץ הכלכלי לממשלה, יש חשיבות בהגברת מעמד עצמאי של המוסד לביטוח לאומי כיועץ החברתי לממשלה. כפי שהמשק יצא נשכר מכך שיש לו בנק מרכזי עצמאי ששומר על יציבות מחירים כך המשק ייצא נשכר מכך שיהיה מי שישמור על היציבות החברתית, מבחינת ממדי עוני ואי-שוויון. אפשר לחזק את עצמאות הביטוח הלאומי באמצעות מספר צעדים פשוטים יחסית: בדומה לחובת פרסום דוח בנק ישראל על פי חוק, אפשר לעגן את פרסום דוח ממדי העוני והפערים החברתיים בחוק הביטוח הלאומי. צעד זה יגביר את המחויבות של הממשלה לעקוב אחר המצב החברתי ולטפל בזמן אמת בהפרות היציבות. בדומה למעמד העצמאי של היועץ הכלכלי, אשר תקופת כהונתו ארוכה יותר מזו של הממשלה, כך יועצם גם מעמדו של היועץ החברתי, שכן תלותו במי שבחר בו תקטן. לעומת זאת, משמעות המשך המגמות הקיימות של היעדר יועץ חברתי פורמלי ושל ביטוח לאומי פחות עצמאי היא שהחברה הישראלית עלולה להיקלע למדרון חלקלק של המשך היחלשות הביטחון הסוציאלי וגלישה למערכת שממוקדת בעיקר בסעד לעניים – עניים שמספרם הולך וגדל ושמשך עוניים מתארך.

15 עם זאת יש לחזק את הקשר שבין קצבאות הקיום לבין המינימום למחייה בכבוד. נושא זה נדון בפרק הראשון של דוח הביטוח הלאומי, 2012 (טרם פורסם).

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

חינוך והשכלה

פרק

4

א. מבוא

חינוך והשכלה הם אבני דרך משמעותיים בחייו של הפרט, העשויים לעצב תפיסת עולם, לבנות מודעות חברתית ולסייע בקבלת החלטות בתחום האישי והמקצועי. מדיניות החינוך בישראל שואפת להקנות ידע ומיומנויות, להרחיב את מעגל הלומדים בכל דרגי החינוך, לצמצם נשירה בקרב תלמידים ולהעלות את רמת ההשכלה בכלל האוכלוסייה.

במהלך 64 שנות קיומה של מדינת ישראל חלו שינויים משמעותיים ברמת ההשכלה של תושביה, במבנה מערכת החינוך ובהיקפה. רמת ההשכלה של האוכלוסייה הושפעה, בין היתר, מגלי העלייה הגדולים ומרמת ההשכלה של העולים ארצה. בעקבות כך, מערכת החינוך הייתה חייבת להתאים את עצמה לגידול באוכלוסייה ולהטרוגניות שלה. בהתאם לנושא של דוח פני החברה הנוכחי, עוסק פרק זה בשינויים שחלו ברמת ההשכלה במשך השנים ומוצגות בפרק גם תחזית תלמידים לעתיד.

המדדים שנכללו בפרק זה:

1. מספר הלומדים במערכת החינוך.
2. הישגים בבחינות הבגרות.
3. המשך לימודים גבוהים של מסיימי תיכון.
4. נשירה מבתי ספר שבפיקוח משרד החינוך ומעבר תלמידי כיתות ז'-יב שנשרו, למסגרות לימוד אחרות.
5. תחזית תלמידים.
6. השכלה גבוהה, כולל השוואה למדינות ה-OECD.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. כללי

חינוך עברי: במערכת חינוך זו שפת ההוראה היא עברית. תלמידי החינוך העברי מסווגים לפי פיקוח.

פיקוח בחינוך העברי: הכוונה לזיקה לחינוך דתי בבתי הספר של החינוך העברי; הפיקוח הממלכתי, הפיקוח הממלכתי-דתי והפיקוח החרדי.

בחינוך העל-יסודי מערכות הפיקוח הן: כללי, מינהל חינוך דתי וחרדי.

חינוך ערבי: במערכת חינוך זו שפת ההוראה היא ערבית. מערכת זו כוללת את בתי הספר הרשמיים ואת בתי הספר הבלתי רשמיים שבפיקוח משרד החינוך, בתי הספר הממשלתיים ובתי הספר של סוכנות הסעד והתעסוקה במזרח ירושלים. לא כולל מוסדות פרטיים במזרח ירושלים שאינם בפיקוח משרד החינוך. הנתונים המוצגים בפרקים הנוגעים ללימודים בגיל בית ספר אינם כוללים את אוכלוסיית ערביי מזרח ירושלים מאחר שחלקם לומדים במוסדות לימוד פרטיים, אשר אין ללמ"ס מידע מפורט עליהם.

תלמידי החינוך הערבי מסווגים בפרסום זה לפי דת (מוסלמים, נוצרים ודרוזים) ולפי מגזר.

מגזר בחינוך הערבי: החינוך הערבי נחלק לארבעה מגזרים: ערבי, דרוזי, צירקסי ובדווי. לכל מגזר יש תכנית לימודים המייחדת אותו.

אשכול חברתי-כלכלי: ערך הממד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). הממד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים, סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

קבוצת אוכלוסייה: אוכלוסיית היהודים ואחרים כוללת יהודים, נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות וללא סיווג דת במשרד הפנים; האוכלוסייה הערבית כוללת מוסלמים, נוצרים-ערבים ודרוזים.

2. הישגים של תלמידי כיתות יב בבחינות הבגרות

אוכלוסייה: תלמידי כיתות יב בשנות הלימודים תש"ס-תשע"א (1999/2000-2010/11).

נתיב לימוד: נתיב הלימוד האישי של התלמיד, כפי שנרשם בקובץ התלמידים של משרד החינוך.

מגמת לימודים: מגמת הלימודים של התלמיד כפי שנרשמה באותו קובץ תלמידים.

מגמה עיונית-מדעית: מגמה המיועדת לתלמידי הנתיב העיוני שמקצוע הבחירה שלהם הוא כימיה או פיזיקה או ביולוגיה ברמה של 5 יחידות לימוד.

סוגי מגמות: מגמות הנתיב הטכנולוגי מחולקות ל-3 קבוצות ראשיות:

מגמות הנדסיות הכוללות מערכות מחשוב ובקרה, מערכות מחשבים, מערכות אלקטרוניות, תכנון ותכנות מערכות, מערכות ביוטכנולוגיות, טכנולוגיה מוכללת, מערכות תעופה, מכטרוניקה, ומכונאות ימית.

מגמות טכנולוגיות הכוללות מערכות תיב"ם וסיב"ם, תחזוקת מערכות מכניות, מערכות מכונאות רכב, מערכות ממוחשבות ברכב, אדריכלות, תכנון הנדסי של מבנים, ניהול הייצור, ניהול השינוק, ימאות, ספינות וחובלים, עיצוב אופנה ותלבושות, עיצוב שיער, קוסמטיקה ואיפור, מערכות טלוויזיה וקולנוע, מערכות צילום, מערכות ימיות, תקשורת אלקטרונית, פרסום ויחסי ציבור, מערכות הספק, פיקוד ובקרה ומערכות בקרת אקלים.

מגמות תעסוקתיות כוללות ניהול משאבי אנוש, חשבונאות, ניהול תיירותי, ניהול מלונאי, סיעוד, מערכות רפואיות, חינוך לגיל הרך, הוראה והדרכה ואומנות הבישול והאפייה המלונאית.

1 בדוח זה הוכנס מרכיב הפיקוח גם לחלק של השכלה גבוהה – חשוב לציין כי חלק מבתי הספר החרדיים (חב"ד) נמצאים בפיקוח הממלכתי-דתי, ואילו בפיקוח החרדי יש מספר קטן של מוסדות לא-חרדיים להשכלה גבוהה.

דרישות הסף של האוניברסיטאות: כוללות 3 יחידות לימוד במתמטיקה, 4 יחידות לימוד באנגלית ומקצוע ברמה מוגברת (4 יחידות לימוד לפחות), בנוסף לאנגלית.

3. נשירה מבתי ספר של משרד החינוך ומעבר למסגרות לימוד אחרות

תלמיד נושר: תלמיד נחשב לנושר אם עזב את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"א (2010/11) או במעבר לשנת הלימודים תשע"ב (2011/12).

לא הוגדרו כנושרים: תלמידים שעזבו את הלימודים במהלך שנת הלימודים תשע"א (2010/11) אך חזרו בתשע"ב (2011/12), תלמידים שעזבו לימודים ושהו בחו"ל לפחות 100 ימים ברצף וכן תלמידים שעברו מבית ספר אחד לאחר.

4. השכלה גבוהה

מוסד להשכלה גבוהה: מוסד אשר הוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה והוסמך להעניק תואר אקדמי. יש ארבעה סוגי מוסדות: אוניברסיטאות, האוניברסיטה הפתוחה, מכללות אקדמיות ומכללות אקדמיות לחינוך. עיקר הממצאים על סטודנטים אינם מתייחסים לאוניברסיטה הפתוחה, להבדיל מהממצאים על מקבלי תארים.²

מכללה אקדמית: מוסד אשר הוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה והוסמך להעניק תואר אקדמי.

שיעור למידה: מספר הסטודנטים מתוך כל האוכלוסייה באותה קבוצת גיל.

סטודנט: תלמיד במוסד לחינוך גבוה הלומד לקראת תואר או תעודה אקדמיים מוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה. לא נכללו תלמידים שביטלו הרשמתם עד למועד העדכון של הקובץ.

הנתונים לא כוללים סטודנטים במוסדות לא אקדמיים אשר אינם מוכרים על ידי המועצה להשכלה גבוהה וסטודנטים בשלוחות של מוסדות לחינוך גבוה מחו"ל.

מקבל תואר/תעודה: כל מי שקיבל תואר המוכר על ידי המועצה להשכלה גבוהה. מי שקיבל שני תארים, או גם תואר וגם תעודה אקדמית בשנה הנסקרת, נספר פעם אחת בלבד – כמקבל תואר. מקבל תואר נחשב לאחר טקס הענקת התארים של אותה שנה.

תחום לימוד: מקצועות הלימוד קובצו לפי התחום המדעי שאליו הם משתייכים. מי שלמד או סיים את לימודיו בשני מקצועות לימוד, מוין לפי התחום של מקצוע הלימוד המופיע ראשון בקובץ המוסד. תחומי הלימוד המוצגים בפרק זה הם: מדעי הרוח (לא כולל מקצועות החינוך), חינוך והכשרה להוראה, מדעי החברה, עסקים ומדעי הניהול, משפטים, רפואה, מקצועות עזר רפואיים, מדעי הטבע ומתמטיקה, חקלאות והנדסה.

² האוניברסיטה הפתוחה היא מוסד ייחודי בנוף האקדמי בישראל, אין בה תהליך מועמדות ללימודי תואר ראשון. הקבלה היא ללא תנאים או דרישות מוקדמות, ואפשר ללמוד בה קורסים בודדים או תכנית לימודים מלאה לתואר "בוגר אוניברסיטה".

הסטודנטים של האוניברסיטה הפתוחה אינם נדרשים להירשם לפקולטה או לחוג לימודים, אלא לקורסים. מי שנרשם לקורס נחשב כסטודנט של האוניברסיטה הפתוחה. בנוסף לסטודנטים הלומדים באוניברסיטה הפתוחה לשם קבלת תואר, יש סטודנטים שלומדים שלא לשם קבלת תואר, לכן האוניברסיטה הפתוחה מוזכרת בנפרד עבור סטודנטים.

ג. מקורות הנתונים

1. **הישגים של תלמידי כיתות יב:** קבצים של תלמידי כיתות יב, נבחנים וזכאים לתעודות בגרות לשנים תש"ס – תשע"א (1999/2000–2010/11).

2. **נשירה של ילדים ובני נוער:**

א. קובץ תלמידים של משרד החינוך – בקובץ רשומים כל התלמידים הלומדים בבתי הספר של משרד החינוך: החינוך היסודי, חטיבת הביניים והחטיבה העליונה; במוסדות לימוד המוגדרים רשמיים – חינוך ממלכתי וממלכתי-דתי, ובמוסדות לימוד המוגדרים מוכרים שאינם רשמיים, הכוללים בעיקר חינוך חרדי.

ב. קובץ תלמידים של משרד התעשייה, המסחר והתעסוקה (התמ"ת) – בקובץ רשומים תלמידי כיתות ט-יב, הלומדים בבתי ספר לחניכים ובבתי ספר תעשייתיים שבפיקוח משרד התמ"ת, ומשלבים לימודים ועבודה.

ג. קובץ תלמידי ישיבות – בקובץ רשומים תלמידי הישיבות הגבוהות והכוללים המתקצבים על ידי אגף הישיבות של משרד החינוך (לשעבר משרד הדתות).

3. **השכלה גבוהה:**

א. הנתונים על סטודנטים ומקבלי תארים מהאוניברסיטאות ומהמכללות מבוססים על עיבוד קובצי המוסדות להשכלה גבוהה בישראל. בקבצים מופיעים פרטי הלימודים במוסד האקדמי: התואר, מקצועות הלימוד ונתונים אקדמיים נוספים. הקבצים נאספים מדי שנה מהמוסדות להשכלה גבוהה, פרט לקובץ סטודנטים במכללות האקדמיות להוראה שמתקבל ממשרד החינוך.

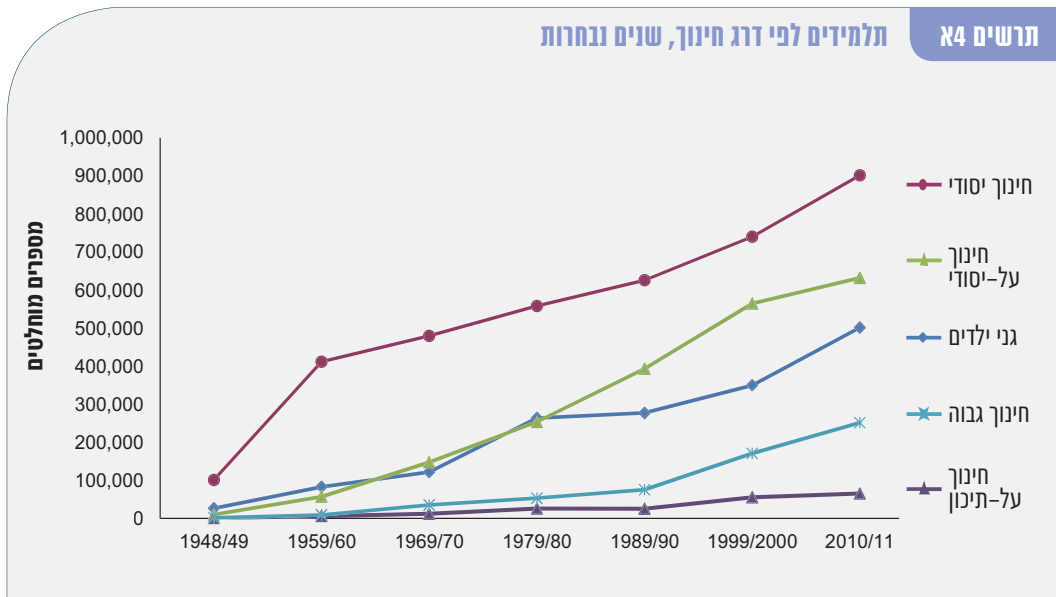
ב. המקור לנתונים הדמוגרפיים הוא קובץ מרשם האוכלוסין. קובץ זה כולל (לגבי אזרחים ותושבים קבועים) בין היתר, את הפרטים הדמוגרפיים הבאים: מין, שנת לידה, קבוצת אוכלוסייה ודת, ארץ לידה, יישוב מגורים.

ג. הממצאים המתייחסים להשוואות הבין-לאומיות, מבוססים על נתונים סטטיסטיים שנמסרו לארגון ה-DCOE ממדינות החברות בארגון זה (כולל ישראל) ועל נתונים ממדינות נוספות. ה-DCOE מבצע על אותם נתונים עיבודים סטטיסטיים נוספים על מנת ליצור מדדים הניתנים להשוואה בין המדינות, בהתאם למטרותיו של הארגון. מדדים אלו מופיעים מדי שנה בספטמבר בפרסום Education at a Glance.

ד. ממצאים עיקריים

1. לומדים במערכת החינוך

מספרם של התלמידים בכלל דרגי החינוך גדל מכ-141 אלף בשנת תש"ט (1948/49) לכ-2 מיליון ויותר בשנת תשע"א (2010/11). גידול זה במספר התלמידים נובע בחלקו מריבוי טבעי של האוכלוסייה ומקליטת עלייה. חקיקת חוק חינוך חובה (עד כיתה י') והרחבתו של חוק זה עד כיתה יב היו אף הם גורמים חשובים בפיתוח מערכת החינוך בישראל ובהשתתפות הגבוהה במסגרות הלימוד השונות. הגידול במספר התלמידים בין השנים הנ"ל בולט במיוחד בחינוך היסודי, בחינוך העל-יסודי ובחינוך הגבוה.

בשנת הלימודים הקודמת, תשע"ב (2011/12), למדו 924,010 תלמידים בחינוך היסודי, עוד 268,520 למדו בחטיבות הביניים ו-374,541 למדו בחטיבות העליונות. כ-72.7% מתלמידי החינוך היסודי למדו בחינוך העברי, כ-19.3% בחינוך הערבי, כ-6% בחינוך הבדווי ועוד כ-2% בחינוך הדרוזי. בגני ילדים ציבוריים ועירוניים (כולל מעונות יום) ביקרו בתשע"ב 507,157 ילדים.

מספר תלמידי החינוך היסודי עלה בעשור האחרון ב-18.9% בחינוך העברי וב-27% בחינוך הערבי. לעומת זאת, בחינוך העל-יסודי מספר התלמידים בחינוך העברי לא עלה, ואף ירד קלה, לעומת עלייה של כ-53.9% בחינוך הערבי (לוח 4.1).

תלמידים, לפי מגזר ודרג חינוך, תשס"ב (2001/02), תשע"ב (2011/12)

לוח 4.1

שנה	חינוך עברי			חינוך ערבי		
	יכונו	חטיבת ביניים	יסודי	יכונו	חטיבת ביניים	יסודי
תשס"ב (2001/02)	55,234	52,236	198,510	287,249	192,500	564,925
תשע"ב (2011/12)	86,994	78,378	252,102	287,547	190,142	671,908

כ-58.4% מתלמידי החינוך העברי למדו בפיקוח ממלכתי, 18.4% למדו בפיקוח ממלכתי-דתי, ו-23.2% למדו בפיקוח החרדי.

שיעור התלמידים העולים במערכת החינוך הולך ופוחת עם השנים. בחינוך היסודי מהווים ילידי חו"ל 5.6% בלבד מקרב התלמידים בחינוך העברי, לעומת 9.4% בחטיבת הביניים ו-11.9% בחטיבה העליונה.

בכיתה א למדו בתשע"ב 145,374 תלמידים, מהם 73.9% בחינוך העברי. כ-54.5% מתלמידי כיתה א בחינוך העברי למדו בפיקוח הממלכתי, 19.2% למדו בפיקוח הממלכתי-דתי, ו-26.3% למדו בפיקוח החרדי.

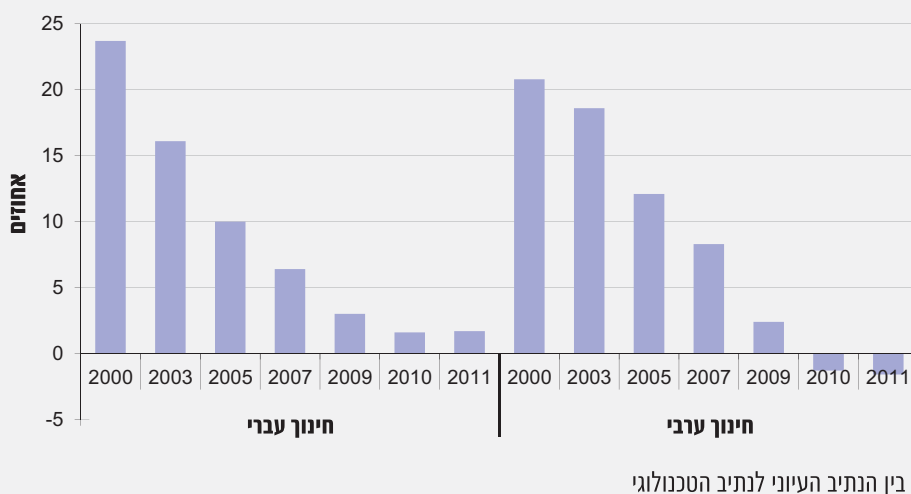
2. הישגים בבחינות הבגרות

א. כללי

בשנת הלימודים תשס"א (2010/11) הגיע שיעור הזכאים לתעודת בגרות בחינוך העברי ובחינוך הערבי ל-57% מבין תלמידי כיתות יב. שיעורי הזכאים בנתיבים העיוני והטכנולוגי היו דומים מאוד: 57% לעומת 56%, בהתאמה.

נתונים אלה מלמדים כי בסוף העשור הראשון של שנות ה-2000 נסגרו פערים שהיו קיימים לאורך שנים בשיעורי הזכאים לתעודת בגרות, בין הנתיבים העיוני והטכנולוגי. בחינוך העברי הצטמצם בהדרגה הפער שעמד ב-2000 על 24 נקודות אחוז לטובת הנתיב העיוני (64% לעומת 40% בהתאמה) לכדי 2 נקודות אחוז בלבד ב-2011 (59% לעומת 57% בהתאמה), ואילו בחינוך הערבי התהפך היחס מפער של 20 נקודות אחוז לטובת הנתיב העיוני ב-2000 (48% לעומת 28% בהתאמה) לפער של 2 נקודות אחוז לטובת הנתיב הטכנולוגי ב-2011 (49% לעומת 51% בהתאמה).

תרשים 14
פערים באחוז הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב, בין הנתיב העיוני לנתיב הטכנולוגי, לפי מגזר, שנים נבחרות

ב. תמורות בחטיבה עליונה

בד בבד עם סגירת הפערים בשיעורי הזכאות בין נתיבי הלימודים, חלו בחטיבה העליונה כמה תמורות משמעותיות שהיו קשורות זו בזו:

- שינויים מבניים וחלוקה לסוגי מגמות בנתיב העיוני ובנתיב הטכנולוגי
- שינויים בהרכב אוכלוסיית התלמידים שלמדו בנתיבים אלה:
- עלייה בחלקם של תלמידי החינוך הערבי שלמדו במסגרת הנתיב הטכנולוגי
- עלייה בחלקן של הבנות שלמדו במסגרת הנתיב הטכנולוגי.

ב.1. שינויים מבניים

החל ב-2005 הונהגה רפורמה במבנה נתיבי הלימודים והם חולקו לסוגי מגמות, בהתאם לנושאי ההתמחות ולרמת הדרישות.

מידה רבה של הטרוגניות בתכני הלימודים וברמת הישגי התלמידים התקיימה תמיד, הן בנתיב העיוני והן בנתיב הטכנולוגי,³ אך החלוקה שנעשתה במסגרת הרפורמה מאפשרת להבחין בין סוגי המגמות ולבחון אותן לפי הישגי תלמידיהן. בסעיף זה מוצגים סוגי המגמות הן לפי המדדים הבסיסיים של בחינות הבגרות (שיעורי נבחנים, זכאים לתעודת בגרות ועומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות) והן לפי מדדי איכות תעודת הבגרות.

בנתיב העיוני הונהגה חלוקה למגמות לימוד, שהגדולה מביניהן היא **המגמה העיונית-מדעית**.⁴ מגמה זו מיועדת לתלמידים שמקצוע הבחירה שלהם הוא כימיה או פיזיקה או ביולוגיה ברמה של 5 יחידות לימוד. תלמידים אלה נחשבים לבעלי יכולת גבוהה עם פוטנציאל לקבלת תעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות ולהמשך לימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה.

בנתיב הטכנולוגי חולקו מגמות הלימוד ל-3 קבוצות ראשיות לפי סוג:⁵

- מגמות הנדסיות
- מגמות טכנולוגיות
- מגמות תעסוקתיות.

המגמות ההנדסיות כוללות מגמות כגון אלקטרוניקה, מכטרוניקה, תכנה, ביוטכנולוגיה ועוד. גם תלמידי מגמות אלו נחשבים לבעלי יכולת גבוהה, עם פוטנציאל לתעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות ולהמשך לימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה.

הרפורמה יושמה לראשונה על תלמידי כיתות י' ממחזור לימודים תשס"ה (2004/05), ששנת היעד שלהם לבחינות הבגרות ולסיום התיכון הייתה 2007.

בשנת הלימודים תשע"א (2010/11) למדו 14% מבין תלמידי כיתות יב במגמה העיונית-מדעית שבמסגרת הנתיב העיוני, 12% למדו במגמות ההנדסיות, 14% - במגמות הטכנולוגיות ו-9% למדו במגמות התעסוקתיות.

יש לציין, כי מאז הנהגת הרפורמה משקלם היחסי של תלמידי המגמה העיונית-מדעית והמגמות ההנדסיות היה גבוה יותר בחינוך הערבי מאשר בחינוך העברי. בנוסף לכך, בעוד שבחינוך העברי נשמר לאורך שנים משקלם היחסי של התלמידים בכל סוג מגמה, נצפתה בחינוך הערבי מגמה עקבית של עלייה במשקלם של תלמידי המגמה העיונית-מדעית והמגמות ההנדסיות; חלקם של תלמידי המגמה העיונית-מדעית עלה מ-14% ב-2007 ל-21% ב-2011, חלקם של תלמידי המגמות ההנדסיות עלה מ-14% ל-18%, בהתאמה, בעוד שחלקם היחסי של תלמידי המגמות הטכנולוגיות והתעסוקתיות שומר על יציבות.

3 ראו: הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה (2006). נבחנים בבחינות הבגרות בנתיב הטכנולוגי 2003. לקט ממצאים סטטיסטיים 2. ירושלים: המחבר.

4 בנוסף למגמה העיונית-מדעית כולל הנתיב העיוני את המגמה העיונית הכללית שבה לומדים כ-2/3 מתלמידי נתיב זה, ואת המגמות: מוזיקה, מחול, חינוך, חינוך גופני, חקלאות מדעית, חקלאות אזורית, וחקלאות מוכללת.

5 לפירוט המגמות השייכות לכל סוג ראו סעיף ב, "מונחים, הגדרות והסברים".

כתוצאה מכך, למדו ב-2011 במגמה העיונית-מדעית 21% מתלמידי כיתות יב בחינוך הערבי לעומת 12% מתלמידי החינוך העברי, ובמגמות ההנדסיות למדו 18% לעומת 11%, בהתאמה.

השיעורים הגבוהים ביותר של נבחנים בבחינות הבגרות ושל זכאים לתעודה נמצאו בקרב תלמידי המגמה העיונית-מדעית בנתיב העיוני ובקרב תלמידי המגמות ההנדסיות בנתיב הטכנולוגי. ב-2011 נגשו לבחינות הבגרות קרוב ל-100% מבין תלמידי מגמות אלו. שיעורי הזכאות בחינוך העברי הגיעו בשנה זו ל-91% בקרב תלמידי המגמה העיונית-מדעית ול-81% בקרב תלמידי המגמות ההנדסיות, בהשוואה ל-59% בקרב כלל תלמידי החינוך העברי. שיעורי הזכאות הגבוהים ביותר בחינוך הערבי נמצאו בקרב תלמידי המגמות ההנדסיות והגיעו ל-81%, ובקרב תלמידי המגמה העיונית-מדעית ל-67%, בהשוואה ל-50% בקרב כלל תלמידי החינוך הערבי.

גם שיעורי הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות היו גבוהים במיוחד במגמות אלו. בחינוך הערבי עמדו בדרישות הסף 87% מבין תלמידי המגמה העיונית-מדעית ו-76% מבין תלמידי המגמות ההנדסיות, בהשוואה ל-50% בקרב כלל תלמידי החינוך העברי, ובחינוך הערבי 55% ו-74% בהתאמה, בהשוואה ל-36% בקרב כלל תלמידי החינוך הערבי.

תלמידי כיתות יב, זכאים לתעודת בגרות ועומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי מגזר, נתיב לימוד וסוג מגמה, 2011

לוח 4.2

תלמידים			זכאים לתעודת בגרות			עמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות		
סך הכל	חינוך עברי	חינוך ערבי	סך הכל	חינוך עברי	חינוך ערבי	סך הכל	חינוך עברי	חינוך ערבי
מספרים מוחלטים								
סך הכל	101,858	81,011	20,847	57,792	47,386	10,406	47,743	7,503
	אחוזים		אחוז הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב			אחוז העומדים בדרישות הסף מבין תלמידי כיתות יב		
סך הכל	100.0	100.0	100.0	56.7	58.5	49.9	46.9	36.0
נתיב עיוני - סך הכל	63.5	66.3	52.8	57.4	59.1	49.2	48.3	34.1
מזה: מגמה עיונית-מדעית	14.0	12.2	20.7	83.6	90.8	67.0	77.0	55.1
נתיב טכנולוגי - סך הכל	35.5	32.8	46.5	55.7	57.4	50.8	44.4	38.0
מגמות הנדסיות	12.1	10.7	17.9	80.7	80.6	81.0	75.2	73.6
מגמות טכנולוגיות	14.2	14.3	14.0	46.3	51.0	28.2	34.3	16.0
מגמות תעסוקתיות	9.2	7.9	14.5	37.0	37.8	35.2	19.5	15.5
נתיב חקלאי - סך הכל	0.9	0.9	0.7	62.0	63.2	56.4	54.9	48.1

הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי, היה משקלן היחסי של הבנות שלמדו במגמה העיונית-מדעית גבוה מזה של הבנים, וב-2011 הגיע חלקן בחינוך הערבי ל-53% ובחינוך הערבי ל-64% מכלל תלמידי כיתות יב במגמה זו.

ב-2011 בנים היוו את הרוב הגדול של תלמידי **המגמות ההנדסיות** בחינוך העברי ומשקלם היחסי הגיע ל-69%, בעוד שבחינוך הערבי היחס היה הפוך והבנות היוו 54% מהתלמידים במגמות אלו.

שיעורי הזכאות לתעודת בגרות היו גבוהים יותר בקרב הבנות מאשר בקרב הבנים: בחינוך העברי 63% לעומת 54% ובחינוך הערבי 58% לעומת 40% מבין תלמידי כיתות יב, בהתאמה.

גם במגמה העיונית-מדעית ובמגמות ההנדסיות שיעורי הזכאות היו גבוהים יותר בקרב הבנות. **במגמה העיונית-מדעית** הגיעו שיעורי הזכאות בחינוך העברי ל-93% בקרב הבנות בהשוואה ל-89% בקרב הבנים, ובחינוך הערבי, ל-71% לעומת 60%, בהתאמה; ואילו **במגמות ההנדסיות** הגיעו שיעורי הזכאות בחינוך העברי ל-84% בקרב הבנות לעומת 79% בקרב הבנים, ובחינוך הערבי ל-85% לעומת 77%, בהתאמה.

גם שיעורי העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, מבין תלמידי כיתות יב, היו לרוב גבוהים יותר בקרב הבנות; הן בממוצעים הכוללים עבור החינוך העברי ועבור החינוך הערבי, והן בקרב תלמידי המגמות השונות.

תלמידי כיתות יב, זכאים לתעודת בגרות ועומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות, לפי מין, מגזר, נתיב לימוד וסוג מגמה, 2011

לוח 4.3

תלמידים			זכאים לתעודת בגרות			עמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות		
סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות
חינוך עברי								
מספרים מוחלטים								
סך הכל	81,011	39,107	41,306	21,187	26,199	40,240	18,242	21,998
	אחוזים	אחוז הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב		אחוז העומדים בדרישות הסף מבין תלמידי כיתות יב				
סך הכל	100.0	48.6	51.4	58.5	63.4	49.7	46.6	53.3
נתיב עיוני - סך הכל	100.0	47.3	52.7	59.1	65.8	51.1	46.1	56.7
מזה: מגמה עיונית-מדעית	100.0	46.6	53.4	90.8	88.7	92.7	85.1	87.8
נתיב טכנולוגי - סך הכל	100.0	51.2	48.8	57.4	56.9	58.3	47.8	45.8
מגמות הנדסיות	100.0	69.4	30.6	80.6	79.4	83.6	74.5	79.3
מגמות טכנולוגיות	100.0	46.4	53.6	51.0	40.0	61.0	28.2	48.5
מגמות תעסוקתיות	100.0	35.0	65.0	37.8	37.1	38.2	23.3	20.5
נתיב חקלאי - סך הכל	100.0	48.9	51.1	63.2	59.7	68.5	54.6	59.6
חינוך ערבי								
מספרים מוחלטים								
סך הכל	20,847	9,587	11,251	3,887	6,519	7,503	2,780	4,723
	אחוזים	אחוז הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב		אחוז העומדים בדרישות הסף מבין תלמידי כיתות יב				
סך הכל	100.0	46.0	54.0	49.9	40.5	57.9	29.0	42.0
נתיב עיוני - סך הכל	100.0	42.4	57.6	49.2	39.3	56.6	26.1	40.1
מזה: מגמה עיונית-מדעית	100.0	36.1	63.9	67.0	59.7	71.2	48.5	58.9
נתיב טכנולוגי - סך הכל	100.0	49.9	50.1	50.8	41.8	59.8	31.7	44.4
מגמות הנדסיות	100.0	45.7	54.3	81.0	76.8	84.6	69.5	76.9
מגמות טכנולוגיות	100.0	66.7	33.3	28.2	20.0	44.6	10.0	28.0
מגמות תעסוקתיות	100.0	38.8	61.2	35.2	26.9	40.5	12.6	17.3
נתיב חקלאי - סך הכל	100.0	52.6	47.4	56.4	51.2	62.2	46.3	50.0

22. שינויים בהרכב אוכלוסיית התלמידים לפי נתיב לימוד

חינוך עברי לעומת חינוך ערבי

בעשור האחרון עלה משקלם היחסי של תלמידי הנתיב הטכנולוגי מ-32% מבין תלמידי כיתות יב-2000 ל-36% ב-2011. העלייה בחלקם של תלמידי הנתיב הטכנולוגי מבטאת בעיקר את השינויים שחלו בחינוך הערבי: חלקם היחסי של תלמידי הנתיב העיוני בכיתות יב ירד מ-70% ב-2000 ל-53% ב-2011, ואילו חלקם של תלמידי הנתיב הטכנולוגי עלה מ-28% ל-46%, בהתאמה.

בחינוך העברי, לעומת זאת, נשמרה לאורך השנים יציבות בחלקם היחסי של התלמידים בכל נתיב לימוד. חלקם של תלמידי יב בנתיב העיוני עמד בשנים אלו על 2/3 (64%-68%), חלקם של תלמידי הנתיב הטכנולוגי היה קרוב ל-1/3 (31%-34%), ואילו תלמידי הנתיב החקלאי מנו כאחוז אחד מבין תלמידי כתות יב.

תלמידי כיתות יב, לפי מגזר ונתיב לימוד, שנים נבחרות

לוח 4.4

2011	2009	2007	2005	2003	2000	
סך כולל						
מספרים מוחלטים						
101,858	99,464	101,472	97,304	96,444	88,729	סך כולל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כולל
63.5	65.1	66.3	64.9	64.0	67.1	נתיב עיוני
35.6	34.0	32.6	34.0	34.8	31.7	נתיב טכנולוגי
0.9	0.9	1.1	1.1	1.1	1.2	נתיב חקלאי
חינוך עברי						
מספרים מוחלטים						
81,011	79,811	82,316	81,366	82,057	76,149	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
66.3	67.6	67.9	66.1	64.2	66.6	נתיב עיוני
32.8	31.5	30.9	32.8	34.5	32.2	נתיב טכנולוגי
0.9	0.9	1.2	1.2	1.3	1.2	נתיב חקלאי
חינוך ערבי						
מספרים מוחלטים						
20,847	19,653	19,156	15,938	14,387	12,580	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
52.8	55.1	59.5	59.4	63.1	70.1	נתיב עיוני
46.5	44.3	39.6	39.9	36.8	28.5	נתיב טכנולוגי
0.7	0.6	0.9	0.7	0.1	1.4	נתיב חקלאי

מין

הנתונים על חלקם של הבנים והבנות בנתיבים העיוני והטכנולוגי מלמדים על כיווני התפתחות מנוגדים שהתרחשו בעשור האחרון.

בחינוך העברי עלה שיעור הבנים שלמדו בנתיב העיוני מ-59% ב-2000 ל-64% ב-2011, ואילו שיעורם בנתיב הטכנולוגי ירד מ-40% ל-35%, בהתאמה. לעומת זאת, שיעור הבנות שלמדו בנתיב העיוני ירד מ-73% ב-2000 ל-68% ב-2011, ועלה בנתיב הטכנולוגי מ-26% ל-31%, בהתאמה.

בחינוך הערבי, ירד חלקם של תלמידי הנתיב העיוני ועלה חלקם של תלמידי הנתיב הטכנולוגי בקרב שני המינים. בקרב הבנים עלה חלקם של תלמידי הנתיב הטכנולוגי מ-32% ב-2000 ל-50% ב-2011, ובקרב הבנות - מ-25% ל-43%, בהתאמה.

תלמידי כיתות יב, לפי מגזר, מין ונתיב לימוד, שנים נבחרות

לוח 4.5

2011	2009	2007	2005	2003	2000	
חינוך עברי						בנים
מספרים מוחלטים						
39,107	38,906	39,708	40,116	40,217	37,012	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
64.4	64.4	63.9	61.2	58.0	59.3	נתיב עיוני
34.7	34.6	34.9	37.5	40.7	39.6	נתיב טכנולוגי
0.9	1.0	1.2	1.3	1.3	1.2	נתיב חקלאי
מספרים מוחלטים						בנות
41,306	40,905	41,856	41,250	41,840	39,137	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
67.8	70.5	71.3	70.7	69.9	73.0	נתיב עיוני
31.3	28.6	27.5	28.3	28.7	25.9	נתיב טכנולוגי
0.9	0.9	1.2	1.0	1.4	1.2	נתיב חקלאי
חינוך ערבי						בנים
מספרים מוחלטים						
9,587	8,962	8,588	7,160	6,613	5,776	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
48.7	50.7	55.4	54.9	58.4	66.7	נתיב עיוני
50.4	48.7	43.9	44.4	41.4	32.2	נתיב טכנולוגי
0.9	0.6	0.8	0.7	0.1	1.1	נתיב חקלאי
מספרים מוחלטים						בנות
11,251	10,691	10,468	8,778	7,774	6,804	סך הכל
אחוזים						
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך הכל
56.2	58.7	62.7	63.0	67.0	73.0	נתיב עיוני
43.1	40.6	36.3	36.2	32.9	25.4	נתיב טכנולוגי
0.7	0.7	0.9	0.8	0.0	1.6	נתיב חקלאי

פיקוח בחינוך העברי

בתי הספר בפיקוח החרדי אינם נוטים להגיש את תלמידיהם לבחינות הבגרות, ומשום כך חלק ניכר מתלמידיהם לומדים במגמות שאינן מכוונות לבחינות הבגרות.

הרוב הגדול של תלמידי הפיקוח החרדי – 80%, למדו במסגרת הנתיב העיוני, אך רק 0.1% מהם למדו במגמה העיונית-מדעית, ואילו במגמות ההנדסיות למדו 4%. לעומת זאת, 15% מתלמידי הפיקוח הכללי למדו במגמה העיונית-מדעית ו-12% מהם למדו במגמות ההנדסיות, בהשוואה ל-12% ול-10% בהתאמה, מבין תלמידי מינהל החינוך הדתי.

כמחצית מתלמידי הנתיב הטכנולוגי בפיקוח החרדי (11%) למדו במגמות התעסוקתיות שבהן סיכויי הזכאות לתעודת בגרות נמוכים יחסית; בעוד שבמערכות הפיקוח האחרות רוב תלמידי הנתיב הטכנולוגי למדו במגמות ההנדסיות ובמגמות הטכנולוגיות ומיעוטם למדו במגמות התעסוקתיות.

תלמידי כיתות יב בחינוך העברי, לפי פיקוח, נתיב לימוד וסוג מגמה, 2011

לוח 4.6

נתיב לימוד							תלמידים סך הכל		
חקלאי	טכנולוגי				עיוני				
	מגמות			סך הכל	מזה: מגמה עיונית-מדעית	סך הכל			
	תעסוקתיות	טכנולוגיות	הנדסיות						
אחוזים								מספרים מוחלטים	
0.9	7.9	14.3	10.7	32.8	12.2	66.3	100.0	81,011	סך הכל
									פיקוח
1.3	7.6	16.3	12.5	36.5	15.5	62.2	100.0	53,040	כללי
0.1	6.2	14.5	10.4	31.1	11.6	68.8	100.0	14,155	מינהל חינוך דתי
0.0	10.7	6.0	3.7	20.4	0.1	79.6	100.0	13,816	חרדי

ג. נבחנים בבחינות הבגרות וזכאים לתעודה

בעשור האחרון, החל ב-2001, אפשר משרד החינוך את תיקון ציוני הבגרות באנגלית ובמתמטיקה באמצעות בחינות מועד ב. השיפור בתנאי ההבחנות הביא לעלייה הן בשיעורי הזכאים לתעודת בגרות והן בשיעורי העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות.

שיעור הזכאים לבגרות **בחינוך העברי** עלה מ-52% מבין תלמידי כיתות יב ב-2000 ל-56% ב-2001, ו**בחינוך הערבי** – מ-42% ל-52%, בהתאמה. **השינויים בשיעורי הזכאות שחלו בחינוך הערבי** בעשור שחלף היו גדולים מאלה שחלו בחינוך העברי. בחינוך הערבי, החל מ-2002, נצפתה מגמה עקבית של ירידה בשיעור הזכאים לתעודת בגרות, עד שב-2008 חזר שיעור הזכאים ל-41%. הירידה נבלמה ב-2009 עם שיעור זכאים של 45%.

כפי שצוין, **שיעורי הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות עלו אף הם** בעקבות הוספת מועד ב באנגלית ובמתמטיקה; בחינוך העברי חלה עלייה מ-44% מבין תלמידי כיתות יב ב-2000 ל-46% ב-2001, ובחינוך הערבי – מ-25% ל-32%, בהתאמה.

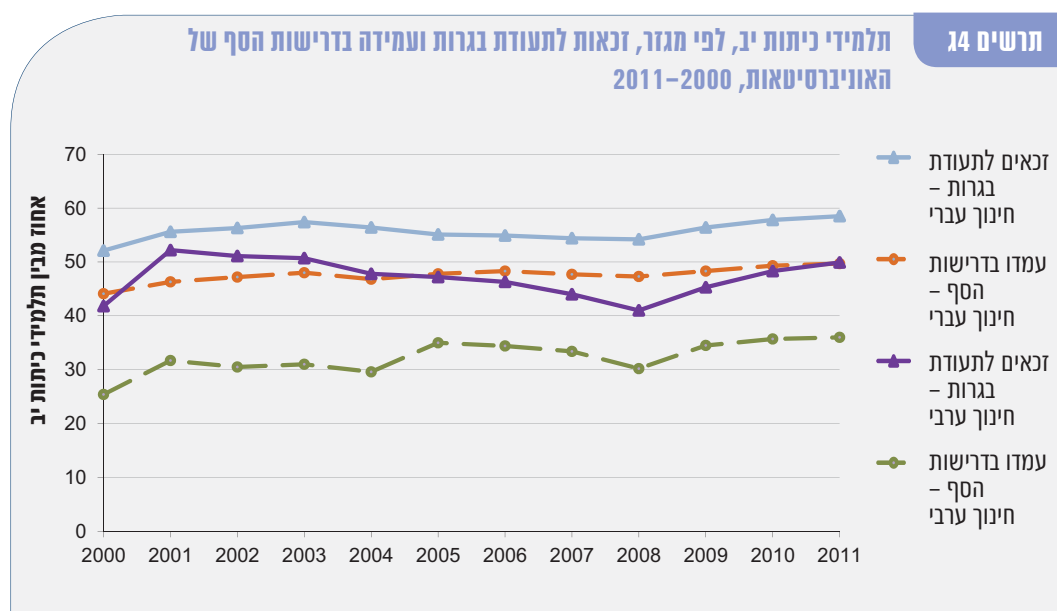
שיעור העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות **בחינוך העברי** היה יציב יותר משיעור הזכאים לתעודת בגרות ובין השנים 2002–2009 הוא עמד על 47%–48%.

בחינוך הערבי, למרות מגמת הירידה בשיעורי הזכאות, איכותה של תעודת הבגרות עלתה: שיעורי העומדים בדרישות הסף, שהיו 30%–31% מבין תלמידי יב בשנים 2002–2004, עלו החל מ-2005 (להוציא את 2008) ל-33%–34%, ובכך צומצם מעט הפער במדד זה בין החינוך העברי לחינוך הערבי.

ב-2010/11 (מחזור תשע"א) ניגשו לבחינות הבגרות 84% מתלמידי כיתות יב, ולמעלה ממחצית מהתלמידים (57%) עמדו בבחינות ונמצאו זכאים לתעודת בגרות ואילו 47% מתלמידי המחזור (83% מבין הזכאים לתעודת בגרות), עמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות.⁶ בניכוי תלמידי הפיקוח החרדי, שרובם אינם ניגשים לבחינות הבגרות,⁷ הגיע שיעור הנבחנים ל-92%, שיעור הזכאים הגיע ל-64%, ושיעור העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות הגיע ל-54% מתלמידי כיתות יב בחינוך העברי והערבי.

העלייה בשיעורי הזכאות לתעודת בגרות, שנצפתה ב-2009, נמשכה גם ב-2010 וב-2011, ושיעור הזכאים מבין כלל תלמידי כיתות יב עלה מ-56% ב-2010 ל-57% ב-2011. בחינוך העברי עלה שיעור הזכאים מ-58% ל-59%, ובחינוך הערבי - מ-48% ל-50% בהתאמה.

שיעור הזכאים שעמדו בדרישות הסף של האוניברסיטאות מבין כלל תלמידי כיתות יב שמר על יציבות בהשוואה ל-2010 - 47%; **בחינוך העברי** נצפתה עלייה קלה מ-49% ב-2010 ל-50% ב-2011, ואילו **בחינוך הערבי** נשמרה היציבות - 36% הן ב-2010 והן ב-2011.

בתי הספר בפיקוח החרדי נבדלים ממערכות הפיקוח האחרות, בין השאר, בתוכני הלימודים ובגישתם לנושא בחינות הבגרות וללימודים גבוהים. רובם אינם מגישים את תלמידיהם לבחינות הבגרות. עם זאת, בעשור האחרון שיעור הנבחנים במערכת פיקוח זו כמעט והכפיל עצמו מ-15% מתלמידי כיתות יב ב-2001 ל-28% ב-2011, ושיעור הזכאים לתעודת בגרות עלה מ-6% ל-10%, בהתאמה. גם במסגרת הפיקוח הכללי ובמנהל החינוך הדתי חלה עלייה במדדים אלה: שיעורי הנבחנים עלו מ-88% ל-93%, ושיעורי הזכאים עלו מ-63% ל-68%, בהתאמה.

באופן פרדוקסלי, עשור לאחר הוספת מועד ב, למרות העלייה המשמעותית בשיעורי הנבחנים והזכאים בכל אחת ממערכות הפיקוח בפני עצמה, מדדים אלו בכלל החינוך העברי השתנו אך במעט: שיעור הנבחנים עלה מ-79% ב-2001 ל-82% ב-2011 ושיעור הזכאים עלה מ-56% ל-58% בהתאמה. הפרדוקס נעלם כאשר בוחנים את הקשרים הסיבתיים בין הנתונים ("פרדוקס סימפסון"). בעשור שבין 2001 ל-2011, השתנה הרכב התלמידים בחינוך העברי: חלקם היחסי של תלמידי הפיקוח החרדי עלה מ-12% ל-17%, חלקם של תלמידי הפיקוח הכללי ירד מ-71% ל-65%, ואילו חלקם של תלמידי מינהל החינוך הדתי שמר על יציבות ועמד על 17% מתלמידי כיתות יב. כך, העלייה במשקלם היחסי של תלמידי הפיקוח החרדי, שרובם הגדול כלל אינם ניגשים לבחינות הבגרות (ב-2011 72% מביניהם

6 ניתן להבחין לקראת תעודת בגרות או לשפר תעודת בגרות לרמה העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות באמצעות אחת ממסגרות ההזדמנות השנייה, כגון: בחינות משנה לבחנים אינטרניים, בחינות בגרות אקסטרניות ומכניות קדם אקדמיות.

7 חלק מתלמידי הפיקוח החרדי (בעיקר בנות), ניגשים בסיום הלימודים לבחינות גמר.

לא ניגשו לבחינות הבגרות), ושיעורי הזכאות הנמוכים יחסית של אלה מביניהם שנגשו לבחינות, הביאו לכך שהעלייה בסך הכולל של שיעורי הנבחנים והזכאים בחינוך העברי אינה גדולה.

תלמידי כיתות יב, נבחנים בבחינות הבגרות וזכאים לתעודת בגרות, לפי פיקוח, שנים נבחרות

לוח 4.7

2011			2005			2001			
זכאים	נבחנים	תלמידי כיתות יב	זכאים	נבחנים	תלמידי כיתות יב	זכאים	נבחנים	תלמידי כיתות יב	
מספרים מוחלטים									
47,386	66,102	81,011	44,860	66,840	81,366	43,687	62,249	78,534	סך הכל
אחוז מתלמידי יב			אחוז מתלמידי יב			אחוז מתלמידי יב			
58.5	81.6	100.0	55.1	82.1	100.0	55.6	79.3	100.0	סך הכל
68.4	92.6	83.0	62.1	91.2	86.8	62.6	88.3	87.6	כללי ומינהל חינוך דתי - סך הכל
68.4	92.4	65.5	62.3	91.1	69.7	61.8	88.2	70.8	כללי
68.5	93.1	17.5	61.5	91.6	17.1	66.1	88.9	16.8	מינהל חינוך דתי
10.3	28.2	17.0	9.1	22.6	13.2	6.2	14.9	12.4	חרדי

בתי הספר בפיקוח החרדי נבדלים משתי מערכות הפיקוח האחרות גם בהרכב אוכלוסיית הנבחנים והזכאים שבהם. בדיקות לאורך שנים מלמדות כי שיעורי הניגשים לבחינות הבגרות מקרב תלמידי הפיקוח הכללי ומינהל החינוך הדתי, גבוהים אך במעט בקרב הבנות מאשר בקרב הבנים, בעוד שבפיקוח החרדי בנות מהוות את רובם המכריע של הנבחנים. במהלך העשור האחרון הצטמצם הפער בשיעורי הבנות והבנים הנבחנים במסגרת הפיקוח החרדי מ-28% מקרב הבנות לעומת 4% מקרב הבנים ב-2001, ל-38% לעומת 17%, בהתאמה, ב-2011. **שיעורי הזכאים מבין הנבחנים** היו אף הם גבוהים יותר בקרב הבנות וב-2011 קיבלו תעודת בגרות 45% מבין הבנות בהשוואה ל-12% מהבנים. כך קרה שבנות היוו את רובם המכריע הן של הנבחנים והן של הזכאים ב-2011 - 74% ו-91%, בהתאמה.

תלמידי כיתות יב, נבחנים בבחינות הבגרות וזכאים לתעודת בגרות בחינוך העברי, לפי מין ופיקוח, 2011

זכאים מבין הנבחנים	זכאים מבין התלמידים	נבחנים מבין התלמידים	זכאים	נבחנים	תלמידים	סך הכל	
אחוזים						מספרים מוחלטים	
כללי							
74.0	68.4	92.4	100.0	100.0	100.0	53,040	סך הכל
70.0	63.5	90.7	46.7	49.3	50.4	26,664	בנים
77.9	73.6	94.4	53.3	50.7	49.6	26,291	בנות
מינהל חינוך דתי							
73.6	68.5	93.1	100.0	100.0	100.0	14,155	סך הכל
67.5	62.1	92.0	42.7	46.5	47.2	6,668	בנים
78.8	74.5	94.5	57.3	53.5	52.8	7,458	בנות
חרדי							
36.5	10.3	28.2	100.0	100.0	100.0	13,816	סך הכל
12.4	2.1	17.2	8.6	25.5	43.3	5,775	בנים
44.8	17.2	38.5	91.4	74.5	56.7	7,557	בנות

שיעור הנבחנים ברמה מוגברת הוא אמצעי להערכת רמתה של תעודת הבגרות. בחינות הבגרות ניתנות לפי מספר יחידות לימוד בכל מקצוע, מהרמה הבסיסית הכוללת 1-3 יחידות לימוד ועד לרמה המוגברת הכוללת 4 או יותר יחידות.

הנתונים מלמדים כי שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית ובמתמטיקה היו גבוהים יותר בחינוך העברי. ציון עובר ברמת 4 יחידות לימוד לפחות באנגלית מהווה אחת מדרישות הסף של האוניברסיטאות. ב-2011 הגיעו שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית ל-71% מהנבחנים בחינוך העברי לעומת 50% מהנבחנים בחינוך הערבי. במתמטיקה נבחנו ברמה מוגברת 34% מהנבחנים בחינוך העברי לעומת 28% בחינוך הערבי.

התמונה לגבי הפער בהישגים בין שני המגזרים משתנה עם בחינת נתוני המקצועות המדעיים האחרים: שיעור הנבחנים ברמה מוגברת במקצוע מדעי אחד לפחות בחינוך הערבי היה גבוה יותר ובהפרש ניכר מזה שבחינוך העברי: 48% לעומת 29% בהתאמה. שיעור הנבחנים במדעי המחשב בחינוך הערבי היה כפול מזה שבחינוך הערבי, שיעורי הנבחנים בכימיה ובביולוגיה היו גבוהים יותר בחינוך הערבי, ואילו בפיזיקה נמצא שיעור דומה של נבחנים בשני המגזרים.

המגמה העיונית-מדעית והמגמות ההנדסיות בולטות, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי, בשיעורים גבוהים במיוחד של נבחנים ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה ובמקצועות המדעיים האחרים.

שיעור הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית בקרב **תלמידי המגמה העיונית-מדעית** בחינוך העברי הגיע ב-2011 ל-93% לעומת 72% בחינוך הערבי, והוא עשוי ללמד על כוונות להמשך לימודים במוסדות ההשכלה הגבוהה, ואילו במתמטיקה נבחנו ברמה מוגברת 65% לעומת 40%, בהתאמה. שיעור הנבחנים ברמה מוגברת בפיזיקה הגיע ל-22% בחינוך הערבי בהשוואה ל-12% בחינוך הערבי, ובמדעי המחשב - ל-14% בהשוואה ל-3%, בהתאמה. עם זאת, שיעור הנבחנים ברמה מוגברת בכימיה ובביולוגיה במגמה זו בחינוך הערבי היה כמעט כפול מזה שבחינוך הערבי.

רובם הגדול של **תלמידי המגמות ההנדסיות** – 86% בחינוך העברי ו-88% בחינוך הערבי, נבחנו אף הם ברמה מוגברת באנגלית. שיעור הנבחנים ברמה מוגברת במדעי המחשב במגמות אלו בחינוך העברי היה כפול מזה שבחינוך הערבי. אך במתמטיקה, בכימיה ובביולוגיה, שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת היו גבוהים יותר בחינוך הערבי. בפיזיקה נמצא שיעור דומה של נבחנים בחינוך העברי ובחינוך הערבי.

בחינוך העברי נמצאו שיעורים דומים של בנים ובנות שנבחנו ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה ובכימיה. עם זאת, שיעור הנבחנים ברמה מוגברת לפחות במקצוע מדעי אחד (להוציא מתמטיקה) היה גבוה יותר בקרב הבנים – 32% לעומת 26% בהתאמה. שיעורי הנבחנים בפיזיקה ובמדעי המחשב היו גבוהים פי 2.7 ו-2.6 בהתאמה, בקרב הבנים, אך בביולוגיה היה שיעור הבנות הנבחנות ברמה מוגברת גבוה יותר משיעור הבנים.

בחינוך הערבי שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה, בכימיה ובביולוגיה היו גבוהים יותר ובהפרש ניכר בקרב הבנות, ואילו בפיזיקה ובמדעי המחשב שיעורי הנבחנים ברמה מוגברת היו דומים בקרב הבנים ובקרב הבנות. יש לציין שממצאים אלה, לגבי הישגי הבנות בחינוך הערבי, משלימים את ממצאי בחינות המיצ"ב, לפיהם ציוני הבנות במגזר זה היו גבוהים מציוני הבנים בכל תחומי הדעת הנחקרים בבחינות המיצ"ב.

נבחנים ברמה מוגברת באנגלית, במתמטיקה ובמקצועות המדעיים האחרים, לפי מגזר, ותיב לימוד, סוג מגמה ומין, 2011

נבחני ברמה מוגברת							סך הכל	
במקצועות מדעיים אחרים					במתמטיקה	באנגלית		
מדעי המחשב	ביולוגיה	כימיה	פיזיקה	סך הכל				
אחוז מבין הנבחרים							מספרים מוחלטים	
חינוך עברי								
8.0	14.0	6.2	9.0	29.0	34.4	70.6	66,102	סך הכל
6.6	16.5	6.8	8.0	30.2	35.5	75.4	41,856	נתיב עיוני - סך הכל
								מזה:
13.8	31.5	18.7	21.6	64.6	65.3	93.2	9,866	מגמה עיונית-מדעית
10.7	8.6	5.1	11.0	26.1	32.5	61.9	23,517	נתיב טכנולוגי - סך הכל
27.9	13.9	13.0	27.7	57.5	63.2	86.3	8,396	מגמות הנדסיות
1.1	5.4	0.8	2.1	8.8	18.1	56.0	9,842	מגמות טכנולוגיות
1.5	5.9	0.6	0.8	8.2	10.5	34.2	5,279	מגמות תעסוקתיות
5.8	47.1	6.3	6.3	50.0	37.9	71.4	702	נתיב חקלאי
								מין
11.9	11.7	5.5	13.5	31.7	35.1	69.8	31,317	בנים
4.6	16.1	6.8	5.0	26.4	33.9	71.3	34,785	בנות
חינוך ערבי								
3.6	33.9	15.5	9.2	48.1	27.8	49.9	19,010	סך הכל
1.5	46.2	18.4	6.0	55.4	23.4	48.7	10,034	נתיב עיוני - סך הכל
								מזה:
2.9	60.6	34.5	11.8	74.4	40.1	71.7	4,232	מגמה עיונית-מדעית
6.1	19.7	12.2	13.0	39.8	32.8	51.1	8,823	נתיב טכנולוגי - סך הכל
13.6	31.1	26.0	29.2	74.4	66.7	88.1	3,698	מגמות הנדסיות
0.0	10.4	2.5	2.1	14.2	10.4	26.1	2,368	מגמות טכנולוגיות
1.4	12.3	2.1	0.6	15.2	6.5	22.8	2,757	מגמות תעסוקתיות
0.7	45.3	12.7	0.0	46.0	30.0	60.0	150	נתיב חקלאי
								מין
4.2	26.6	11.1	10.0	41.5	24.5	43.7	8,321	בנים
3.2	39.6	19.0	8.6	53.2	30.3	54.7	10,689	בנות

4.5% מתלמידי כיתות יב-2011,⁹ 6% בחינוך העברי ו-4% בחינוך הערבי, קיבלו תעודת בגרות בהצטיינות. מבין הזכאים לתעודת בגרות, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי, הגיע משקלם של המצטיינים ל-8%.

בחינוך העברי הגיעו שיעורי המצטיינים, הן במגמה העיונית-מדעית והן במגמות ההנדסיות, ל-14% מתלמידי כיתות יב - פי 2.5 משיעור המצטיינים הכולל בחינוך העברי.

בחינוך הערבי הגיעו שיעורי המצטיינים במגמות ההנדסיות ל-13% מבין תלמידי יב בהשוואה ל-5% במגמה העיונית-מדעית, 3% בקרב כלל תלמידי הנתיב העיוני ו-4% בקרב כלל תלמידי החינוך הערבי.

בחינוך העברי נמצא קשר בין רמה חברתית-כלכלית של יישוב המגורים לבין הסיכויים לקבלת תעודת בגרות בהצטיינות. לדוגמה, שיעור מקבלי תעודת בגרות בהצטיינות מבין כלל הזכאים שהתגוררו ביישובים במעמד חברתי-כלכלי גבוה (אשכולות 8-10) היה כפול מהשיעור שנמצא בקרב תלמידים שהתגוררו ביישובים במעמד נמוך (אשכולות 1-3), 12% לעומת 6%, בהתאמה.

בחינוך הערבי, שיעור מקבלי תעודת בגרות בהצטיינות היה גבוה יותר בקרב תלמידים שהתגוררו ביישובים במעמד בינוני (אשכולות 4-7) מאשר בקרב תלמידים שהתגוררו ביישובים במעמד נמוך (אשכולות 1-3), 11% לעומת 7.5% בהתאמה.

9 החישוב לגבי החינוך העברי אינו כולל את תלמידי הפיקוח החרדי שרובם אינם ניגשים לבחינות הבגרות.

זכאים לתעודת בגרות בהצטיינות, לפי מגזר, נתיב לימוד, סוג מגמה, מין ומעמד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים, 2011

מספרים מוחלטים	חינוך עברי			חינוך ערבי			מספרים מוחלטים	מין	מעמד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים
	תלמידים	מצטיינים מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	מצטיינים מבין התלמידים	תלמידים	מצטיינים מבין העומדים בדרישות הסף של האוניברסיטאות	מצטיינים מבין הזכאים			
	אחוזים			אחוזים					
סך הכל¹	67,195	5.6	8.2	9.5	20,847	3.8	7.7	10.7	
מזה: נתיב עיוני - סך הכל	42,694	5.7	7.9	9.0	10,982	2.7	5.5	7.9	
מזה: עיונית-מדעית	9,870	13.6	14.9	15.7	4,300	5.3	7.9	9.6	
נתיב טכנולוגי - סך הכל	23,744	5.4	8.7	10.5	9,672	5.1	10.1	13.5	
מגמות הנדסיות	8,106	13.5	15.9	16.8	3,735	13.0	16.1	17.7	
מגמות טכנולוגיות	10,717	1.4	2.6	3.4	2,919	0.2	0.9	1.5	
מגמות תעסוקתיות	4,921	0.7	1.6	2.7	3,018	0.1	0.4	0.9	
נתיב חקלאי - סך הכל	731	6.4	10.1	11.3	156	..	..	..	
מין									
בנים	33,332	5.1	8.0	9.3	9,587	3.0	7.4	10.4	
בנות	33,749	6.1	8.2	9.6	11,251	4.6	7.8	10.8	
מעמד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים									
3-1	1,974	3.4	6.3	8.5	16,713	3.8	7.5	10.5	
7-4	51,387	4.6	7.0	8.3	2,906	5.3	10.9	13.5	
10-8	13,769	9.5	12.1	13.1	184	3.8	7.1	8.9	

1 החישוב לגבי החינוך העברי אינו כולל את תלמידי הפיקוח החרדי שרובם אינם ניגשים לבחינות הבגרות.

תפה 4.1

תלמידי כיתות יב הזכאים לתעודת בגרות,
ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר, 2011

המפה מציגה את היישובים שמנו 20,000 תושבים ויותר, לפי שיעור הזכאים לתעודת בגרות מבין תלמידי כיתות יב.

שיעורי זכאות נמוכים נמצאו ביישובים יהודיים המאופיינים בשיעור גבוה של אוכלוסייה חרדית, ביישובים ברמה חברתית-כלכלית נמוכה, ביישובים ערביים ובדוויים.

שיעורי הזכאות הנמוכים ביותר – פחות מ-10% – נמצאו בערים **מודיעין עילית, ביתר עילית ובני ברק**. רובם המכריע של תלמידי כיתות יב בערים אלו (בין 91% ל-95%), למדו בבתי ספר השייכים לפיקוח החרדי, שאינם נוטים להגיש את תלמידיהם לבחינות הבגרות. בשונה מערים אלו, **באלעד**, למרות ש-83% מתלמידי יב בעיר למדו במסגרת הפיקוח החרדי, הגיע שיעור הזכאים ל-32%. יצוין כי ערים אלו משויכות לאשכולות חברתיים-כלכליים 1-3, הנמצאים בתחתית המדד החברתי-כלכלי.

בירושלים הגיע משקלם של תלמידי הפיקוח החרדי ל-54% מתלמידי כיתות יב בחינוך העברי. כתוצאה מכך הגיע שיעור הניגשים לבחינות הבגרות בעיר ל-48% בלבד בהשוואה ל-82% בכלל החינוך העברי, ואילו שיעור הזכאים עמד על 31% בהשוואה ל-58%, בהתאמה. **מבין הניגשים לבחינות הבגרות** הגיע שיעור הזכאים לבגרות בירושלים ל-64% בהשוואה ל-72% בכלל החינוך העברי, אך **אחוז הזכאים בעלי תעודת בגרות העומדת בדרישות הסף של האוניברסיטאות**, הגיע בירושלים ל-88% בהשוואה ל-85% בכלל החינוך העברי.

שיעורי זכאות גבוהים נמצאו ביישובים יהודיים ממרכז הארץ המאופיינים ברמה חברתית-כלכלית גבוהה, ובכך שהתלמידים שהתגוררו בהם לא למדו במסגרת חרדית.

שיעור הזכאות הגבוה ביותר נמצא **בקריית אונו** והגיע ל-83% מתלמידי כיתות יב, ואחריו **בנשר, בהוד השרון, ברמת השרון, במודיעין-מכבים-רעות, ברעננה ובגבעתיים**, המשויכות לאשכולות חברתיים-כלכליים 7-9. שיעורי הזכאות ביישובים אלה הגיעו ל-78%-80% מבין תלמידי כיתות יב.

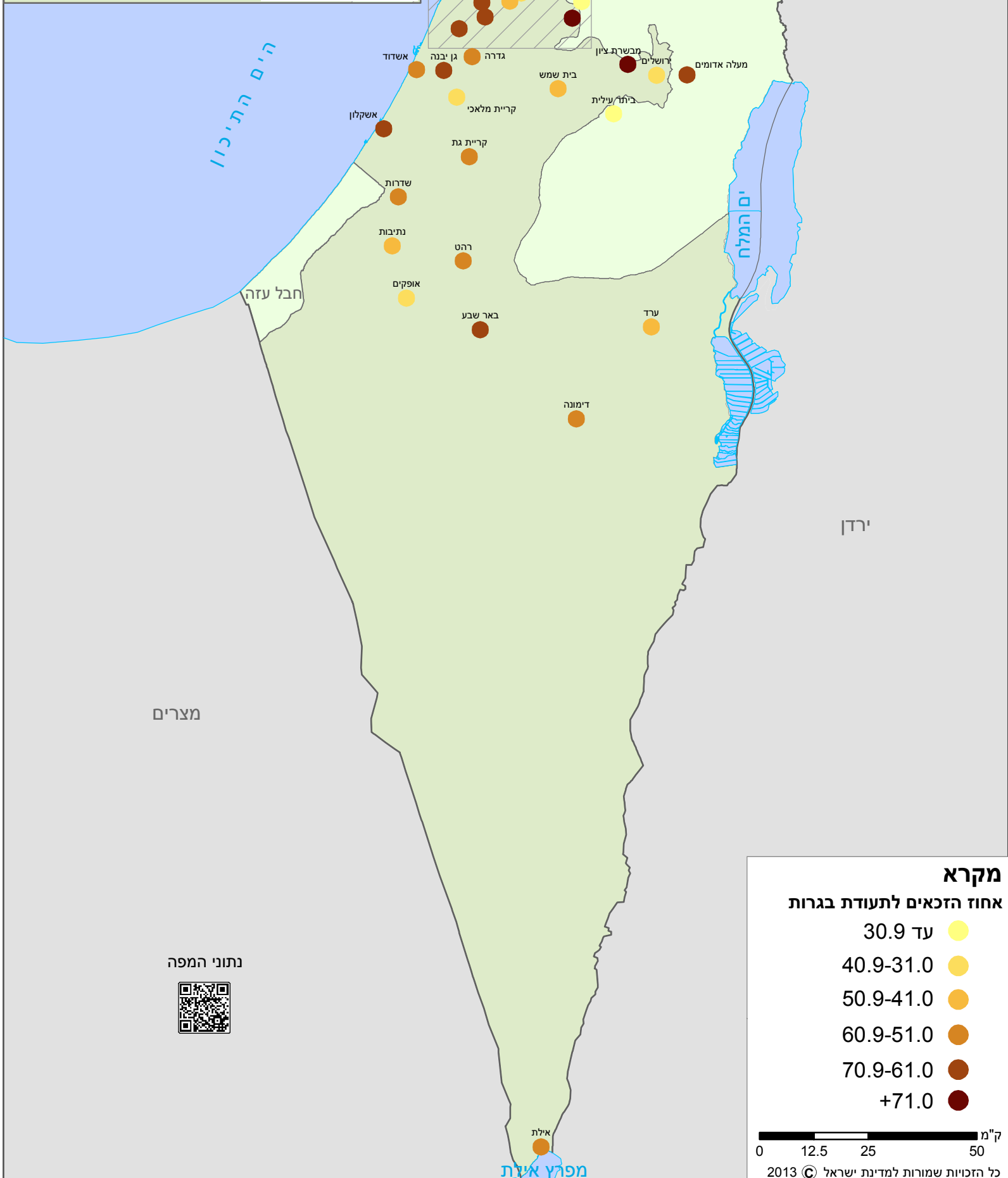
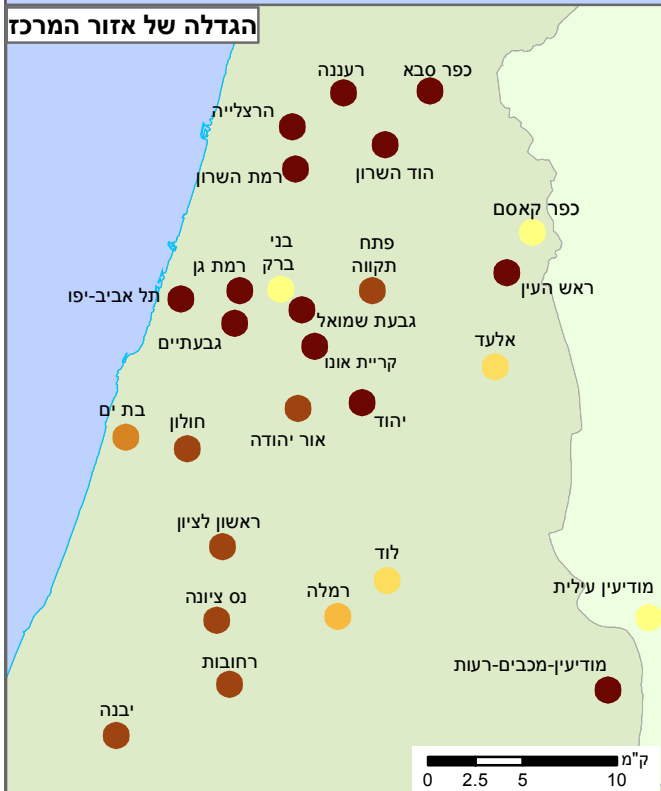
בתל אביב-יפו, המשויכת אף היא למעמד חברתי-כלכלי גבוה (אשכול 8), הגיעו שיעורי הזכאים לתעודת בגרות ל-72% מבין תלמידי כיתות יב, ובחיפה – המשויכת לאשכול 7 – ל-69%.

השיעור הגבוה ביותר של זכאים לתעודת בגרות ביישובים הערביים נמצא **במגאר** – 80% מבין תלמידי כיתות יב, ואחריו **בערעה** – 63%, **בטמרה ובאום אל-פחם** 58%-57%, בהתאמה.

מדינת ישראל

תלמידי כיתות יב הזכאים לתעודת בגרות,
ביישובים המונים 20,000 תושבים ויותר
2011

הגדלה של אזור המרכז

נתוני המפה

תחזית תלמידים במערכת החינוך לשנת 2019

תיבה 4.1

תחזית התלמידים נועדה לאמוד את מספר התלמידים הצפוי במערכת השנים הקרובות ומתבססת על שיעורי מעבר שנתיים של תלמידים משלב אחד למשנהו על-סמך נתוני תלמידים "פרטניים" וכן תחזית לכניסת תלמידים חדשים למערכת.¹

ממצאים עיקריים:

מספר התלמידים הכולל במערכת החינוך צפוי לגדול מכ-1.565 מיליון תלמידים בשנת 2012, לכ-1.744 מיליון תלמידים בשנת 2019, תוספת של כ-182 אלף תלמידים.

בחינוך היסודי מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-920 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-1.044 מיליון תלמידים בשנת 2019 – גידול של 13.4%. **בחטיבות הביניים** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-269 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-293 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 9.2%. **בחטיבות העליונות** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-376 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-407 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 8.3%.

תלמידים במערכת החינוך, לפי דרג חינוך, מגזר ופיקוח, שנים בחרות

לוח 1

חמוצע שינוי שנתי 2013-2019	חמוצע שינוי שנתי 2001-2012	תחזית ל-2019		2012		2001		
		אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
אחוזים								
1.68	1.53	100	1,744,457	100	1,565,086	100	1,324,791	סך הכל
1.93	1.90	60	1,043,566	59	920,362	56	748,060	חינוך יסודי
1.38	0.91	17	293,493	17	268,684	18	243,105	חטיבת ביניים
1.25	1.09	23	407,398	24	376,040	25	333,626	חטיבה עליונה
								חינוך עברי
1.00	-0.15	41	711,240	43	672,182	52	682,999	ממלכתי
2.33	0.96	14	248,265	13	211,165	14	190,101	ממלכתי-דתי
3.29	4.53	19	327,993	17	264,868	12	162,627	חרדי
1.32	3.38	26	456,959	27	416,871	22	289,064	חינוך ערבי

בחינוך הממלכתי: מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-672 אלף בשנת 2012 לכ-711 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 5.8%. **בחינוך הממלכתי-דתי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-211 אלף בשנת 2012 לכ-249 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 17.7%. **בחינוך החרדי** מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-265 אלף בשנת 2012 לכ-327 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 23.8%.

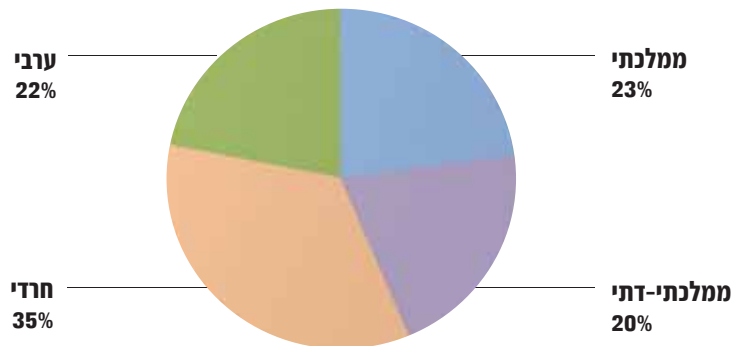
1 להרחבה ראו אתר האינטרנט של הל"מ, חינוך והשכלה, תחזיות מערכת החינוך (רקע, הגדרות ומתודולוגיה).

בחינוך הערבי מספר התלמידים צפוי לגדול מכ-417 אלף תלמידים בשנת 2012 לכ-456 אלף תלמידים בשנת 2019 – גידול של 9.6%.

כשבוחנים את הרכב תוספת התלמידים, שהסתכמה בכ-182 אלף תלמידים במהלך השנים 2012-2019, לפי מגזרי המערכת השונים, עולה כי כ-22% מהתוספת בשנים אלו הייתה במגזר הערבי וכ-35% נוספים – במגזר החרדי (תרשים א).

חלוקת תוספת התלמידים בשנים 2012-2019, לפי פיקוח

תרשים א

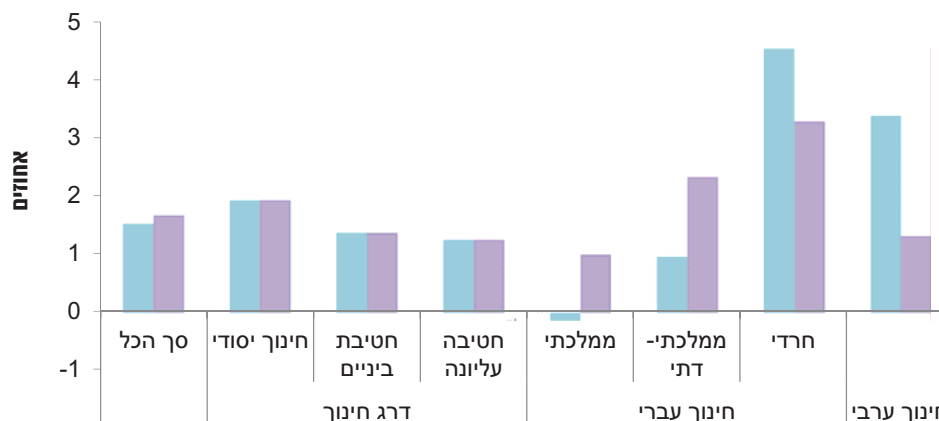

יחד עם זאת, בקצב הגידול השנתי של המגזרים השונים חלו שינויים בולטים במהלך התקופה. בחינוך הערבי קצב הגידול השנתי ירד מ-3.38% בממוצע לשנה, במהלך השנים 2001-2012 ל-1.32% בממוצע, בשנים 2013-2019 (ירידה של 61%). בחינוך החרדי קצב הגידול השנתי ירד מ-4.53% בממוצע לשנה, ל-3.29% בתקופת התחזית (ירידה של 27%).

לעומת זאת, בחינוך העברי בפיקוח הממלכתי, קצב השינוי השנתי עלה מ-0.15% בממוצע לשנה (קצב שלילי), בשנים 2001-2012, לגידול של כ-1% לשנה בתקופת התחזית. בפיקוח הממלכתי-דתי קצב הגידול עלה מ-0.96%, ל-2.33% בממוצע לשנה (גידול של 142%).

גידול שנתי ממוצע של תלמידים, לפי דרג חינוך ופיקוח, 2001-2012 ו-2013-2019

תרשים ב

גידול שנתי ממוצע 2019-2013 (■) גידול שנתי ממוצע 2001-2012 (■)

3. המשך לימודים גבוהים של מסיימי תיכון

38.9% ממסיימי תיכון בשנת תשנ"א (1990/91) החלו ללמוד לימודים גבוהים (אקדמיים) תוך 8 שנים מסיום לימודיהם. עם השנים, אחוז המתחילים ללמוד לימודים גבוהים עלה, ומבין מסיימי התיכון בתשס"ג (2002/03) 45.4% החלו לימודים גבוהים תוך 8 שנים. תוך עשור התמונה השתנתה, כאשר חל גידול חד בשיעור הלומדים במכללות האקדמיות ומגמה הפוכה בשיעור הלומדים באוניברסיטאות: 17.7% בלבד ממסיימי תיכון בשנת תשס"ג החלו ללמוד תוך 8 שנים באוניברסיטאות ו-16.7% החלו ללמוד במכללות האקדמיות. שיעורם של מסיימי התיכון אשר החלו ללמוד לימודים גבוהים באוניברסיטה הפתוחה ירד עם השנים (מ-8.5% ל-7.1%), ושיעורם של מסיימי התיכון אשר החלו ללמוד במכללות לחינוך נותר יציב עם עלייה מתונה.

לוח 4.11 המשך לימודים גבוהים של מסיימי תיכון, בתוך 8 שנים מסיום לימודיהם התיכוניים, שנים נבחרות

תשנ"א 1990/91	תשנ"ג 1992/93	תשנ"ה 1994/95	תשנ"ז 1996/97	תשנ"ט 1998/99	תש"ס 1999/00	תשס"א 2000/01	תשס"ב 2001/02	תשס"ג 2002/03	
מספרים מוחלטים									
64,168	73,621	77,672	82,203	88,758	89,875	93,055	95,612	94,596	סך כולל
אחוזים									
38.9	41.8	44.0	43.3	43.6	42.8	43.1	44.5	45.4	המשיכו לימודים - סך הכל
21.2	21.0	20.8	20.1	19.7	18.6	18.3	18.2	17.7	אוניברסיטאות
8.5	8.4	8.5	7.9	7.5	7.1	6.9	7.2	7.1	האוניברסיטה הפתוחה
6.0	8.5	10.6	11.5	12.3	13.1	14.1	15.6	16.7	מכללות אקדמיות
3.2	3.9	4.2	3.8	4.1	3.9	3.8	3.8	3.9	מכללות לחינוך
61.1	58.2	56.0	56.7	56.4	57.2	56.9	55.1	54.6	לא המשיכו לימודים - סך הכל

כאמור, מתוך מסיימי תיכון בתשס"ג, 45.4% החלו לימודים גבוהים תוך 8 שנים; 38.8% מהגברים לעומת 51.5% מהנשים. בחינוך העברי, 48.2% מסך מסיימי התיכון בשנת תשס"ג החלו לימודים גבוהים תוך 8 שנים; 41.7% מהגברים ו-54.5% מהנשים. לעומת זאת, בחינוך הערבי, 28.9% ממסיימי התיכון בשנת תשס"ג החלו לימודים גבוהים תוך 8 שנים; 21.2% מהגברים ו-35.4% מהנשים.

4. נשירה מבתי ספר שבפיקוח משרד החינוך

רמת הנשירה מהווה מדד להצלחתם או לאי-הצלחתם של התלמידים בלימודים ולהצלחתה של מערכת החינוך "להחזיק" בתלמידה.

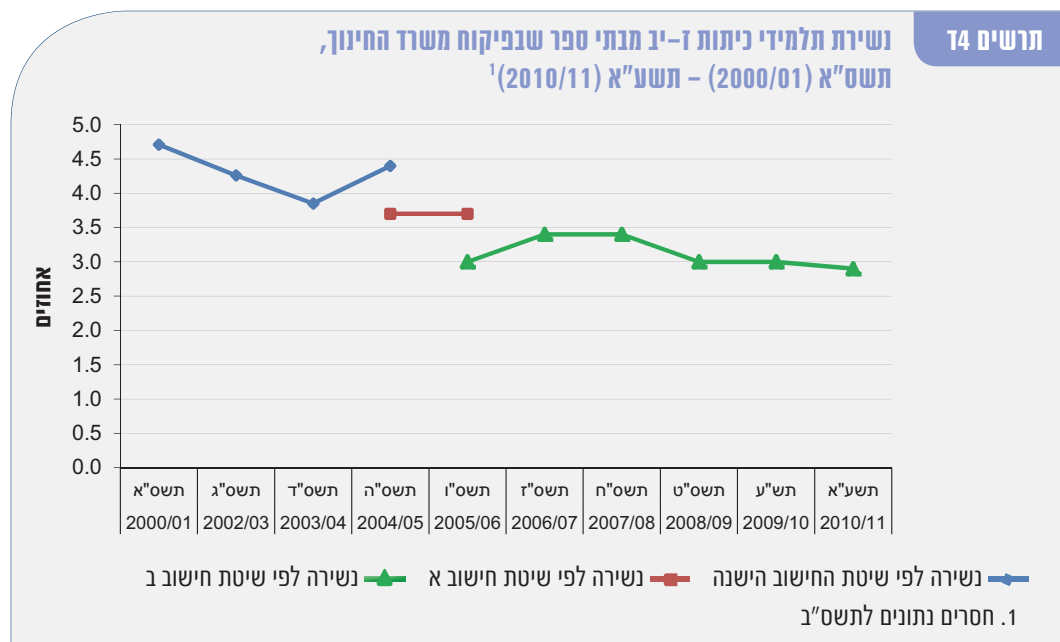
אפיון הנושרים מאפשר איתור אוכלוסיות הנמצאות בסכנת נשירה וחזקן על ידי מערכת החינוך. מידת הנשירה בכל יישוב מהווה את אחד המדדים לרמת החינוך באותו יישוב.

אפיון דפוסי הנשירה בפרק זה מציג תמונה מעניינת של מסלולים אלטרנטיביים למסלול המקובל של בני הנוער: לימודים בתיכון, בגרות, שירות צבאי, חינוך גבוה. **חלק מבני הנוער הנושרים עוברים ללמוד בישיבה, חלקם עוברים ללמוד במוסדות שבפיקוח משרד התמ"ת וחלקם יוצאים לעבוד. הנשירה ממסגרות לימוד של משרד החינוך יכולה לנוע מאי-הצלחתו של התלמיד בלימודיו או מבחירתו במסלול אחר.**

בסעיף זה נבחן הקשר שבין מאפייני התלמיד ומאפייני בית הספר שבו הוא לומד, לבין סיכוייו לנשור בדרגות כיתה שונות. כמו כן, נבחן הקשר שבין מאפיינים אלו לבין מעבר הנושרים למסגרות לימוד שאינן בפיקוח משרד החינוך.

נתוני הנשירה מוצגים בראייה היסטורית לאורך השנים, בכמה נקודות זמן. במשך השנים בוצעו שינויים בשיטת חישוב הנשירה, עובדה שיצרה שברים בסדרה.

נתוני נשירת תלמידים בין השנים תשס"א-תשס"ה (2000/01-2004/05) מתייחסים רק לתלמידי כיתות ז-יב. חישוב נשירת התלמידים בכיתות הנמוכות יותר, מכיתה א ועד כיתה יב, החל רק בשנת הלימודים תשס"ו (2005/06).

תרשים 14 מציג את תמונת הנשירה בקרב תלמידי כיתות ז-יב מבתי הספר שבפיקוח משרד החינוך, לאורך עשור. בסדרה יש שתי נקודות שבירה: שבר ראשון בתשס"ה (שיטת חישוב א), בוצע שינוי שהוביל לחישוב מדויק יותר של מספר הנושרים ביחס לשנת לימודים מסוימת, ופתר את הבעיה של "ספירת יתר". ספירת היתר "הקטינה" את אחוז הנושרים בכ-0.7 נקודות האחוז בתשס"ה (3.7% לעומת 4.4%). שבר שני בסדרה (שיטת חישוב ב) נראה בתשס"ו כאשר בוצע שינוי נוסף בחישוב התלמידים הנושרים: תלמידים השוהים בחו"ל ותלמידים נושרים שחזרו ללימודים לא חושבו כנושרים. כתוצאה מכך, שיעור הנשירה של תלמידים בכיתות ז-יב ירד בכ-0.4 נקודות האחוז בתשס"ו (3.3% לעומת 3.7%).

יש מגמת ירידה באחוז התלמידים הנושרים. בין השנים תשס"א לתשס"ה (שיטת החישוב הראשונה) נרשמה ירידה של כ-0.3 נקודות האחוז. ירידה קטנה באחוז התלמידים הנושרים נראית גם בין השנים תשס"ו לתשע"א, מ-3.0% ל-2.9%.

נשירת תלמידים מבתי ספר שבפיקוח משרד החינוך, לפי מגזר, דרגת כיתה ותכונות נבחרות, תשס"א (2000/01), תשע"א (2010/11)

תשע"א ובמעבר לתשע"ב																תשס"א ובמעבר לתשס"ב															
נשירה					נשירה בכיתות ז-יב	תלמידים בכיתות ז-יב	נשירה					נשירה בכיתות ז-יב	תלמידים בכיתות ז-יב	נשירה בכיתות א-יב	תלמידים בכיתות א-יב	מספרים מוחלטים	מספרים מוחלטים														
יב	יא	י	ז-ט	יב			יא	י	ז-ט	א-ו																					
אחוזים						מספרים מוחלטים	אחוזים						מספרים מוחלטים	אחוזים		מספרים מוחלטים															
סך כולל																															
1.6	6.6	6.3	4.5	4.7	628,091	1.6	5.8	3.3	2.3	0.4	2.9	688,604	1.6	1,477,209			סך הכל תלמידים														
																	מין														
2.0	8.4	8.2	5.8	6.0	317,965	2.4	9.2	4.7	3.1	0.5	4.2	347,233	2.2	750,207			בנים														
1.2	4.8	4.3	3.2	3.3	310,126	0.8	2.4	1.8	1.4	0.3	1.5	341,371	0.9	727,002			בנות														
חינוך עברי																															
1.5	6.5	5.4	4.1	4.3	521,134	1.5	6.2	2.8	1.7	0.5	2.6	532,596	1.5	1,126,909			סך הכל														
1.1	5.3	5.1	3.7	3.8	361,696	1.1	3.3	2.6	1.5	0.4	1.9	332,022	1.2	662,492			ממלכתי														
0.8	5.6	6.2	4.1	4.2	91,031	0.9	3.6	2.6	1.3	0.3	1.8	94,336	1.0	208,088			ממלכתי- דתי														
4.6	13.7	6.4	6.0	7.2	68,407	4.0	17.0	3.6	2.4	0.8	5.3	106,238	2.6	256,329			חרדי														
ארץ לידה																															
1.2	5.2	4.2	3.3	3.5	418,225	1.5	5.7	2.4	1.5	0.4	2.3	477,204	1.3	1,038,414			ילידי ישראל														
2.6	11.4	10.1	7.2	7.8	102,909	2.0	9.9	5.9	4.2	2.6	5.2	55,392	4.2	88,495			ילידי חו"ל														
חינוך ערבי																															
2.1	7.4	10.7	6.3	6.6	106,957	1.7	4.4	4.9	4.1	0.2	4.0	156,008	1.9	350,300			סך הכל														
2.0	7.6	10.2	6.2	6.5	75,837	1.2	3.7	4.6	3.6	0.2	3.5	107,647	1.7	234,441			ערבי														
0.7	5.4	10.2	4.1	4.9	13,113	2.0	3.5	5.4	3.4	0.1	3.5	15,744	1.7	33,762			דרוזי וצ'רקסי														
3.6	8.3	12.9	8.6	8.6	18,007	3.2	7.3	5.7	6.0	0.4	5.8	32,617	2.5	82,097			בדווי														

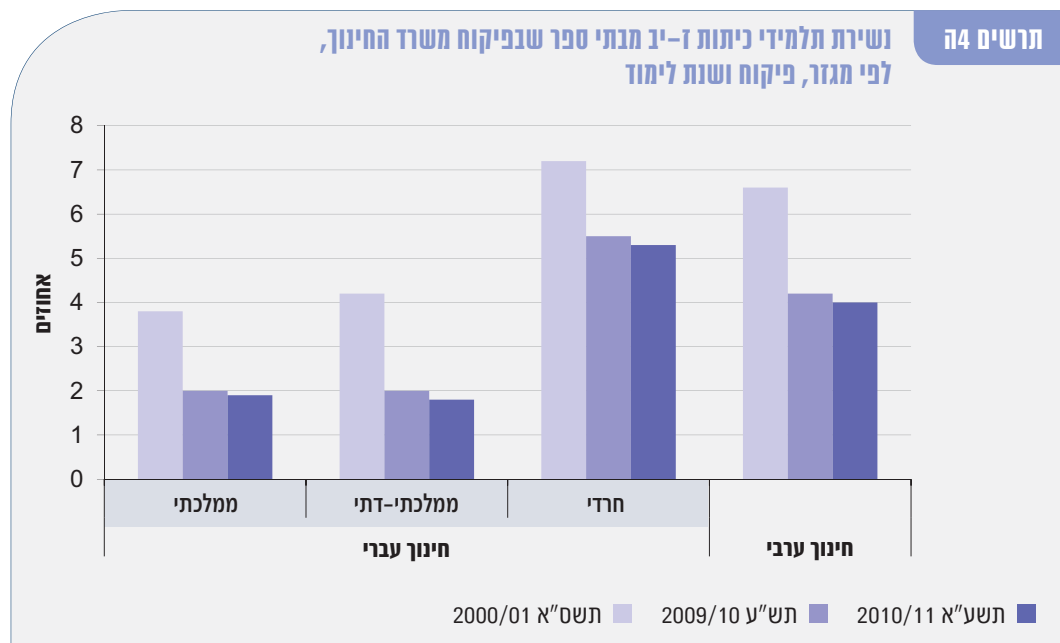
שיעורי נשירה גבוהים יותר בקרב בנים מאשר בקרב בנות: מגמה זו נשמרת לאורך השנים. בחטיבת הביניים שיעור הבנים הנושרים גבוה יותר מפי שניים משיעור הבנות. בחטיבה העליונה לאורך השנים, הפער גדל. בתשע"א שיעור הנשירה בקרב הבנים בחטיבה העליונה, גבוה כמעט פי 3 מהשיעור בקרב הבנות.

שיעורי נשירה גבוהים בבתי הספר שבפיקוח החרדי: שיעור הנשירה בפיקוח החרדי בכיתות ז-יב עומד על יותר מ-5%, אך מזנק באופן חד בכיתה יא ליותר מ-10%. בתשע"א נרשם שיעור נשירה של 17% בקרב תלמידי כיתה יא בחינוך החרדי. נתון זה קשור למעבר בני נוער הלומדים בפיקוח החרדי לשיבות.

ילידי חו"ל נושרים יותר מילידי ישראל בכל דרגות הכיתה ואחוז הנשירה שלהם עומד בתשע"א על 4.2% בכיתות א-יב, ו-5.2% בכיתות ז-יב. למרות זאת, בשנים האחרונות חלה ירידה בשיעורי הנשירה של ילידי חו"ל בכיתות ז-יב, מ-7.8% בתשס"א ל-5.2% בתשע"א.

בחינוך הערבי, אחוז הנשירה בקרב תלמידי כיתות ז-יב ירד מ-6.6% בתשס"א ל-4.0% בתשע"א.

לאורך השנים בולט אחוז הנשירה הגבוה של תלמידי המגזר הבדווי.

במהלך העשור, מאז תשס"א ועד תשע"א, נרשמה ירידה משמעותית באחוזי הנשירה, הן בחינוך העברי והן בחינוך הערבי. ירידה זו מוסברת בחלקה על ידי שינויים בשיטת החישוב של שיעור הנשירה.

בלוח 4.13 מוצגים נתונים על מעבר תלמידים נושרים למסגרות לימוד במסגרות שפיקוח משרד התמ"ת ועל נושרים שעברו ללימוד בשיבות. ניפוי הנושרים העוברים ללימוד במסגרת אחרת נותן את שיעור הנושרים "האמיתי" – אותם נושרים שלא עברו ללימוד במסגרת אחרת.

חישוב אחוז התלמידים שנשרו ועברו ללימוד במסגרות לימוד חלופיות קיים החל מתשס"ו.

לוח 4.13

תלמידי כיתות ז-יב שנשורו מבתי ספר שפיקוח משרד החינוך ועברו ללמוד במסגרת לימוד פורמלית¹ אחרת, לפי תכונות ובחרות, תשס"ו (2005/06), תשע"א (2010/11)

נשורו בתשס"ו ובמעבר לתשס"ז						נשורו בתשע"א ובמעבר לתשע"ב						
נושאים שלא נמצאים במסגרת חינוך פורמלית אחרת (נשירה "אמיתית")	נושאים הנמצאים במסגרת חינוך פורמלית אחרת			נושאים מבתי ספר שפיקוח משרד החינוך, מבין התלמידים	החלו ללמוד בתשס"ו	נושאים שלא נמצאים במסגרת חינוך פורמלית אחרת (נשירה "אמיתית")	נושאים הנמצאים במסגרת חינוך פורמלית אחרת			נושאים מבתי ספר שפיקוח משרד החינוך, מבין התלמידים	החלו ללמוד בתשע"א	
	עברו לימוד של התמ"ת	עברו לימוד של התמ"ת	עברו לימוד של התמ"ת				עברו לימוד של התמ"ת	עברו לימוד של התמ"ת	עברו לימוד של התמ"ת			
אחוזים					מספרים מוחלטים	אחוזים					מספרים מוחלטים	
25	10.4	8.3	18.7	3.0	654,491	1.9	13.9	19.4	33.3	2.9	688,604	סך הכל
												מין
3.4	14.2	9.0	23.2	4.4	331,903	2.5	18.7	21.7	40.3	4.2	347,233	בנים
1.6	0.3	6.1	6.4	1.7	322,588	1.3	0.3	13.0	13.3	1.5	341,371	בנות
חינוך עברי												
2.1	14.8	7.8	22.6	2.7	520,189	1.7	20.1	15.8	35.9	2.6	532,596	סך הכל
1.9	0.5	12.1	12.6	2.1	340,237	1.4	0.4	27.0	27.4	1.9	332,022	פיקוח ממלכתי
1.9	5.0	8.4	13.4	2.2	91,891	1.4	2.1	19.0	21.1	1.8	94,336	פיקוח ממלכתי-דתי
3.1	41.3	0.9	42.2	5.3	88,061	2.6	48.1	2.0	50.2	5.3	106,238	פיקוח חרדי
ארץ לידה												
1.7	19.2	7.1	26.3	2.3	432,935	1.3	24.2	16.8	41.0	2.3	477,204	לידי ישראל
3.8	3.4	9.6	13.0	4.4	87,254	4.3	4.5	12.0	16.5	5.2	55,392	לידי חו"ל
חינוך ערבי												
4.0		9.3	9.3	4.4	134,302	2.9	0.0	27.5	27.5	4.0	156,008	סך הכל
3.8		9.6	9.6	4.2	94,616	2.5	0.1	27.6	27.6	3.5	107,647	ערבי
2.5		13.4	13.4	2.9	14,549	1.7	0.0	51.1	51.1	3.5	15,744	דרוזי
5.6		7.4	7.4	6.1	25,137	4.6	0.0	20.3	20.3	5.8	32,617	צירקסי

1 מסגרת לימוד פורמלית – מסגרות לימוד שעליהן יש רישום בלמ"ס. חשוב לציין כי ייתכן שקיימות מסגרות לימוד אלטרנטיבות, שללמ"ס אין רישום על הלומדים בהן.

בתשע"א (2010/11) ובמעבר לתשע"ב (2011/12) אחוזי הנשירה ממערכת החינוך מצטמצמים בשליש כאשר מקדזים מהם את התלמידים שעברו ללמוד במסגרות לימוד פורמליות אחרות (מ-2.9% ל-1.9%).

לאורך השנים, אחוז התלמידים הנושרים שעוברים ללמוד במוסדות שבפיקוח משרד התמ"ת עלה באופן משמעותי: בתשס"ו, 8.3% מהתלמידים הנושרים עברו ללמוד במוסדות של התמ"ת, לעומת 19.4% בתשע"א. גם במעבר ללימודים בישיבות קיים גידול: בתשס"ו, 10.4% מהתלמידים הנושרים עברו ללמוד בישיבות, לעומת 13.9% בתשע"א (20.1% מהתלמידים שנשרו בתשע"א עברו ללמוד בישיבות).

המעבר למוסדות לימוד אחרים מצמצם את הנשירה ממערכת החינוך הן בחינוך העברי (מ-2.6% ל-1.7% בתשע"א, ומ-2.7% ל-2.1% בתשס"ו), והן בחינוך הערבי (מ-4.0% ל-2.9% בתשע"א, ומ-4.4% ל-4.0% בתשס"ו).

בחינוך הערבי בולטת לאורך השנים העלייה הניכרת במעבר ללימודים במוסדות התמ"ת, בעיקר במגזר הדרוזי ובמגזר הצירקסי; 51.1% מהתלמידים הנושרים במגזר הדרוזי ובמגזר הצירקסי עברו למוסדות של התמ"ת בתשע"א (2010/11) לעומת 13.4% בתשס"ו (2005/06). גם בשאר המגזרים בחינוך הערבי חלה עלייה ניכרת באחוז התלמידים הנושרים שעברו ללמוד במוסדות שבפיקוח משרד התמ"ת.

5. השכלה גבוהה

א. סטודנטים

מערכת ההשכלה הגבוהה בישראל עברה שינויים דרמטיים במהלך 64 שנות קיומה של המדינה. בשנת הלימודים האקדמית תשי"ב (1951/52), 4 שנים לאחר קום המדינה, למדו 3,394 סטודנטים בשני מוסדות להשכלה גבוהה בישראל – האוניברסיטה העברית בירושלים והטכניון בחיפה.

בשנת הלימודים האקדמית תשע"ב (2011/12) למדו 258.7 אלף סטודנטים ב-70 מוסדות להשכלה גבוהה בישראל, הכוללים 7 אוניברסיטאות (כאשר האחרונה בהם, אוניברסיטת בן גוריון, פתחה שיעוריה בשנת תשכ"ט-1969), 36 מכללות אקדמיות ו-26 מכללות לחינוך.

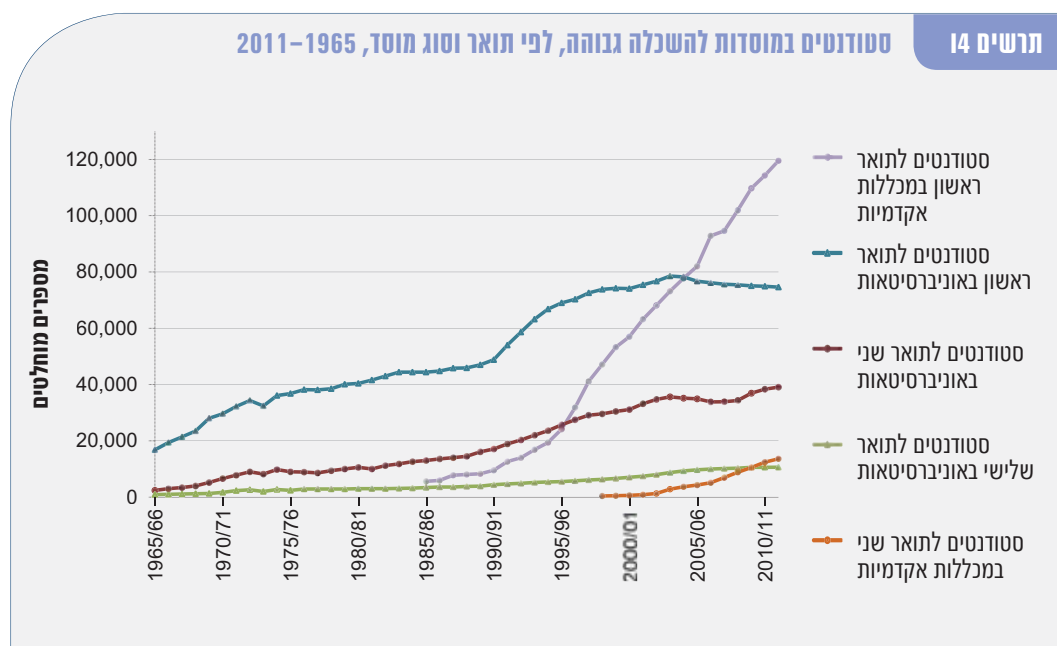
בתשע"ב (2011/12), 125 אלף סטודנטים למדו באוניברסיטאות, 101.8 אלף סטודנטים למדו במכללות האקדמיות ו-31 אלף סטודנטים למדו במכללות האקדמיות לחינוך. 194 אלף סטודנטים למדו לקראת תואר ראשון, 52.6 אלף למדו לקראת תואר שני ו-10.6 אלף סטודנטים למדו לתואר שלישי.¹⁰

מבין הסטודנטים שלמדו לתואר ראשון, 38% למדו באוניברסיטאות, 47% למדו במכללות אקדמיות (מהם 19% במכללות לא מתוקצבות) ו-14% למדו במכללות אקדמיות לחינוך.

45 אלף סטודנטים למדו במסלול האקדמי של האוניברסיטה הפתוחה, מהם 41.4 אלף למדו לתואר ראשון, והיתר למדו לתואר שני.

סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, לפי תואר וסוג מוסד, 1965–2011

תרשים 14

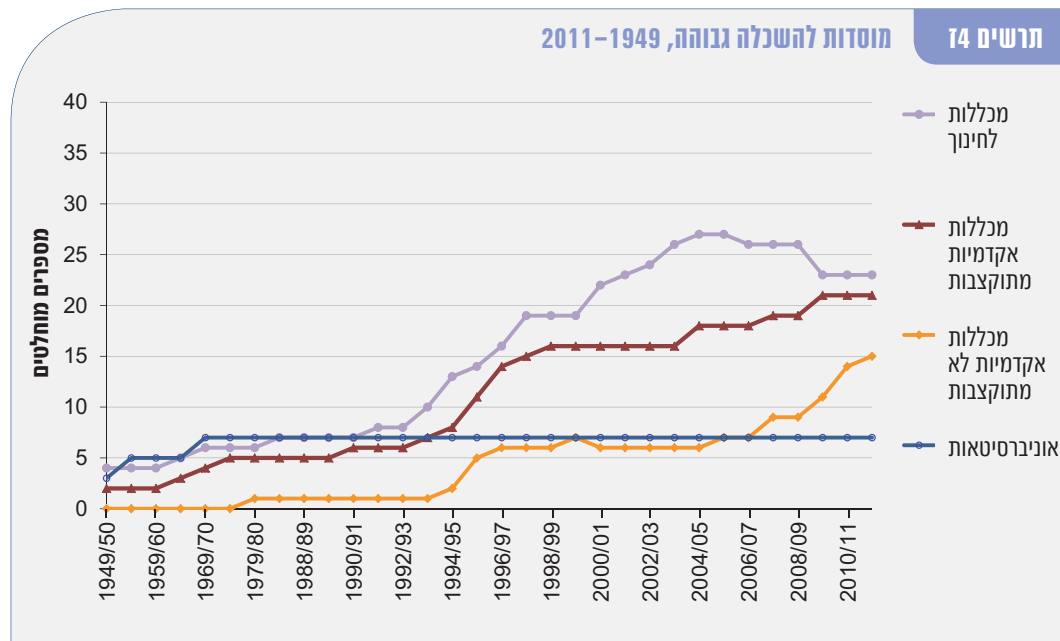

הרחבת הנגישות להשכלה גבוהה החלה בהקמת האוניברסיטה הפתוחה בשנת תשל"ד (1974) ובראשית שנות השמונים כאשר נפתחו המכללות האקדמיות הראשונות. מתחילת שנות התשעים חלה עלייה משמעותית בפתיחת מכללות אקדמיות כמענה להגברת הביקוש להשכלה גבוהה. כתוצאה מכך חלה עלייה בשיעורי הלמידה במוסדות אקדמיים, אשר נבעה מהשינויים הבאים:

1. גידול מהיר של האוכלוסייה בגילי הלימוד, בעיקר בעקבות העלייה מחבר העמים.
2. גידול במספר הזכאים לתעודות בגרות בעקבות מדיניות מכוונת של משרד החינוך להגברת הזכאויות.
3. הרחבת המקצועות הנלמדים (כגון: הנדסה, אופטומטריה, ביטוח ועוד) הביאה לדרישה ללימודים ברמה אקדמית במקום ההכשרה העל-תיכונית שהייתה מקובלת בעבר.
4. הרחבת הפריסה הגאוגרפית של המוסדות האקדמיים לפריפריה.

10 בנוסף, 1,487 סטודנטים למדו לקראת תעודה אקדמית.

התנופה האדירה של המכללות החלה בתשנ"ה (1995), עם העברת תיקון לחוק המועצה להשכלה גבוהה שאפשר פתיחת מכללות אקדמיות המעניקות תואר ראשון, ובהמשך גם תארים מתקדמים. 21 מהמכללות האקדמיות הן מכללות ציבוריות המתוקצבות על ידי המדינה ו-15 הן מכללות פרטיות אשר אינן מתוקצבות על ידי המדינה.

מין

בשנת הלימודים תש"ס (1979/80) נשים היו מיעוט בקרב הסטודנטים באוניברסיטאות בכל התארים. עשור אחר כך, בתש"ן (1989/90) נשים היו מחצית מכלל הסטודנטים לתואר ראשון, כאשר בתש"ס (1999/2000) אחוז הנשים הלומדות לתואר ראשון הגיע לשיא של כ-57%. בתשע"ב (2011/12) הנשים היו 54.5% מכלל הסטודנטים. בתואר שני באוניברסיטאות שיעור הנשים הולך וגדל, ובתשע"ב הן היו כ-58% מכלל הסטודנטים לתואר שני. בתואר שלישי, החל מתש"ס (1999/2000), נשים מהוות רוב בקרב הסטודנטים (52%).

בקרב סטודנטים לתואר ראשון במכללות האקדמיות נשים היו מיעוט ורק בתשע"ב (2011/12) שיעורן היה מחצית מכלל הסטודנטים לתואר ראשון. במכללות לחינוך שיעורן של הנשים תמיד היה גבוה מאוד, אך עם השנים הוא ירד מעט. בשנת תשע"ב (2011/12) שיעור הנשים היה 80% מכלל הסטודנטים לתואר ראשון ושני.

תחום לימוד

בשנת הלימודים תש"ל (1969/70) התחום הנלמד ביותר בתואר ראשון באוניברסיטאות היה מדעי הרוח, (35% מהסטודנטים). לעומת זאת, בתשע"א (2010/11) רק 18.5% מהסטודנטים באוניברסיטאות למדו מדעי הרוח. בשנה זו, התחום הנלמד ביותר היה מדעי החברה (28% מהסטודנטים לתואר ראשון).

יתר התחומים שנלמדו לתואר ראשון באוניברסיטאות בתש"ל (1969/70) היו מדעי החברה (28%), הנדסה ואדריכלות (14.3%), מדעי הטבע ומתמטיקה (12%), משפטים (6%) ורפואה ומקצועות עזר רפואיים (3.7% בלבד). בשנת תשע"א התמונה השתנתה, כאשר במקביל לירידה בביקוש למדעי הרוח חלה עלייה בביקוש ליתר התחומים: הנדסה ואדריכלות למדו 20% מהסטודנטים לתואר ראשון, מדעי הטבע ומתמטיקה למדו כ-15% ורפואה ומקצועות עזר רפואיים למדו 10%. אחוז הסטודנטים למשפטים ירד במהלך השנים והגיע ל-4% בתשע"א. תחום חדש שהתפתח עם השנים הוא עסקים ומדעי הניהול, אך אחוז הלומדים תחום זה באוניברסיטאות נמוך יחסית, 3.4% בתשע"א.

במכללות האקדמיות התמונה שונה מאוד. בתש"ן (1989/90), יותר ממחצית מהלומדים לתואר ראשון (51.2%) למדו עסקים ומדעי הניהול, 28% נוספים למדו מדעי הרוח ו-21% למדו הנדסה ואדריכלות. עם השנים נפתחו מכללות רבות ותחומי הלימוד גוונו. בתשע"א (2010/11) התחום הנלמד ביותר היה מדעי החברה (23.8%) ואחריו עסקים

ומדעי הניהול (22.6%). בתחום מדעי הרוח למדו רק 9% מסך הסטודנטים. הנדסה ואדריכלות למדו 20% מסך הלומדים לתואר ראשון במכללות האקדמיות בתשע"א ונתון זה נמצא גם בתשע"ב (2011/12). תחום נוסף אשר התפתח במהירות במכללות האקדמיות היה משפטים – 15% מהסטודנטים בתשע"ב (בעיקר במכללות הפרטיות).

בתואר שני, התחום הנלמד ביותר באוניברסיטאות, הן בעבר והן בהווה הוא מדעי הרוח – 23% מהסטודנטים בתש"ם (1979/80) ו-24% בתשע"א (2010/11). כמו כן, מדעי החברה ועסקים ומדעי הניהול שמרו על מקומם בשתי התקופות. לעומת זאת, בתחום הנדסה ואדריכלות חלה ירידה משמעותית משנת תש"ם, שבה למדו כ-15% מכלל הלומדים לתואר שני, ל-7.4% בתשע"א. גם במדעי הטבע ומתמטיקה וברפואה ומקצועות עזר רפואיים חלה ירידה בין שתי התקופות; במדעי הטבע ומתמטיקה חלה ירידה מ-13.8% בתש"ם ל-10.7% בתשע"א, וברפואה ומקצועות עזר רפואיים חלה ירידה מ-10.7% בתש"ם ל-6.4% בתשע"א. במשפטים חלה עלייה חדה באחוז הלומדים לתואר שני מ-1.5% בתש"ם ל-6.4% בתשע"א.

במכללות האקדמיות שנת תש"ן (1989/90) הייתה השנה הראשונה שבה ניתן היה ללמוד לתואר שני בעקבות תיקון נוסף לחוק ההשכלה הגבוהה, ובשנים הראשונות הייתה אפשרות ללמוד לתואר שני במכללות הפרטיות בלבד. בתש"ן היו 544 סטודנטים לתואר שני במכללות האקדמיות, וכולם למדו בתחום עסקים ומדעי הניהול. בתשנ"ב התמונה החלה להשתנות: מספר הסטודנטים לתואר שני שילש את עצמו, וכ-4.5% מכלל הסטודנטים למדו בתחום מדעי הרוח. בתשע"א למדו 9,318 סטודנטים לתואר שני במכללות האקדמיות, כאשר כ-50% למדו עסקים ומדעי הניהול, כ-20% למדו מדעי הרוח וכ-18% למדו מדעי החברה. יתר הסטודנטים למדו הנדסה ואדריכלות (4.3%), מדעי הטבע ומתמטיקה (3.7%) ומשפטים (2.4%).

בתואר שלישי, אשר נלמד באוניברסיטאות בלבד, התמונה משתנה. בשנת תש"ם (1979/80) כמעט מחצית מהסטודנטים לתואר שלישי למדו מדעי הטבע ומתמטיקה ועוד 26% למדו מדעי הרוח. בתשע"א (2010/11) כ-38% למדו מדעי הטבע ומתמטיקה ו-26% למדו מדעי הרוח. במדעי החברה אחוז הלומדים עלה מ-9% בתש"ם ל-14% בתשע"א, וברפואה ומקצועות עזר רפואיים חלה עלייה מ-1.3% בשנת תשמ"ג לכ-7% בשנת תשע"א, בהתאמה. גם בתחומים משפטים ועסקים ומדעי הניהול חלה עלייה במשך השנים, אם כי מתונה יותר.

ב. מקבלי תארים במוסדות להשכלה גבוהה

בשנת הלימודים תשע"א (2010/11), העניקו המוסדות להשכלה גבוהה בישראל תארים אקדמיים ל-64 אלף סטודנטים, מהם 44.8 אלף קיבלו תואר ראשון, 17.6 אלף קיבלו תואר שני, ו-1.5 אלף – תואר שלישי.¹¹

42% ממקבלי תואר ראשון למדו באוניברסיטאות ו-51% למדו במכללות האקדמיות ובמכללות האקדמיות לחינוך. השאר למדו באוניברסיטה הפתוחה.

במהלך העשורים האחרונים נתונים הדמוגרפיים של מקבלי התארים השתנו מאוד.

מין

בשנת תש"ן (1989/90) שיעור הנשים מכלל מקבלי תואר ראשון היה 51.7% באוניברסיטאות ו-45.6% באוניברסיטה הפתוחה. עם השנים חלקן של הנשים עלה ובתשע"א הן היו 57% ממקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות ו-60% ממקבלי תואר ראשון באוניברסיטה הפתוחה. גם במכללות האקדמיות שיעור הנשים עלה מאוד עם השנים, כאשר בתשנ"ה (1994/95) שיעורן היה 35% בלבד, ובתשע"א הן היו יותר ממחצית ממקבלי תואר ראשון (52.5%).

לעומת זאת, שיעור הנשים במכללות לחינוך ירד. בשנת תש"ן הן היו 83.8% ממקבלי תואר ראשון, בתש"ס (1999/2000) שיעורן הגיע לשיא של 88.5% ומאז שיעורן ירד ובתשע"א (2010/11) הן היו 81.5% מסך מקבלי תואר ראשון במכללות לחינוך.

גיל

הגיל החציוני של מקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות נשאר יציב במהלך העשורים האחרונים. בתש"ן (1989/90) הגיל החציוני היה 26.6, בשנת תש"ס הוא ירד ל-26.1 שנים אך מאז עולה הגיל החציוני. בתשע"א הגיל החציוני של מקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות עמד על 26.8 שנים, והוא הנמוך ביותר מבין מסגרות ההשכלה הגבוהה. במכללות האקדמיות הגיל החציוני של מקבלי תואר ראשון עלה, כאשר בתשנ"ה הוא היה 26.8 ובתשע"א – 27.6. באוניברסיטה הפתוחה הגיל החציוני ירד, כאשר בתש"ן הוא היה 40.9 ומאז ועד תשע"א הוא ירד בתשע שנים.

קבוצת אוכלוסייה

בקרב מקבלי תואר ראשון, אחוז הערבים עלה באופן משמעותי במהלך העשורים האחרונים. בתשנ"ה (1994/95) 4.8% בלבד ממקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות היו ערבים. במכללות האקדמיות ובאוניברסיטה הפתוחה הערבים היוו 1.5% ממקבלי תואר ראשון ובמכללות לחינוך אחוז הערבים היה 3.8% בלבד. מתשנ"ה, אחוז הערבים עלה בהתמדה, ובשנת תשע"א (2010/11) 9.6% מבין מקבלי תואר ראשון באוניברסיטאות היו ערבים ו-87.3% היו יהודים. במכללות האקדמיות 4.2% מבין מקבלי תואר ראשון היו ערבים ו-93.1% היו יהודים. אחוז דומה של ערבים היה גם באוניברסיטה הפתוחה, ואילו במכללות לחינוך אחוז הערבים עלה במידה ניכרת והגיע ל-30% ממקבלי תואר ראשון.

מקבלי תואר ראשון במוסדות להשכלה גבוהה, לפי סוג מוסד, מין, גיל וקבוצת אוכלוסייה, שנים נבחרות

לוח 4.14

אחוזים, אלא אם כן צוין אחרת

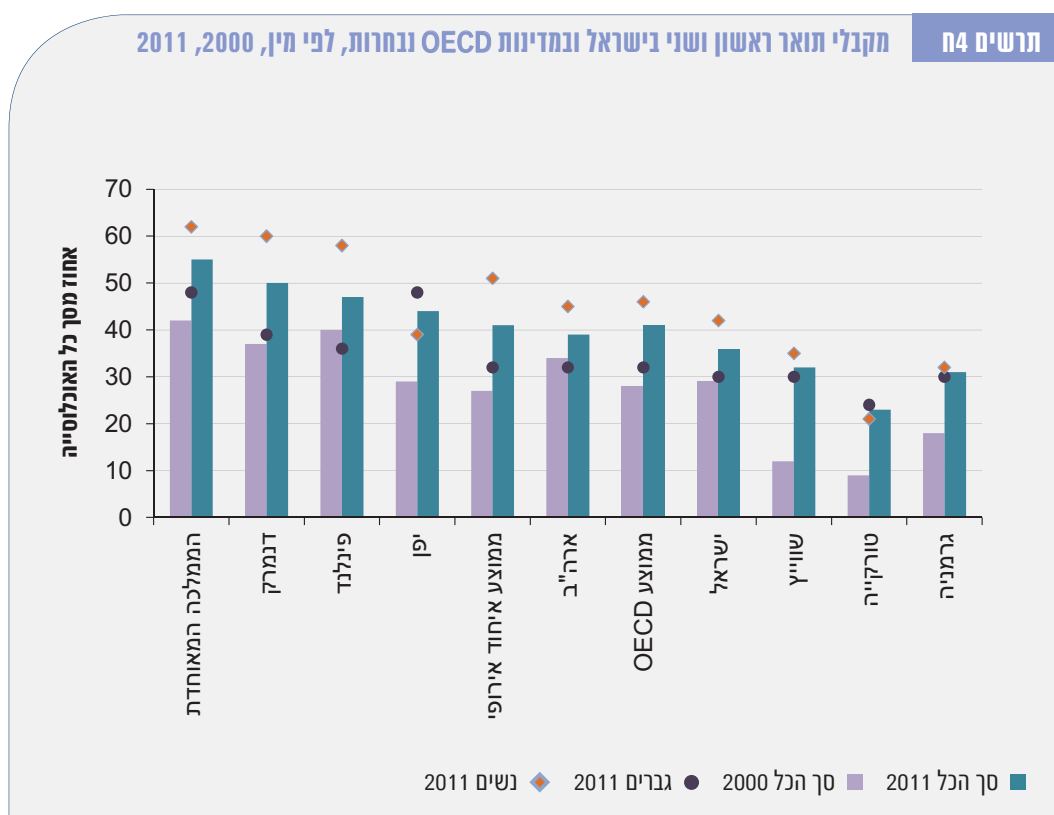
תשע"א 2010/11	תשס"ה 2004/05	תשנ"ה 1994/95	תשמ"ז 1986/87	
44,846	36,314	17,247	8,845	סך כולל - מספרים מוחלטים
אוניברסיטאות				
18,877	17,827	13,154	8,845	סך הכל - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	100.0	מין - סך הכל
42.8	41.1	44.7	50.0	גברים
57.2	58.9	55.3	50.0	נשים
26.8	26.3	26.2	26.6	גיל חציוני
קבוצת אוכלוסייה				
90.4	92.2	95.2	94.7	יהודים ואחרים
87.3	90.0	94.9	94.7	מזה: יהודים
9.6	7.8	4.8	5.3	ערבים
מכללות אקדמיות				
17,705	10,914	1,299	..	סך הכל - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	..	מין - סך הכל
47.5	51.5	61.5	..	גברים
52.5	48.5	38.5	..	נשים
27.6	27.3	26.8	..	גיל חציוני
קבוצת אוכלוסייה				
95.8	95.6	98.5	..	יהודים ואחרים
93.1	94.1	98.2	..	מזה: יהודים
4.2	4.4	1.5	..	ערבים
האוניברסיטה הפתוחה				
3,081	1,858	650	..	סך הכל - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	..	מין - סך הכל
40.1	39.6	44.8	..	גברים
59.9	60.4	55.0	..	נשים
31.9	30.8	39.0	..	גיל חציוני
קבוצת אוכלוסייה				
95.9	96.9	98.4	..	יהודים ואחרים
93.9	96.7	98.4	..	מזה: יהודים
4.1	3.1	1.6	..	ערבים
מכללות לחינוך				
5,183	5,715	2,144	..	סך הכל - מספרים מוחלטים
100.0	100.0	100.0	..	מין - סך הכל
18.5	16.2	16.0	..	גברים
81.5	83.8	84.0	..	נשים
28.7	28.3	29.2	..	גיל חציוני
קבוצת אוכלוסייה				
70.3	67.2	96.2	..	יהודים ואחרים
69.6	66.9	96.2	..	מזה: יהודים
29.7	32.8	3.8	..	ערבים

ג. מקבלי תארים ממוסדות להשכלה גבוהה - השוואה בין-לאומית

בשנת 2002 כ-30% מכלל האוכלוסייה בישראל היו אקדמאים, כאשר 29% מהם קיבלו תואר ראשון ותואר שני. אחוז זה נמוך מממוצע מדינות ה-OECD (31%). בשנת 2011, אחוז מקבלי תואר ראשון ושני מכלל האוכלוסייה בישראל עלה ל-36%, כאשר גם בממוצע מדינות ה-OECD חלה עליה ל-39%. בפולין אחוז מקבלי תואר ראשון ושני היה הגבוה ביותר (58%) ובמקסיקו ובטורקיה אחוז זה היה הנמוך ביותר (21% ו-23% בהתאמה).

יש הבדל בין אחוז הגברים האקדמאים לאחוז הנשים האקדמאיות, כאשר ברוב המדינות אחוז הנשים האקדמאיות גבוה באופן משמעותי. בישראל ההפרש בין נשים לגברים היה 12% בשנת 2011, ובדנמרק ובפינלנד ההפרש היה מעל 20%. לעומת זאת, בטורקיה ובין אחוז הגברים האקדמאים היה גבוה יותר מאחוז הנשים האקדמאיות.

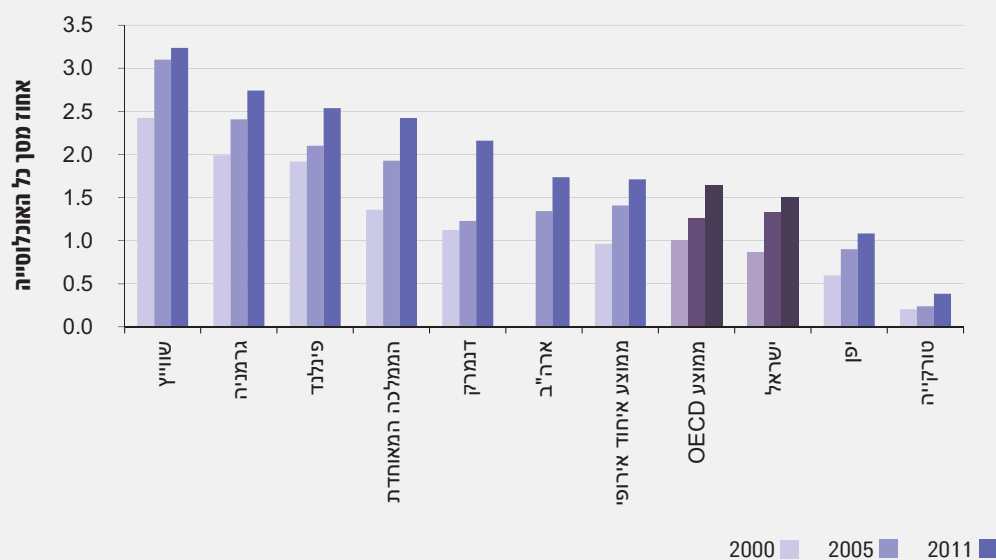
יש לציין כי מקור הפער שבין אחוז הנשים האקדמאיות לאחוז הגברים האקדמאים בישראל נובע מלימודים לקראת תואר ראשון. בלימודים לקראת תואר שני הפער מצטמצם, ואינו משמעותי.

שיעור מקבלי תואר שלישי מכלל האוכלוסייה בישראל נמוך רק ב-0.1% מהממוצע במדינות ה-OECD. בשנת 2000, 0.9% מכלל האוכלוסייה היו בעלי תואר שלישי (כאשר הממוצע במדינות ה-OECD היה 1.0%), ובשנת 2011 שיעור זה עלה ל-1.5% מכלל האוכלוסייה (כאשר הממוצע ב-OECD היה 1.6%). בשווייץ, שיעור בעלי תואר שלישי מקרב האוכלוסייה הוא הגבוה ביותר (3.2% בשנת 2011), עלייה של 0.8% משנת 2000. לעומת זאת, בטורקיה שיעור בעלי תואר שלישי מקרב האוכלוסייה הוא הנמוך ביותר, 0.4% בלבד בשנת 2011. בממלכה המאוחדת ובדנמרק חלה העלייה הגבוהה ביותר בין השנים 2000 ל-2011 - עלייה של כ-1%.

תוצאות תואר שלישי בישראל ובמדינות OECD נבחרות, שנים נבחרות

תרשים ט4

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

בדיאות

פרק

5

א. מבוא

הבריאות מהווה אחד המרכיבים החשובים לאיכות החיים של האדם והוגדרה על ידי ארגון הבריאות העולמי "כמצב של רווחה גופנית, נפשית וחברתית מושלמת ולא רק היעדר מחלה". בשנים האחרונות הגדרה זו שונתה מעט ועתה היא כוללת אף את היכולת לנהל "חיים פוריים מבחינה חברתית וכלכלית".

בריאותה של האוכלוסייה מושפעת ממכלול מרכיבים הקשורים להיבטים ביולוגיים-פיזיים של האוכלוסייה, לתנאים סביבתיים וחברתיים, למאפייני התנהגות, למערכת שירותי הבריאות ולרמת הרפואה.

מדיניות בריאות ורווחה במדינה אמורה לשקף את מעורבותה של המדינה בשיפור בריאות האוכלוסייה ובצמצום פערים בין קבוצות אוכלוסייה שונות. תשומות מערכת הבריאות כוללות מאפיינים פיזיים וביולוגיים שחלקם קבועים ובלתי ניתנים לשינוי, מאפייני התנהגות של האוכלוסייה שעליהם ניתן להשפיע באמצעות חינוך ותכניות התערבות, מאפייני מערכת הבריאות, רמתה והמשאבים העומדים לרשותה. תפוקות מערכת הבריאות נגזרות ממצב בריאותה של האוכלוסייה ונמדדות במדדים שונים של תחלואה ותמותה.

בהתאם לנושא של דוח פני החברה הנוכחי הוכנס לפרק תיאור של מגמות היסטוריות בנתוני בריאות וכן תיבה בנושא תחזיות לעתיד. אין אחידות בשנים הנסקרות בפרק משום שהנתונים לכל נושא ניתנו בהתאם לזמינותם בלמ"ס.

בפרק זה מוצגים שמונה אינדיקטורים עיקריים המשקפים מדדי בריאות מתחום התשומות ובעיקר מתחום התפוקות. במדדים השונים נעשו השוואות בין גברים ונשים ובין קבוצות אוכלוסייה ונבחנו מגמות לאורך זמן. בנוסף, לאורך הפרק בוצעה השוואה של נתוני ישראל עם נתוני מדינות ה-OECD.

המדדים בפרק הם:

1. **תוחלת חיים ותמותת תינוקות כמדדים מסכמים של מצב בריאות האוכלוסייה.**
2. **סיבות מוות עיקריות.**
3. **לידות ופניות לוועדות להפסקת היריון בקרב נערות** – נושא ההריונות של נערות נחשב לבעיה לאומית בחלק מהמדינות המפותחות בשל ההשלכות החברתיות, הכלכליות והבריאותיות שיש להריונות אלו על החברה בכלל ועל הנערות וילדיהן בפרט.
4. **הערכה עצמית של בריאות** – מדד מקובל בסקרים לבחינת מצב בריאותו של הפרט.
5. **בעלי מוגבלות** – אנשים המדווחים על קושי בתפקוד.
6. **משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות** – מיטות אשפוז, תפוסת מיטות, רופאים ואחיות (בעלי הכשרה ומועסקים).
7. **ביטוחי בריאות** – ביטוחים משלימים וביטוחים פרטיים.
8. **הוצאה הלאומית לבריאות** – בדגש על העלייה שחלה בהוצאה פרטית.

הנושאים מחלות כרוניות והתנהגויות בריאות לא נכללו בדוח הנוכחי שכן לא התקבלו נתונים מעודכנים יותר מאלו שנכללו בדוח הקודם.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

תוחלת חיים בלידה: מספר השנים הממוצע אשר אדם צפוי לחיות בהנחה ששיעורי התמותה הקיימים בתקופת ההתייחסות יישארו קבועים לאורך חייו.

תמותת תינוקות: יילוד שנפטר בטרם מלאה לו שנת חיים אחת. שיעור תמותת תינוקות מחושב ל-1,000 לידות חי.

שיעור תמותה מתוקנן לגיל: שיעור תמותה הנותן אומדן לשיעור התמותה באוכלוסייה הנבדקת, אם התפלגות הגילים באוכלוסייה זו הייתה זהה לזו של אוכלוסיית תקן. תקנון לגיל מאפשר השוואה בין אוכלוסיות שונות הנבדלות בהרכב הגילים.

לידת חי: לידת עובר שאחרי היפרדו מהאם (בין אם חבל הטבור נחתך ובין אם לא, בין אם השלייה עדיין קשורה ובין אם לא) מגלה לפחות אחד מסימני החיים הבאים: נשימה, דופק לב, דופק חבל טבור או תנועות ברורות של שרירים רצוניים.

שיעור פריון כללי: מספר לידות חי לאלף נשים בגיל הפריון (15-49). שיעור פריון כללי מחושב על ידי חלוקת סך כל לידות חי שאירעו בשנה מסוימת בסך האוכלוסייה הממוצעת של נשים בגיל 15-49, והכפלתו ב-1,000.

ריבוי טבעי: ההפרש שבין לידות ופטירות בתקופה מוגדרת.

שיעור פריון סגולי לפי גיל: מספר לידות חי לאימהות בקבוצת גיל מסוימת לאלף נשים באותה קבוצת גיל. שיעור פריון סגולי מחושב על ידי חלוקת סך כל לידות חי שאירעו בשנה מסוימת לאימהות בגיל מסוים, בסך האוכלוסייה הממוצעת של נשים באותו גיל עבור אותה שנה, והכפלתו ב-1,000.

שיעור פריון כולל: מספר הילדים הממוצע הצפוי לאישה בימי חייה. השיעור מבוסס על ההנחה שכל הנשים בגיל 15-49 בדור מסוים תלדנה לפי שיעורי הפריון הסגוליים של הנשים באוכלוסייה בשנת ההתייחסות, וכי כולן תשרודנה במשך כל שנות הפריון שלהן.

רמת תחלופה: מספר ממוצע של ילדים שאישה צריכה ללדת בכדי לשמור על יציבות גודל האוכלוסייה באזור גאוגרפי מסוים לאורך זמן. רמת התחלופה במדינות המפותחות היא 2.1 ילדים לאישה. רמה זו אמורה להוות תחליף לאישה ולבן זוגה תוך התחשבות בשיעור תמותת התינוקות.

פניות לוועדות להפסקת היריון: כפי שמדווחות ללמ"ס על גבי טופסי "בקשה לאישור הפסקות היריון" על פי חוק העונשין תשל"ז-1977 ותקנות העונשין (הפסקת היריון) תשל"ח-1978. שיעור הפניות מחושב ל-1,000 נשים בגיל הפריון (15-49).

לידות והפסקות היריון בקרב נערות: מחושב עבור נשים עד גיל 19.

אנשים בעלי מוגבלויות: השאלות בסקר החברתי 2011 שמהן נבנה המדד של מוגבלות היו:

האם יש לך קושי לראות גם כשאת/ה מרכיב/ה משקפיים?

האם יש לך קושי לשמוע גם כשאת/ה מרכיב/ה מכשיר שמיעה?

האם יש לך קושי ללכת או לעלות במדרגות?

האם יש לך קושי להתלבש או להתרחץ?

האם יש לך קושי לזכור או להתרכז?

האפשרויות השונות לתשובה היו: "אין קושי", "יש קושי מועט", "יש קושי רב", "לא יכול בכלל".

אדם עם **מוגבלות חמורה** הוגדר כמי שענה "יש קושי רב" או "לא יכול בכלל" לפחות בשאלה אחת מחמש השאלות.

הערכה עצמית של בריאות: מדד נפוץ ומקובל ביותר בסקרי אוכלוסייה לצורך הערכת מצב בריאותו של הפרט. מבוסס על השאלה: "מהו מצב בריאותך בדרך כלל?". אפשרויות התשובה הן: "טוב מאוד", "טוב", "לא כל-כך טוב", "לא טוב".

מיטות בתקן: מספר מיטות האשפוז המאושר בתעודת הרישום של בית החולים.

תפוסת מיטות: מספר ימי האשפוז שהיו בפועל בתקופה מוגדרת בהשוואה לימי האשפוז הפוטנציאליים, בהתאם לתעודת הרישום של כל בית חולים.

מספר בעלי הרשאה לעסוק ברפואה/סיעוד: סך כל הרופאים/אחיות בסוף כל שנה (מצטבר), שקבלו הרשאה לעסוק במקצוע בישראל.

שיעור רופאים/ אחיות: שיעור רופאים/אחיות בסוף השנה מחולק באוכלוסיית סוף השנה.

רופאים/ אחיות מועסקים: כולל אנשים שעבדו לפחות שעה אחת בשבוע כרופא/ אחות תמורת שכר, רווח או תמורה אחרת. השיעור מחושב ל-1,000 נפש בכלל האוכלוסייה.

ביטוח משלים: שירותי בריאות נוספים (אינם כלולים בסל השירותים הבסיסי כפי שמוגדר בחוק ביטוח בריאות ממלכתי) המוצעים על ידי קופות החולים.

ביטוח בריאות פרטי: פוליסות ביטוח הנרכשות ישירות מחברות ביטוח מסחריות ומציעות כיסוי לשירותי בריאות שאינם כלולים בסל השירותים הבסיסי ו/או מרחיבות את הכיסוי בשירות הנכלל בסל הבסיסי.

הוצאה הלאומית לבריאות: בהוצאה לאומית לבריאות מבחינים בין הוצאה שוטפת לבין השקעה בנכסים קבועים. **ההוצאה השוטפת** כוללת הוצאה על שירותי בריאות, תרופות ומכשירים רפואיים. **ההשקעה בנכסים קבועים** כוללת הקמת בניינים ורכישת ציוד למוסדות המספקים שירותי בריאות.

מרפאות ציבוריות ורפואה מונעת כולל, בין השאר, את שירותי התחנות לטיפול באם ובילד, שירותי הבריאות במוסדות החינוך, מלחמה במגפות ובמחלות, מרפאות החוץ של בתי החולים.

בסעיף **"בתי חולים ומחקר"** נכללים בתי חולים כלליים, בתי חולים לחולי נפש ולחולים במחלות כרוניות; בתי החלמה; אגפים רפואיים בבתי אבות; יחידות מיוחדות במוסדות ללא כוונת רווח העוסקות במחקר, ועוד.

הסעיף **"רפואת שיניים"** כולל מרפאות שיניים, מעבדות לרפואת שיניים ולטכנאות שיניים. הסעיף **"רופאים פרטיים"** כולל גם מעבדות רפואה ומכוני רפואה פרטיים, שירותי אחיות וטיפולים מיוחדים.

שיעור מיטות: מספר מיטות המאושר בתעודות הרישום של בתי החולים, מחולק באוכלוסייה.

ג. מקורות הנתונים

פטירות ופטירות תינוקות – הפרטים האישיים שבמרשם התושבים וכן בטופס "הודעת פטירה".

סיבות מוות – סיבות המוות הרשומות בהודעות הפטירה ומקודדות בלמ"ס.

לידות – הפרטים האישיים שבמרשם התושבים וכן בטופס "הודעת לידת חי".

הפסקות היריון – טופס בקשות להפסקת היריון שהתקבל בלמ"ס מהוועדות לאישור הפסקות היריון.

הערכה עצמית של בריאות – "הסקר החברתי 2011", למ"ס.

היצע בעלי הכשרה ברפואה ובסיעוד – רישום הרישוי במאגרי המידע במשרד הבריאות.

רופאים ואחיות מועסקים – סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה, הכולל את כוח האדם האזרחי בישראל.

מיטות אשפוז בתקן – אגף מידע, משרד הבריאות.

תפוסת מיטות – אגף מידע, משרד הבריאות, מבוסס על דיווחים חודשיים מבתי החולים.

ביטוח משלים וביטוח בריאות פרטי – סקרי הוצאות משק הבית, לשנים 1997–2011, למ"ס. הסקר כולל את כלל האוכלוסייה למעט קיבוצים, מושבים שיתופיים ובדווים הגרים מחוץ ליישובים. בשנים 2000–2001 לא נכללה אוכלוסיית מזרח ירושלים בסקר.

הוצאה לאומית לבריאות – פרסומי "ההוצאה הלאומית לבריאות", למ"ס.

ד. ממצאים עיקריים

1. תוחלת חיים ותמותה

לוח 5.1 תוחלת חיים ותמותת תינוקות, לפי מין וקבוצת אוכלוסייה, 2011

קבוצת אוכלוסייה	תוחלת חיים		תמותת תינוקות	
	גברים	נשים	מספרים מוחלטים	שיעורים ל-1,000 לידות חי
סך הכל	79.9	83.6	580	3.5
יהודים ואחרים	80.5	83.9	336	2.7
מזה: יהודים	80.7	83.9	321	2.6
ערבים	76.4	80.9	244	6.1

רמת התמותה בישראל נמוכה יחסית למדינות העולם ונמצאת במהלך השנים במגמת שיפור מתמשך בכל קבוצות האוכלוסייה. עם זאת נשמרים פערים ברמת התמותה בין יהודים וערבים ובין גברים ונשים.

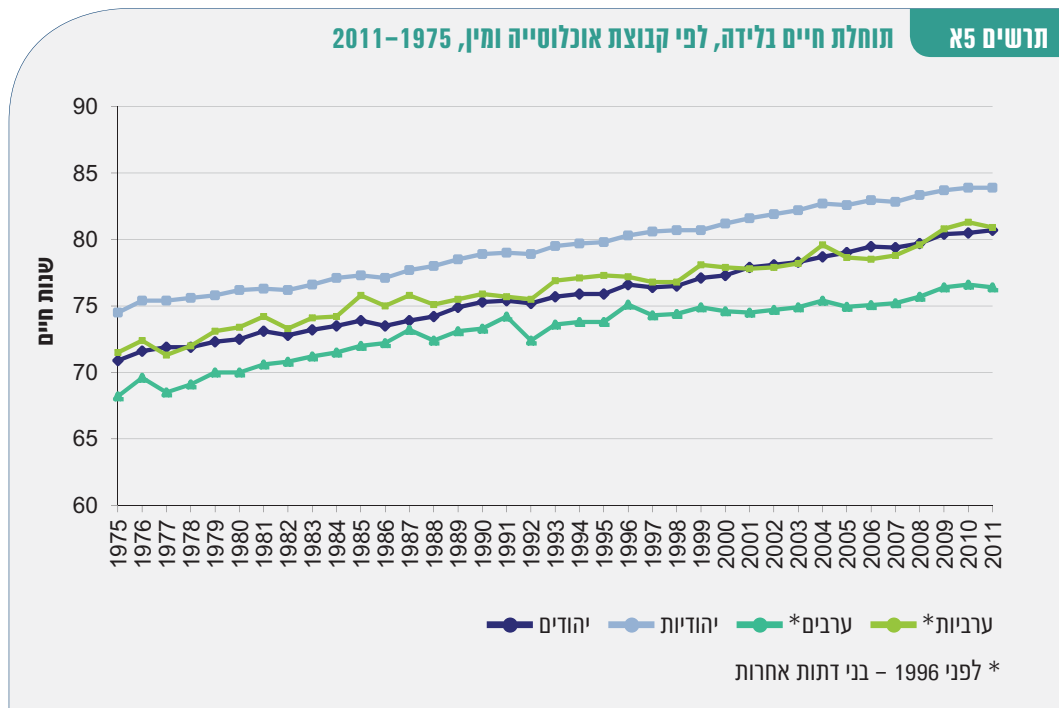
בעשור האחרון, מ-2001 ועד 2011, תוחלת החיים בלידה עלתה בקרב הגברים ב-2.6 שנים ובקרב הנשים ב-2.4 שנים (מ-77.3 ל-79.9 בגברים ומ-81.2 ל-83.6 בנשים); בקרב הגברים, העלייה בתוחלת החיים גדולה יותר אצל יהודים לעומת ערבים (2.8 ו-2.0 שנים בעשור בהתאמה), אך בקרב הנשים חל בשנים האחרונות שיפור בתוחלת החיים של ערביות כך שהעלייה במשך העשור גדולה יותר אצל נשים ערביות לעומת נשים יהודיות (3.1 שנים בקרב ערביות לעומת 2.3 שנים בקרב יהודיות). חלק מהשיפור הגדול בתוחלת החיים בקרב נשים ערביות מקורו בתיקון אומדן האוכלוסייה אחרי מפקד 2008.

הבדלים אלה בקצב השינוי בתוחלת החיים באים לידי ביטוי בהתרחבות הפער בתוחלת החיים בקרב הגברים בין יהודים וערבים, מ-3.5 שנים בשנת 2001 ל-4.3 שנים בשנת 2011, ולצמצומו בקרב הנשים – מ-3.8 שנים בשנת 2001 ל-3 שנים בשנת 2011.

במבט ארוך יותר, תוחלת החיים עלתה מסוף שנות השבעים של המאה ה-20, ועד לתחילת העשור הנוכחי (1975-1979 עד 2010-2011) ב-8.6 שנים בקרב גברים וב-8.9 שנים בקרב נשים. משמעות השינוי ברמת התמותה היא הישרדות גדולה יותר של האוכלוסייה בגילים מבוגרים. לפי רמות התמותה של סוף שנות השבעים, רק כ-33% מהבנים ו-43% מהבנות שנולדו, היו צפויים להגיע לגבורות (יום ההולדת השמונים שלהם), אך מאז ועד סוף העשור הנוכחי, חל שיפור משמעותי מאוד בתוחלת החיים, ומבין הנולדים היום – כ-59% מהבנים וכ-72% מהבנות צפויים לחגוג יום הולדת זה.

ניתוח של התרומה היחסית של הירידה בתמותה, בקבוצות הגיל השונות, לעלייה הכללית בתוחלת החיים בלידה (לפי שיטת Arriaga¹) בין השנים 1975-1979 לבין השנים 2010-2011, מראה הבדלים הן בין קבוצות הגיל השונות והן בין קבוצות האוכלוסייה. באופן כללי, עיקר העלייה בתוחלת חיים מוסבר על ידי ירידה בתמותה בגילים 45 עד 74, אך באוכלוסייה הערבית גם לירידה בתמותת תינוקות הייתה תרומה גדולה יחסית לעלייה בתוחלת החיים.

1 Arriaga, Eduardo (1984). "Measuring and Explaining the Change in Life Expectancies", Demography, 21: 83-96.

בכל השנים, תוחלת החיים בקרב ערבים נמוכה לעומת תוחלת החיים בקרב יהודים, הן בקרב הגברים והן בקרב הנשים. עד סוף שנות השמונים הפער בתוחלת החיים בין יהודים וערבים היה במגמת צמצום, ובשנים 1985–1989 הוא עמד על 1.4 שנים בקרב גברים ו-2.3 שנים בקרב נשים, אך מאז גדל הפער והוא מגיע בשנים 2010–2011 ל-3.9 שנים בקרב גברים ול-3.0 בקרב נשים. ניתוח (לפי שיטת Arriaga) של תרומת קבוצות הגיל השונות להבדלים בתוחלת חיים בין יהודים לערבים בשנים 2010–2011, מראה שעיקר התרומה הוא של הבדלים בתמותה בגילים 45–74: 2.1 שנים לגברים ו-1.1 שנים לנשים. הבדלים בתמותת תינוקות תורמים רק 10%–9% מהפער או כ-0.4 שנים. בסוף שנות השבעים כ-40% מההבדל בתוחלת החיים בין יהודים לערבים הוסברו על ידי הבדלים בתמותת תינוקות.

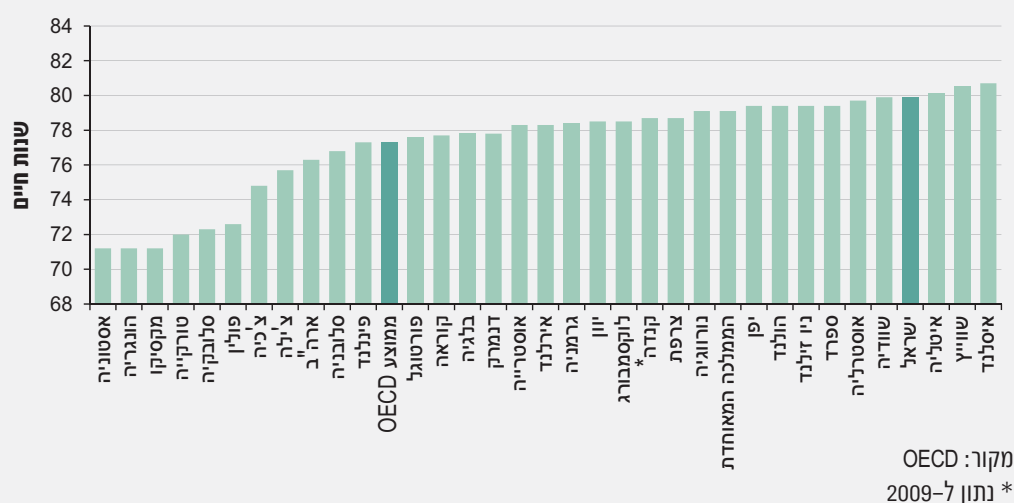
הפער בתוחלת חיים בין נשים וגברים עמד בשנת 2011 על 3.7 שנים. בשלושים השנים האחרונות קיימת מגמה קלה של התרחבות הפער בין תוחלת החיים של הנשים והגברים, אך בקרב היהודים המגמה בעשור האחרון היא של הקטנת הפער והוא ירד מ-3.7 שנים ל-3.2 שנים. בקרב הערבים, המגמה בעשור האחרון היא של המשך התרחבות הפער בין תוחלת החיים של הנשים והגברים. פער זה גדל מ-3.4 שנים ל-4.5 שנים בשלושים השנים האחרונות.

בהשוואה בין-לאומית של תוחלת חיים בלידה (לשנת 2011), שומרים הגברים הישראלים על מיקום גבוה מאוד, אם כי מיקומם ירד מעט לעומת השנה שעברה. תוחלת החיים שלהם היא הרביעית מבין מדינות ה-OECD, נמוכה ב-0.8 שנים בלבד מזו של הגברים באיסלנד, המובילה (בשנת 2010 היו הגברים הישראלים במקום השני, אחרי שווייץ). תוחלת החיים של הגברים בישראל דומה לזו של הגברים בשוודיה, באיטליה ובאוסטרליה, וגבוהה ב-0.5 שנים מזו של הגברים ביפן, בספרד, בהולנד ובניו זילנד. הנשים הישראליות מדורגות נמוך יותר, במקום השלוש עשרה מבין מדינות ה-OECD, יחד עם נורווגיה ולוקסמבורג, עם תוחלת חיים הנמוכה ב-2.3 שנים מזו של הנשים ביפן, המובילה. מיקומן של הנשים בשנת 2011 נמוך יותר לעומת מיקומן בשנת 2010 (מקום שמיני).

במשך השנים חל שיפור במיקומה של ישראל במדד תוחלת החיים בין מדינות ה-OECD. באמצע שנות השבעים של המאה העשרים, דורגו הגברים במקום ה-10 והנשים במקום ה-24, וזאת לעומת מקומות 4 ו-13 בהתאמה, בשנת 2011. בכל השנים, מיקומם של הגברים טוב יותר ממיקומן של הנשים, אך הפער הצטמצם.

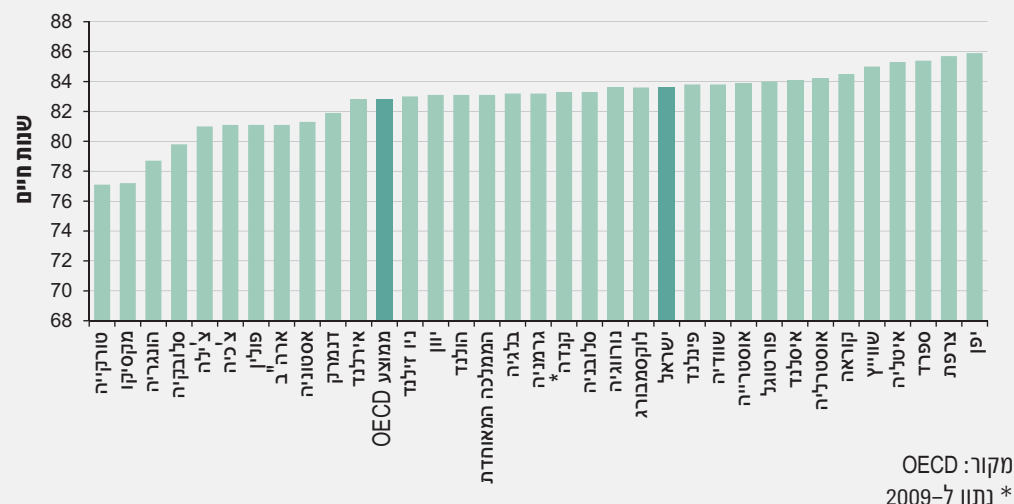
תוחלת חיים של גברים בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים 15

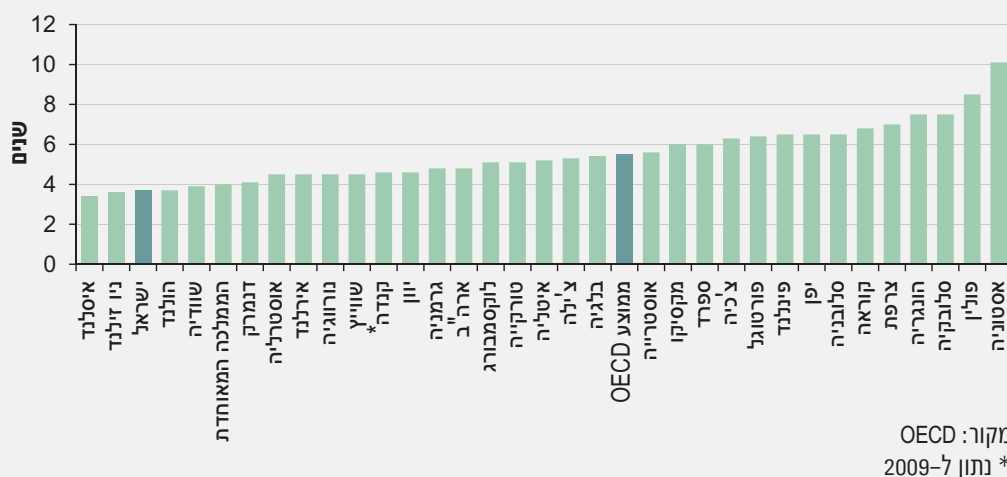
תוחלת חיים של נשים בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים 16

הפרש בתוחלת חיים בין נשים וגברים בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים 15

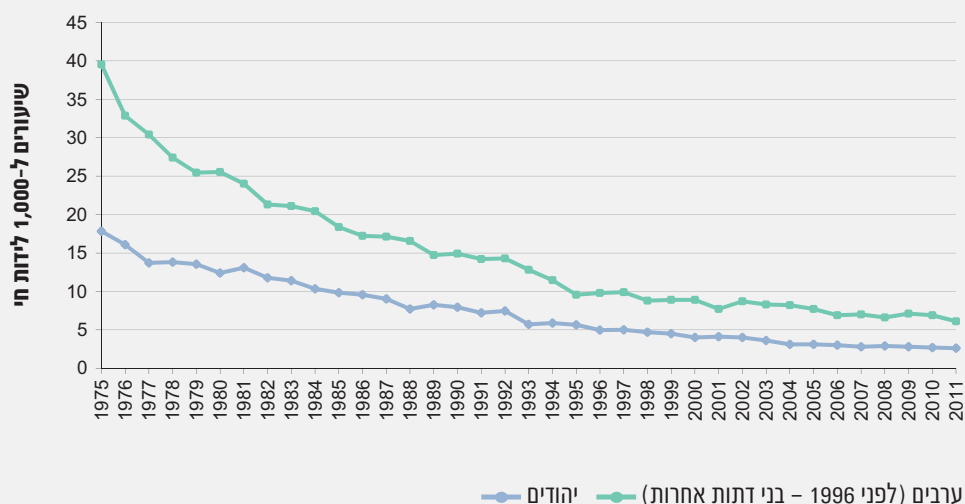
ההפרש בתוחלת החיים בין נשים וגברים בישראל הוא מהנמוכים ביותר במדינות ה-OECD. בשנת 2011 עמד ההפרש על 3.7 שנים, כאשר הטווח במדינות ה-OECD נע בין 3.4 שנים (איסלנד) ל-10.1 שנים (אסטוניה), והממוצע עמד על 5.5 שנים. גם בניו זילנד, בהולנד, בשוודיה ובממלכה המאוחדת, ההפרש עמד על 4.0 שנים או פחות. ביפן, שבה תוחלת החיים של הנשים היא הגבוהה ביותר, ההפרש היה 6.5 שנים. בעבר, ההפרש הנמוך בתוחלת החיים בין נשים וגברים בישראל יחסית למדינות ה-OECD היה בולט יותר. צמצום ההפרש במדד זה בין ישראל למדינות אחרות, מתבטא גם בשיפור היחסי במיקומן של הנשים במדד תוחלת החיים יחסית לעבר.

בשנת 2011, שיעור **תמותת התינוקות** ל-1,000 לידות חי היה 3.5; 2.6 בקרב יהודים ו-6.1 בקרב ערבים. שיעורי תמותת התינוקות נמצאים במגמת ירידה רציפה מאמצע שנות השבעים וירדו מאז בכ-82% בשתי קבוצות האוכלוסייה.

שיעורי תמותת התינוקות גבוהים יותר בקרב הערבים לעומת היהודים, ולמרות הירידה המשמעותית בתמותת תינוקות בשתי הקבוצות, נשמר יחס של 2 ל-1 בתמותת תינוקות בין ערבים ליהודים. בשנים האחרונות הואט קצב הירידה בתמותת התינוקות באוכלוסייה הערבית, אך נמשך באוכלוסייה היהודית ברמה הקודמת, ולכן עלה היחס בין האוכלוסייה הערבית ליהודית ל-2.5 ל-1.

תמותת תינוקות, לפי קבוצת אוכלוסייה, 1975-2011

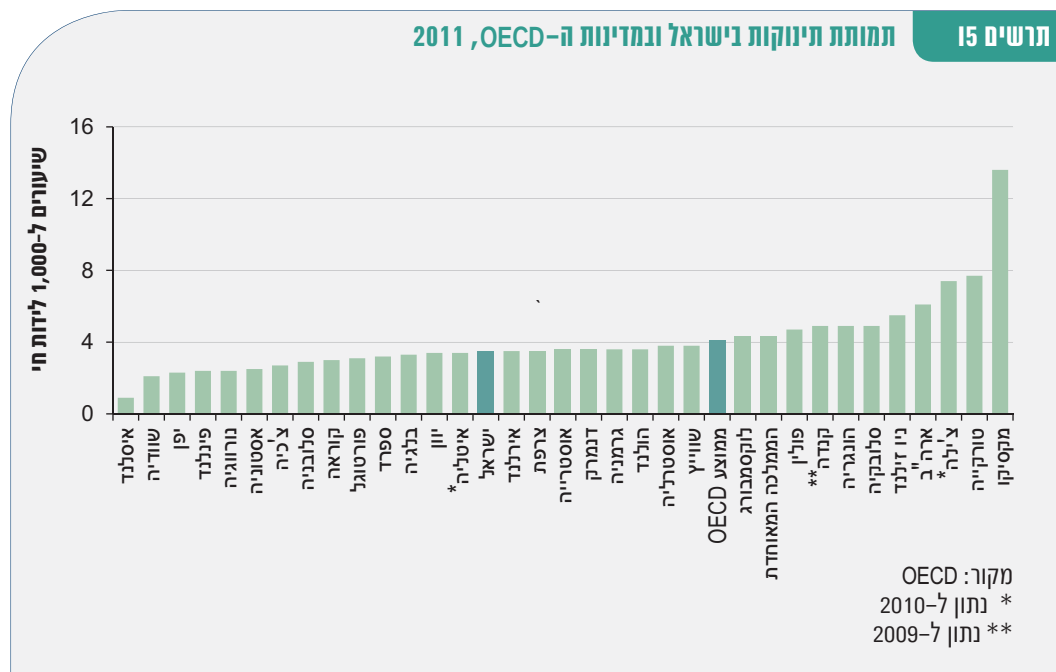
תרשים 15

בהשוואה בין-לאומית של שיעור תמותת תינוקות, ישראל ממוקמת באמצע ביחס למדינות ה-OECD (מקום 15) יחד עם אירלנד וצרפת ועם שיעור דומה לזה של יוון, איטליה, אוסטרליה, דנמרק, גרמניה והולנד. כיום, ההבדלים בשיעור תמותת תינוקות בין מרבית מדינות ה-OECD קטנים, למעט במדינות ארצות הברית, צילה, טורקיה ומקסיקו שבהן השיעורים גבוהים יותר. במשך השנים חל שיפור במיקומה היחסי של ישראל במדד זה. באמצע שנות השבעים של המאה ה-20, ישראל הייתה ממוקמת נמוך ביותר בדירוג של אותן מדינות - מקום 18.

תמותת תינוקות בישראל ובמדינות ה-OECD, 2011

תרשים 15

2. סיבות מוות

בשנת 2010, מעט יותר מרבע (26.3%) מכלל הנפטרים נפטרו משאתות ממאירות (סרטן). ממחלות לב נפטרו 16.3%, מסוכרת וממחלות כלי דם במוח – 5.8%. **התפלגות סיבות המוות** בנשים ובגברים דומה, פרט לאחוז התמותה מסיבות חיצוניות² שהוא כפול אצל גברים לעומת נשים (6.8% לעומת 3.3% בהתאמה בשנת 2010). סוג הסרטן השכיח ביותר אצל גברים הוא סרטן קנה הנשימה, הסמפונות והריאה (23.7% מכל הפטירות מסרטן) ואצל נשים – סרטן השד (18.6% מכלל הפטירות מסרטן).

כאשר משווים את **התפלגות סיבות המוות** בשנת 2010 לשנים מוקדמות יותר ניכרים שינויים גדולים (לוח 5.2). בשנת 1975 מחלות לב היו סיבת המוות השכיחה ביותר (29.9%), ואחריה שאתות ממאירות (16.9%). מאז 1999 שאתות ממאירות הפכו להיות סיבת המוות השכיחה ביותר. מחלת הסוכרת שבשנת 2010 הייתה במקום השלישי בדירוג סיבות המוות המובילות לתמותה (יחד עם מחלות כלי דם במוח), בשנת 1975 הייתה במקום העשירי (1.0% מכלל הנפטרים). בשנת 1975 קבוצת הסיבות הסב-לידתיות הייתה סיבת המוות החמישית בשכיחותה (3.7% מכלל הנפטרים), ואילו בשנים האחרונות סיבת מוות זו מהווה 0.7% מכלל הפטירות בלבד. שכיחותה של קבוצת המומים המולדים שבעבר הייתה במקום השביעי (2.6% מכלל הפטירות) ירדה והיא מהווה רק 0.7% מכלל הפטירות. חלה ירידה תלולה בשיעורי התמותה של תינוקות מאז שנות השבעים (משיעור של 22.9 ל-1,000 לידות חי ב-1975 ל-3.7 בשנת 2010) והתלוותה לכך ירידה בשכיחותן של סיבות מוות האופייניות לתינוקות.

סיבות מוות בכלל האוכלוסייה, 2010 לעומת 1975

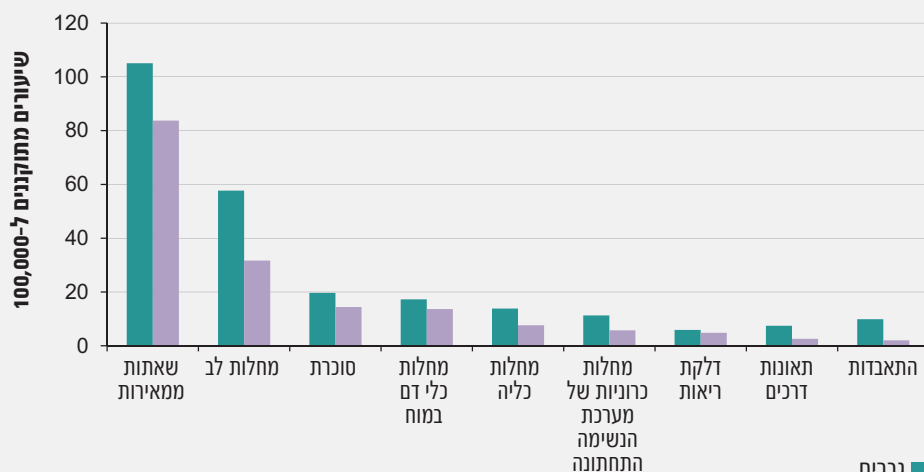
לוח 5.2

סיבת מוות	2010		1975	
	דירוג	אחוז מסך הכל	דירוג	אחוז מסך הכל
סך הכל פטירות		39,418		24,600
כל השאתות הממאירות (סרטן)	1	26.3	2	16.9
מחלות לב	2	16.3	1	29.9
סוכרת	3	5.8	10	1.0
מחלות כלי דם במוח (שבץ מוחי)	4	5.8	3	12.4
מחלות מערכת הנשימה	5	5.2	9	2.4
כל הסיבות החיצוניות	6	5.0	4	7.8
מחלות זיהומיות	7	4.2	8	2.5
מחלות כליה	8	3.9	<10	0.7
דלקת ריאות	9	2.1	6	2.7
יתר לחץ דם	10	2.0	<10	0.7
כל שאר המחלות		18.2		28.2

שיעורי התמותה (מתוקנים לגיל) גבוהים יותר בקרב גברים מאשר בקרב נשים בסך הכל ובכל סיבות המוות העיקריות. שיעור התמותה המתוקן לגיל (מכל הסיבות) בקרב גברים גבוה לעומת השיעור המתוקן בקרב נשים – פי 1.1. שיעור התמותה ממחלות לב גבוה פי 1.8 בקרב גברים לעומת נשים, ומסרטן – פי 1.3.

2 סיבות מוות חיצוניות הן סיבות שאינן מחלות כגון: תאונות דרכים, רצח והתאבדות.

תרשים 15

שיעורי תמותה מתוקנים¹, לפי סיבות מוות נבחרות ומין, 2010

1. שיעורי תמותה מתוקנים לגיל, ראו הגדרות

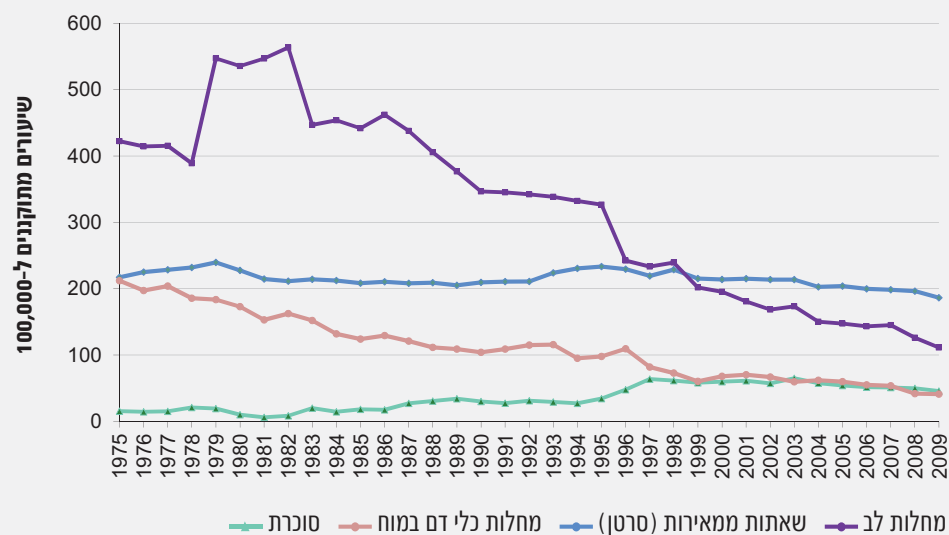
שיעור תמותה מתוקן לפי גיל בקרב ערבים גבוה פי 1.4 מזה של היהודים. בהשוואת שיעורי התמותה המתוקנים לפי גיל בין יהודים וערבים בסיבות המוות המובילות, עולה כי שיעורי התמותה מסרטן זהים בין שתי האוכלוסיות, אולם שיעורי התמותה המתוקנים ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח גבוהים אצל ערבים פי 1.7 לעומת יהודים. שיעור התמותה המתוקן מסוכרת גבוה פי 2.3 אצל ערבים לעומת יהודים. שיעור התמותה המתוקן מכל הסיבות החיצוניות גבוה פי 1.5 אצל ערבים לעומת יהודים.

מתחילת שנות השמונים של המאה ה-20, חלה ירידה גדולה בשיעורי התמותה ממחלות לב, בדומה לירידה הנצפית בעולם המערבי. בשיעורי הפטירה מסרטן קיימת תנודתיות לאורך השנים אך המגמה הכללית היא של ירידה מתונה מאוד. כתוצאה מכך, בסוף שנות התשעים חל היפוך בסיבות המוות המובילות, ומאז שאתות ממאירות (מחלת הסרטן) הפכו להיות סיבת המוות המובילה ולאחר מכן מחלות הלב.

כמו במחלות לב, גם בשיעורי התמותה ממחלות כלי דם במוח חלה ירידה גדולה בעשורים האחרונים, ירידה שהחלה בתחילת שנות השבעים. שיעורי הפטירה מסוכרת עלו במשך השנים ומחלה זו הפכה לגורם הפטירה השלישי בשכיחותו, מעט לפני מחלות כלי דם במוח.

תרשים 15

שיעורי תמותה מתוקנים, לפי סיבות מוות עיקריות, 1975–2009

בשיעור התמותה ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח חלה ירידה גדולה הן בקרב גברים והן בקרב נשים, כאשר הירידה בקרב נשים הייתה מעט מהירה יותר, ולכן הפער בין גברים ונשים בתמותה ממחלות לב וממחלות כלי דם במוח, גדל. גם לגבי סרטן, הירידה בתמותה במשך השנים גדולה מעט יותר בקרב נשים, ולכן הפער בין גברים ונשים גדל. בתמותה מסוכרת חלה עלייה גדולה בקרב שני המינים, כאשר העלייה בקרב הגברים גדולה יותר.

השוואה בין-לאומית

שיעורי התמותה מסיבות המוות המובילות – סרטן, מחלות לב איסכמיות ומחלות כלי דם במוח בישראל בשנת 2010 נמוכים יחסית לשיעור במרבית מדינות ה-OECD. לעומת זאת, שיעור התמותה מסוכרת בישראל גבוה מאוד יחסית למדינות ה-OECD ורק במקסיקו השיעור גבוה יותר.

בקרב גברים בישראל, שיעור התמותה מסרטן נמוך מאוד יחסית לשיעור במרבית מדינות ה-OECD. שיעור התמותה מסרטן ריאות, שהוא השכיח ביותר בקרב הגברים הישראלים, נמוך יחסית לשיעור בקרב הגברים במרבית מדינות ה-OECD. גם שיעורי התמותה ממחלות לב איסכמיות וממחלות של כלי הדם במוח נמוכים יחסית למרבית מדינות ה-OECD.

בקרב נשים בישראל, שיעור התמותה המתקנן לגיל מסרטן ממוקם באמצע ביחס למדינות ה-OECD. שיעור התמותה מסרטן השד בישראל הוא מהגבוהים לעומת מדינות ה-OECD, ואילו שיעור התמותה מסרטן הריאות בישראל נמוך יחסית לשיעור במדינות ה-OECD. גם שיעור התמותה ממחלות לב איסכמיות בקרב נשים בישראל נמוך יחסית למדינות ה-OECD, מיקום הנשים בדירוג דומה למיקומם של הגברים. שיעור התמותה ממחלות כלי דם במוח בישראל נמוך מאוד הן בקרב נשים והן בקרב גברים, לעומת השיעור במדינות ה-OECD.

שיעור התמותה מסוכרת בישראל גבוה מאוד הן בקרב גברים והן בקרב נשים. רק במקסיקו נמצא שיעור גבוה יותר. גם שיעור התמותה ממחלות כליה וממחלות זיהומיות גבוה בישראל יחסית למדינות ה-OECD.

תחזיות תוחלת חיים בישראל

תיבה 5.1

רקע

בתיבה זו מתוארת הירידה המתמשכת בשיעורי התמותה, וכתוצאה מכך העלייה באורך החיים בישראל, שמאפיינים את המדינה מאז הקמתה. במהלך 50 השנים האחרונות, מ-1962 ועד 2012 תוחלת החיים בלידה של האוכלוסייה היהודית בישראל עלתה ב-10 שנים בקירוב, כלומר בקצב ממוצע של שנה כל חמש שנים, עם הבדל קטן מאוד בין המינים לטובת הנשים. לא ניתן לחשב נתון מקביל לתקופה זו לכלל האוכלוסייה מכיוון שבשנות השישים רישום התמותה של האוכלוסייה הערבית בישראל עדיין לא היה מלא. מנתונים של 20 השנים האחרונות עולה כי קצב השיפור של שנה כל חמש שנים בממוצע נשמר גם לכלל האוכלוסייה. אמנם היו תקופות שבהן קצב העלייה בתוחלת החיים היה מעט איטי יותר (בשנות השישים ותחילת שנות השבעים של המאה שעברה) ותקופות שבהן הקצב היה מעט מהיר יותר (10 השנים האחרונות), אך באופן כללי נמצא שבישראל, כמו בארצות המתועשות המובילות, שיעורי התמותה יורדים מאז שנות החמישים של המאה שעברה בקצב קבוע.¹

האם קצב שיפור זה יכול להימשך גם לעתיד? מהם התנאים שיכולים להוביל לכך?

העלייה בתוחלת החיים במאה השנים האחרונות בעולם המפותח מוסברת על ידי שילוב של שיפורים ברמת החיים כגון עלייה ברמת התברואה, התזונה, והדיר, יחד עם שיפורים בשירותי הבריאות, ובהתנהגות בריאות (כגון ירידה בעישון), ושיפורים באמצעים הישירים שהרפואה מציעה כגון חיסונים, תרופות, וטיפולים שונים. בתקופות שונות גורמים שונים היו דומיננטיים, והם השפיעו דיפרנציאלית על קבוצות גיל שונות. ההסבר לירידה בתמותה בשנות החמישים והשישים של המאה שעברה מתבסס בעיקר על ירידה בתמותה ממחלות זיהומיות וממחלות מדבקות. ירידה זו, שבאה בעקבות עלייה ברמת החיים, ושימוש בחיסונים ובתרופות אנטיביוטיות, השפיעה בעיקר על שיעורי התמותה של ילדים ותינוקות. עיקר התרומה לעלייה בתוחלת החיים בישראל מאז שנות השמונים, כמו ביתר הארצות המפותחות, מיוחסת לירידה בתמותה ממחלות לב וכלי דם במוח, סיבות מוות שאלהן חשופה אוכלוסייה מבוגרת. הירידה בתמותה מהסיבות הנ"ל נובעת מפיתוחם של תרופות ופרוצדורות חדשות ומחינוך להתנהגות בריאות. כדי שהקצב הקבוע של הירידה בתמותה יימשך גם בעתיד, נדרשים טיפולים אפקטיביים, מונעים או מרפאים, שיימצאו למחלות הסרטן למיניהן. מחלות אלו הן הגורם המוביל בתמותה היום, בעיקר בגילים מבוגרים.

האם התקווה שקצב הירידה בשיעורי התמותה יישמר כפי שהיה בעבר היא סבירה, או האם קצב הירידה בשיעורי התמותה יואט? תחזיות של תמותה מושפעות מעמדת המוצא בסוגיה זו. הספרות המקצועית בנושא מחולקת ל"אופטימיסטים" ו"פסימיסטים". ה"פסימיסטים" סבורים שלאורך החיים האנושי הממוצע יש גבול עליון שמוכתב על ידי פרמטרים פיזיולוגיים. לפי אסכולה זו, העידן של שיפורים מהירים בתמותה מגיע לסופו והעלייה בתוחלת החיים הצפויה בעשורים הקרובים תהיה מוגבלת לגבול עליון של 85 שנה (שני המינים), ותתקדם לכך בקצב איטי יותר מבעבר.² מנגד, האסכולה האופטימיסטית טוענת שההיסטוריה מוכיחה שכל תחזית בעבר שהגבילה מראש את האפשרות לעלייה בתוחלת החיים נמצאה שגויה.

1 Shripad Tuljapurkar, Nan Li Carl Boe (2000) "A universal pattern of mortality decline in the G7 countries" Nature Vol 405 15 pp. 789-792

2 Prospects for human longevity". (Olshansky, S. J., Carnes, B. A., & Desquilles, A. (2001 Science, 291, 1491-1492

Carnes, B. A, Olshansky. S. J. (2007). "A Realist View of Aging, Mortality, and Future Longevity" Population and Development Review, 33, 367-381

גם בשנות השישים של המאה שעברה, כאשר קצב העלייה בתוחלת החיים הואט, היו שטענו כי התהליך הארוך של ירידה בתמותה הגיע לסופו – וכעבור שנים לא רבות קצב הירידה חזר למימדיו ההיסטוריים. לכן, חוקרים מהאסכולה האופטימיסטית טוענים כי אין לנו היום ממצאים סטטיסטיים כלשהם שמצביעים על ירידה בקצב השיפור בתוחלת החיים, ובמדינות שבהן תוחלת החיים היא הגבוהה ביותר, הירידה בשיעורי התמותה עולה בקצב קבוע של כ-1.1 שנים כל חמש שנים. כך היא צפויה להגיע ללמעלה מ-90 שנים (שני המינים) במהלך המאה ה-21.³

כצפוי, יש גם אסכולה "אמצעית" שמוצאת את העמדה האופטימיסטית ורודה מדי, במיוחד מכיוון שבעתיד השיפורים ברמת התמותה יתרכזו בגילים המבוגרים. מכיוון שירידה בשיעורי התמותה בגילים מבוגרים משפיעה פחות על תוחלת החיים בלידה, הטענה היא שגם אם שיעורי התמותה ימשיכו לרדת, קצב השיפור העתידי בתוחלת החיים חייב לרדת במידת מה מהרמה ההיסטורית.⁴

מודלים הסתברותיים

בשנים האחרונות, לאור הערכות אלה, הניסיונות בלשכות סטטיסטיות לאומיות ובין-לאומיות לחזות את תוחלת החיים בעתיד התבססו על שלושה עקרונות מנחים:

1. מכיוון שקצב הירידה בתמותה נמצא "חסין" לניסיונות להגביל אותו מראש, הערכה של קצב הירידה בתמותה בעתיד, זהירה ככל שתהיה, צריכה להתבסס על הניסיון ההיסטורי של מגמות יציבות ארוכות הטווח בירידה בתמותה, לפי גיל.
2. רצוי שתחזיות תמותה יחושבו ויוצגו לפי עקרונות סטטיסטיים. מודל סטטיסטי טוב יאפיין לא רק את המגמות הצפויות אלא גם את הוודאות של ערכיו. ככל שאופק הזמן מתארך, כך יורדת הוודאות שלנו לגבי הערך הצפוי של תוחלת החיים והמודל שלנו לתחזית צריך לנסות לכמת את אי-הוודאות במרווחים סטטיסטיים מקובלים.
3. מכיוון שתכנון של הוצאות בעתיד של ביטוח חברתי, רפואי, ופנסיוני תלוי במידה רבה ברמה העתידית של תוחלת החיים ובהשפעתה על גידול האוכלוסייה הנתמכת, עדיף להיות "שמרני" ולקבל את האפשרות שתוחלת החיים תמשיך להשתפר בקצב הנוכחי, אך יחד אם זאת לספק את מרווח האפשרויות שתכנון זהיר צריך לקחת בחשבון.

כדי לחשב תחזיות ארוכות טווח לתמותה עם רווחי סמך סטטיסטיים אשר עומדים בעקרונות אלה, פנו בשנים האחרונות לשכות סטטיסטיות למודלים הסתברותיים (סטוכסטיים) המבוססים על סדרות עתיות.

המודלים מבוססים על ניתוח שיעורי התמותה לפי גיל ומין על פני מספר רב של עשורים של תצפיות בכל מדינה, שמתוכם מחלצים דפוסים קבועים ומגמות ארוכות טווח לפי גיל ומין. על בסיס המודל מחושבים מספר רב של מסלולים עתידיים אפשריים של שיעורי תמותה. שיעורים אלה מתפלגים בצורה הסתברותית כך שהסיכוי הקטן ביותר להתרחש נמצא בשני הקצוות של ההתפלגות – המרבי והמזערי – ואילו לערכים האמצעיים יש את הסיכוי הגבוה ביותר להתרחש.

המודל בישראל

כאשר הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ניגשה לתחזית ארוכת טווח בפעם הראשונה, הוחלט לחשב מודל הסתברותי כזה גם לישראל.⁵ מכיוון שישראל היא מדינה חדשה יחסית, היה אילוף להכין את המודל בישראל

3 Oeppen, J., & Vaupel, J. W. (2002). "Broken limits to life expectancy". Science, 296, 1029–1031

4 Bongaarts, J. (2006). How long will we live? Population and Development Review, 32, 605–628

5 לפרטים על המודל הסטטיסטי ראו: פלטיאל א., ספולקר מ., קורנילנקו א., מלודנדו מ. (2012) תחזיות אוכלוסייה לישראל לטווח ארוך: 2009–2059, פרסום טכני, הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.
<http://www.cbs.gov.il/www/publications/tec27.pdf>

על נתונים מתקופה קצרה לעומת מדינות אחרות. השאיפה הייתה שאופק התחזית יהיה של 50 שנה. בתנאים אידיאליים אופק התחזית היה צריך להיות קצר הרבה יותר מאורך סדרת הנתונים שעליו הוא מתבסס. לדוגמה: תחזית ל-10 שנים צריכה להתבסס על נתונים של 20 שנים לפחות. הבסיס למודל הוא נתוני התמותה של האוכלוסייה היהודית מ-1961 ועד 2008, לזכרים ולנקבות. לא נעשה ניסיון לחזות את התמותה באוכלוסייה הערבית בנפרד, מכיוון שאוכלוסייה זו קטנה, מספר הנפטרים המוחלט שבה קטן יחסית עוד יותר, רק כ-10% מהפטריות בישראל, וקיימים עברה נתונים אמינים רק מראשית שנות השבעים. לכן, לצורך חיזוי התמותה באוכלוסייה הערבית נעשה שימוש במודל לאוכלוסייה היהודית עם פקטור תיקון.

התרשימים בהמשך מראים את תוצאות המודל. התחזית צופה עלייה בתוחלת החיים של זכרים באוכלוסייה היהודית מ-79.7 שנים בשנת 2008 ל-88.7 שנים בשנים 2055-2059, כאשר ברווח סמך של 95% תוחלת החיים תהיה בין 86.9 ל-92.6 שנים. לנקבות, התחזית צופה עלייה מ-83.3 שנים בשנת 2008 ל-94.9 שנים ב-2055-2059, ברווח סמך של 91.9 עד 99.3 שנים. קצב העלייה בתוחלת חיים לגברים הוא מעט פחות משנה כל חמש שנים, ולנשים – מעט גבוה משנה כל חמש שנים, רווח הסמך גדל מכ-2.5 שנים בתחזית ל-5 שנים ועד ל-6-7 שנים בתחזית ל-50 שנה. משמעות הדבר היא שבתחזית ארוכת טווח אי-הוודאות בתמותה עשויה להשפיע על הבדלים במספר השורדים עד לגיל מבוגר.

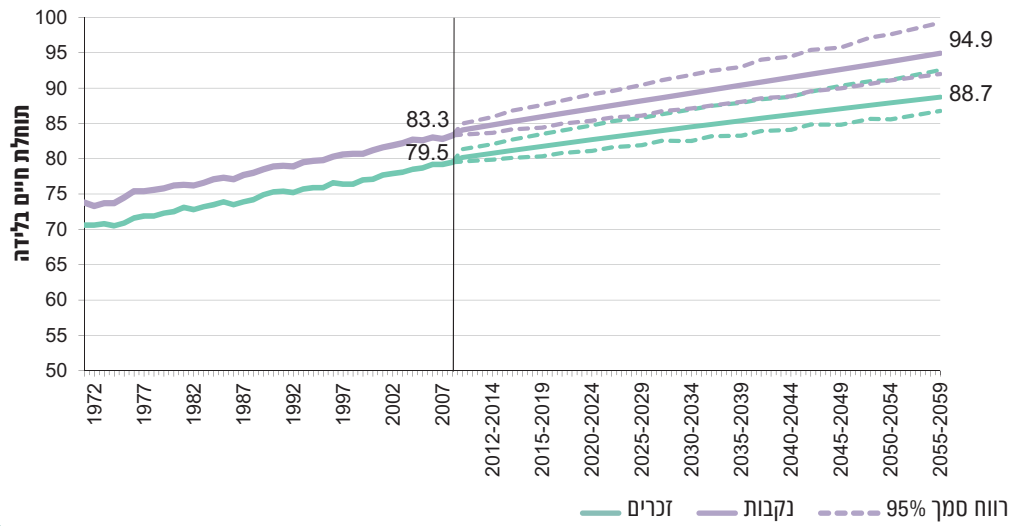
מאז ראשית שנות ה-2000 תוחלת החיים באוכלוסייה הערבית נמוכה בכ-5% מזו של האוכלוסייה היהודית, פער גדול יותר בין האוכלוסיות מזה שהיה עד העשור האחרון (פער של כ-3%). לצורך התחזית ההנחה הייתה שרמת התמותה היחסית באוכלוסייה הערבית תשתפר וב-2055-2059 ההבדל בתוחלת החיים בין שתי האוכלוסיות יהיה כ-2.5%. תוחלת החיים לזכרים ערבים תעלה מ-75.7 בשנת 2008 ל-86.5 שנים ב-2055-2059, ברווח סמך 95% – בין 89.7 ל-96.8 שנים, ערכים החופפים את רווח הסמך לאוכלוסייה היהודית בשנה זו. למעשה, ערכי רווח הסמך של התחזית לאוכלוסיית היהודים ואחרים לתחזית לאוכלוסייה הערבית חופפים כבר משנת 2025. לנקבות ערביות תוחלת החיים תעלה מ-79.6 שנים ב-2008 ל-92.5 שנים ב-2055-2059, וברווח סמך 95% – בין 89.7 ל-96.8 שנים, ערכים החופפים את רווח הסמך לאוכלוסיית היהודים ואחרים.

האם התחזית אופטימית מדי?

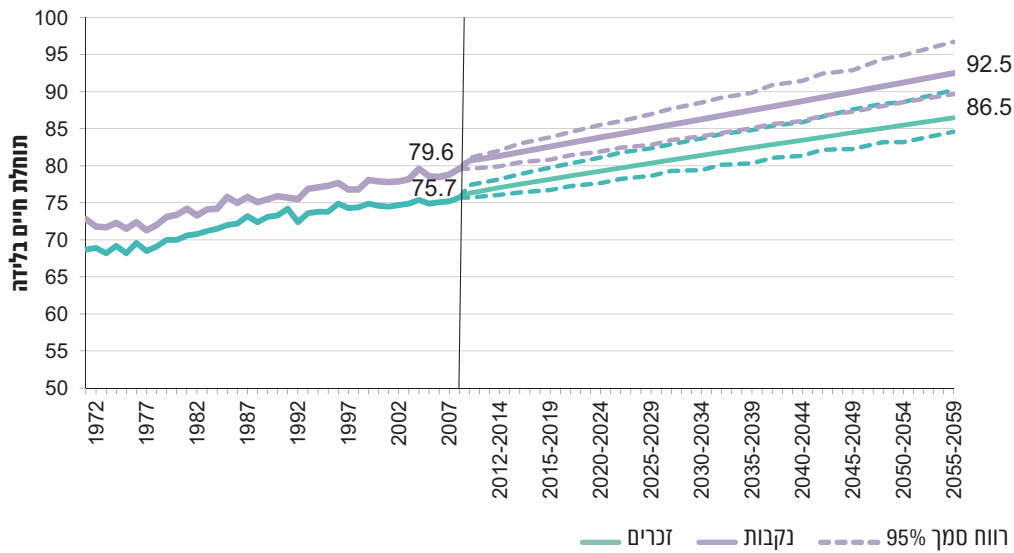
תחזית זו מבוססת על ההנחות שפורטו לעיל, על ראיות סטטיסטיות שנמצאות בידינו היום, ועל מודל מתמטי מסוים. היא תוצאה של השלכה קדימה של מגמות שנמצאו יציבות במשך עשורים רבים. הנחות אלה מובילות לתחזית לתוחלת חיים בעתיד שהייתה נחשבת לבלתי אפשרית באמצע המאה שעברה. האם תחזית זו סבירה? הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה אינה לבד בהנחה האופטימית הזו. מודל דומה שחושב באו"ם עבור ישראל לצורך תחזית האוכלוסייה העולמית לשנת 2010 הגיע לממצאים דומים. האו"ם מעריך שתוחלת החיים של זכרים בישראל בשנים 2055-2060 תהיה 86.8 שנים (או בין 83.5 ל-89.5 ברווח סמך של 95%), תוחלת החיים של נקבות בישראל תהיה 91.3 שנים (בין 88.1 ל-93.7 ברווח סמך של 95%). עד סוף המאה ה-21 האו"ם חוזה שתוחלת החיים של זכרים בישראל תגיע ל-95.2 שנים (בין 88.9 ל-99.9 ברווח סמך 95%) ותוחלת החיים של נקבות תגיע ל-99.7 שנים (בין 93.5 ל-104.0 ברווח סמך 95%).⁶ כלומר, לפי תחזיות אלה בעתיד גיל מאה יהיה גיל נפוץ, ולא רק נחלתם של יוצאים מן הכלל. הערכות אלה מבוססות, כמובן, על הבחירה באסכולה ה"אופטימיסטית" וימים יגידו אם הבחירה בהייתה מוצדקת.

United Nations, Department of Economic and Social Affairs Population Division, Probabilistic
Population Projections (PPP) Based on the 2010 Revision of the World Population Prospects
<http://esa.un.org/unpd/ppp/index.htm> 6

תרשים א
תוחלת חיים בלידה באוכלוסייה היהודית בשנים 1971–2008
ותחזית ליהודים ואחרים לשנים 2055–2059, רווח סמך של 95%

תרשים ב
תוחלת חיים בלידה באוכלוסייה הערבית בשנים 1971–2008
ותחזית לשנים 2055–2059, רווח סמך של 95%

3. לידות והפסקות היריון בקרב נערות

לוח 5.3 לידות חי ופניות לוועדות להפסקת היריון, לפי קבוצת אוכלוסייה וגיל האישה, 2010

פניות לוועדות להפסקת היריון		לידות חי		קבוצת אוכלוסייה וגיל האישה
שיעורים ¹	מספרים מוחלטים	שיעורים ¹	מספרים מוחלטים	
				כלל האוכלוסייה
10.8	19,575	91.4	166,255	סך הכל
8.8	2,584	13.0	3,786	מזה: עד 19 – סך הכל
4.5	528	1.1	124	עד 16
11.8	2,056	21.0	3,662	19–17
				יהודיות ואחרות
11.9	17,037	87.6	125,505	סך הכל
11.6	2,462	5.9	1,263	מזה: עד 19 – סך הכל
6.0	510	0.2	21	עד 16
15.2	1,952	9.7	1,242	19–17
11.3	15,159	90.2	120,673	מזה: יהודיות – סך הכל
10.6	2,147	5.9	1,192	מזה: עד 19 – סך הכל
5.4	439	(0.2)	17	עד 16
14.0	1,708	9.7	1,175	19–17
				ערביות
6.6	2,538	105.2	40,750	סך הכל
1.5	122	32.0	2,523	מזה: עד 19 – סך הכל
(0.5)	18	3.1	103	עד 16
2.3	104	52.6	2,420	19–17

1. שיעורי סך הכל מחושבים ל-1,000 נשים בגיל 15–49. להרחבה ראו סעיף מונחים, הגדרות והסברים.

2. שיעורים המבוססים על פחות מ-20 מקרים מופיעים בסוגריים.

בשנת 2010 נולדו 166,255 תינוקות, מתוכם 2.1% (3,786) לנערות (עד גיל 19). כשני שלישים מהתינוקות שנולדו לנערות היו לאימהות ערביות והיתר ליהודיות ואחרות. שיעור הפריין של נערות ערביות גבוה יותר מפי 5 מהשיעור של נערות יהודיות ואחרות; 32.0 תינוקות ל-1,000 נערות ערביות בהשוואה ל-5.9 תינוקות ל-1,000 נערות יהודיות ואחרות.

כ-97% מהתינוקות שנולדו לנערות, נולדו לאימהות בגילים 17–19 (גיל הנישואין החוקי לנשים בישראל הוא 17 שנים). רק כ-3% מהתינוקות (124) נולדו לאימהות בגיל 16 ומטה. חלקם של התינוקות לאימהות ערביות בנות 16 ומטה גבוה יותר ונאמד ב-4.1% לעומת 1.7% בקרב יהודיות ואחרות.

בשנת 2010, 59% מההריונות הידועים³ בקרב נערות הסתיימו בלידת חי, לעומת 90% בקרב נשים בנות 20 ומעלה. בקרב נערות יהודיות ואחרות רק כשליש (33.9%) מההריונות הסתיימו בלידת חי וב-66.1% מההריונות הייתה פנייה לוועדות להפסקת היריון. בקרב נערות ערביות, 95.4% מההריונות הסתיימו בלידת חי ורק ב-4.6% מהמקרים הייתה פנייה לוועדות להפסקת היריון. הסבר לפער שבין שתי קבוצות האוכלוסייה עשוי להיות מצבה המשפחתי של הנערה. בעוד שמרבית הנערות הערביות הרו במסגרת הנישואין, הרי שבקרב נערות יהודיות ואחרות שכיחים יותר ההריונות מחוץ לנישואין. מבין הפונות לוועדות להפסקות היריון – בקרב יהודיות ואחרות רק 1.5% היו נשואות (1.6% בקרב יהודיות) לעומת 27.1% בקרב ערביות. מרבית הפניות לוועדות להפסקת היריון מאושרות, הן בקרב נערות (99.6%) והן בקרב בנות 20 ומעלה (98.5%), אך התפלגות הסיבות שלפיהן ניתן האישור שונה, כפי שניתן לראות בלוח 5.4.

אישורים לביצוע הפסקות היריון, לפי קבוצת אוכלוסייה, גיל האישה וסיבת האישור, 2010

לוח 5.4

אחוזים

אישורים להפסקות היריון, לפי סיבה				קבוצת אוכלוסייה וגיל האישה
גיל האישה (נמוך מ-17 או מעל 40)	היריון מחוץ לנישואין	סיכון למום של הוולד	סיכון לבריאות האישה	
כלל האוכלוסייה				
10.6	50.5	19.4	19.5	סך הכל
35.5	59.9	1.9	2.7	עד 19
6.8	49.1	22.1	22.1	+20
יהודיות				
11.2	53.3	19.3	16.2	סך הכל
36.5	60.3	0.8	2.4	עד 19
7.0	52.1	22.3	18.5	+20
ערביות				
6.9	24.7	24.7	43.7	סך הכל
16.8	52.9	19.3	10.9	עד 19
6.4	23.2	25.0	45.4	+20

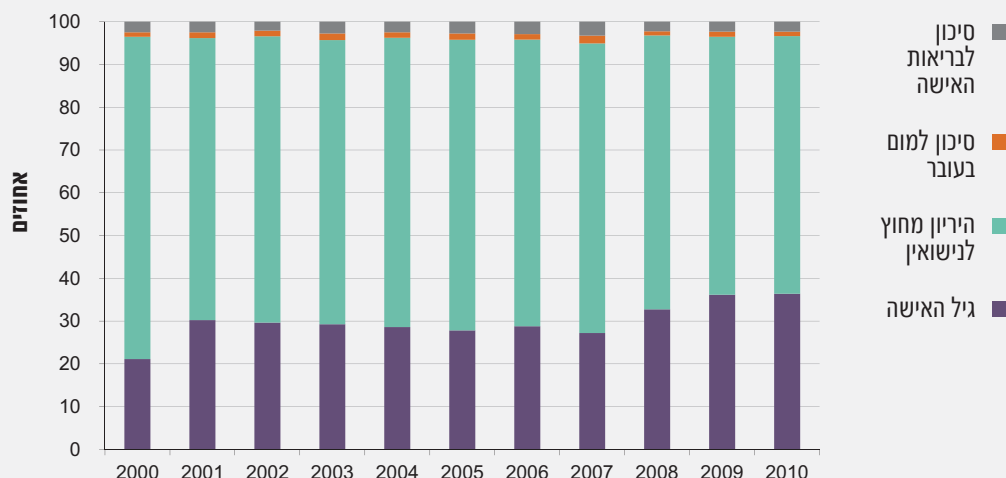
בקרב נערות, מרבית האישורים (כ-95.4%) ניתנים מהסיבות של היריון מחוץ לנישואין או גיל האישה (מתחת ל-17). בקרב בנות 20 ומעלה, רק 55.9% מהאישורים ניתנים משתי הסיבות הנ"ל ו-44.1% מהאישורים ניתנים מסיבות של סיכוי למום בעובר וסיכון לבריאות האישה.

קיימים הבדלים בהתפלגות הסיבות לאישור הפסקות ההיריון בין נערות יהודיות ואחרות לבין ערביות – בעוד שבקרב יהודיות ואחרות 36% מהאישורים ניתנים מהסיבה של גיל, הרי שבקרב ערביות רק 16% ניתנים מסיבה זו. אחוז האישורים שניתנים מסיבה של היריון מחוץ לנישואין גבוה בשנת 2010 בקרב נערות יהודיות ואחרות לעומת נערות ערביות (60% לעומת 53% בהתאמה). בקרב נערות ערביות 19% מהאישורים ניתנים מסיבה של סיכוי למום בעובר ו-11% מסיבה של סיכון לבריאות האישה. אישורים בגין שני סעיפים אלו כמעט שאינם ניתנים בקרב נערות יהודיות ואחרות. בקרב נערות יהודיות ואחרות, חלה בעשור האחרון ירידה באישורים הניתנים מסיבה של היריון מחוץ לנישואין, ועלייה באחוז האישורים הניתנים מסיבה של גיל האישה. אחוז האישורים הניתנים מהסיבות סיכון למום בעובר וסיכון לבריאות האישה נשאר יציב לאורך השנים.

3 הריונות ידועים מתייחסים בפרסום זה ללידות חי ולפניות לוועדות להפסקות היריון.

תרשים ט5

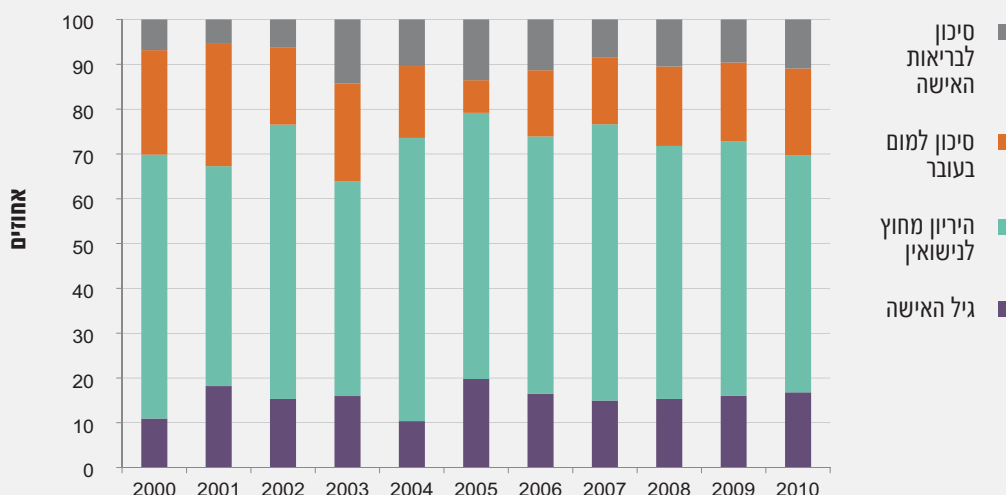
אישורים להפסקות היריון בקרב נערות יהודיות ואחרות, לפי סיבת האישור, 2000–2010

החל משנת 2004, גם בקרב נערות ערביות חלה ירידה באחוז האישורים הניתנים מסיבה של היריון מחוץ לנישואין (לפני כן האחוז לא היה יציב), ועלייה קטנה באחוז האישורים הניתנים מסיבה של גיל האישה.

תרשים ט'5

אישורים להפסקות היריון בקרב נערות ערביות, לפי סיבת האישור, 2000–2010

תופעת התינוקות הנולדים לנערות הולכת ומצטמצמת לאורך השנים. שיעורי הפרייה של נערות ירדו במשך העשור האחרון בכ-24%, מ-17.1 תינוקות ל-1,000 נשים בגיל זה בשנת 2000 ל-13.0 בשנת 2010. באותה תקופה ירד שיעור הפרייה של נערות יהודיות בכ-20% ושל נערות ערביות בכ-39%.

למרות הירידה בשיעורי הפרייה של נערות בישראל, נותר השיעור בישראל גבוה מהשיעורים בחלק ניכר ממדינות ה-OECD. השיעור בישראל (13.0) דומה לשיעור בקנדה (14.2) ובספרד (12.2). במדינות קוראה הדומית (1.8), שווייץ (4.1) ויפן (4.9) נמצאו השיעורים הנמוכים ביותר, ואילו בצ'ילה (54.9), בארצות הברית (41.5) ובטורקיה (32.0) – השיעורים הגבוהים ביותר.⁴

4 שיעורי הפרייה לנערות במדינות ה-OECD הם לשנים 2008–2009, ואילו השיעור בישראל הוא לשנת 2010. <http://unstats.un.org/unsd/demographic/products/dyb/dyb2009-2010/Table10.xls>

4. הערכה עצמית של בריאות

הערכה עצמית של בריאות היא מדד נפוץ ומקובל ביותר בסקרי אוכלוסייה לצורך הערכת מצב בריאותו של הפרט, ולעתים זהו גם המדד היחיד למצב בריאות. מחקרים רבים מצביעים על קשר חזק בין הערכה עצמית של בריאות ובין שימוש בשירותי בריאות, וכן בין הערכה עצמית של בריאות ובין תמותה. עם זאת, ידוע כי קיימת בעייתיות בשימוש במדד זה לצורך השוואות בין אוכלוסיות שונות (למשל בין מדינות הנבדלות בשפה, בדת, בתרבות ועוד), זאת בשל העובדה שהמדד מבוסס על הערכה סובייקטיבית של הפרט ומושפע מתרבות מקומית.

הנתונים שלהלן מבוססים על השאלה הנשאלת במסגרת הסקר החברתי של הלמ"ס: "מהו מצב בריאותך בדרך כלל?". אפשרויות התשובה הן "טוב מאוד", "טוב", "לא כל-כך טוב", "בכלל לא טוב". בלוחות שלהלן מוצג אחוז האנשים שדיווחו על מצב בריאות לא טוב, הכולל את אפשרויות התשובה "לא כל-כך טוב" ו"בכלל לא טוב". הנתונים מוצגים לפי מין, קבוצת גיל, ולפי קבוצת אוכלוסייה ורמת הכנסה.

להסברים על הסקר החברתי בכלל ועל נתוני הכנסות בסקר החברתי בפרט ראו פרק 1.

19% מבני 20 ומעלה דיווחו שמצב בריאותם אינו טוב בשנת 2011. כצפוי, אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב עולה עם הגיל ומגיע בגיל 65 ומעלה לכמעט 60% מהאוכלוסייה. יש הבדל בין יהודים לערבים בהערכה עצמית של מצב הבריאות: בכל אחת מקבוצות הגיל, אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב גבוה יותר בקרב ערבים לעומת יהודים. שיעור המדווחים על מצב בריאות לא טוב בקרב ערבים בני 20-44 ובני 45-64 כפול משיעור היהודים המדווחים על מצב בריאות לא טוב באותן קבוצות גיל. בגיל 65 ומעלה ההבדל קטן יותר (לוח 5.5).

הערכת מצב הבריאות, לפי גיל וקבוצת אוכלוסייה, 2011

לוח 5.5

מצב בריאות לא טוב ¹					אוכלוסייה סך הכל	
גיל			סך הכל			
+65	64–45	44–20				
אלפים						
443.3	335.7	136.6				
אחוזים				אלפים		
56.9	22.4	5.1	18.5	915.6	4,945.6	סך הכל
						קבוצת אוכלוסייה
55.7	20.3	4.2	18.1	748.2	4,140.8	יהודים ואחרים
55.3	19.4	3.9	17.6	689.3	3,917.6	מזה: יהודים
69.1	35.3	8.8	20.8	167.4	804.4	ערבים

1. "לא כל-כך טוב" או "בכלל לא טוב".

קיים קשר שלילי בין רמת ההכנסה להערכה עצמית של מצב הבריאות: עם העלייה ברמת ההכנסה יורד אחוז המדווחים על מצב בריאות לא טוב, מ-25% בקרב בעלי הכנסה נמוכה ל-11% בקרב בעלי הכנסה גבוהה (לוח 5.6).

הערכת מצב הנריאות, לפי גיל ורמת הכנסה, 2011

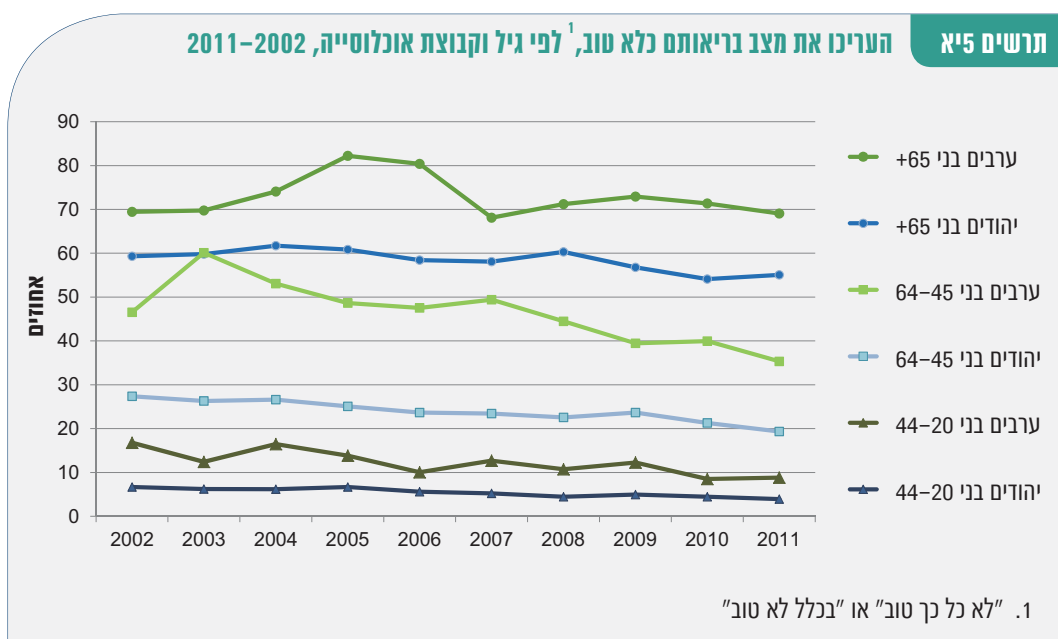
לוח 5.6

מצב בריאות לא טוב ¹					אוכלוסייה סך הכל	
גיל			סך הכל			
+ 65	64-45	44-20				
אלפים						
443.3	335.7	136.6				
אחוזים				אלפים		
56.9	22.4	5.1	18.5	915.6	4,945.6	סך הכל
						הכנסה ממוצעת לנפש במשק בית (ברוטו לחודש)
67.6	39.5	9.4	24.7	325.4	1,319.1	עד 2,000 ש"ח
68.7	22.7	4.4	22.9	302.9	1,325.2	2,001-4,000 ש"ח
37.9	11.8	1.8	11.0	167.2	1,520.5	4,001 ש"ח ומעלה

¹. "לא כל-כך טוב" או "בכלל לא טוב".

בראייה רב-שנתית יש ירידה מתונה בשיעור המדווחים על בריאות לא טובה בכל קבוצות הגיל: בשנת 2011 נצפתה ירידה של כ-8 נקודות אחוז בקרב בני 45-64 המדווחים על מצב בריאות לא טוב, בהשוואה לשנת 2002 (22% לעומת 30% בהתאמה). בקרב בני 20-44 נצפתה ירידה של כ-4 נקודות אחוז (5% לעומת 9% בהתאמה). בסך הכל קיימת ירידה של כ-5 נקודות אחוז בדיווח על בריאות לא טובה בין 2002 ל-2011 (23% לעומת 18% בהתאמה) (תרשים 5יא).

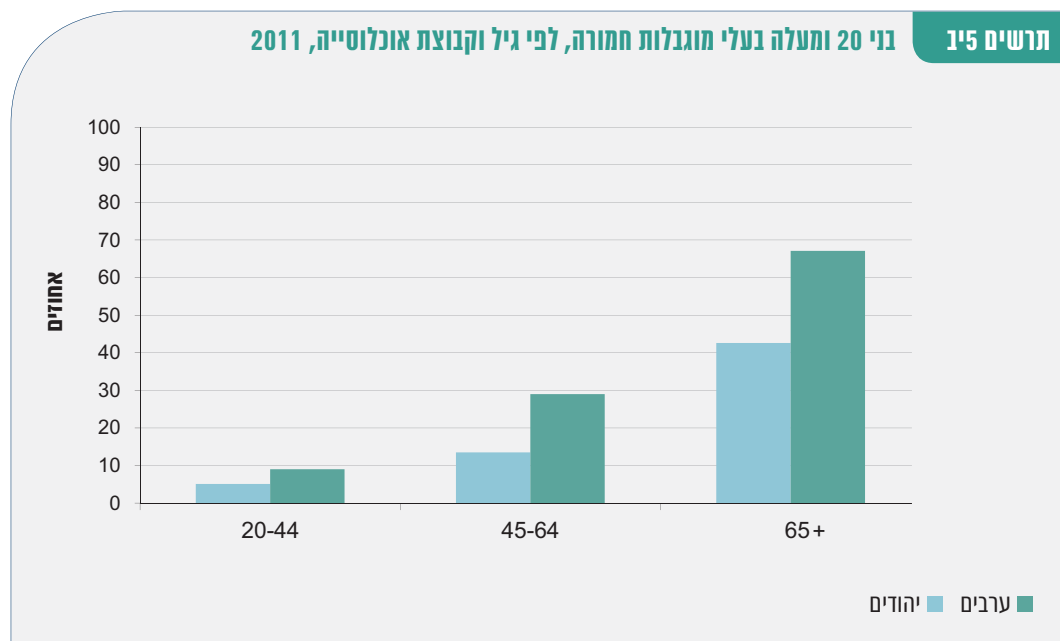
לאורך כל השנים (2002-2011) ובכל קבוצות הגיל, אחוז המדווחים על בריאות לא טובה גבוה יותר אצל ערבים לעומת יהודים. עם זאת, הירידה באחוז המדווחים על בריאות לא טובה גדולה יותר אצל ערבים לעומת יהודים בקבוצות הגיל 20-44 ו-45-64. בגיל 65 ומעלה, כמעט שאין שינוי בקרב ערבים לעומת ירידה של כ-4 נקודות אחוז בקרב יהודים.

5. בעלי מוגבלות

ל-16% מהאוכלוסייה בגיל 20 ומעלה הייתה מוגבלות חמורה כלשהי⁵ בשנת 2011 – 17% מהנשים ו-15% מהגברים. המוגבלות השכיחה ביותר היא קושי בהליכה – 11% מתקשים מאוד או לא יכולים בכלל ללכת. 5% מתקשים מאוד או לא יכולים בכלל לזכור או להתרכז, 4% מתקשים מאוד או לא יכולים בכלל להתלבש או להתרחץ, 4% מתקשים מאוד בראייה או לא רואים בכלל, ו-3% מתקשים מאוד בשמיעה או לא שומעים בכלל.

שכיחות המוגבלות החמורה עולה עם הגיל, גם כשבוחנים את הנתונים עבור בעלי מוגבלות אחת לפחות וגם עבור כל מוגבלות בנפרד. על פי נתוני הסקר החברתי 2011, אחוז בעלי מוגבלות חמורה כלשהי אחת לפחות עלה מ-6% בגיל 20-44 ל-16% בגיל 45-64 ועד 45% בגיל 65 ומעלה. עם העלייה בגיל עולה גם חומרת המוגבלות – אחוז ה"מתקשים מאוד" או "לא יכולים בכלל" מתוך סך כל בעלי המוגבלות עולה. אחוז בעלי מוגבלות חמורה גבוה יותר בקרב נשים לעומת גברים, ובקרב ערבים לעומת יהודים, בכל קבוצות הגיל. בקבוצת הגיל 45-64 אחוז בעלי מוגבלות בקרב ערבים כפול מזה שבקרב יהודים (תרשים 5י).

23% מבני 20 ומעלה דיווחו בשנת 2011 על קיום בעיה בריאותית קבועה, המפריעה או מפריעה להם מאוד בתפקוד יומיומי, 10% דיווחו על בעיה בריאותית המפריעה להם מאוד בתפקוד יומיומי.

גם כאן קיימת עלייה עם הגיל: 11% מבני 20-45, 28% מבני 45-64 ו-57% מבני 65 ומעלה דיווחו על בעיה בריאותית המפריעה בתפקוד יומיומי. בהתאם, נצפתה עלייה עם הגיל בשיעור המדווחים על בעיה המפריעה מאוד בתפקוד יומיומי (3%, 11% ו-28% בהתאמה). בקבוצות הגיל הצעירות קיימת יציבות לאורך השנים בשיעור הדיווח על בעיה המפריעה בתפקוד יומיומי, בעוד שבקרב בני 65 ומעלה נצפתה עלייה קלה בשיעור הדיווח על בעיה המפריעה בתפקוד יומיומי מ-52% בשנת 2002 ל-57% בשנת 2011.

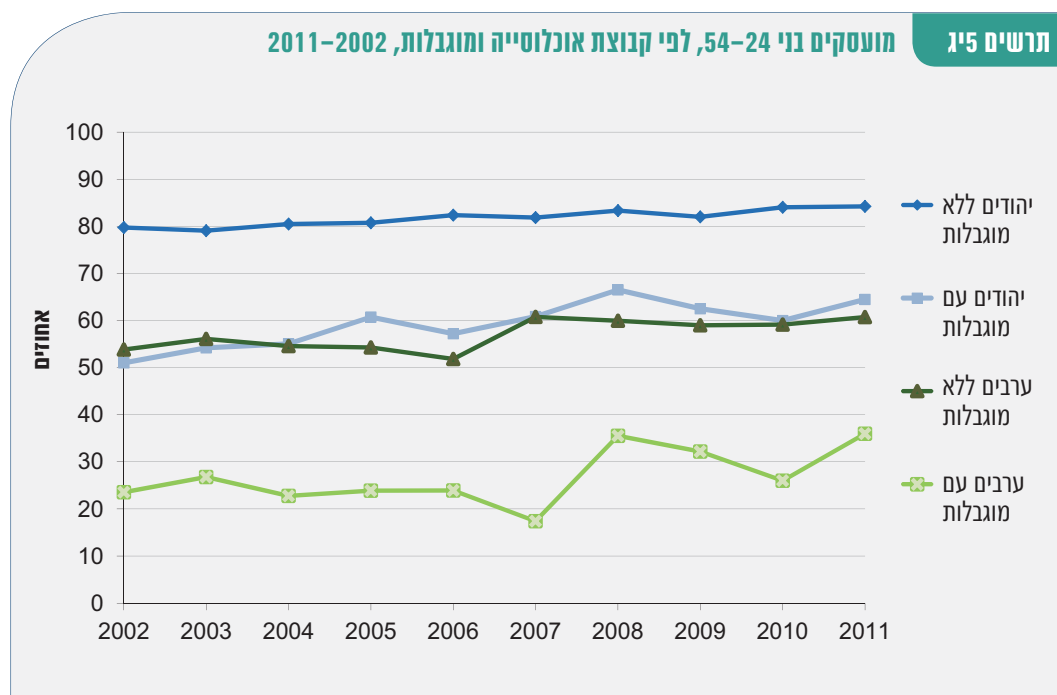
המדווחים על בעיה בריאותית קבועה "המפריעה מאוד" או "מפריעה" בתפקוד יומיומי הוגדרו כאנשים עם מוגבלות. משיבים שדיווחו על בעיה המפריעה להם מאוד בתפקוד יומיומי הוגדרו כאנשים עם מוגבלות חמורה.⁶

5 אדם עם מוגבלות חמורה הוגדר החל בשנת 2010 כמי שמתקשה מאוד, או לא יכול בכלל לעשות אחת או יותר מהפעולות הבאות: לראות, לשמוע, ללכת או לעלות במדרגות, להתלבש או להתרחץ, לזכור או להתרכז.

6 החל בשנת 2010 נוספה הגדרה למוגבלות לפי מידת הקושי בעשיית פעולות כגון: לראות, לשמוע, ללכת, להתלבש ולזכור, כמפורט בהערה 5. לצורך ההשוואה הרב-שנתית נעשה שימוש בהגדרת מוגבלות לפי מידת ההפרעה של בעיה בריאותית לתפקוד יומיומי, מכיוון ששאלה זו נשאלה ברצף החל משנת 2002.

מוגבלות ומצב תעסוקה

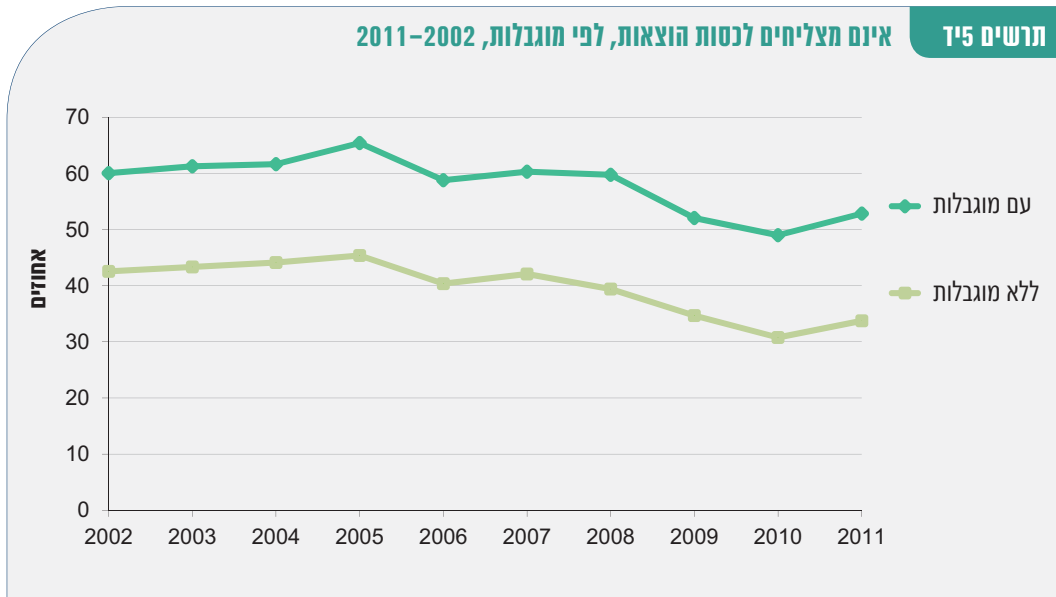
שיעור המועסקים בקרב אנשים עם מוגבלות נמוך בהשוואה לשיעורם בקרב אנשים ללא מוגבלות: 58% מהאנשים עם מוגבלות בגילי העבודה העיקריים (25-54) היו מועסקים בשנת 2011, לעומת 80% מועסקים בקרב אנשים ללא מוגבלות. עם זאת ניכרת עלייה הדרגתית בשיעורי התעסוקה בקרב אנשים עם מוגבלות במשך השנים, מ-46% בשנת 2002 ל-58% בשנת 2011. הפער בשיעורי התעסוקה בגילי העבודה העיקריים, בין אנשים עם מוגבלות לאנשים ללא מוגבלות הצטמצם בהדרגה מ-30 נקודות אחוז בשנת 2002 ל-22 נקודות אחוז בשנת 2011. בכל השנים נצפו הבדלים בשיעור אלה שאינם בכוח העבודה בקרב אנשים עם מוגבלות, לעומת אנשים ללא מוגבלות (38% לעומת 16% בהתאמה בקרב בני 25-54 בשנת 2011). שיעורי התעסוקה של ערבים לעומת יהודים נמוכים יותר בכל השנים, הן בקרב אנשים ללא מוגבלות ובעיקר בקרב אנשים עם מוגבלות, אך העלייה במשך השנים בשיעור התעסוקה בקרב שתי קבוצות האוכלוסייה, דומה (תרשים 5יג).

מוגבלות וכיסוי הוצאות

בשנת 2011 התקשו יותר ממחצית מהאנשים עם מוגבלות לכסות את הוצאותיהם החודשיות (52%), לעומת שליש (33%) מהאנשים ללא מוגבלות.

בראייה רב-שנתית ניכרת ירידה בשיעור המתקשים לכסות את ההוצאות הן בקרב אנשים עם מוגבלות (52% בשנת 2011 לעומת 60% בשנת 2002) והן בקרב אנשים ללא מוגבלות (33% לעומת 43% בהתאמה). הפער ביכולת כיסוי ההוצאות בין אנשים עם מוגבלות לאנשים ללא מוגבלות נותר עקבי לאורך השנים (תרשים 5יד).

6. משאבים פיזיים וכוח אדם במערכת הבריאות

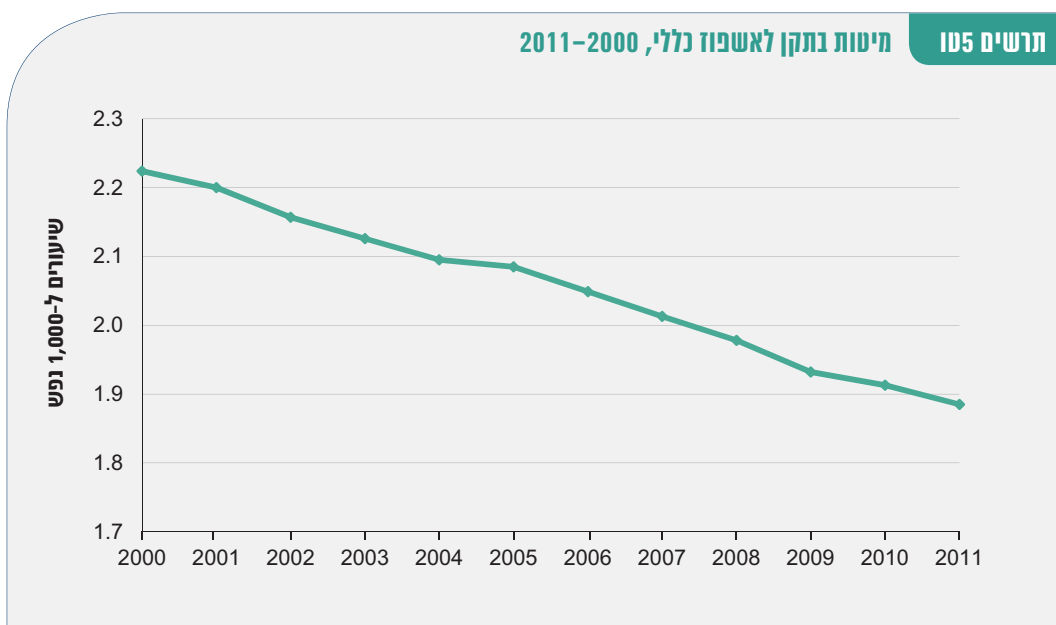
א. משאבים פיזיים

משאבים פיזיים במערכת הבריאות כוללים מוסדות אשפוז, מיטות אשפוז במחלקות השונות, עמדות לניתוחים ולרפואה דחופה, מכשור רפואי ועוד. בפרק זה נתייחס למספר מיטות בתקן ולתפוסת מיטות.

מיטות אשפוז

בסוף שנת 2011 מספר מיטות האשפוז בתקן בישראל היה 43,093. מתוכן: 24,091 מיטות למחלות ממושכות, 14,762 לאשפוז כללי, 3,459 לבריאות הנפש ו-781 מיטות שיקום. בסעיף זה נתמקד במיטות לאשפוז כללי.

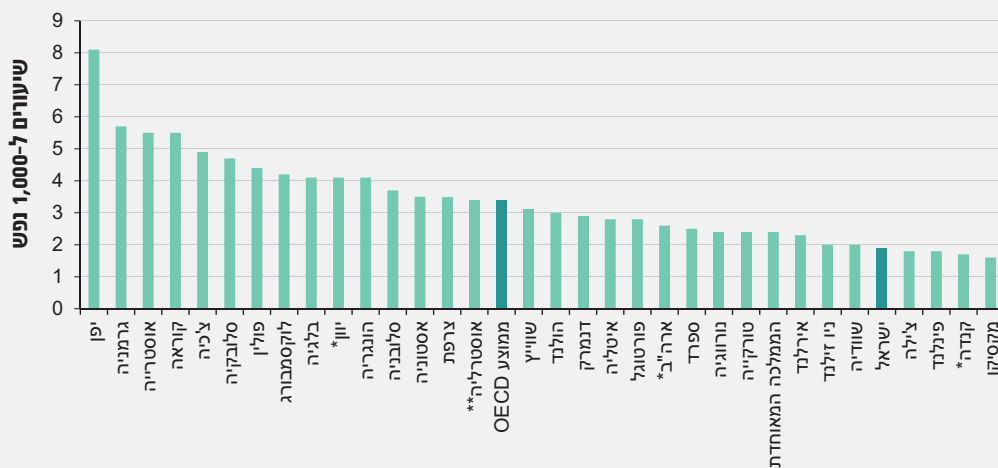
בעשור האחרון נרשמה ירידה בשיעור המיטות בתקן, בסוף שנת 2000 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי עמד על 2.22 נפש ואילו בסוף שנת 2011 שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל עמד על 1.89 נפש. הירידה נרשמה גם במרבית המחלקות בבתי חולים כלליים.

שיעור המיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל נמוך בהשוואה למרבית מדינות ה-OECD. בשנת 2010, שיעור המיטות בתקן בישראל עמד על 1.9, לעומת שיעור של 3.4 בממוצע במדינות ה-OECD. ראוי לציין שאוכלוסיית ישראל צעירה יותר מרוב האוכלוסיות במדינות ה-OECD וגורם זה מפחית את הצורך במיטות אשפוז. למרות השיעור הנמוך של מיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל, תפוסת המיטות בישראל היא הגבוהה ביותר.

מיטות בתקן לאשפוז כללי בישראל ובמדינות ה-OECD, 2010

תרשים טבעי

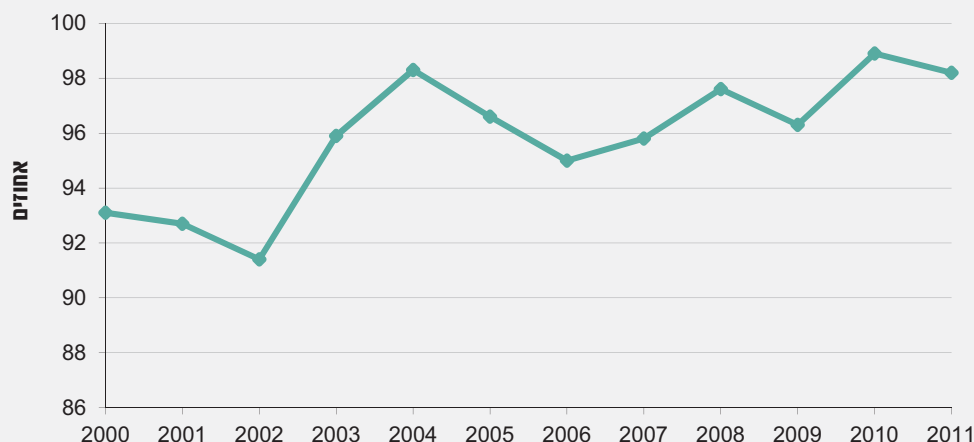
מקור: OECD, * נתון ל-2009, ** נתון ל-2008

תפוסת מיטות

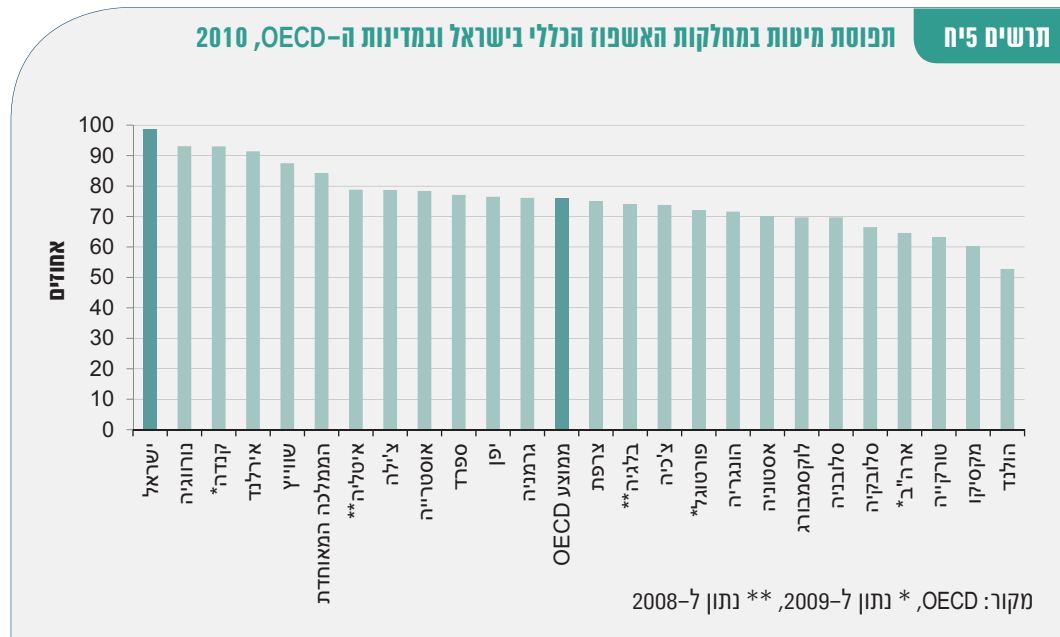
בעשור האחרון נרשמה עלייה בתפוסת המיטות, כאשר בסוף שנת 2011 תפוסת המיטות במחלקות האשפוז הכללי הייתה 98.2% לעומת 93.1% בשנת 2000. בשנת 2011, תפוסת המיטות במחלקות הפנימיות הייתה 101%, כאשר בחודשים ינואר ופברואר 2011 תפוסת המיטות הגיעה ליותר מ-107% (מדד תפוסת מיטות מחושב יחסית למיטות בתקן, אך בפועל בית החולים יכול להוסיף מיטות ולכן תיתכן תפוסה של מעל 100%).

תפוסת מיטות במחלקות האשפוז הכללי, 2011-2000

תרשים קו

בהשוואה למדינות ה-OECD, ישראל היא המדינה בעלת **תפוסת המיטות הגבוהה ביותר**. בשנת 2010 תפוסת המיטות במחלקות האשפוז הכללי בישראל הייתה 98.8%, כאשר הממוצע בקרב מדינות ה-OECD היה 75.9% בלבד.

ב. כוח אדם במקצועות הבריאות⁷

כוח אדם במקצועות הבריאות כולל רופאים, אחיות ועוסקים נוספים במקצועות בריאות כמו רוקחים, פיזיותרפיסטים, פסיכולוגים, מרפאים בעיסוק, טכנאי שיניים, עובדי מעבדה רפואית ועוד. סעיף זה מתרכז ברופאים ובאחיות בלבד (בעלי הכשרה ומועסקים). כמו כן, מוצגת השוואה למדינות ה-OECD.

המידע על **היצע של בעלי ההכשרה ברפואה ובשיעור** מבוסס על רישום הרישוי במאגרי המידע במשרד הבריאות. לפי נתונים אלה, בשנת 2011 נמשכה מגמת הירידה בשיעור הרופאים ובשיעור האחיות בישראל.

המידע על **רופאים ואחיות מועסקים** מבוסס על סקר כוח אדם של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. לפי ממצאי הסקר מספר המועסקים במקצועות הבריאות בשנת 2011 עמד על כ-100,000, מהם 23,000 רופאים ו-36,000 אחיות. בין השנים 2000 ו-2011, שיעור הרופאים המועסקים ירד ב-11% ושיעור האחיות המועסקות ירד ב-7%.

בעלי רישיון לעסוק ברפואה

בסוף שנת 2011 היו 34,657 בעלי רישיון לעסוק ברפורה, מהם 26,065 עד גיל 65. מספר בעלי הרישיון כולל גם רופאים ששווהים בחו"ל (לתקופה של שנה לפחות), שמספרם נאמד בכ-3,800, כ-15% מכלל בעלי הרישיון לעסוק ברפואה (כ-350 בני 65 ומעלה).

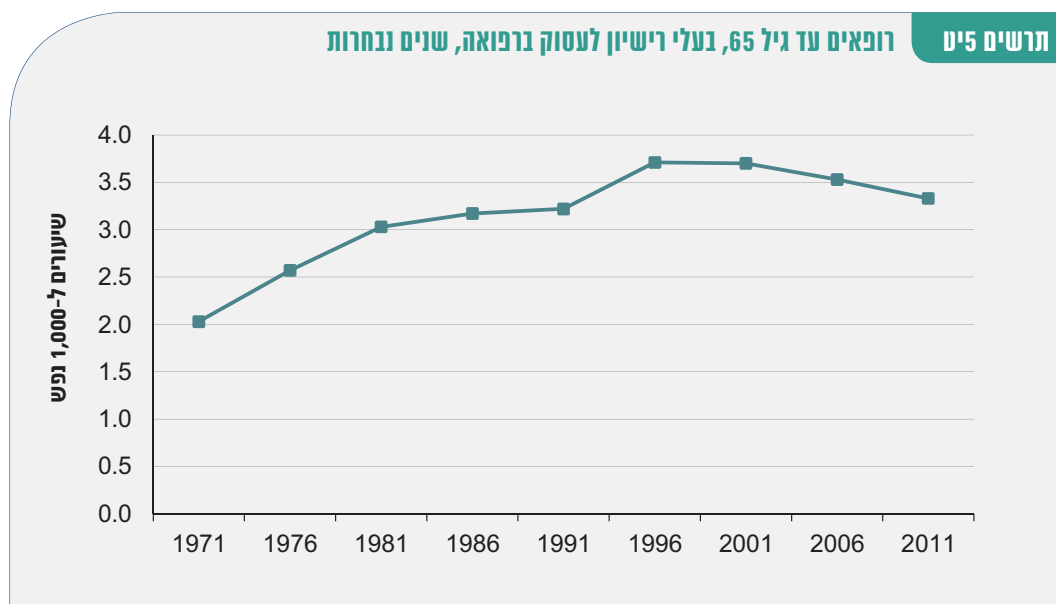
מסוף שנות התשעים נרשמה מגמת ירידה בשיעור בעלי הרישיון לעסוק ברפואה, בסוף 2011 השיעור היה 4.4 ל-1,000 נפש ושיעור הרופאים עד גיל 65, בעלי רישיון לעסוק ברפואה היה 3.3 ל-1,000 (בהשוואה ל-4.6 ו-3.7 ל-1,000 בהתאמה בסוף שנת 2000, כלומר ירידה של 5% בשיעור סך כל בעלי הרישיון וירידה של 10% בשיעור הרופאים עד גיל 65 בעלי רישיון לעסוק ברפואה).

הירידה בשיעור הרופאים עד גיל 65, בעלי רישיון לעסוק ברפואה החלה בסוף שנות התשעים עם צמצום העלייה וכתוצאה של עלייה בפרישת הרופאים בני 65 ומעלה לגמלאות. אחוז הרופאים בני 65 ומעלה בעלי רישיון לעסוק ברפואה עלה ל-24% בשנת 2011 לעומת 18% בשנת 2000.

7 בכל מקום שבו ננקטה לשון זכר הכוונה גם ללשון נקבה, ולהיפך.

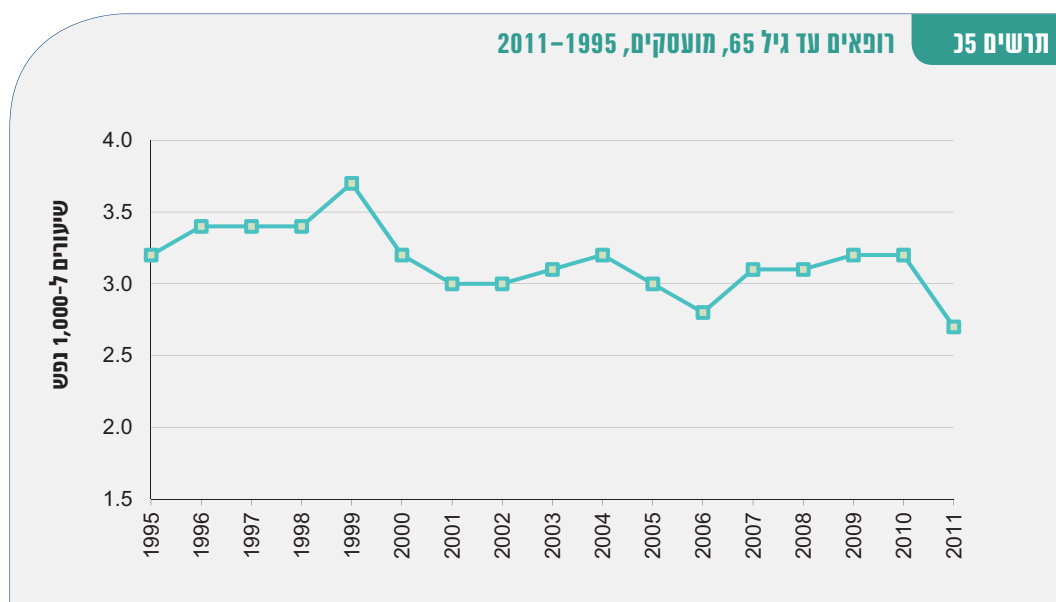
אחוז הנשים מכלל בעלי הרישיון לעסוק ברפואה נמצא במגמת עלייה, 41% בשנת 2011 בהשוואה ל-39% בשנת 2000. כמעט מחצית מהרופאים עד גיל 45, בעלי רישיון לעסוק ברפואה, הן נשים - 47% בשנת 2011, לעומת 43% בשנת 2000.

רופאים מועסקים

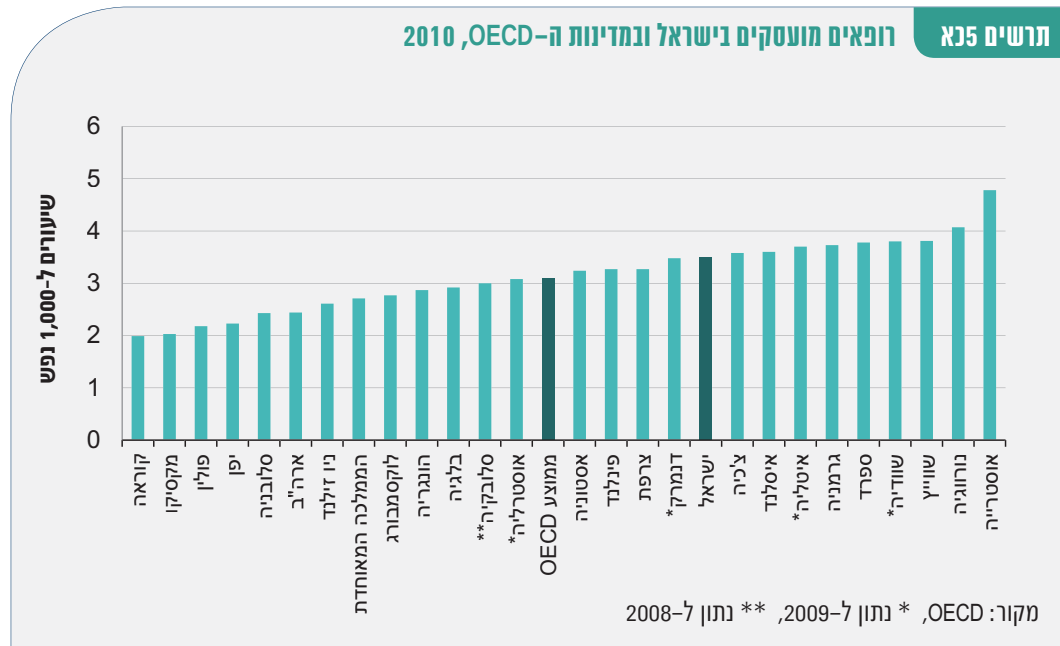
לפי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, בשנת 2011 היו מועסקים בישראל 23,500 רופאים, 21,300 עד גיל 65). רק כ-68% מכלל הרופאים הרשומים כבעלי רישיון לעסוק ברפואה עובדים כרופאים בישראל, כ-82% מהם בני פחות מ-65. שיעור הרופאים המועסקים עומד על 3.0 רופאים ל-1,000 תושבים, ירידה של 9% לעומת השיעור בשנת 2000 שעמד על 3.3 ל-1,000 תושבים. שיעור הרופאים המועסקים עד גיל 65 עמד בשנת 2011 על 2.7 ל-1,000 תושבים לעומת 3.2 בשנת 2000 (ירידה של 16%).

במשך השנים קיימת מגמת עלייה באחוז הנשים מכלל הרופאים המועסקים. אחוז הנשים מכלל הרופאים המועסקים בשנת 2011 עמד על 43%, לעומת 37% בשנת 2000.

השוואה בין-לאומית

אף על פי ששיעור הרופאים המועסקים בישראל נמצא במגמת ירידה בעשור האחרון, הוא עדיין גבוה בהשוואה לממוצע מדינות ה-OECD. בשנת 2010 שיעור הרופאים המועסקים בישראל עמד על 3.5 ל-1,000 נפש לעומת ממוצע של 3.1 במדינות ה-OECD.

בעלי הכשרה במקצועות הסיעוד⁸

בסוף שנת 2011 היו בישראל 58,360 בעלי הכשרה בסיעוד, מהם 46,646 עד גיל 65, מרביתם אחיות מוסמכות. סך הכל היו 44,734 אחיות מוסמכות, מהן 37,557 עד גיל 65 ו-13,626 אחיות מעשיות, מהן 9,089 עד גיל 65. שיעור האחיות עד גיל 65 נמצא בעשור האחרון במגמת ירידה מ-6.5 אחיות ל-1,000 תושבים בשנת 2000, לכמעט 6.0 בשנת 2011.

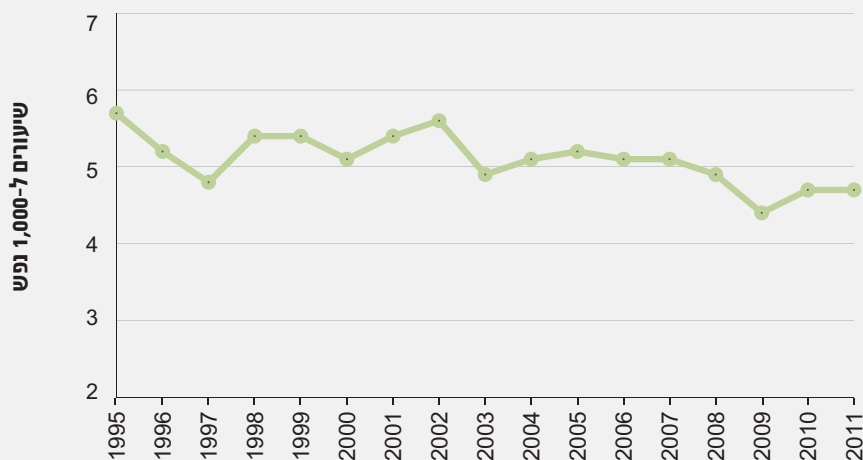
אחוז הגברים בעלי הכשרה בסיעוד נמצא במגמת עלייה. בסוף שנת 2011, 10.8% מעובדי הסיעוד המוסמכים היו גברים בהשוואה ל-8.4% בשנת 2000.

אחיות מועסקות

לפי נתוני סקר כוח אדם של הלמ"ס, בשנת 2011 היו מועסקים בישראל 37,600 אחיות, שיעור של 4.8 ל-1,000 נפש (לעומת שיעור של 5.1 אחיות ל-1,000 נפש בשנת 2000, ירידה של 6%). שיעור האחיות עד גיל 65 המועסקות ירד ל-6.0 בסוף 2011 בהשוואה ל-6.5 בסוף 2000 (ירידה של כ-8%).

8 בכל מקום שבו ננקטה לשון נקבה הכוונה גם ללשון זכר.

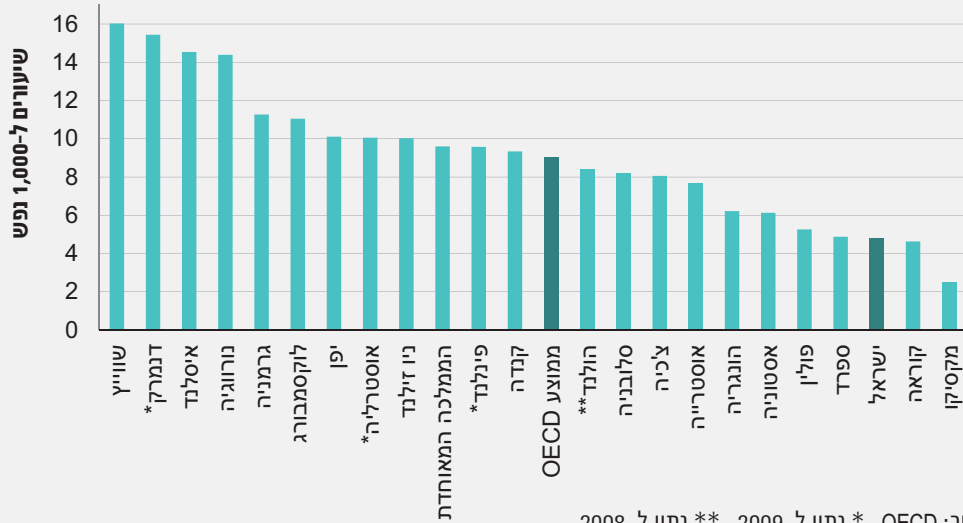
תרשים כנב אחיות עד גיל 65, מועסקות, 1995–2011

השוואה בין-לאומית

שיעור האחיות בישראל נמצא במגמת ירידה והוא נמוך בהשוואה למוצע ה-OECD. בשנת 2010 שיעור האחיות (המעשיות והמוסמכות יחד) המועסקות בישראל עמד על 4.8 ל-1,000 נפש, כמחצית מהמוצע במדינות ה-OECD (9.0 ל-1,000 נפש).

תרשים כנב אחיות מועסקות בישראל ובמדינות ה-OECD, 2010

מקור: OECD, * נתון ל-2009, ** נתון ל-2008

7. ביטוחי בריאות

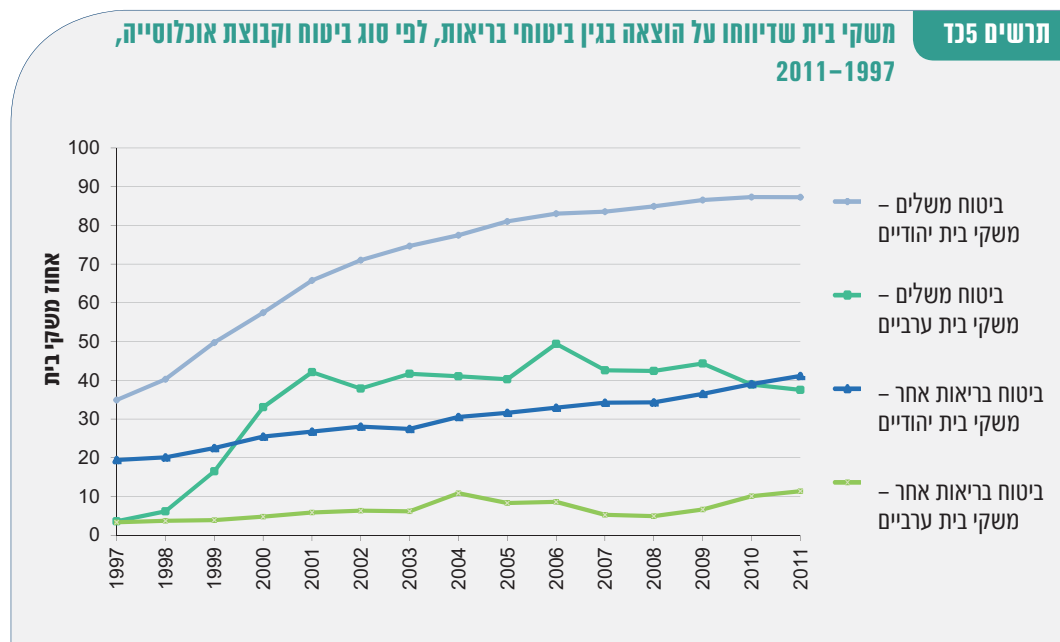
בינואר 1995 נכנס לתוקף במדינת ישראל "חוק ביטוח בריאות ממלכתי". בסעיף הראשון של החוק נקבע כי "ביטוח הבריאות יושתת על עקרונות של צדק, שוויון ועזרה הדדית". על פי החוק חלה חובת ביטוח בריאות על כל תושבי המדינה וכל תושב זכאי לסל שירותים מוגדר. החוק מאפשר לקופות החולים להציע למבוטחיהן תכניות לשירותי בריאות נוספים (שב"ן) שאינם כלולים בסל השירותים המפורט בחוק. ההצטרפות לביטוח המשלים היא וולונטרית והפרמיה נקבעת על פי קבוצת גיל בלבד. מספר המצטרפים לתכניות הביטוח המשלים של קופות החולים עלה במהירות במיוחד אחרי חוק ההסדרים של שנת 1998 שקבע הוראות והסדרים להפעלת תכנית הביטוח המשלים.

בסעיף שלהלן מוצגים נתונים מתוך סקר הוצאות משקי בית של הלמ"ס, על אחוז משקי הבית המדווחים על הוצאות בגין ביטוח משלים ובגין ביטוחים רפואיים אחרים בשנים 1997–2011. (להסברים על סקר הוצאות משקי בית, ראו פרק 2).

אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח משלים עלה מאוד במשך השנים, פי 2.5 בשנת 2011 לעומת שנת 1997, שנתיים לאחר החלת חוק ביטוח בריאות ממלכתי. בקרב משקי בית יהודיים האחוז עלה פי 2.5 ובקרב משקי בית ערביים - פי 10. עם זאת, אחוז משקי הבית הערביים שיש להם ביטוח משלים נמוך בהרבה מאחוז משקי הבית היהודיים, אך הפער ביניהם הצטמצם במשך השנים (מיחס של פי 10 בשנת 1997 ליחס של פי 2.3 בשנת 2011).

אחוז משקי הבית הערביים שיש להם ביטוח משלים עלה מאוד בשנים הראשונות שלאחר החלת החוק ומשנת 2001 כמעט שלא חל שינוי באחוז זה, זאת לעומת עלייה מתמדת באחוז משקי הבית היהודיים שיש להם ביטוח משלים.

אחוז משקי הבית המדווחים על הוצאה בגין ביטוחי בריאות פרטיים עלה מאוד במשך השנים, והגיע בשנת 2011 ליותר משליש ממשקי הבית. עלייה זו מתונה יותר לעומת העלייה בביטוחים המשלימים (פי 2.1 ב-2011 לעומת 1997) וקיימת בעיקר במשקי בית יהודיים. אחוז משקי הבית היהודיים המדווחים על הוצאה בגין ביטוחי בריאות פרטיים גבוה יותר מאחוז משקי הבית הערביים.

לוח 5.7

משקי בית שדיווחו על הוצאה בגין ביטוח בריאות, לפי סוג ביטוח וחמישוני הכנסה,¹ שנים נבחרות

אחוזים

חמישוני הכנסה	1997		2001		2005		2011	
	ביטוח משלים	ביטוח אחר ²	ביטוח משלים	ביטוח אחר ²	ביטוח משלים	ביטוח אחר ²	ביטוח משלים	ביטוח אחר ²
1 (תחתון)	13.7	5.5	38.6	7.1	49.0	7.8	52.3	9.3
2	19.1	11.1	53.3	14.0	64.8	14.3	72.0	20.1
3	32.8	19.6	66.4	23.2	78.9	25.1	86.2	37.7
4	40.8	19.4	76.8	33.3	86.8	36.3	92.5	48.1
5 (עליון)	50.9	32.7	81.4	45.3	93.8	56.5	95.9	67.0

1. חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית.

2. ביטוח אחר כולל ביטוח בחברת ביטוח, ביטוח שיניים וביטוח אחר (כולל לחצן מצוקה, ביטוח שח"ל, נטלי וכד').

אחוז משקי הבית שיש להם ביטוח משלים עולה עם העלייה בהכנסות משק הבית. הפער בין חמישוני הכנסה עליון וחמישוני תחתון צומצם עם השנים. בשנת 1997, אחוז משקי הבית בחמישוני העליון שהיה להם ביטוח משלים היה גדול פי 3.7 לעומת האחוז בקרב החמישוני התחתון, ובשנת 2011 הפער צומצם לפי 1.8 בלבד. החל בשנת 2006, גם בחמישוני ההכנסה התחתון ליותר מ-50% ממשקי הבית יש ביטוח משלים.

בהוצאות על ביטוחים פרטיים הפער בין חמישוני ההכנסה גדול יותר והוא התרחב מעט עם השנים. בשנת 1997, אחוז משקי הבית בחמישוני העליון שהיו להם ביטוחים פרטיים היה גבוה פי 5.9 לעומת האחוז בחמישוני התחתון, ובשנת 2011 הפער גדל לפי 7.2. במשך השנים עלה אחוז משקי הבית שיש להם ביטוחים פרטיים אך בחמישוני ההכנסה הנמוכים קצב העלייה מתון מאוד לעומת שני חמישוני ההכנסה העליונים.

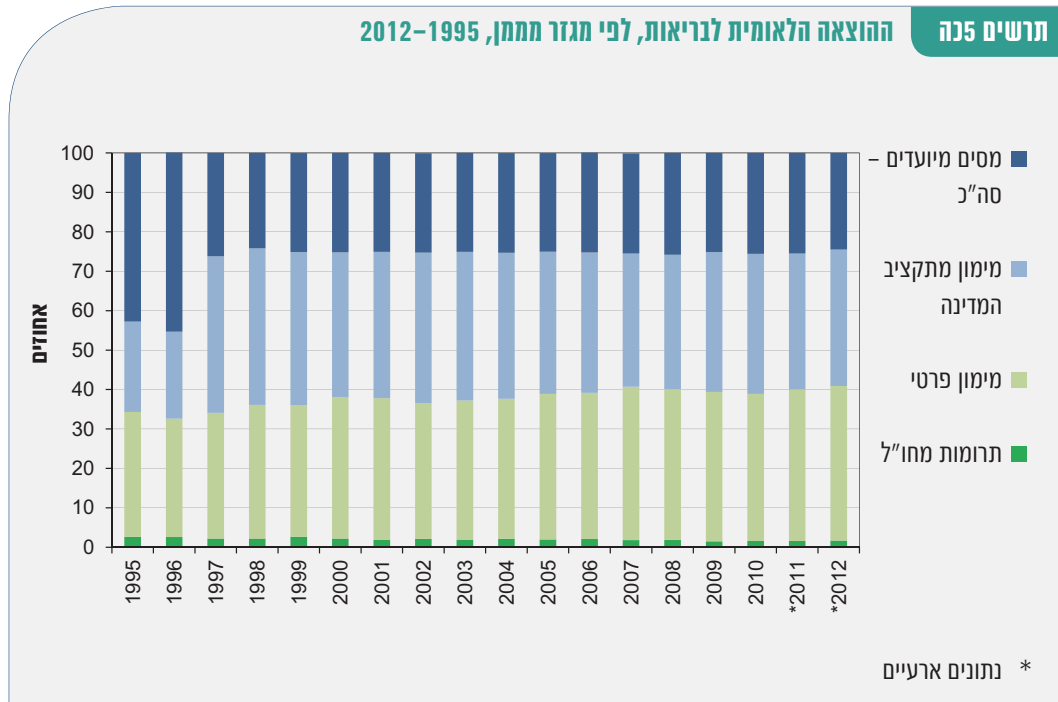
8. ההוצאה הלאומית לבריאות

ההוצאה הלאומית לבריאות, במחירים שוטפים, הסתכמה בשנת 2012 ב-73.8 מיליארד ש"ח, שהם 7.4% מהתמ"ג. **ההוצאה לנפש** הגיעה בשנת 2012 ל-9,337 ש"ח, במחירים שוטפים. בשנים 1995-2012 עלתה ההוצאה לנפש במחירים קבועים ב-1.6% בממוצע לשנה. נציין כי ההוצאה לבריאות לנפש מושפעת מהרכב הגילים של האוכלוסייה. כשמחשבים הוצאה לבריאות לנפש משוקללת לפי קבוצות גיל, מתקבלת הוצאה לאומית לנפש גבוהה יותר, זאת משום שהאוכלוסייה בישראל צעירה יחסית.

חלקו של המימון הפרטי מסך המימון נמצא במגמת עלייה לאורך השנים 1995-2012, במקביל לירידה במימון מתקציב המדינה וממס בריאות (תרשים 5כה).

בשנת 2012 הוצאות משקי הבית לתרופות ולשירותים רפואיים (כגון רופאים, מרפאות ורופאי שיניים) מימנו 26% מסך ההוצאה הלאומית לבריאות, לעומת 25% בשנת 2011.

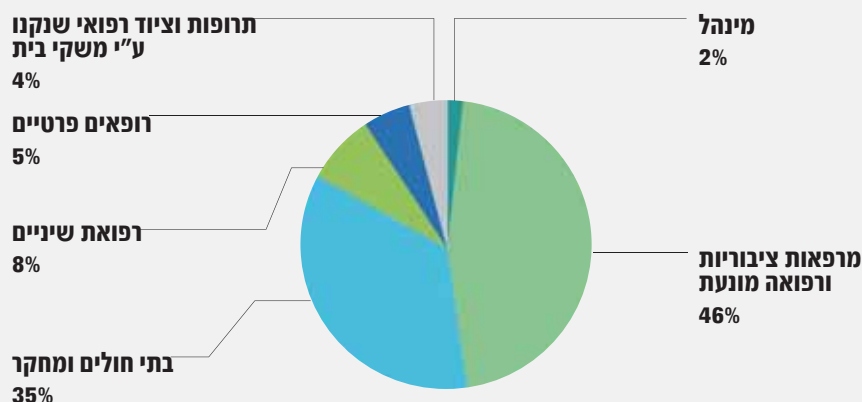
עוד 25% מההוצאה הלאומית לבריאות ב-2012 מומנו מגביית מס בריאות ו-35% מומנו מתקציב המדינה. מימון מתקציב המדינה כולל העברות לקופות החולים ולמוסדות אחרים ללא כוונת רווח, אספקת שירותי בריאות על ידי מוסדות בריאות ממשלתיים, ומימון השקעות בבנייה ורכישת ציוד בבתי חולים ממשלתיים.

א. הוצאה שוטפת לבריאות, לפי סוג שירות (תרשים 5כו)

התפלגות ההוצאה השוטפת לבריאות לפי סוג השירות מראה שבשנת 2010 שיעור ההוצאה לבתי החולים ומחקר נשאר ללא שינוי. ההוצאה לבתי חולים ולמחקר הייתה 35% מההוצאה השוטפת לבריאות (ללא השקעות בבנייה ובציוד). ההוצאה לשירותי מרפאות ורפואה מונעת הייתה 46% מההוצאה השוטפת לבריאות בשנת 2010, בדומה לשנת 2009. ההוצאה לרפואת שיניים בשנת 2010 הייתה 8% מההוצאה השוטפת לבריאות. ההוצאות לרופאים פרטיים היו 5%, וההוצאות לתרופות ולציוד רפואי שנקנו על ידי משקי הבית הגיעו ל-4% בדומה לשנת 2009.

תרשים כנ5 ההוצאה השוטפת לבריאות, לפי סוג שירות, 2010

ב. רכישת תרופות ישירה⁹ על ידי משקי בית (לוח 5.8)

בשנת 2011 חלה עלייה ברכישות הישירות של תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי הבית מעסקים; 44% מסך רכישות התרופות וחומרי הרפואה, לעומת 42% ב-2010. לעומת זאת, רכישת תרופות ישירה מקופות החולים על ידי משקי הבית ירדה ל-44% בשנת 2011, לעומת 46% בשנת 2010. שיעור הרכישה הישירה מהממשלה וממלכ"רים פרטיים בשנת 2011 הייתה 12% מסך הרכישות הישירות של תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית, בדומה לשנת 2010. רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית יהודיים, שמהווים כ-75% מסך כל האוכלוסייה בישראל, הייתה 80% מסך רכישת התרופות וחומרי הרפואה בשנת 2011. שיעור רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית ערביים היה כ-12% מסך רכישת התרופות וחומרי הרפואה בשנת 2011. 8% הנוותרים מהווים רכישת תרופות וחומרי רפואה על ידי משקי בית אחרים.

לוח 5.8 רכישת תרופות ישירה¹ על ידי משקי בית, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2000-2011

מחירים שוטפים

שנה	סך הכל ²	מזה:		סך הכל	קופות חולים	מחשלה ומלכ"רים	עסקים
		יהודים	ערבים				
מיליוני ש"ח				אחוזים			
2000	3,202	2,715	233	100.0	45.8	8.4	45.8
2001	3,568	3,034	270	100.0	44.5	8.4	47.2
2002	3,820	3,298	398	100.0	40.0	9.8	50.2
2003	3,754	3,160	369	100.0	30.1	14.3	55.6
2004	3,761	3,226	396	100.0	24.4	14.1	61.4
2005	4,483	3,759	409	100.0	31.9	12.4	55.7
2006	4,480	3,763	403	100.0	30.2	12.7	57.1
2007	5,052	4,136	582	100.0	36.0	11.8	52.2
2008	5,145	4,156	599	100.0	38.7	11.8	49.5
2009	5,417	4,509	484	100.0	44.8	9.4	45.7
2010	5,547	4,605	556	100.0	42.0	11.8	46.2
2011	5,852	4,710	677	100.0	44.0	11.8	44.2

1. כולל רכישת תרופות בבתי מרקחת ולא כולל תרופות שמקבלים דרך טיפול רפואי.

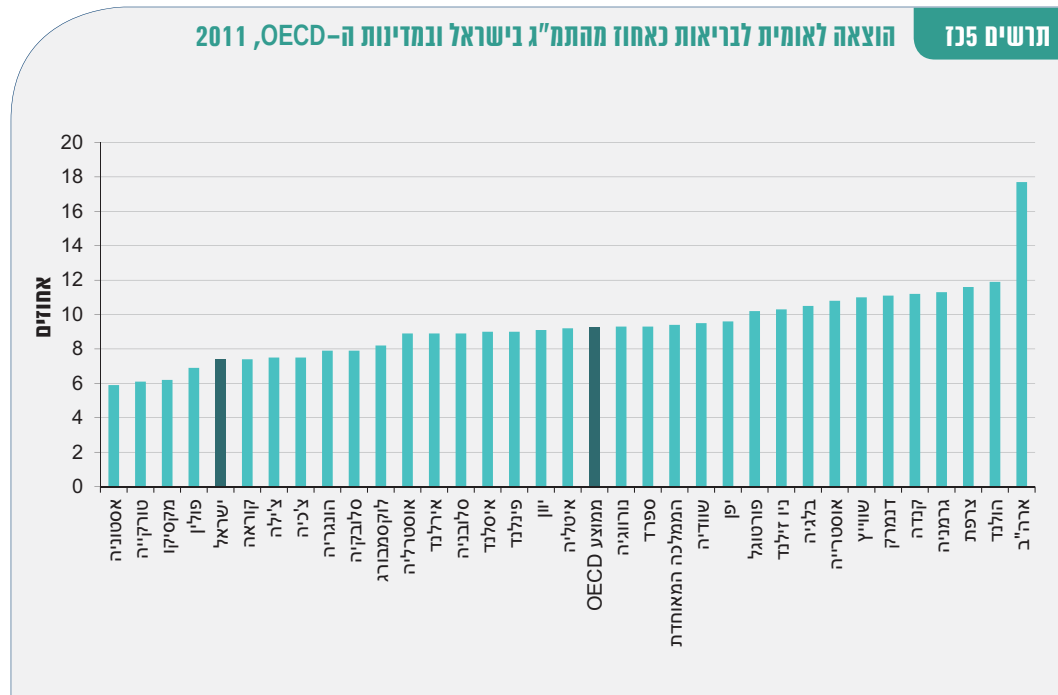
2. סך הכל כולל "אחרים" (נוצרים לא-ערבים, ואוכלוסייה ללא סיווג דת).

9 כולל רכישת תרופות וחומרי רפואה בבתי מרקחת ולא כולל תרופות וחומרי רפואה שמקבלים דרך טיפול רפואי.

ג. השוואה בין-לאומית של ההוצאה הלאומית לבריאות

ההוצאה לבריאות בישראל נמוכה מההוצאה במרבית מדינות ה-OECD.

אחוז ההוצאה הלאומית לבריאות מהתוצר המקומי הגולמי בישראל הגיע בשנת 2011 ל-7.4%, בעוד שב-29 ממדינות ה-OECD אחוז ההוצאה הלאומית מהתמ"ג היה גבוה מהשיעור בישראל, במיוחד בארה"ב (17.7%), בהולנד ובצרפת. אחוז נמוך במיוחד נמצא במקסיקו, בטורקיה ובאסטוניה (6%) (תרשים כנ5).

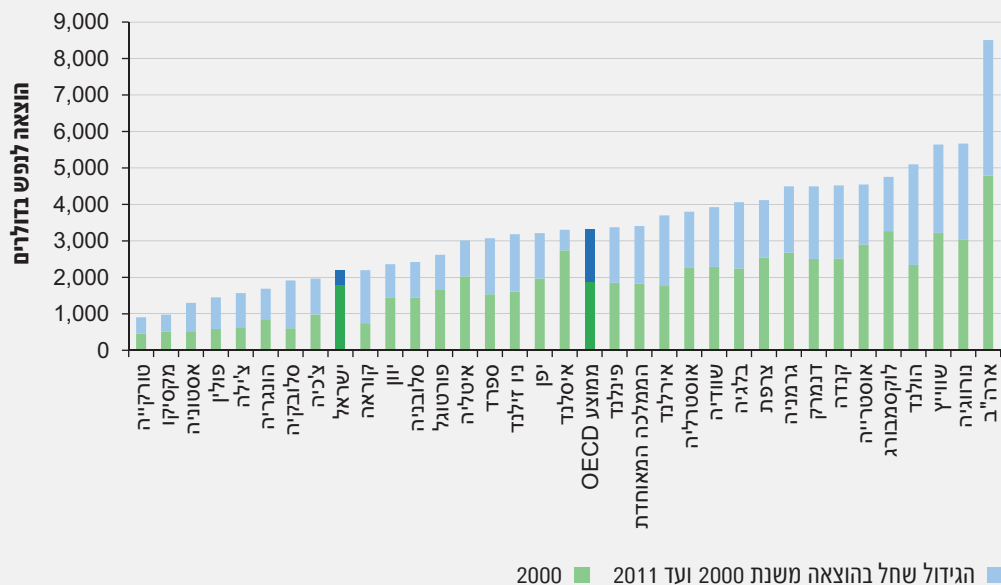

מההשוואה הבין-לאומית עולה עוד, כי בשנת 2011 ההוצאה לבריאות לנפש במונחי כוח קנייה בישראל הייתה \$2,183 – דומה להוצאה בצ'כיה ובסלובקיה, ונמוכה ממרבית מדינות ה-OECD. בארה"ב הייתה ההוצאה לנפש הגבוהה ביותר – \$8,507. החישוב במונחי כוח קנייה מביא בחשבון את ההבדלים במחירי התוצר במדינות השונות. בהשוואה הבין-לאומית לא מובאים בחשבון הבדלים בגורמים שעשויים להשפיע על ההוצאה כמו הרכב הגילים, מבנה התעסוקה וכד'. נציין כי האוכלוסייה בישראל צעירה יחסית לאוכלוסייה ברוב מדינות ה-OECD (שיעור האוכלוסייה בגיל 65 ומעלה בישראל היה כ-10% בשנת 2011, לעומת כ-15% בממוצע ב-33 מדינות ה-OECD). מכיוון שההוצאה לבריאות עולה עם הזדקנות האוכלוסייה, במדינות ה-OECD ההוצאה לנפש הופכת ל"גבוהה" יותר לעומת ישראל. בהשוואה של ההוצאה לנפש בין 2000 ל-2011, אפשר לראות כי מיקומה של ישראל יורד מ-16 בשנת 2000 ל-9 בשנת 2011.

ההוצאה לנפש בישראל גדלה ב-22% בין שנת 2000 לשנת 2011. שיעור זה נמוך יחסית לרוב מדינות ה-OECD. סלובקיה היא המדינה עם אחוז השינוי הגבוה ביותר (מעל 300%) ולאחריה, עם אחוז שינוי משמעותי: קוראה, צ'ילה ואסטוניה (תרשים 5 כח).

הוצאה לאומית לבריאות לנפש בישראל ובמדינות ה-OECD
(דולר ארה"ב במונחי כוח קנייה), 2011-2000

תרשים נכח

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

תחבורה ותאונות דרכים

6

פרק

א. מבוא

פרק זה עוסק בנושא תחבורה ותאונות דרכים. הפרק כולל מידע על תשתיות התחבורה בישראל, תנועת נוסעים ברכבת, מדדי תחבורה מרכזיים, תאונות דרכים עם נפגעים, ספירות תנועה, תחבורה יבשתית ועברות נהיגה. בנוסף, מכיל הפרק תיבה על בעלות על רכבים פרטיים ועל השימוש ברכבי חברה בשנים האחרונות.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מפרסמת נתונים חודשיים ונתונים שנתיים מגוונים בנושא תחבורה – הובלה יבשתית, הובלה ימית ואווירית, נסועה, מצבת כלי רכב ומצבת נהגים, עברות נהיגה ותאונות דרכים עם נפגעים. נתוני התאונות מכילים מידע על מועד התרחשות התאונה, סוג התאונה, סוג הדרך, מיקום התאונה, הנפגעים בתאונה, כלי הרכב המעורבים בה והנהגים שנהגו באותם כלי רכב.

לאורך השנים חלו שינויים רבים בתחום התחבורה: **בשלושים שנים האחרונות**, האוכלוסייה הממוצעת גדלה בכ-200%, מצבת כלי הרכב המנועיים עלתה בכ-350%, הנסועה השנתית עלתה בכ-337%, מספר המורשים לנהוג עלה בכ-250% ואורך הכבישים גדל בכ-55%.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

משתמשי דרך

מורשה לנהוג: בעל רישיון נהיגה ישראלי בר-תוקף. כולל גם אנשים שרישיונם פג במהלך השנה הקודמת. לא כולל אנשים המורשים לנהוג בטרקטורים או במכונות חקלאיות ניידות בלבד.

נסועה: מספר הקילומטרים שכלי רכב מנועי נסע בתקופה נתונה.

דרך עירונית: דרך הנמצאת בתחום עירוני ומסומנת בתמרורי כניסה ויציאה. המהירות המותרת בה בדרך כלל מוגבלת ל-50 קמ"ש.

כלי רכב

רכב נוסעים: כלי רכב מנועי המיועד להסיע עד 9 אנשים (כולל הנהג).

כלי רכב מנועי: כלי רכב יבשתי המונע בכוח מכני ומיועד להוביל בני אדם, מטען או כלי רכב גרור.

תאונות דרכים

תאונת דרכים עם נפגעים: תאונת דרכים שמעורב בה כלי רכב אחד לפחות בנסיעה, ושנפצע בה או שנהרג בה אדם אחד לפחות.

תאונת דרכים מסוג ת"ד: תאונת דרכים שבה מעורב כלי רכב אחד לפחות בנסיעה, ושנפצע בה או שנהרג בה אדם אחד לפחות והוגדרה במשטרה כתאונה שנחקרת על ידה (תיק "ת"ד"). קיימת הבחנה בין תאונה שהוגדרה במשטרה כתאונה שנחקרת על ידה (תיק "ת"ד") לבין תאונה שאינה נחקרת (תיק "כללי עם נפגעים").

תאונת דרכים קטלנית: תאונת דרכים שנהרג בה אדם אחד לפחות או שנפצע בה אדם אחד לפחות ונפטר מפצעיו בתוך 30 יום.

תאונת דרכים קשה: תאונת דרכים שנפצע בה קשה אדם אחד לפחות, ושלא נהרג בה אף אדם.

תאונת דרכים קלה: תאונת דרכים שנפצע בה קל אדם אחד לפחות, ושלא נהרג בה או נפצע בה קשה אף אדם.

הרוג בתאונת דרכים: אדם שנהרג בתאונת דרכים, או אדם שנפצע בתאונת דרכים ונפטר מפצעיו בתוך 30 יום.

פצוע קשה בתאונת דרכים: אדם שנפצע בתאונת דרכים ואושפז בבית חולים למשך 24 שעות או יותר, לא לצורך השגחה בלבד.

פצוע קל בתאונת דרכים: אדם שנפצע בתאונת דרכים ולא אושפז בבית חולים, או אושפז למשך פחות מ-24 שעות, או אושפז לצורך השגחה בלבד.

ספירות תנועה: הספירות מבוצעות באמצעות מכשירי תנועה מיוחדים המונים את התנועה העוברת בכל שעה בקטעי הדרך במשך תשעה עד עשרה ימים. ללוחות נגזרים נתונים של שבוע (ימים ראשון עד שבת) עבור כל קטע שנספר.

קטע דרך: חלק הדרך הנתחם על ידי שני צמתים, אשר התנועה שבו שונה לפחות ב-20% מן התנועה שבחלק הדרך הצמוד לו. כמו כן נתחם קטע דרך במקום שבו הדרך הופכת להיות עירונית.

רמת מינוע: מספר כלי רכב מנועיים ל-1,000 תושבים.

הערות

1. החל בשנת 2003 נתוני ההרוגים אינם כוללים נפגעים שנפטרו לאחר למעלה מ-30 יום מיום התאונה. נפטרים אלה סווגו כפצועים קשה.
2. החל בשנת 2003 נתוני התאונות הקטלניות אינם כוללים תאונות שבהן הפטירה של כל ההרוגים בתאונה אירעה כעבור למעלה מ-30 יום מיום התאונה. תאונות אלו סווגו כתאונות קשות.
3. הנתונים אינם כוללים תאונות שאירעו באזור יהודה והשומרון.

ג. מקורות הנתונים

תאונות דרכים עם נפגעים: הנתונים מבוססים על עיבודים שנערכים בלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מתוך קובץ מינהלי המתקבל אחת לחודש ממשטרת ישראל. עיבוד החומר נעשה במימונה של הרשות הלאומית לבטיחות בדרכים.

נפגעים בתאונות דרכים: קובץ מינהלי המתקבל אחת לחודש ממשטרת ישראל.

כלי רכב המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים: קובץ מינהלי המתקבל אחת לחודש ממשטרת ישראל.

מורשים לנהוג: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשרד התחבורה.

כלי רכב מנועיים: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשרד התחבורה.

עברות נהיגה: קובץ מינהלי שנתי המתקבל ממשטרת ישראל.

נסועה: סקרי נסועה, למ"ס.

ספירות תנועה: ספירות תנועה בדרכים לא-עירוניות, למ"ס.

שטח/ אורך כבישים: סקר רבעוני, עבודות הנדסה אזרחית, למ"ס.

רכבת: נתונים המתקבלים מדי רבעון, רכבת ישראל.

לוחות השוואה בין-לאומיים: World Road Statistics - International Road Federation, Washington (הפדרציה הבין-לאומית לדרכים).

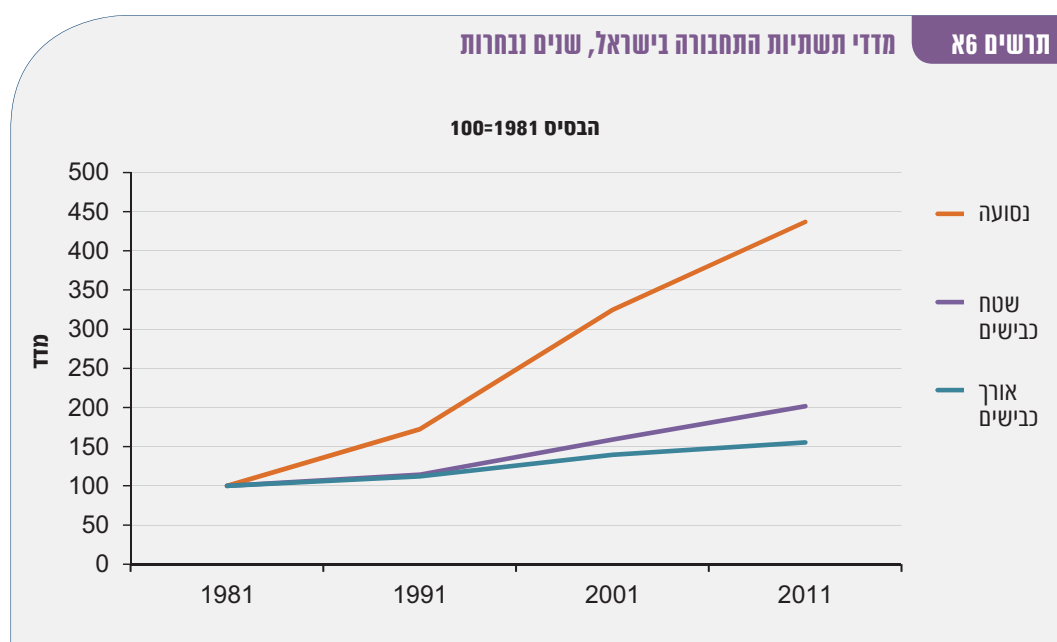
בעלות על כלי רכב: סקר הוצאות המשפחה, למ"ס.

ד. ממצאים עיקריים

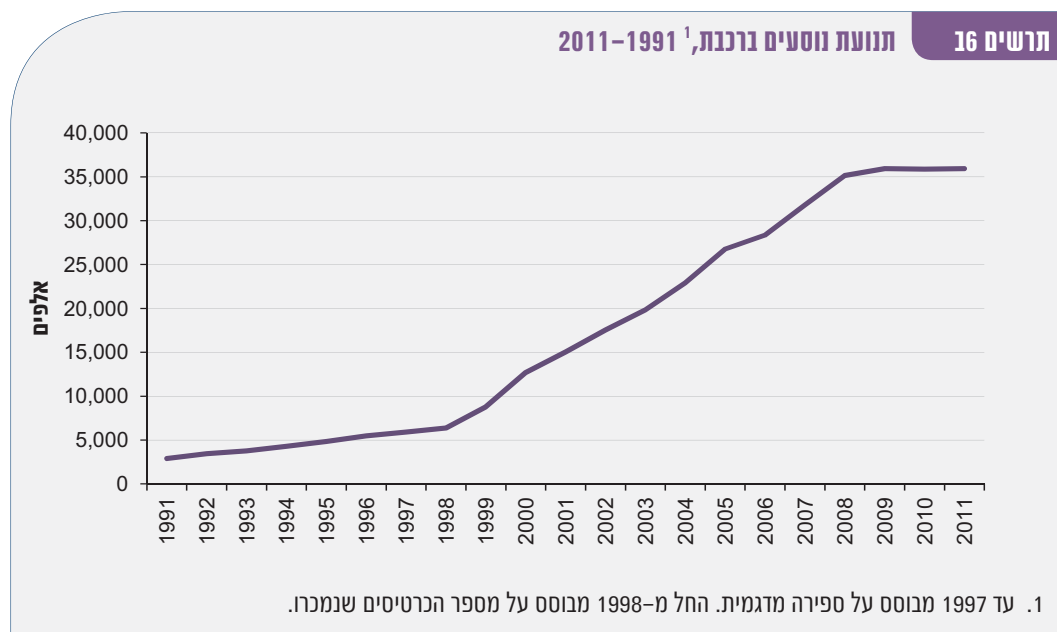
1. תחבורה בישראל

בשנת 2011 היו בישראל 3,631 אלף מורשים לנהוג, שנהגו ב-2,683 אלף כלי רכב, יחס של כ-1.4 בעלי רישיון נהיגה לכלי רכב. נהגים אלו נסעו 50,693 מיליון ק"מ על פני כ-18,566 ק"מ של דרכים סלולות.

לאורך השנים התרחבו מחוללי התנועה אך תשתית הכבישים לא גדלה באותו היקף. בשלושים השנים האחרונות הנסועה השנתית גדלה ב-337%, שטח הכבישים גדל ב-102% ואורך הכבישים גדל ב-55% בלבד. כתוצאה מכך חל גידול בצפיפות בכבישים ובעומס על תשתיות התחבורה (נסועה לק"מ כביש).

למרות הגידול ברוב מדדי התחבורה, מסתמנת בשנים האחרונות ירידה במספר ההרוגים ובתאונות הדרכים.

בעשרים השנים האחרונות, משנות התשעים ועד 2011, חל גידול רב בשימוש ברכבת, בשנים אלו נוספו מסילות והייתה עלייה גדולה במספר הקרונות ובתדירות הרכבות, בתקופה זו אורך המסילה עלה ב-125% (מ-940 ק"מ בשנות התשעים ל-1,079 ק"מ ב-2011), מספר קרונות הנוסעים עלה בכ-400% (מ-110 ל-422), מספר הנוסעים עלה בכ-740% (מ-4.8 מיליון ל-35.9 מיליון), תנועת הנוסעים (בק"מ) עלתה ב-720% (מ-267 מיליון ל-1,927 מיליון).

מספר המושבים עלה בכ-300% (מ-11,845 בשנת 2000 ל-37,040 בשנת 2011).

אורך מסילות הברזל גדל משנת 1949 ועד 2011 בכ-370%.

מדדי תחבורה בישראל, שנים נבחרות **תרשים 16**

הבסיס 1981=100

שנה	כלי רכב מנועיים	מורשים לנהוג	תאונות עם נפגעים	הרוגים בתאונות דרכים
1981	100	100	100	100
1991	180	160	140	100
2001	320	260	130	120
2011	450	350	110	80

החל משנת 1981 חלה עלייה של 352% במצבת כלי הרכב המנועיים ועלייה של 246% במספר המורשים לנהוג. במספר תאונות דרכים עם נפגעים מסתמנת ירידה משנות התשעים ובמספר ההרוגים מסתמנת ירידה בעשור האחרון. מספר תאונות הדרכים עם נפגעים בשנת 2011 היה גבוה ב-7% ממספרן בשנת 1981, אבל נמוך ב-22% משנת 2001, ונמוך ב-27% משנת 1991. מספר ההרוגים בשנת 2011 היה נמוך ב-22% מהמספר בשנת 1981, ונמוך ב-37% משנת 2001.

2. תאונות דרכים עם נפגעים

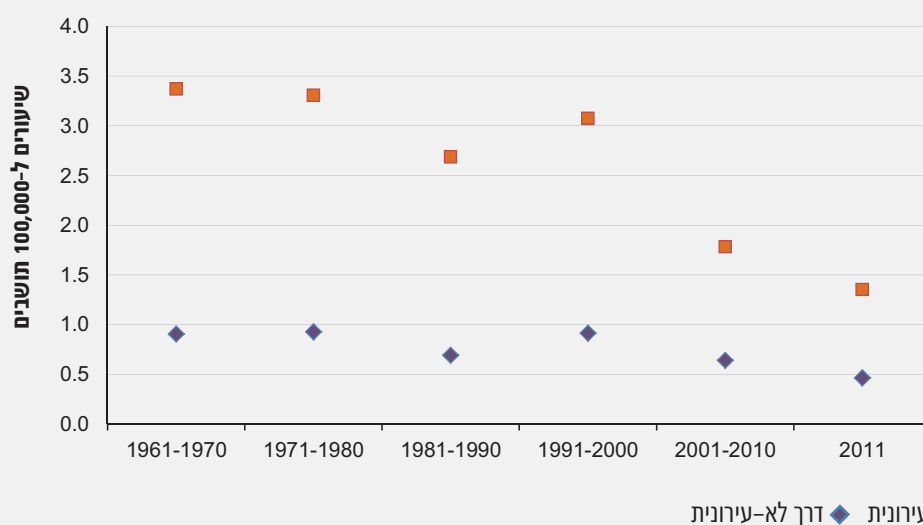
בשנת 2011, נרשמו ונחקרו על ידי משטרת ישראל 14,127 תאונות דרכים עם נפגעים (לא כולל באזור יהודה והשומרון), ירידה של כ-4% לעומת שנת 2010. שיעורי התאונות והנפגעים נמצאים במגמת ירידה עם השנים.

מספר התאונות הקטלניות בשנת 2011 עמד על 309 תאונות, עלייה של כ-1.3% בהשוואה לשנת 2010, בעוד שבמספר התאונות הקשות חלה ירידה של 20.1%.

בשנים 1970-1961 (ממוצע שנתי) אירעו 429 תאונות ל-100 אלף תושבים ואילו בשנת 2011 אירעו 182 תאונות ל-100 אלף תושבים, ירידה של כ-58%.

תאונות דרכים, לפי סוג דרך, 1961-2010 (תמוצע לעשור) ו-2011

תרשים 16

לאורך השנים נשמר היחס שבין תאונות דרכים עם נפגעים בדרכים עירוניות לבין תאונות דרכים בדרכים לא-עירוניות: כרבע מהתאונות התרחשו בדרכים לא-עירוניות וכ-75% מהתאונות התרחשו בדרכים עירוניות.

בשנת 2011 כ-74% מכלל התאונות אירעו בדרכים עירוניות. 43% מהתאונות שאירעו בדרכים עירוניות היו בצמתים. בדרכים לא-עירוניות, 28% מהתאונות אירעו בצמתים.

בשיעורים ל-100,000 תושבים, החל משנת 1961 מסתמנת ירידה במספר תאונות הדרכים, הן בדרכים עירוניות והן בדרכים לא-עירוניות (בשנים 1991-2000 הייתה עלייה חריגה).

חומרת התאונה בדרכים לא-עירוניות גבוהה מזו שבדרכים עירוניות, בעיקר בשל מהירות גבוהה בדרכים אלה. כ-5% מהתאונות שאירעו בדרכים לא-עירוניות היו קטלניות ועוד כ-9% היו קשות, ואילו בדרכים עירוניות כ-1% מהתאונות היו קטלניות וכ-7% היו קשות.

תאונות דרכים עם נפגעים, לפי סוג תאונה, 1961–2010 (מחוצע לעשור) ו-2011

לוח 6.1

אחר ולא ידוע	תאונות רכב יחיד	התנגשויות בין כלי רכב	פגיעה בהולך רגל	סך כולל	
1.3	8.0	71.4	19.3	100.0	2011
1.2	5.5	77.3	16.0	100.0	2010–2001
1.2	8.4	71.4	19.0	100.0	2000–1991
4.0	12.2	55.1	28.7	100.0	1990–1981
3.0	11.1	51.2	34.7	100.0	1980–1971
..	..	40.1	40.7	..	1970–1961

לאורך השנים חלה ירידה במספר התאונות מסוג פגיעה בהולך רגל.

בשנת 2011, כ-71% מכלל התאונות היו התנגשויות בין כלי רכב, כ-19% – היו פגיעה בהולך רגל והשאר – תאונות רכב יחיד.

החל משנת 1971, רוב התאונות היו התנגשויות בין כלי רכב (50%–77%). משנת 1971 ואילך חלה עלייה באחוז תאונות אלו מכלל התאונות.

מצבת כלי רכב ותאונות דרכים, מדינות ונחרות, שנים ונחרות

לוח 6.2

	שיעור תאונות ל-100,000 מיליון ק"מ נסועה			שיעור תאונות ל-100,000 כלי רכב			שיעור שינוי תאונות		שיעור שינוי מצבת כלי רכב		
	2010	2000	1990	2010	2000	1990	2010/2000	2000/1990	2010/2000	2000/1990	
ישראל	30	55	94	586	1,119	1,750	-26.1	13.9	40.1	80.4	
אוסטריה	45	..	..	637	779	1,219	-16.1	-9.1	2.5	42.3	
איטליה	..	..	43	444	499	431	-0.2	31.0	12.1	13.3	
ארה"ב	..	..	74	595	910	1,316	-26.7	-18.5	12.1	17.8	
בלגיה	42	..	118	688	889	1,440	-8.7	-21.4	18.0	27.3	
גרמניה ¹	..	..	74	569	775	984	-24.7	12.6	2.4	43.1	
דנמרק	8	17	25	122	319	473	-52.4	-19.8	24.7	18.8	
הולנד	..	..	47	..	483	198	..	186.1	19.6	17.1	
הונגריה	44	74	67	454	616	1,176	-6.8	-37.1	26.6	20.1	
הממלכה המאוחדת	32	51	..	461	..	1,086	-33.9	-8.2	..	..	
טורקיה	146	111	206	855	888	1,587	87.5	11.7	94.6	99.7	
יוון	21	29	..	176	344	708	-35.0	17.9	27.2	142.6	
יפן	..	120	107	921	1,074	852	-22.1	44.9	-9.2	15.0	
נורווגיה	15	25	..	199	324	410	-22.1	-6.2	27.2	18.7	
ספרד	19	48	..	285	412	581	-16.0	0.2	21.6	41.3	
פולין	..	32	..	173	450	652	-32.3	13.6	76.0	64.5	
פורטוגל	..	..	..	..	875	1,482	2.8	2.0	..	72.8	
פינלנד	11	14	26	163	253	451	-8.5	-34.8	41.8	16.2	
ציכיה ²	..	..	..	..	565	599	..	-15.6	33.8	-10.5	
צרפת	12	23	39	163	333	516	-44.5	-25.4	13.6	15.4	
קנדה	..	..	..	..	886	..	-22.5	-13.1	..	..	
רומניה	24	19	..	180	192	492	22.1	-22.2	29.7	99.6	
שוודיה	..	23	..	315	338	..	4.6	..	12.1	18.9	
שווייץ	32	43	..	386	519	565	-17.4	3.4	11.1	12.6	

1. עד 1991 - ללא מזרח גרמניה.

2. עד 1992 - כולל סלובקיה.

בשני העשורים האחרונים, שיעור מצבת כלי הרכב נמצא במגמת עלייה במרבית המדינות. בישראל, חלה עלייה גבוהה יחסית לרוב המדינות המפותחות. בשיעור התאונות בשני העשורים האחרונים מסתמנת מגמת ירידה במרבית המדינות (מלבד פורטוגל, רומניה ושוודיה).

שיעור תאונות ל-100,000 כלי רכב ושיעור תאונות ל-100,000 מיליון ק"מ נסועה נמצא במגמת ירידה החל משנת 1990.

3. נפגעים בתאונות דרכים

בשנת 2011 נפגעו 27,141 בני אדם בתאונות דרכים שנחקרו על ידי המשטרה (לא כולל באזור יהודה והשומרון), ירידה של 3% לעומת 2010. **בשנת 2011, חלה ירידה של 3.1% במספר ההרוגים בתאונות דרכים לעומת 2010 - 341 הרוגים לעומת 352 הרוגים, בהתאמה.**

הסיבות לשינויים במספר התאונות, במספר הנפגעים ובחומרת הפגיעה מגוונות ומושפעות מגורמים רבים, ישירים ועקיפים: מדיניות האכיפה של המשטרה ומדיניות פתיחת תיקי חקירה הנקוטה בה, מדיניות הענישה של בתי המשפט, שינויים בתשתית הכבישים ושינויים באיכות ובאבזור כלי הרכב. כמו כן, במהלך השנים חלים שינויים בגודל האוכלוסייה, בהתנהגות ובמודעות של הנהגים ושל הולכי הרגל, במהירות הפינוי של הנפגעים, בטכנולוגיה הרפואית ובאיכות הטיפול, במספר כלי הרכב, במספר הנהגים ובנסועה.

נפגעים בתאונות דרכים, לפי חומרה, 1961-2010 (ממוצע לעשור) ו-2011

לוח 6.3

נפגעים בתאונות דרכים								אוכלוסייה תמוצעת'	
חומרה						מתוכם: הולך רגל	סך הכל		
פצוע קל		פצוע קשה		הרוג					
מתוכם: הולך רגל	סך הכל	מתוכם: הולך רגל	סך הכל	מתוכם: הולך רגל	סך הכל				
שיעורים ל-100,000 תושבים									
29	328	5	17	1.5	4.4	39	349	7,765,800	2011
32	455	10	32	2.0	6.1	44	493	7,008,960	2010–2001
58	656	20	66	3.2	9.0	81	731	5,625,833	2000–1991
82	408	23	80	3.9	10.2	109	498	4,273,090	1990–1981
112	493	36	102	8.3	17.7	156	613	3,485,540	1980–1971
119	476	43	98	7.1	13.5	169	588	2,590,700	1970–1961

1. ראו הגדרות אוכלוסייה בשנתון הסטטיסטי לישראל, מס' 63.

בשיעור ההרוגים ל-100,000 תושבים חלה ירידה מ-17.7 בשנות השבעים ל-4.4 בשנת 2011.

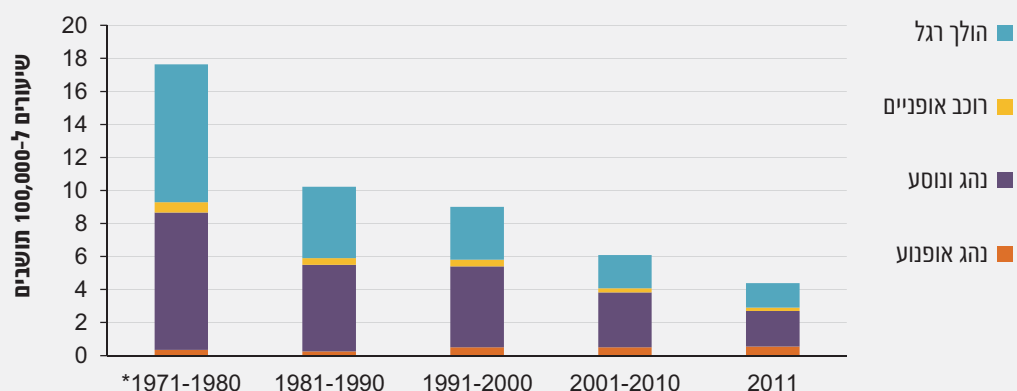
בכל חומרות הפגיעה, חלה ירידה החל מהשנים 1971-1980 ועד 2011.

בשיעור הולכי הרגל הנפגעים ל-100,000 תושבים חלה ירידה מ-169 בשנות השישים ועד ל-39 בשנת 2011. מבין כל הולכי הרגל שנפגעו בשנת 2011, כ-68% נפגעו בעת חציית כביש במעבר חצייה. בשנות השבעים, כ-47% מכלל ההרוגים היו הולכי רגל, לעומת כ-33% בממוצע בעשור 2001-2010. בשנת 2011, כ-11% מכלל הפצועים וכ-34% מכלל ההרוגים היו הולכי רגל. בני 65 ומעלה היו 22% מבין הולכי הרגל שנפגעו - כפול מחלקם באוכלוסייה.

תרשים 6ה

הרוגים בתאונות דרכים, לפי סוג נפגע, 1971-2010 (ממוצע לעשור) ו-2011

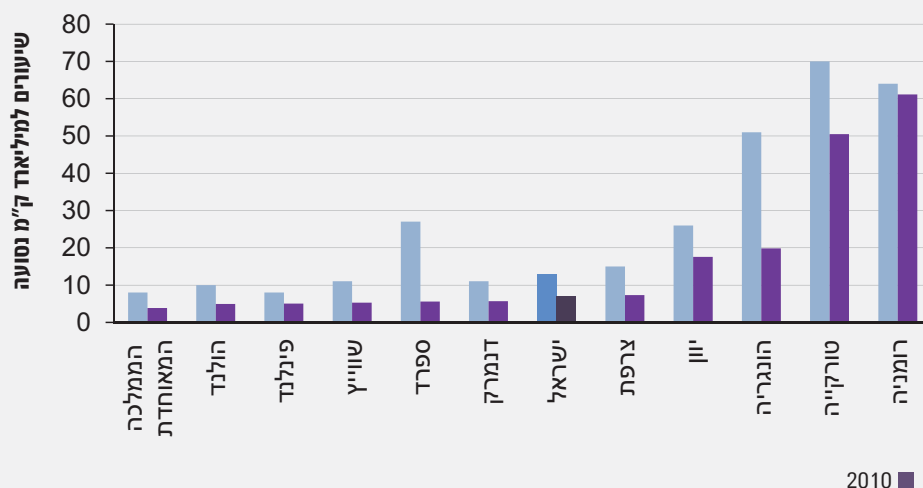
* בשנת 1971 נהג ונוסע כלל גם נהג אופנוע

שיעור ההרוגים בתאונות דרכים נמצא במגמת ירידה לאורך כל התקופה הנסקרת. הירידה באה לידי ביטוי בשיעור ההרוגים מקרב הולכי הרגל (מ-8.3 ל-1.5), רוכבי אופניים (מ-0.6 ל-0.2) ונהגים ונוסעים (מ-8.3 ל-2.2). לעומת זאת, יש עלייה במספר נהגי האופנוע ההרוגים (0.3 בשנות השבעים לעומת 0.5 ב-2011).

6

תרשים 16

הרוגים בתאונות דרכים בישראל ובמדינות OECD נבחרות, 2000, 2010

ברוב מדינות ה-OECD נרשמה ירידה במספר ההרוגים בתאונות דרכים למיליארד ק"מ נסועה בין השנים 2000 עד 2010. המספר הנמוך ביותר בשנת 2010 נרשם בממלכה המאוחדת ועמד על 4 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה (תרשים 16). ישראל נמצאת בין עשר המדינות עם המספר הנמוך ביותר של הרוגים למיליארד ק"מ נסועה, מספר זה ירד מ-13 הרוגים למיליארד ק"מ נסועה בשנת 2000 ל-7 הרוגים בשנת 2010.

4. נהגים

מספר המורשים לנהוג ברכב מנועי הגיע בסוף שנת 2011 ל-3.6 מיליון, מתוך כ-5.3 מיליון בני 17 ומעלה. במשך שנה זו גדל מספרם של המורשים לנהוג ב-92 אלף, דהיינו, עלייה של כ-2.6% בהשוואה לסוף שנת 2010. מספר המורשים לנהוג עמד על מיליון ו-50 אלף נהגים בשנת 1981 ועלה ל-3.6 מיליון בשנת 2011. בקבוצות הגיל 55-64 ו-65 ומעלה, חלה העלייה הגדולה ביותר לאורך השנים במספר המורשים לנהוג – פי 6 משנת 1981 ועד 2011.

בשנת 2011, 25,600 נהגים היו מעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים, ירידה של כ-5% לעומת שנת 2010. כ-74% מהנהגים המעורבים בתאונות דרכים עם נפגעים היו גברים וכ-26% היו נשים.

מורשים לנהוג לפי גיל, שנים ונחרות

לוח 6.4

גיל							סך כולל	
+65	64-55	54-45	44-35	34-25	24-19	18-17		
שיעורים ל-100,000 תושבים								
40	69	75	82	80	65	32	68	2011
21	36	65	60	67	60	29	29	2001
11	20	32	49	43	42	26	26	1991

שיעור הנהגים עלה משנת 1991 ל-2011 ב-230%.
משנת 1991 ועד שנת 2011, מסתמנת עלייה בשיעור הנהגים בכל קבוצות הגיל.

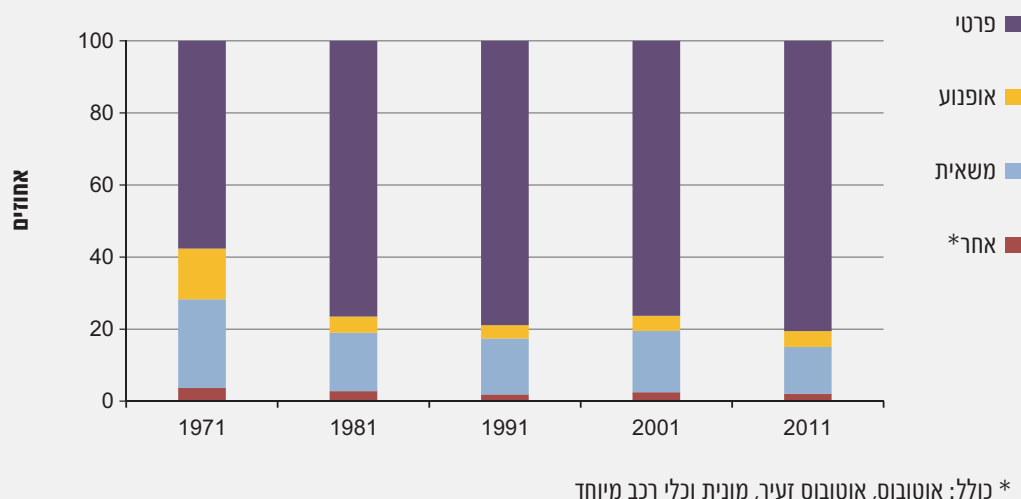

5. כלי רכב מנועיים

מספר כלי הרכב המנועיים בישראל הגיע בסוף שנת 2011 ל-2.7 מיליון כלי רכב, עלייה של 4.6% לעומת סוף שנת 2010. מתוך כלל כלי הרכב, 2,164 אלף היו כלי רכב פרטיים, כ-348 אלף משאיות וכ-117 אלף אופנועים. במהלך שנת 2011 נוספו למצבת כלי הרכב כ-289 אלף כלי רכב, מהם כ-252 אלף כלי רכב חדשים. בתקופה זו נגרעו ממצבת כלי הרכב כ-172 אלף רכבים, כך שהתוספת נטו למצבת כלי הרכב הסתכמה בכ-117 אלף כלי רכב. הסיבות לגריעת כלי רכב מהמצבת הן: גריטה מתוכננת, אובדן מוחלט, כלי רכב ישנים, כלי רכב שנגנבו.

כלי רכב מנועיים, לפי סוג רכב, שנים נבחרות

תרשים 16

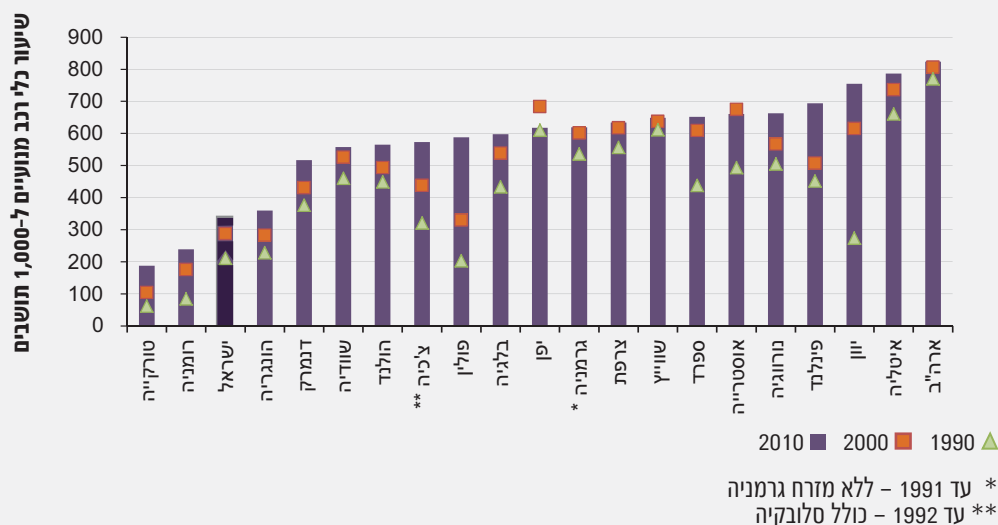
בשנת 1971, אופנועים היו 14% מכלי הרכב המנועיים. במהלך השנים, אחוז האופנועים מתוך סך כל כלי הרכב המנועיים ירד והגיע ל-4.4% בשנת 2011.

משאיות היו כ-25% מכלי הרכב המנועיים בשנת 1971, וחלקן ירד ל-13% בשנת 2011.

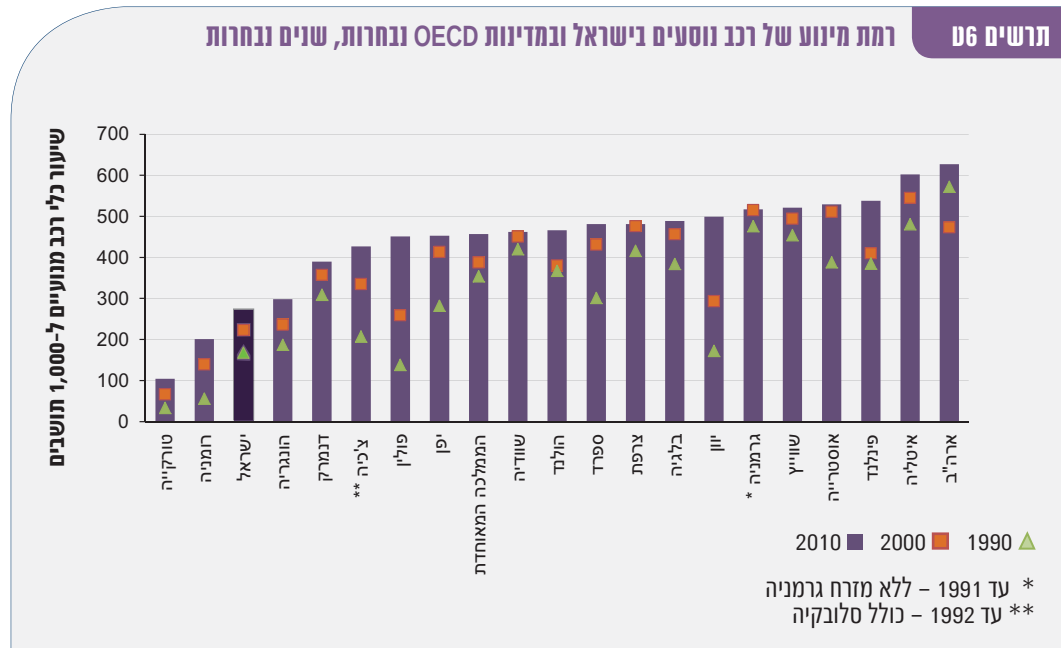
בשנת 1971, כלי רכב פרטיים היו כ-58% מכלי הרכב המנועיים. חלקם עלה עם השנים והגיע לכ-81% בשנת 2011.

רמת מינוע של כלי רכב מנועיים בישראל ובמדינות OECD נבחרות, שנים נבחרות

תרשים n6

רמת המינוע היא במגמת עלייה משנת 1990 ברוב מדינות ה-OECD. בישראל, רמת המינוע ל-1,000 תושבים עלתה מ-211 ב-2000 ל-337 ב-2010 והיא נמוכה יחסית לרמת המינוע ברוב המדינות המפותחות. פינלנד, בפולין וביוון העלייה ברמת המינוע, משנת 2000 ועד 2010, היא המשמעותית ביותר.

בכל המדינות, מלבד קנדה, רמת המינוע ברכב נוסעים נמצאת במגמת עלייה משנת 1990 עד שנת 2010. בישראל, רמת המינוע ל-1,000 תושבים עלתה מ-168 בשנת 2000 ל-272 בשנת 2010. רמת המינוע ברכב נוסעים בישראל, נמוכה יחסית לרוב המדינות המפותחות. פינלנד, פולין, יוון וארצות הברית הן המדינות שבהן רמת מינוע רכב נוסעים עלתה באופן משמעותי מ-2000 עד 2010.

6. הרשעות

לוח 6.5

עברות נהיגה שבגינן התקבלה הרשעה או אזהרה,¹
לפי שנת עברה וסוג עברה, שנים נבחרות

סוג עברה	שנת ביצוע העברה			
	2011	2008	2005 ²	2002
מורשים לנהוג סך הכל	3,631,000	3,364,000	3,116,000	2,876,000
שיעורים ל-100,000 מורשים לנהוג				
אי נשיאת מסמכי רישוי (רישיון נהיגה, רישיון רכב ומסמכי ביטוח של הרכב)	0.7	0.7	1.1	2.3
אי ציות לרמזור	0.4	0.7	1.0	1.2
אי ציות לתמרור	3.6	4.8	3.9	5.9
אי קיום תנאי הרישיון	0.1	0.2	0.2	0.6
אי שימוש באביזרי בטיחות	3.9	5.3	5.0	6.6
אי שמירת מרחק ואי מתן זכות קדימה	0.3	0.4	0.3	0.5
גרימת נזק	0.0	0.1	0.2	0.2
הובלה לא תקינה של מטען	0.1	0.2	0.3	0.4
חנייה ועצירה	2.6	2.5	2.8	4.2
ליקויים ברכב	1.3	1.8	1.9	3.8
מהירות	3.5	5.1	4.3	9.8
נהיגה בקלות ראש	0.4	0.4	0.7	1.3
נהיגה ברכב פרטי או באופנוע ללא רישוי או ללא ביטוח מתאימים, או לאחר פסילתם (רישיון נהיגה, רישיון רכב)	0.8	1.2	1.5	5.6
נהיגה בשכרות או תחת השפעת סמים	0.1	0.2	0.1	0.0
עברה על חוק נהג חדש	0.1	0.1	0.1	0.4
עקיפה, סטייה מנתיב והפרעה לתנועה	2.2	3.1	2.8	3.5
שימוש בטלפון סלולרי ללא דיבורית	2.5	2.7	1.9	2.1
אחר	0.1	0.1	0.2	0.3

1. הרשעות ואזהרות של ישראלים, של זרים מאזורי יהודה והשומרון וחבל עזה ושל זרים מחו"ל ולא ידוע, שהוכרעו עד 6 באוגוסט 2012.

2. בשנת 2005 משטרת ישראל שינתה את מדיניות האכיפה.

במרבית סוגי העברות מסתמנת ירידה משנת 2002 ועד שנת 2011 בשיעור העברות למורשים לנהוג. יצוין כי מספר העברות שבגינן התקבלה הרשעה או אזהרה והתפלגותן מושפעים בין השאר ממדיניות האכיפה של המשטרה. סוג העברה השכיח ביותר במהלך כל השנים הוא אי שימוש באביזרי בטיחות. שיעור העברות מסוג זה ל-100,000 מורשים לנהוג היה 6.6 בשנת 2002, השיעור ירד עם השנים והגיע ל-3.9 ב-2011.

גם בשיעור עברות המהירות ל-100,000 מורשים לנהוג חלה ירידה, מ-9.8 בשנת 2002 ל-3.5 ב-2011. בשיעור עברות הנהיגה לאחר פסילה ל-100,000 מורשים לנהוג חלה ירידה, מ-5.6 בשנת 2002 ל-0.8 ב-2011.

שיעור עברות שימוש בטלפון סלולרי ללא דיבורית ל-100,000 מורשים לנהוג, עלה לאורך השנים מ-2.1 בשנת 2002 (כ-4%) ל-2.5 ב-2011 (כ-11%).

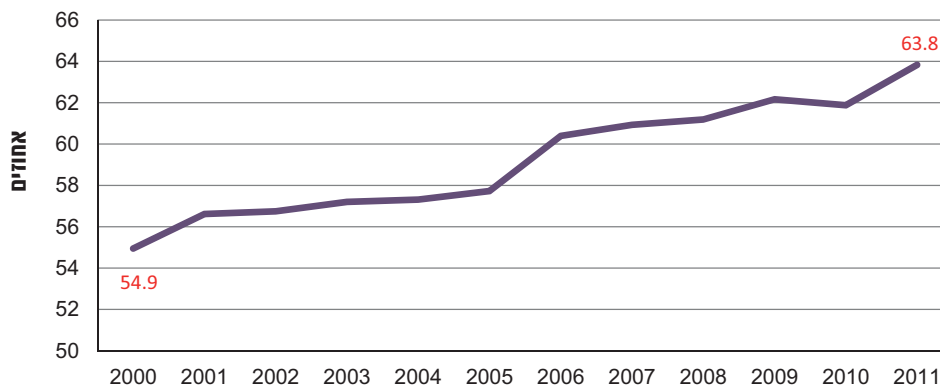
בעלות על כלי רכב פרטיים, 2000-2011¹

תיבה 6.1

בשנים 2000-2011 עלה שיעור משקי הבית שברשותם כלי רכב פרטי (אחד לפחות) מ-54.9% ממשקי הבית ל-63.8%.

משקי בית שבעלותם כלי רכב פרטי (אחד לפחות), 2000-2011

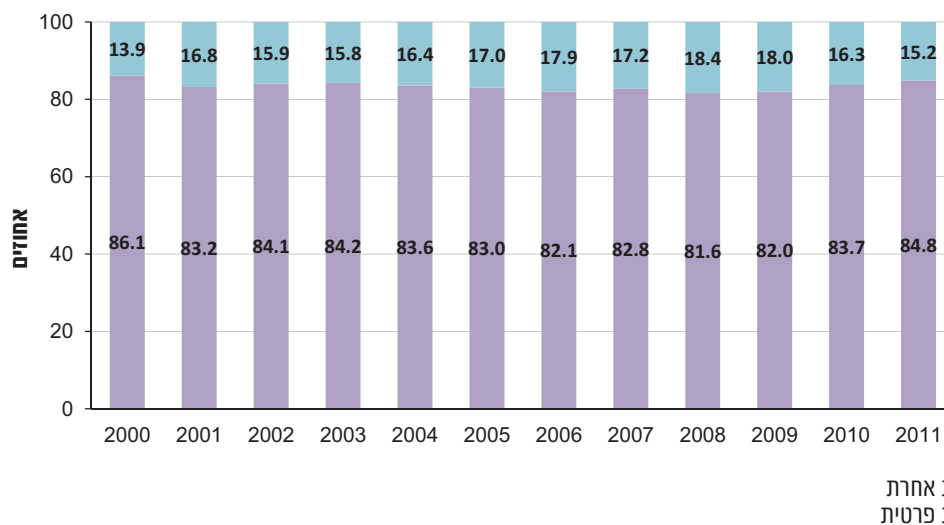
תרשים א

בשנת 2011, היו כ-2,165,000 כלי רכב פרטיים (נתון המותאם עם נתוני אגף מערכות מידע במשרד התחבורה), מתוכם כ-85% היו בבעלות פרטית (של משק בית או של עסק של משק בית), והיתר כ-15% היו בבעלות אחרת: של חברת החכרה/ליסינג, בבעלות חברה או רכב השכרה. בין השנים 2000-2011, גדל שיעור כלי הרכב הפרטיים בבעלות שאינה פרטית, מ-13.9% ל-15.2% מכלל הרכבים.

כלי רכב, לפי סוג בעלות, 2000-2011

תרשים ב

1 מקור הנתונים: סקרי הוצאות משק הבית 2000-2011.

בחלוקה לפי חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית,² העלייה הגדולה ביותר בין 2000–2011 בשיעור בעלי כלי הרכב הפרטיים הייתה בחמישון השני – עלייה של 14.1 נקודות האחוז. העלייה הקטנה ביותר הייתה בחמישון העליון – עלייה של 4.2 נקודות האחוז בלבד.

לוח 1 משקי בית שבבעלותם כלי רכב פרטי (אחד לפחות), לפי חמישוני הכנסה נטו לנפש סטנדרטית, 2000–2011

חמישוני הכנסה					סך הכל	
5	4	3	2	1		
אחוזים						
86.4	72.0	57.4	36.3	22.7	54.9	2000
86.1	72.9	58.9	43.0	22.2	56.6	2001
86.3	71.2	57.2	42.8	26.3	56.7	2002
86.8	73.1	58.7	41.2	26.2	57.2	2003
87.9	74.7	59.6	41.1	23.4	57.3	2004
86.5	76.5	59.6	43.8	22.3	57.7	2005
90.7	77.1	62.1	47.9	24.1	60.4	2006
89.3	77.1	63.3	46.7	28.3	60.9	2007
90.2	78.1	64.7	45.7	27.3	61.2	2008
90.3	78.6	65.7	46.8	29.5	62.2	2009
90.3	78.6	65.4	46.2	28.8	61.9	2010
90.6	81.8	66.1	50.5	30.3	63.8	2011

בשנת 2011, שיעור משקי הבית בחמישון העליון, שברשותם כלי רכב פרטיים, היה גבוה ועמד על 90.6%. כמו כן, היחס בין כלי הרכב הפרטיים שבבעלות פרטית לאלו שבבעלות אחרת היה 1:3 (כלומר, על כל שלושה כלי רכב פרטיים שבבעלות פרטית נמצא כלי רכב פרטי אחד בבעלות שאינה פרטית). ניתן להסביר זאת באופן חלקי על יד מספר המפרנסים הגבוה בממוצע בחמישון העליון (1.6 מפרנסים במשק בית) והענפים שבהם הם מועסקים (כרבע מהם מועסקים בענף השירותים העסקיים).

שיעור משקי הבית בחמישון התחתון, שברשותם כלי רכב פרטיים, היה נמוך ועמד על פחות משליש ממשקי הבית (30.3%). כמו כן, היחס שבין כלי הרכב הפרטיים שבבעלות פרטית לאלו שבבעלות אחרת עמד על 1:14. בחמישון השני שיעור משקי הבית שברשותם כלי רכב פרטיים עמד על 50.5%, אולם היחס בין כלי הרכב הפרטיים שבבעלות פרטית לאלו שבבעלות אחרת עמד על 1:20.

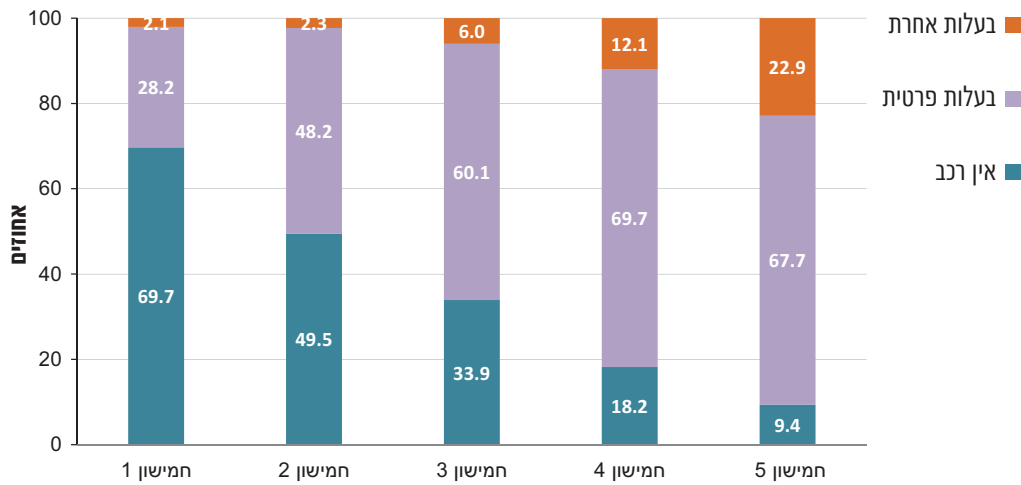
2 **חמישון של משק בית:** חלוקת משקי הבית לחמש קבוצות שוות בגודלן לפי קריטריון הכנסה בסדר עולה; כך לדוגמה הנתונים המוצגים בסעיף זה מתייחסים לחלוקה של חמישונים לפי סדר עולה של הכנסה נטו לנפש סטנדרטית.

נפש סטנדרטית: יחידה כלכלית במשק הבית המבטאת את היתרונות שיש לגודל משק הבית; לכל נפש נוספת במשק הבית השפעה שולית קטנה יותר מבחינת העומס המוטל על תקציב משק הבית.

ניתן להסביר חלק מהפער בין החמישון הראשון לחמישון השני (שני החמישונים התחתונים) בכך שהחמישון התחתון כולל גם את אוכלוסיית הסטודנטים, שאין להם הכנסה שוטפת, אבל הם מקבלים תמיכה ב"עין"³ מההורים.

חמישוני הכנסה וטו לנפש סטודנטית, לפי בעלות על כלי רכב פרטי (אחד לפחות) וסוג בעלות, 2011

תרשים ג

3 תמיכה בעין: הכנסה שאינה ניתנת בכסף אלה בשווה כסף.

פני החברה בישראל מס' 6 | ישראל מאין ולאן?

חוק וסדר

פרק

א. מבוא

ביטחון הוא צורך אנושי בסיסי אשר מוביל את החברה לפתח מגגנוני בקרה ופיקוח שתפקידם שמירה על ביטחונם האישי של הפרטים בחברה ועל ביטחון החברה כולה. פשיעה ועבריינות הם הגורמים העיקריים להיעדר ביטחון והם יכולים לבוא לידי ביטוי בפגיעה באדם (בגופו, בכבודו ובביטחונו האישי) וברכוש.

בשנים האחרונות קיים שיח ציבורי נרחב על נושא האלימות והפשעה בחברה הישראלית, אלימות שעלולה לערער את הביטחון האישי של התושבים ואת שלום הציבור. עקב כך, נעשים מאמצים של כמה גופים ממשלתיים וגופים פרטיים ליצור מדד שימשש כלי לאבחון תקופתי של תופעת האלימות והפשעה. כלי כזה יסייע במדידת היקף התופעה וחומרתה באופן אחראי ואובייקטיבי ככל האפשר, ובהערכת מגמות באלימות ובפשעה לאורך זמן.

הדוח הנוכחי מספק נתונים על הפשיעה במדינת ישראל כיום, וכן תמונה היסטורית והשוואה בין-לאומית.

המדדים המובאים מכילים גם נתונים אובייקטיביים (חלקים 1-3) וגם מדדים סובייקטיביים (חלק 4). הנתונים האובייקטיביים מקורם במשטרת ישראל והם נותנים תמונה על הפשיעה המדווחת למשטרה. הנתונים הסובייקטיביים מבוססים על הסקר החברתי ומהווים מרכיב משלים ומשמעותי לתחושת הביטחון של הציבור.

הנתונים בפרק זה משקפים זוויות שונות ומחולקים בהתאם ל-4 חלקים שונים:

בחלק הראשון מוצגים נתונים על מצבת השוטרים בישראל, כאינדקטור ליכולת השוטרים לאכוף את החוק.

בחלק השני מובאת סטטיסטיקה של פתיחת תיקי חקירה כולל פתיחת תיקים פליליים לקטינים. חלק זה מתמקד ברקע הדמוגרפי, החברתי והכלכלי של קטינים בעלי תיקים פליליים ושל הוריהם ובוחן את השתייכותם של בעלי תיקים פליליים למסגרות לימוד. שיעורי בני הנוער בעלי תיקים פליליים מוצגים לפי מין, גיל, קבוצת אוכלוסייה, מדד חברתי-כלכלי של יישוב המגורים והרכב המשפחה. חלק זה כולל תיבה בנושא בני 12-18 המטופלים בשירות המבחן לנוער.

בחלק השלישי מוצגת סטטיסטיקה של הנאשמים במשפטים פליליים תוך התייחסות נפרדת לבעלי אחריות פלילית – מבוגרים וקטינים. תחילה מוצגים הנאשמים במשפטים פליליים לפי מאפיינים דמוגרפיים ואחרים, ולאחר מכן מוצגים רק אלו שנמצאו אשמים והורשעו בדין. חלק זה כולל תיבה שהוכנה על ידי המשרד לביטחון הפנים בשיתוף עם הלמ"ס, בנושא מדד אלימות לאומי.

החלק הרביעי והאחרון עוסק כאמור, בנתונים הסובייקטיביים של נפגעי עבריינות, המבוססים על הסקר החברתי. חלק זה עוסק בשיעורי קורבנות (נפגעי עבריינות) המייצגים עבריינות שלא בהכרח מדווחת למשטרה. נתונים אלו מוצגים לפי סוגי העברות ולפי אפיון הנפגעים. החל משנת 2007 ניכרת מגמת ירידה בשיעור נפגעי עברות רכוש. חלק זה כולל תיבה בנושא פשיעה במבט בין-לאומי.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

1. תיקים שנפתחו במשטרה - כללי

סך כל התיקים מורכב מתיקי חקירה (פ"א) ותיקי טיפול (ט')/טיפול מותנה (ט"מ):

תיקי חקירה פ"א (פרטי אירוע): בכל תיק פ"א מוצגות העברות שביצע בעל התיק הפלילי ברמת חומרת העברות, מן החמור אל הקל. העברות נחלקות לעברות סמים, מין, רכוש, אלימות גופנית ועברות הקשורות לאלימות.

טיפול (ט') וטיפול מותנה (ט"מ): בעברות קלות רשאי קצין משטרה בדרגת פקד ומעלה להורות שלא לחקור בעניין העברה ולסגור את התיק מחוסר עניין לציבור, תוך שהוא שוקל את חומרת המעשה, נסיבות ביצוע העברה ועוד. במקרה כזה ייגזר חומר החקירה בהליך חקירתי המכונה **טיפול מותנה**, שמטרתו לאפשר את חקירת הקטינים תוך הימנעות מתיוג הקטין כעברין. משמעות הדבר היא שהקטין לא יעמוד לדין בגין אותה עברה ופרטיו האישיים לא יופיעו במאגר הממוחשב של המשטרה. נקיטה בהליך זה היא חד-פעמית ומחייבת הודאת הקטין, הבעת נכונות להתנצל וקריטריונים נוספים אחרים. במידה שישתנו הנסיבות ויחזור הקטין לבצע עברות, ניתן יהיה לפתוח מחדש את התיק ולנהל חקירה פלילית שעלולה להסתיים בהעמדה לדין.

2. תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים

עברין צעיר: עברין שנשפט בבית משפט השלום לנוער.

בעל תיק פלילי: בן 12-18 שנפתח לו תיק פ"א, כאשר תאריך האירוע של ביצוע העברות התרחש בשנת הלימודים תשע"א, מ-1.9.10 ועד 31.8.11. בעל תיק פלילי יכול לבצע יותר מסוג עברה אחד באירוע אחד ועד ארבע עברות באותו אירוע. כמו כן, הוא יכול להחזיק ביותר מתיק פלילי אחד.

גיל בעל התיק הפלילי: חושב על ידי הפחתת שנת הלידה מן השנה האזרחית 2011.

מסגרות לימוד: בתי ספר של משרד החינוך, של משרד התמ"ת, ישיבות או ללא מסגרת לימוד.

מצב משפחתי של הורים: הורים של בני 12-18 כפי שמופיעים במרשם האוכלוסין.

הורים נשואים: הורים הנשואים זה לזה או לאחרים.

ילדים ללא הורים: ילדים שהוריהם נפטרו או שלא נמצא קשר בין הילד לבין הוריו במרשם האוכלוסין.

3. נאשמים במשפטים פליליים

נאשמים במשפטים פליליים: הנתונים משקפים את המידע על הנאשמים במשפטים הפליליים שנגזר דינם בשנה הנתונה וכוללים, מלבד תושבי ישראל, גם תושבי חוץ ותושבי הרשות הפלסטינית שעברו על החוק. נכללים: פסקי הדין הכלולים בערכאה ראשונה שהוכרעו בבתי המשפט מהסוגים הבאים: בתי משפט מחוזיים, בתי משפט השלום, בתי משפט לעניינים מיוחדים (בית משפט לתעבורה, בית משפט לנוער, בתי משפט לעניינים מקומיים, בתי משפט לענייני משפחה ותביעות קטנות) ובתי הדין הצבאיים, המינהליים, הדתיים ובתי דין לעבודה. הנתונים אינם כוללים את התיקים שנסגרו/נמשכו בהחלטת הפרקליטות והמשטרה, בשל החלטות מינהליות ואחרות, ולא הגיעו להכרעת הדין.

עברה פלילית: אירוע פלילי שכלל הפרה של סעיף חוק שלגביו הוגש כתב אישום כנגד אדם אחד על ביצוע עברה.

האשמה/נאשמים: יחידת הספירה היא פסק הדין לגבי נאשם אחד כאשר בכל פסק דין קיים תיק בית משפט אחד או יותר. תיק בית משפט יכול לכלול אישום ביותר מאשר עברה אחת כנגד אותו אדם. כל פסק דין נמנה פעם אחת, גם אם נדונו בו מספר תיקים או מספר אירועים פליליים שבוצעו במועדים שונים ובמקומות שונים. במקרים שבהם נידונו בפסק הדין מספר תיקים ("איחוד תיקים"), התיק שנכלל הוא התיק העיקרי. במקרים שבהם הייתה לאדם יותר מהכרעה אחת באותה השנה, הוא נכלל בסטטיסטיקה זו פעם אחת בלבד. פסק הדין שמייצג אותו במקרים אלה נקבע כפסק הדין האחרון שבו הוכרע דינו בשנה הנחקרת.

הכרעה מחושבת פסק דין: בקובצי הנתונים של המשטרה הכרעה בדין יכולה להיקבע בכמה רמות פירוט: ברמה

הכללית של פסק הדין בלבד ובנוסף ברמת תיק בית משפט, ברמת תיק החקירה וברמת העברה המפורטת. ההכרעה המחושבת לפסק דין נקבעת החל מרמת העברה ועד לרמת פסק הדין. ההכרעה המחושבת תיחשב כהרשעה אם נרשמה הרשעה בלפחות אחת מהרמות. בכל שאר המקרים תירשם ההכרעה כאי-הרשעה. בלוחות מוצגת ההכרעה המחושבת ברמת פסק הדין בלבד ולא בשאר הרמות.

הרשעה/מורשעים בדין: כהרשעה נחשב כל חיוב בדין של אדם בהאשמה שהוגשה נגדו.

אי-הרשעה: כוללת נאשמים שזוכו וזוכו מחמת הספק. בנוסף כלולים נאשמים שאינם מסוגלים לעמוד לדין או שאינם ברי עונשין בשל מחלת נפש או ליקוי בכושר שכלי, וכן נאשמים שנמצאו חייבים בדין אולם בוצע להם הליך ביטול הרשעה.

ביטול הרשעה: משפטים שבהם לפני מתן גזר הדין בית המשפט נתן צו מבחן או צו שירות לתועלת הציבור תוך ביטול הרשעה – לפי סעיף 192A לחוק סדר הדין הפלילי [נוסח משולב] תשמ"ב-1982.

סוג העברה: פסק דין ותיק בית משפט יכול לכלול אישום בהפרה של יותר מאשר סעיף חוק אחד. בעיבודים הסטטיסטיים שבהם הפרט מיוצג על ידי עברה אחת, נקבע סוג העברה לפי סעיף החוק החמור ביותר בהאשמה ובהרשעה כולה, מבחינת העונש המרבי הצפוי לנאשם, בהתאם לחוק ובהתאם לדירוג חומרת קבוצת העברה, כפי שנקבע על ידי משטרת ישראל.

מבוגרים וקטינים (גיל אחריות פלילית): בסדרה החדשה משנת 2000 הסיווג למבוגר ולקטין נעשה לפי הקריטריונים הבאים: גיל בעת ביצוע העברה, גיל בעת הגשת כתב אישום ובית המשפט שבו נשפט הפרט. קטין נחשב מי ש-2 מתוך 3 הקריטריונים מצביעים על היותו קטין, שאר המקרים ייחשבו כמבוגרים.

עד 2008 קבע חוק הנוער (שפיטה, ענישה ודרכי טיפול) כי אם הנאשם ביצע את העברה כקטין וביום הגשת כתב האישום היה מבוגר, הוא יישפט כמבוגר. תיקון מספר 14 שהתקבל בשנת 2008 קבע כי מי שביצע את העברה כקטין וכתב האישום נגדו בגין אותה עברה הוגש לפני הגיעו לגיל 19, יישפט כקטין בבית משפט לנוער.

גיל העבריינים: גיל העבריינים המוצג בלוחות הוא הגיל בתאריך הגשת כתב האישום בשנת החיוב בדין.

מועדו: החל בשנת 1979, נאשמים ומורשעים בדין ייחשבו כמועדים אם הורשעו בדין בשתי הרשעות או יותר עד סוף השנה הנחקרת. נאשמים ומורשעים חדשים נחשבים מי שהורשעו בדין עד סוף השנה הנחקרת בהרשעה אחת בלבד, גם אם כללה יותר מאשר עברה אחת שבגינה הורשעו. מקרים שבהם נאשמים הורשעו בדין ובוצעה להם מחיקה של ההרשעה לאחר ביצוע עונשם ייחשבו גם הם כ"חדשים".

אשכול חברתי-כלכלי: ערך הממדד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). הממדד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים, סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

ג. מקורות הנתונים

מצבת כוח אדם במשטרת ישראל: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל ממשטרת ישראל.

מצבת כוח אדם בשירות בתי הסוהר: הנתונים מבוססים על קובץ של שירות בתי הסוהר.

תיקים שנפתחו במשטרה: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל ממשטרת ישראל.

תיקי פ"א שנפתחו במשטרה לקטינים: הנתונים מבוססים על קובץ שהתקבל על ידי המדור הסטטיסטי של משטרת ישראל.

נאשמים במשפטים פליליים: הנתונים נגזרו ממערכת "מפ"ל – מרשם פלילי חדש". במסגרת המרשם הפלילי מתועדים ומנוהלים כלל העברות הפליליות שבוצעו, ההכרעות בגין עברות אלו והעונשים שנפסקו בגין. הנתונים הוסבו מהמערכת הישנה והוכנסו לשיטה אחרת, ולכן הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה עדכנה את הסדרה החדשה החל משנת 2000 בהתאם למערכת המרשם הפלילי החדש. בנוסף, בשונה מהנתונים שהוצגו בשנתונים קודמים, הנתונים כוללים גם את תושבי הרשות הפלסטינית, תיירים, עובדים זרים ושוהים בלתי חוקיים.

נפגעי עבריינות: נתונים ל-2011 המבוססים על הסקר החברתי לשנת 2011, סקר שנתי שוטף המבוצע בלמ"ס.

ד. מחצאים עיקריים

1. מצבת השוטרים בישראל

תפקידה של משטרת ישראל הוא שמירה על חיי אדם ועל רכוש, שמירת הסדר הציבורי, שמירה על ביטחון פנים, על בטיחות בדרכים ולוחמה בפשיעה. משטרת ישראל אחראית גם לכניסה וליציאה מגבולות המדינה, למאבק בסחר בבני אדם, מאבק בארגוני הפשיעה המאורגנת ועוד. משטרת ישראל מפעילה יחידות מיוחדות כגון: משטרת התנועה, המשטרה הירוקה, יחידות לאבטחת מוסדות חינוך, משטרת הגירה, יחידות מיוחדות לטיפול בעברות מחשב ועוד, על מנת לאכוף את החוק והסדר בישראל. מצבת השוטרים במדינה מצביעה לעתים על יכולת המשטרה לאכוף את החוק באופן מיטבי על מנת להגן על האזרחים, אם כי מספר גבוה של שוטרים אינו מעיד בהכרח על רמת פשיעה נמוכה. **בשנת 2011 היו בישראל 27,128 שוטרים - 349 שוטרים ל-100 אלף תושבים. בשנת 2012 היו 27,394 שוטרים - 366 שוטרים ל-100 אלף תושבים. בעשור האחרון, שיעור השוטרים ל-100 אלף תושבים באוכלוסייה נמצא במגמת ירידה בד בבד עם עלייה בשיעור כוח האדם בשירות בתי הסוהר עד 2010 וירידה בשנה האחרונה.**

מצבת כוח אדם במשטרת ישראל ובשירות בתי הסוהר, שנים נבחרות

לוח 7.1

2012	2010	2000	1990	1980	1970	1960	
מספרים מוחלטים							
27,394	27,718	25,189	18,021	17,043	11,427	6,794	משטרת ישראל
8,727	9,064	3,756	3,281	2,561	1,470	544	שירות בתי הסוהר ¹
שיעורים ל-100,000 באוכלוסייה							
353	360	401	387	440	384	321	משטרת ישראל
110	118	60	70	66	49	26	שירות בתי הסוהר ¹

1. כולל עובדי מינהל.

2. פתיחת תיקים במשטרה לפי סוג עברה

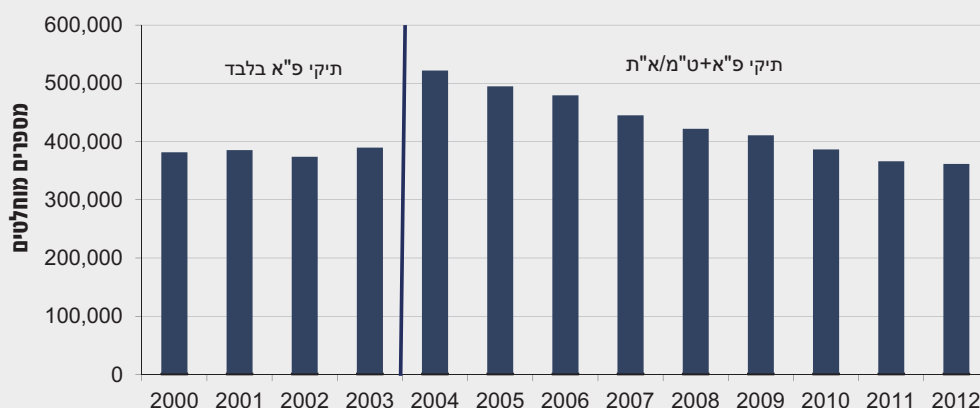
העברות המדווחות למשטרת ישראל מתארות באופן חלקי בלבד את רמת הפשיעה ואת מידת האלימות בחברה, עקב תת-דיווח של קורבנות הפשיעה.

במהלך השנים נצפית מגמת ירידה בתיקי החקירה (פ"א) וטיפול מותנה (ט"מ)/אי-תביעה (א"ת)¹ שנפתחים במשטרה (תרשים לא).

בשנת 2012, נפתחו כ-359.3 אלף תיקים במשטרה כאשר כ-97% מהם תיקי פ"א. מתוך תיקי פ"א, פחות ממחצית (41%) הם תיקים גלויים שבהם נתגלה חשוד בביצוע העברה. קרוב למחצית מהתיקים שנפתחו ב-2012 היו בנושא עברות רכוש ואחוז גילוי החשודים בסוג זה של עברות הוא הקטן ביותר – רק בכחמישית מהתיקים נתגלו חשודים. האחוז הגבוה ביותר של גילוי חשודים הוא בעברות מוסר, המהוות כ-8% מסך כל התיקים (ב-80% מהם נתגלו חשודים).

תיקים שנפתחו במשטרה, 2000–2012

תרשים לא

1 בשנת 2007 הוחלף הליך א"ת (אי-תביעה) בהליך ט"מ (טיפול מותנה) כקבוע בנדהל 03.300.222 "סינון תיקי חקירה וסיווג", חטיבת החקירות, משטרת ישראל.

תיקים שופתחו במשטרה, לפי סוג עברה, 2012

לוח 7.2

תיקי טיפול / טיפול מותנה (ט"ת)		תיקי חקירה (פ"א)			סך הכל		סוג עברה
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוז התיקים שבהם ותגלו חשודים	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	9,028	40.9	100.0	350,475	100.0	359,503	סך הכל
0.7	59	77.0	2.7	9,465	2.6	9,524	כלפי ביטחון המדינה
23.6	2,127	56.1	25.0	87,453	24.9	89,580	כלפי הסדר הציבורי
0.4	38	40.7	0.7	2,469	0.7	2,507	כלפי חיי אדם
23.6	2,134	60.7	11.2	39,269	11.5	41,403	כלפי גופו של אדם
2.6	239	65.0	1.4	4,856	1.4	5,095	עברות מין
25.9	2,342	80.2	7.2	25,131	7.6	27,473	עברות מוסר
22.1	1,997	19.5	47.7	167,203	47.1	169,200	עברות רכוש
0.6	52	31.2	3.3	11,497	3.2	11,549	עברות מרמה
0.4	40	43.0	0.9	3,132	0.9	3,172	אחר

פתיחת תיקים פליליים לקטינים

שיעור בני 12–18 בעלי תיקים פליליים היה 12 ל-1,000 בני נוער בגילים אלה, כאשר תאריך האירוע של ביצוע העברות התרחש בשנת הלימודים תשע"א (1.9.10 עד 31.8.11). בסעיף זה מתוארים בעלי התיקים שאופי העברות המיוחס להם חמור יותר (עברות מסוג סמים, מין, רכוש ואלימות), ולא בעלי תיקים שעברותיהם קלות (תיקי טיפול מותנה).

בשנת 2011 נפתחו 21,447 תיקים פליליים (פ"א) ל-11,241 בני נוער בגיל 12-18.

91.6% מבעלי התיקים הפליליים היו בנים. שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000 באוכלוסייה בקרב הבנים (22) היה גבוה פי 11 מן השיעור בקרב הבנות (2).

שיעור בעלי תיקים פליליים עולה עם העלייה בגיל, מ-3 בעלי תיקים פליליים ל-1,000 בני 12–14, ל-25 בעלי תיקים פליליים ל-1,000 בני 18.

שיעור בעלי תיקים פליליים בשנת 2011 גבוה בקרב תלמידים בבתי ספר שבפיקוח משרד התמ"ת;² פי 11.3 מאשר בקרב תלמידי בתי הספר שבפיקוח משרד החינוך, פי 6.0 מתלמידי הישיבות³ ופי 2.1 מבני הנוער שלא נמצאו במסגרת לימוד.

2 בתי ספר תעשייתיים ובתי ספר לחניכים של משרד התמ"ת.

3 משנת תשס"ד בדיווח תלמידי ישיבות לא נכללים תלמידי חינוך על-יסודי שבפיקוח משרד החינוך, המקבלים תקצוב לתגבור לימודי יהדות.

בני 12-18 בעלי תיקים פליליים, לפי מסגרת לימוד, גיל ומין, 2011

לוח 7.3

שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000'			בני 12-18 בעלי תיקים פליליים			מסגרת לימוד וגיל
בנות	בנים	סך הכל	בנות	בנים	סך הכל	
2	22	12	939	10,302	11,241	סך הכל
-	6	3	82	1,252	1,334	14-12
3	25	14	317	3,351	3,668	16-15
4	44	25	540	5,699	6,239	18-17
משרד החינוך						
1	15	8	559	6,187	6,746	סך הכל
-	6	3	67	1,111	1,178	14-12
2	19	11	201	2,256	2,457	16-15
3	28	15	291	2,820	3,111	18-17
משרד התמ"ת						
46	99	90	97	1,041	1,138	סך הכל
..	222	..	..	24	..	14-12
56	87	83	45	383	428	16-15
39	104	93	50	634	684	18-17
ישיבות						
-	15	15	-	52	52	סך הכל
-	-	-	-	-	-	16-15
-	15	15	-	52	52	18-17
ללא מסגרת לימוד						
8	74	43	283	3,022	3,305	סך הכל
1	10	5	13	117	130	14-12
7	66	38	71	712	783	16-15
15	118	75	199	2,193	2,392	18-17

1. השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית בני 12-18 בשנת 2011.

בלוח 7.4 ניתן לראות כי שיעור בעלי תיקים פליליים בקרב ערבים גבוה מן השיעור בקרב יהודים (15 ל-1,000 ערבים בני 12-18 לעומת 11 ל-1,000 יהודים בני 12-18). **שיעור הנערות היהודיות בעלות תיקים פליליים גבוה פי 2 מן השיעור בקרב נערות ערביות.**

לוח 7.4

בני 12-18 בעלי תיקים פליליים, לפי קבוצת אוכלוסייה, גיל ומין, 2011

גיל	סך כולל			יהודים ואחרים			מזה: יהודים			ערבים		
	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות
בעלי תיקים פליליים												
סך הכל	11,241	10,302	939	7,522	6,690	832	6,727	6,022	705	3,719	3,612	107
12	46	41	5	25	25	-	21	21	-	16	16	-
13	405	383	22	263	249	14	220	211	9	139	134	5
14	896	828	68	638	583	55	572	528	44	253	245	8
15	1,576	1,428	148	1,070	936	134	966	853	113	505	492	13
16	2,106	1,923	183	1,430	1,274	156	1,280	1,147	133	663	649	14
17	2,847	2,590	257	1,904	1,687	217	1,683	1,504	179	930	903	27
18	3,365	3,109	256	2,192	1,936	256	1,985	1,758	227	1,213	1,173	40
שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000												
סך הכל	12	22	2	11	20	3	11	19	2	15	28	1
12	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	1	-
13	3	5	-	3	5	-	2	4	-	4	7	-
14	7	12	1	7	12	1	6	11	1	7	13	-
15	12	21	2	11	19	3	11	19	3	14	26	1
16	17	30	3	16	27	3	15	26	3	19	36	1
17	22	40	4	21	36	5	19	34	4	27	51	2
18	27	48	4	24	41	6	23	40	5	36	67	2

1. השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית בני 12-18 בשנת 2011.

בני 12-18 בעלי תיקים פליליים, לפי אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים,
קבוצת אוכלוסייה ומין, 2011

אשכול חברתי-כלכלי של יישוב המגורים	סך כולל			יהודים ואחרים			מזה: יהודים			ערבים		
	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות	סך הכל	בנים	בנות
בעלי תיקים פליליים												
סך כולל	11,241	10,302	939	7,522	6,690	832	6,727	6,022	705	3,719	3,612	107
2-1	1,294	1,258	36	169	155	14	169	155	14	1,125	1,103	22
4-3	3,966	3,703	263	2,012	1,798	214	1,888	1,696	192	1,954	1,905	49
6-5	4,214	3,721	493	4,030	3,548	482	3,518	3,126	392	184	173	11
8-7	1,500	1,365	135	1,229	1,114	115	1,073	972	101	271	251	20
10-9	206	201	5	21	21	-	20	20	-	185	180	5
לא ידוע	61	54	7	61	54	7	59	53	6	-	-	-
שיעור בעלי תיקים פליליים ל-1,000¹												
סך כולל	12	22	2	11	20	3	11	19	2	15	28	1
2-1	11	20	1	9	16	1	9	16	2	11	21	0
4-3	14	25	2	12	22	3	12	21	3	16	30	1
6-5	14	23	3	13	23	3	13	22	3	22	40	3
8-7	8	15	2	7	13	1	7	12	1	36	63	5
10-9	5	9	1	5	9	1	5	9	1	-	-	-
לא ידוע	14	26	1	33	63	-	34	64	-	13	24	1

1. השיעורים חושבו מתוך אוכלוסיית בני 12-18 בשנת 2011.

בקרב הערבים, שיעור בעלי תיקים פליליים עולה עם העלייה באשכול החברתי-כלכלי של היישוב, מ-11 ל-1,000 בני 12-18 באשכולות 2-1 (מעמד חברתי-כלכלי נמוך) עד ל-36 ל-1,000 בני 12-18 באשכול 8-7 (מעמד חברתי-כלכלי גבוה).

שיעור בעלי תיקים פליליים בקרב היהודים נמוך ביישובים במעמד הנמוך וביישובים במעמד הגבוה ביותר: 9 ל-1,000 ביישובים במעמד הנמוך, ו-5 ל-1,000 ביישובים במעמד הגבוה. יש לציין כי ביישובים יהודיים באשכולות 2-1 הם לרוב ביישובים חרדיים, שבהם שיעורי הפשיעה נמוכים מאוד, ואילו באשכולות 9-10, השייכים למעמד הגבוה, אין ביישובים ערביים.

לוח 7.6 בני 12-18 בכלל האוכלוסייה ובעלי תיקים פליליים, לפי מצב משפחתי של ההורים, 2011

בעלי תיקים פליליים			סך הכל		מצב משפחתי של ההורים ומעמדו במרשם האוכלוסין
שיעורים ל-1,000	אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
12.2	100.0	11,241	100.0		סך הכל
11.4	86.9	9,772	93.5		שני ההורים נמצאו במרשם האוכלוסין
					מזה:
9.8	68.7	7,722	85.3	785,114	שני ההורים נשואים
27.5	16.7	1,879	7.4	68,205	שני ההורים גרושים
23.9	1.5	171	0.8	7,160	אחר
24.4	13.1	1,469	6.5	60,185	יתר ההורים - סך הכל
					מזה:
18.4	0.9	101	0.6	5,486	האב בחיים, האם נפטרה
27.6	4.1	459	1.8	16,638	האם בחיים, האב נפטר
18.9	1.1	126	0.7	6,670	האב בחיים, האם בחו"ל או לא נמצאה במרשם האוכלוסין ¹
24.9	6.6	747	3.3	29,979	האם בחיים, האב בחו"ל או לא נמצאה במרשם האוכלוסין ¹
25.5	0.3	36	0.2	1,412	שני ההורים נפטרו, נמצאים בחו"ל או לא רשומים במרשם האוכלוסין ¹

1. כולל מקרים שבהם הקשר בין הילד להורה אינו קיים במרשם האוכלוסין.

שיעור בני 12-18 בעלי תיקים פליליים במשפחות שבהן שני ההורים חיים הוא 11.4 ל-1,000 בני נוער. שיעור בעלי תיקים פליליים יורד ל-9.8 ל-1,000 בני נוער במשפחות שבהן שני ההורים חיים ונשואים (לא בהכרח נשואים זה לזה). שיעור בני 12-18 בעלי תיקים פליליים הוא פי 2.1 במשפחות שבהן אחד ההורים אינו בחיים או חי בחו"ל או שפרטיו אינם רשומים במרשם האוכלוסין (24.4 בעלי תיקים ל-1,000 בני נוער) לעומת שיעור בעלי התיקים הפליליים במשפחות שבהן שני ההורים חיים (11.4). באופן דומה, שיעור בעלי תיקים פליליים גבוה בקרב משפחות שבהן אחד ההורים גרוש (27.5 בעלי תיקים ל-1,000 בני נוער) או רווק או אלמן (23.9 בעלי תיקים ל-1,000 בני נוער). שיעור בעלי תיקים פליליים בקרב בני נוער ששני הוריהם נפטרו, נמצאים בחו"ל או שאינם רשומים במרשם האוכלוסין הוא 25.5 ל-1,000 בני נוער.

לוח 7.7 בני 12-18 בכלל האוכלוסייה ובעלי תיקים פליליים, לפי הרשעות הורים בדין, 2011

בעלי תיקים פליליים		סך הכל		
אחוזים	מספרים מוחלטים	אחוזים	מספרים מוחלטים	
100.0	11,241	100.0	920,664	בני 12-18 - סך הכל
66.8	7,507	86.5	796,266	שני ההורים ללא הרשעה
26.4	2,964	11.8	108,680	אב בלבד הורשע
2.9	328	0.8	7,726	אם בלבד הורשעה
3.9	442	0.9	7,992	שני ההורים הורשעו

ל-33.2% מבני 12-18 בעלי תיקים פליליים יש לפחות הורה אחד שהורשע בדין בין השנים 2000-2011, זאת לעומת 13.5% מבני 12-18 בכלל האוכלוסייה (פי 2.4).

בני 12-18 המטופלים בשירות המבחן לנוער

7.1 תיבה

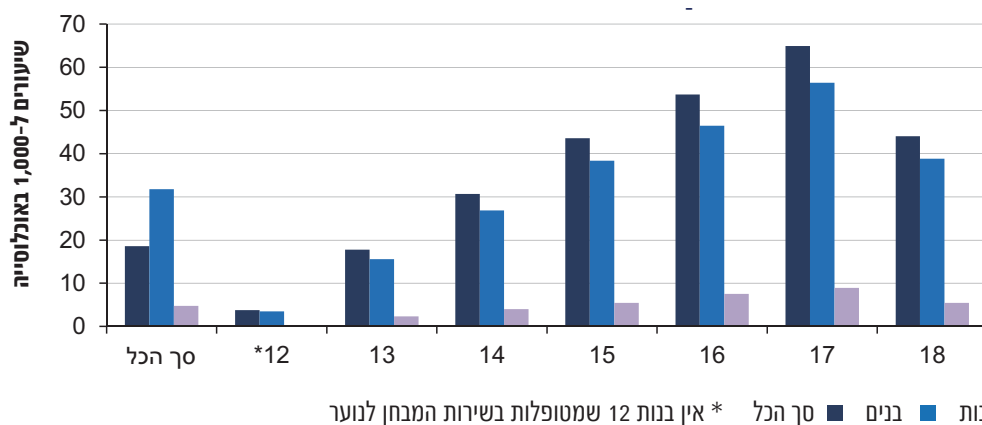
שירות המבחן לנוער הוא שירות טיפולי-סוציאלי סמכותי הפועל כשירות ארצי במסגרת האגף לנוער צעירים ושירותי תיקון במשרד הרווחה והשירותים החברתיים. מטרותיו כוללות אבחון, טיפול, ייעוץ והדרכה לקטינים עוברי חוק ולהוריהם; סיוע למערכת אכיפת החוק בהתאמת ההחלטות השיפוטיות ומניעת הישנות עברה. אוכלוסיית היעד של השירות כוללת קטינים בגיל האחריות הפלילית (12-18), שהופנו על ידי המשטרה כחשודים בביצוע עברה; קטינים שנעצרו בהוראת בית משפט בחשד לביצוע עברה; וקטינים שנמצאו אשמים בבית משפט והוטל עליהם צו טיפול.¹

עבודת שירות המבחן לנוער נעשית באמצעות שלוש יחידות:²

- 1. יחידת הקלט:** ביחידה זו נקלטים כלל הקטינים החשודים על ידי המשטרה בביצוע עברה. על קציני המבחן ביחידה זו לערוך חקירה פסיכו-סוציאלית לשם הערכת מצב הקטין וצרכיו, לשם כתיבת חוות דעת למשטרה ולבית המשפט וליווי הקטין בהליך המשפטי המתנהל נגדו ולשם מתן הסבר לקטין ולהוריו על מטרות השירות ודרכי עבודתו.
- 2. יחידת המעצרים:** עובדי יחידה זו מטפלים בקטינים שנעצרו בגין העברה שבה הם חשודים. קציני המבחן עורכים חקירה פסיכו-סוציאלית בתקופת המעצר כדי להעריך את מצב הקטין וכדי לבחון חלופות למעצר. הם מפקחים על קטינים בחלופות מעצר ומלווים אותם בהליך המעצר והמשפט.
- 3. יחידת הטיפול והשיקום (להלן: טו"ש):** ביחידה זו מטפלים בקטינים על פי "צווי ביניים - השגחות זמניות" על ידי קצין מבחן ו"צווי טיפול סופיים", לאחר שהקטין נמצא אשם בביצוע העברה וכאשר השופט סבר שיש מקום להתערבות טיפולית. הקטינים שמופנים ליחידה זו על פי צו מחויבים לקבל את הטיפול כפי שהורה בית המשפט. בשנת 2010 טופלו בשירות המבחן לנוער 16,840 בני נוער בגיל 12-18, מתוכם 87% בנים ו-77% יהודים. שיעור המטופלים בשירות המבחן לנוער היה 19 ל-1,000 בני נוער בגיל 12-18, פי 6 בקרב הבנים (32) לעומת הבנות (5). שיעור המטופלים עולה עם הגיל, מ-4 ל-1,000 בני נוער בגיל 12 ל-65 ל-1,000 בגיל 17, ויורד ל-44 ל-1,000 בגיל 18.

מטופלים בשירות המבחן לנוער, לפי מין וגיל, 2010

תרשים א

לכ-46% מקרב בני הנוער שטופלו בשירות המבחן לנוער בשנת 2010 נפתחו גם תיקים פליליים במשטרת ישראל (לא כולל תיקי אי-תביעה), מתוכם 92% בנים. מרבית התיקים הפליליים נפתחו לנוער בגיל 17 (כ-25%) ובגיל 18 (כ-20%).

1 מתוך אתר משרד הרווחה והשירותים החברתיים: <http://www.molsa.gov.il/UNITS/WINGS/AGAFNOAR/SHERUTMIVHANLANOAR/Pages/SherutMivhanLanoar.aspx>
 2 נהאן סטרבצ'נסקי, פ' ולוי, ד' (2011). מאפיינים וצרכים של הקטינים המטופלים בשירות המבחן לנוער. ירושלים: משרד הרווחה והשירותים החברתיים. מאיירס-ג'וינט-מכון ברוקדייל.

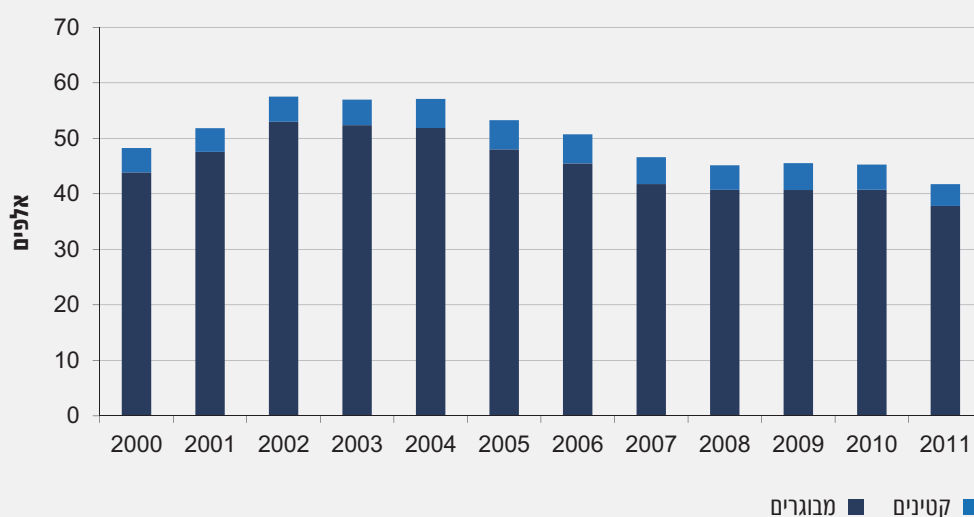
3. נאשמים במשפטים פליליים

סעיף זה מציג מידע על הנאשמים במשפטים פליליים שנגזר דינם בשנה הנתונה. כל פסק דין נמנה פעם אחת, גם אם נדונו בו מספר תיקים או אירועים פליליים שבוצעו במועדים ובמקומות שונים. הנתונים אינם כוללים את כתבי האישום שנסגרו/נמשכו בהחלטת הפרקליטות והמשטרה בשל החלטות מינהליות ואחרות ולא הגיעו להכרעת הדין. בשל כך, הנתונים המוצגים אינם משקפים באופן מלא את עבודת מערכת בתי המשפט והפרקליטות.

במהלך השנים 2000–2011, יש מגמה מעורבת של עליות וירידות במספר הנאשמים שהוכרע דינם בשנה נתונה (תרשים ב7). משנת 2000 עד לשנת 2002 חלה עלייה במספר הנאשמים שהוכרע דינם מ-48.3 אלף ל-57.5 אלף בהתאמה. משנת 2004 עד לשנת 2008 חלה ירידה מתונה, מ-57.1 אלף נאשמים ל-45.1 אלף נאשמים בהתאמה. משנת 2008 עד לשנת 2010 קיימת יציבות ומספר הנאשמים עמד על כ-45 אלף לשנה ואילו בשנת 2011 חלה שוב ירידה ומספר הנאשמים עמד על 41.7 אלף. רוב הנאשמים הם בעלי אחריות פלילית של מבוגרים כאשר אחוז הנאשמים המבוגרים במהלך השנים נע בין 89%–92%.

נאשמים במשפטים פליליים, לפי גיל אחריות פלילית, 2000–2011

תרשים 17

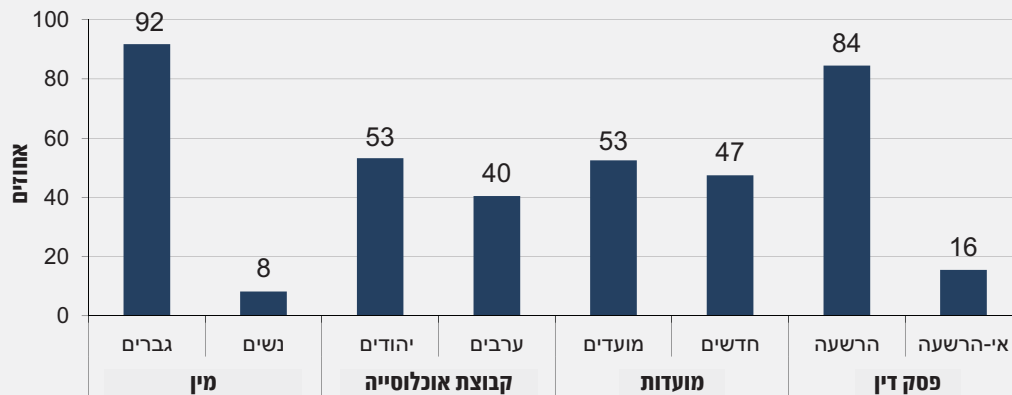

רוב הנאשמים במשפטים פליליים הם תושבי ישראל אולם חלקם אינם אזרחי המדינה אלא ביצעו עבירות נגד ישראלים ו/או בשטחי מדינת ישראל. אוכלוסייה זו, של נאשמים שאינם תושבי ישראל, מורכבת בעיקר מתושבי הרשות הפלסטינית וחלק נוסף קטן שכולל תיירים, עובדים זרים ושוהים בלתי חוקיים. אחוז תושבי ישראל מכלל הנאשמים נע במהלך השנים בין 91% (בשנת 2000) ל-81% (בשנים 2008 ו-2009).

בשנת 2011 הוכרע דינם של 41,741 נאשמים, כאשר 34.6 אלף (83%) מהם היו תושבי ישראל ושיעורם באוכלוסייה היה 6.2 ל-1,000 נפש. 91% (37,813) מכלל הנאשמים היו מבוגרים והיתר קטינים. נשים היוו כ-8.3% מתוך סך כל הנאשמים, כאשר בין הנאשמים המבוגרים, אחוז הנשים היה מעט גבוה יותר, ואילו בין הנאשמים הצעירים – נמוך יותר, 8.6% ו-5.3% בהתאמה. יותר ממחצית מסך הנאשמים הם יהודים (53.3%). בקרב היהודים יש אחוז דומה של נאשמים מבוגרים וקטינים, 53.4% ו-51.5% בהתאמה (תרשים ג7).

נאשמים במשפטים פליליים, לפי תכונות ובחורות, 2011

תרשים 17

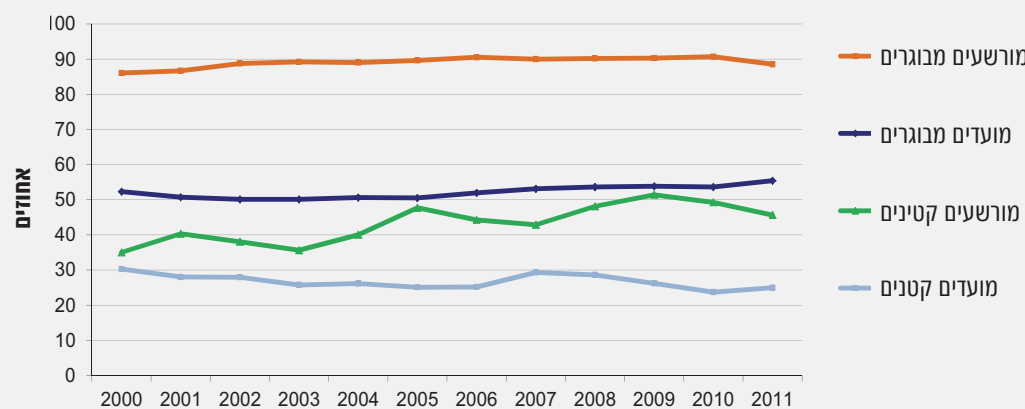

ב-2011 יותר ממחצית (55.4%) מהנאשמים המבוגרים היו "מועדים", כלומר היו להם שתי הרשעות או יותר בשנים שקדמו ל-2011 (כולל). בקרב הקטינים לעומת זאת, רק כרבע מהנאשמים (25.0%) הם "מועדים". פערים אלה אינם ייחודיים לשנת 2011 אלא נצפו לאורך כל העשור האחרון (תרשים 17). ניתן לראות כי משנת 2000 אחוז המועדים בקרב המבוגרים היה תמיד מעל 50% ואילו אחוז המועדים הקטינים היה מתחת ל-30% (למעט שנת 2000 שבה אחוז המועדים הקטינים היה מעט גבוה יותר - 30.3%).

פער גדול בין מבוגרים לקטינים מצוי גם באחוז המורשעים: בתיקים שבהם הוגש כתב אישום ואשר הובאו להכרעת הדין בשנת 2011, 84.5% (35.3 אלף) מסך הנאשמים נמצאו חייבים בדין והורשעו בגין העברות שבהן נאשמו. יש לציין שאחוז זה משקף רק את אותם כתבי אישום שהובאו להכרעת הדין ולא את כלל התיקים הפליליים הנפתחים בבתי משפט (ההליך הפלילי יכול להסתיים במגוון דרכים מלבד פסיקה של בית המשפט, כגון מחיקת כתב האישום). בשנה זו, מרבית המבוגרים בעלי אחריות פלילית הורשעו בדין ואחוז ההרשעות שלהם עמד על 88.5%. לעומת זאת, רוב הקטינים בעלי אחריות פלילית אינם מורשעים בדין ואחוז ההרשעות שלהם היה פחות ממחצית - 45.6%. שינויים מעטים נצפו באחוז ההרשעות לאורך כל העשור האחרון (תרשים 17). אמנם יש שנים שבהן הפערים בין המבוגרים לקטינים גדולים יותר, אולם המגמה בדרך כלל זהה. אחוז המורשעים בקרב מבוגרים בעשור האחרון היה בממוצע כ-90% ואילו בקרב קטינים - עמד על פחות ממחצית לאורך כל השנים (למעט שנת 2009 שבה אחוז ההרשעות בקרב הקטינים היה 51.4%).

מועדים¹ ומורשעים בקרב נאשמים במשפטים פליליים, לפי גיל אחריות פלילית, 2011-2000

תרשים 17

1. מועדים - בעלי שתי הרשעות או יותר בשנים שקדמו לשנת 2011

הנתונים המובאים בהמשך מתייחסים למבוגרים ולקטינים שהורשעו בדין בלבד.

א. מבוגרים שהורשעו בדין

בשנת 2011 הורשעו בדין 33.5 אלף מבוגרים, 81.2% מתוכם (27.2 אלף) הם תושבי ישראל (5.3 מבוגרים ל-1,000 בני 19 ומעלה באוכלוסייה הכללית). מרבית אלו שאינם מוגדרים כתושבי ישראל שייכים לאוכלוסייה הערבית. בקרב האוכלוסייה הערבית הורשעו בדין 14.5 אלף נאשמים ורק 58.4% מתוכם (8.5 אלף) הם תושבי ישראל. שיעור המבוגרים תושבי ישראל המורשעים בדין בקרב האוכלוסייה הערבית גבוה פי 2 מאשר בקרב יהודים: 9.7 לעומת 4.2 מבוגרים ל-1,000 נפש בהתאמה. אחוז הנשים היהודיות המורשעות בדין גבוה פי 4 מאשר אחוז הנשים הערביות – 11.7% לעומת 2.9% בהתאמה (לוח 7.8).

מבוגרים שהורשעו בדין, לפי תכונות נבחרות, 2011

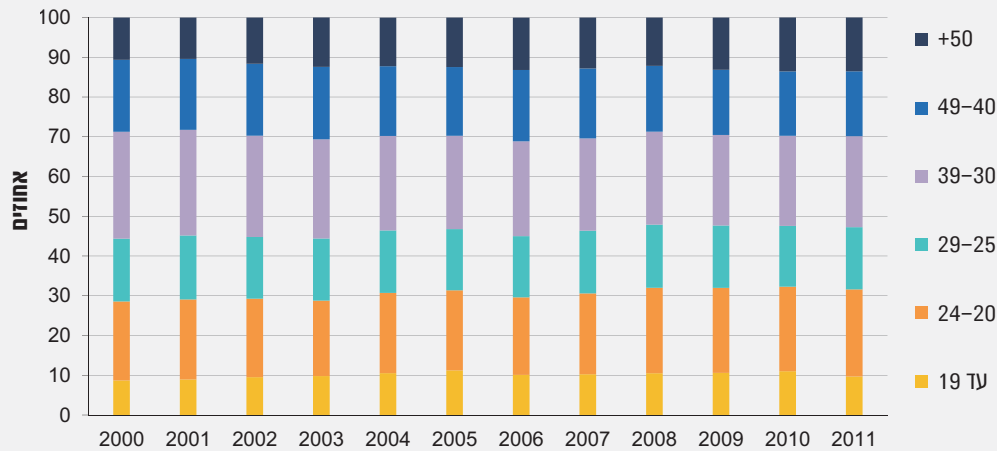
לוח 7.8

ערבים	יהודים ואחרים		סך הכל	
	מזה: יהודים	סך הכל		
מספרים מוחלטים				
14,518	16,900	18,770	33,473	סך הכל
8,479	16,887	18,692	27,181	מזה: תושבי ישראל
9.7	4.2	4.4	5.3	שיעורים ל-1,000 תושבי ישראל בני 19 ומעלה
אחוז מסך הכל				
מין				
97.1	88.3	88.4	92.2	גברים
2.9	11.7	11.6	7.8	נשים
גיל				
9.4	10.0	10.0	9.7	עד 19
28.1	16.6	17.2	21.9	20–24
19.9	11.7	12.3	15.6	25–29
22.9	22.3	22.8	22.9	30–39
12.6	19.8	19.3	16.3	40–49
7.2	19.6	18.4	13.5	+ 50
מועדות				
43.1	39.1	39.0	41.0	חדשים
56.9	61.0	61.0	59.0	מועדים

לאורך כל העשור האחרון, האחוז הגבוה ביותר של מבוגרים מורשעים בדין הוא בקבוצת הגיל 30-39 (תרשים 7ה). עם זאת, במהלך השנים הייתה ירידה מועטה והדרגתית בקרב אוכלוסייה זו (כ-4% משנת 2000 עד שנת 2011). תופעה מעניינת נוספת היא הגידול בקבוצת הגיל 50 ומעלה שחלקם מכלל המורשעים עולה במהלך השנים. הגידול בקבוצה זו הוא הדרגתי ומתון, מ-10.6% בשנת 2000 ל-13.5% בשנת 2011.

מבוגרים שהורשעו בדין, לפי גיל, 2000-2011

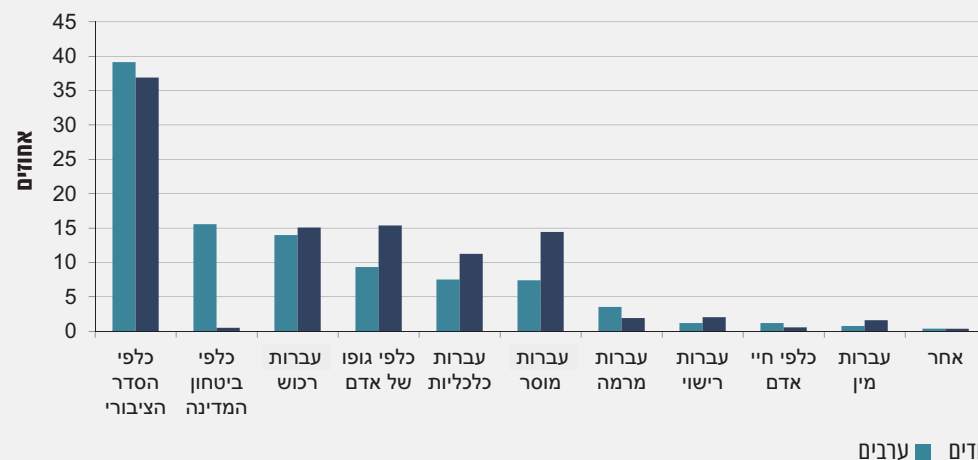
תרשים 7ה

כאשר בוחנים את התפלגות העברות של נאשמים שהורשעו בדין, ההתייחסות היא לעברה החמורה ביותר שדווחה. בשנת 2011, העברות השכיחות ביותר בקרב מבוגרים מורשעים בדין היו עברות של סדר ציבורי, הן בקרב יהודים (37%) והן בקרב ערבים (39% - כולל תושבי הרשות הפלסטינית וכן עברות על חוקי הכניסה לישראל). קבוצת העברות השנייה בשכיחותה בקרב ערבים היא עברות כלפי ביטחון המדינה (16%) ואילו בקרב יהודים אלו הן עברות כלפי גופו של אדם ועברות רכוש (כ-15% בכל אחת מן הקבוצות). שכיחות עברות המוסר ועברות מין היא פי 2 בקרב יהודים מאשר בקרב ערבים (תרשים 17).

מבוגרים שהורשעו בדין, לפי סוג עברה וקבוצת אוכלוסייה, 2011

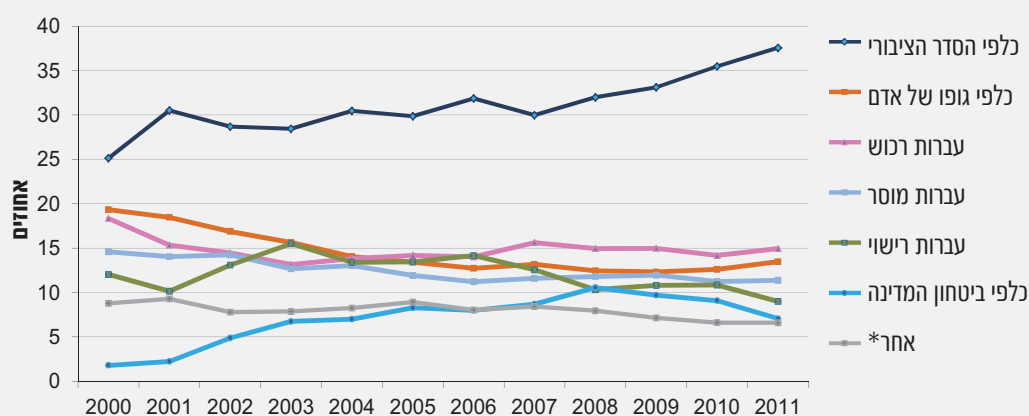
תרשים 17

לאורך השנים 2000-2011, עברות כלפי הסדר הציבורי תמיד היוו את הקבוצה הגדולה בשכיחותה בקרב מבוגרים מורשעים. בנוסף, חלקה של קבוצה זו מכלל העברות עלה לאורך השנים מרבע (25.1%) בשנת 2000 ל-37.5% בשנת 2011. אולם, בהתפלגות יתר קבוצות העברות נצפו מספר שינויים במהלך השנים. עד לשנת 2004 הקבוצה השנייה בשכיחותה הייתה עברות כלפי גופו של אדם והקבוצה השלישית בשכיחותה - עברות רכוש (למעט בשנת 2003 שבה אחוז עברות הרישוי היה גבוה יותר). משנה זו המגמות התחלפו ואחוז עברות הרכוש גבוה יותר מאשר עברות כלפי גופו של אדם. שינוי נוסף ובוולט קיים בעברות כלפי ביטחון המדינה; בשנת 2000 עברות אלה היוו פחות מ-2% מכלל העברות באותה שנה, אולם משנת 2000 התחילה עלייה תלולה ששיאה בשנת 2008 - 10.5% עברות כלפי ביטחון המדינה (תרשים 17).

מבוגרים שהורשעו בדין, לפי סוג העברה החמורה ביותר, 2000–2011

תרשים 17

* כולל עברות מרמה, עברות מין, עברות כלכליות ועברות כלפי חיי אדם

ב. קטינים שהורשעו בדין

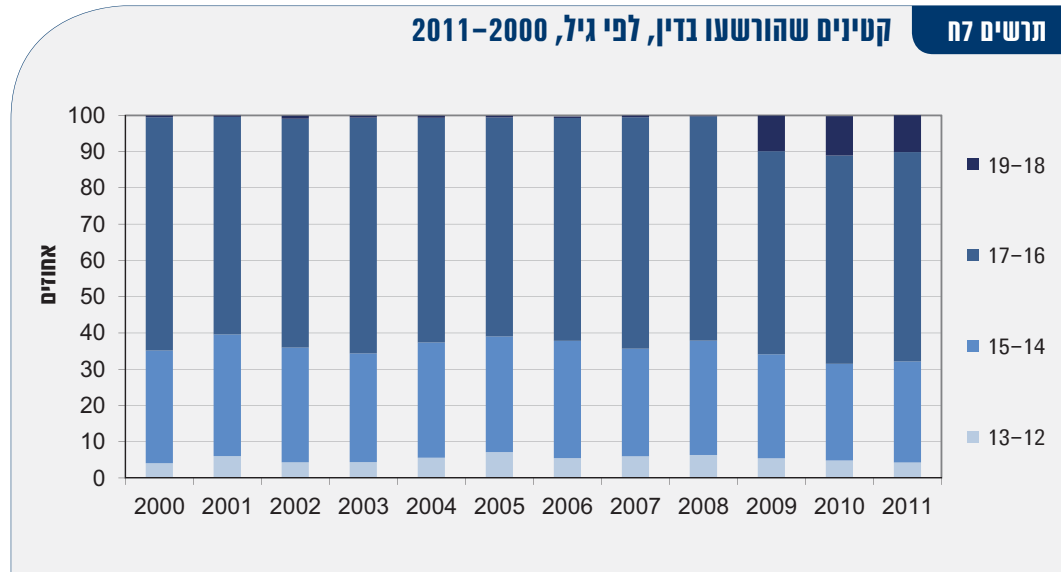
בשנת 2011 הורשעו בדין 1.8 אלף קטינים כאשר כ-59% (1.0 אלף) מהם תושבי ישראל. גם בקרב הקטינים, כמו אצל המבוגרים, אלו שאינם תושבי ישראל שייכים לאוכלוסייה הערבית. בקרב הערבים הורשעו בדין 1.1 אלף קטינים, מתוכם 31.3% בלבד הם תושבי ישראל. שיעור הקטינים תושבי ישראל שהורשעו בדין הוא 1.2 ל-1,000 בני 12–18 באוכלוסייה הכללית. בקרב הערבים שיעור הקטינים תושבי ישראל שהורשעו בדין גבוה במעט מאשר בקרב יהודים ואחרים, 1.4 לעומת 1.1 ל-1,000, בהתאמה. אחוז הנערות היהודיות ואחרות שהורשעו בדין הוא 4.4% לעומת פחות מאחוז (0.8%) בקרב הנערות הערביות.

קטינים שהורשעו בדין, לפי תכונות נבחרות, 2011

לוח 7.9

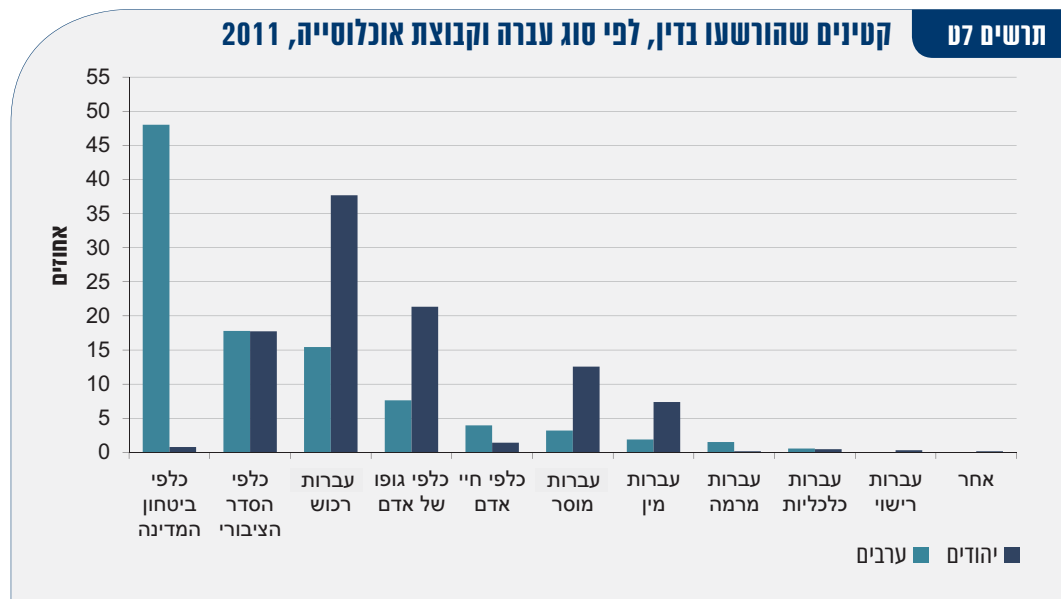
ערבים	יהודים ואחרים		סך הכל	
	מזה: יהודים	סך הכל		
מספרים מוחלטים				
1,062	637	723	1,792	סך הכל
332	636	721	1,053	מזה: תושבי ישראל
1.4	1.1	1.1	1.2	שיעורים ל-1,000 תושבי ישראל בני 12-18
אחוז מסך הכל				
				מין
99.3	96.2	95.6	97.8	גברים
0.8	3.8	4.4	2.2	נשים
				גיל
2.6	6.6	6.8	4.3	13-12
28.0	28.1	27.7	27.9	15-14
61.0	33.7	55.1	57.7	17-16
10.0	10.7	10.5	10.2	19-18
				מועדות
71.5	50.4	51.2	63.4	חדשים
28.5	49.6	48.8	36.61	מועדים

בשנת 2011, יותר ממחצית (57.7%) מהקטינים שהורשעו בדיון היו בקבוצת הגיל 16-17. בקבוצת הגיל הצעירה, 12-13, אחוז המורשעים בקרב יהודים ואחרים גבוה פי 2.5 מאשר בקרב ערבים, 6.8% לעומת 2.6% בהתאמה. קבוצת הגיל 16-17 היא הקבוצה שבה השכיחות הגבוהה ביותר של קטינים שהורשעו בדיון בעשור האחרון (תרשים 7ח). קבוצת הגיל 18-19 נוספה החל משנת 2009 עקב תיקון מספר 14 לחוק הנוער (ראו סעיף מונחים, הגדרות והסברים).

בשנת 2011, העברות השכיחות ביותר בקרב קטינים יהודים שהורשעו בדיון היו עברות רכוש (37.7%). קבוצת העברות השנייה בגודלה היא עברות כלפי גופו של אדם (21.4%) ולאחר מכן עברות כלפי הסדר הציבורי (17.7%). לעומת זאת, קבוצת העברות השכיחה ביותר בקרב קטינים ערבים היא עברות כלפי ביטחון המדינה (48.0%), לאחר מכן עברות כלפי הסדר הציבורי (17.8%) ועברות רכוש (15.4%).

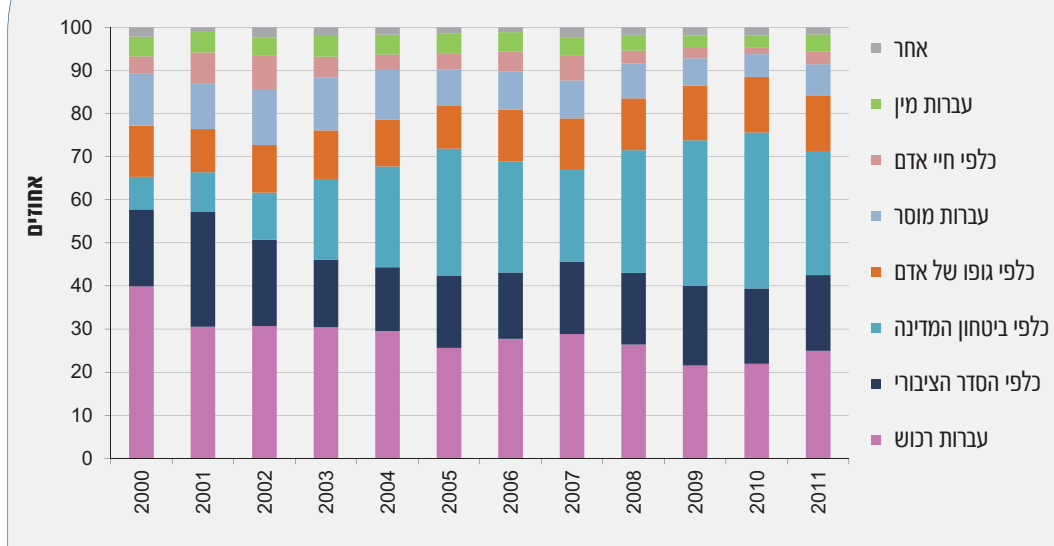
עברות מוסר ועברות מין שכיחות פי 4 יותר בקרב קטינים יהודים שהורשעו בדיון לעומת קטינים ערבים (בעברות מוסר - 12.6% ו-3.2% בהתאמה, בעברות מין - 7.4% ו-1.9% בהתאמה). עברות כלפי גופו של אדם שכיחות פי 3 יותר בקרב קטינים יהודים לעומת קטינים ערבים (21.4% ו-7.6% בהתאמה). מגמה הפוכה נמצאת בעברות כלפי חיי אדם; פי 3 יותר בקרב קטינים ערבים שהורשעו בדיון לעומת קטינים יהודים (4% ו-1.4% בהתאמה).

במהלך השנים נצפתה תנודתיות רבה בהתפלגות של קבוצות העברות בקרב קטינים. משנת 2000 עד 2007 הקטינים המורשעים בדין הורשעו לרוב בעברות רכוש (למעט שנת 2005). החל משנת 2008 קבוצת העברות העיקרית היא כלפי ביטחון המדינה. יש לציין שבשנים 2005 ו-2008 והלאה חלקם של הקטינים שאינם תושבי ישראל גבוה יותר, כאשר השיא הוא בשנת 2010 – כמעט מחצית מסך הקטינים המורשעים בעברות כלפי ביטחון המדינה (47.8%) אינם תושבי ישראל. כלומר, יש מתאם בין אחוז אלה שאינם תושבי ישראל לבין אחוז העברות כלפי ביטחון המדינה. בנוסף, ניתן לראות ירידה לאורך השנים בעברות רכוש ובעברות מוסר.

קטינים שהורשעו בדין, לפי סוג העברה החמורה ביותר, 2000–2011

תרשים לי

תיבה 7.2

מדד אלימות לאומי לישראל¹

ביוני 2005 התקבלה החלטה על ידי ועדת השרים למאבק באלימות על גיבוש תכנית לאומית בנושא האלימות בחברה הישראלית, זאת לאור הבדלים משמעותיים בהערכת התופעה ובמידתה, ניתוח ממדי התופעה ומידת חומרתה ומגמותיה. מדד אלימות לאומי בישראל יאפיין, ימדוד וינתח את ההיקף ואת החומרה של תופעת האלימות בישראל בכל שנה ובהשוואה רב-שנתית החל משנת 2003. המדד יציג את מגמת האלימות המדווחת ברמה הלאומית וברמת היישוב.

מדד אלימות לאומי הוא פרויקט משותף של המשרד לביטחון הפנים והלשכה המרכזית לסטטיסטיקה. הנתונים במסמך זה מקורם במשטרת ישראל, במשרד הרווחה והשירותים החברתיים, במשרד הבריאות, במשרד החינוך ובאיגוד מרכזי סיוע לנפגעי ונפגעות תקיפה מינית.

שיטות מחקר ומבנה המדד

תופעת האלימות חוצה גבולות בין מדינות, מגזרים ותרבויות ויש לה היבטים פיזיים ופסיכולוגיים. לכן, ההגדרות של תופעה זו שונות ומגוונות. הגדרת תופעת האלימות במדד מבוססת על דוח מקיף שפורסם בשנת 2002 מטעם ארגון הבריאות העולמי – WHO (World Health Organization):

”שימוש מודע בכוח פיזי או עצמה, ממשיים או מרומזים, כלפי אדם לעצמו, לאדם אחר, לקבוצה או לקהילה, שמובילים או בעלי הסתברות גבוהה להוביל לפגיעה, למוות, לנזק פסיכולוגי, לעיכוב התפתחותי או לחסך משמעותי.” סעיפי עברות האלימות שיכללו במדד סווגו לארבע קטגוריות: אלימות חמורה, אלימות קלה, עברות מין ועברות שוד. מאגר נתוני המידע על היקף תופעת האלימות מתבסס על שני מקורות מידע מרכזיים:

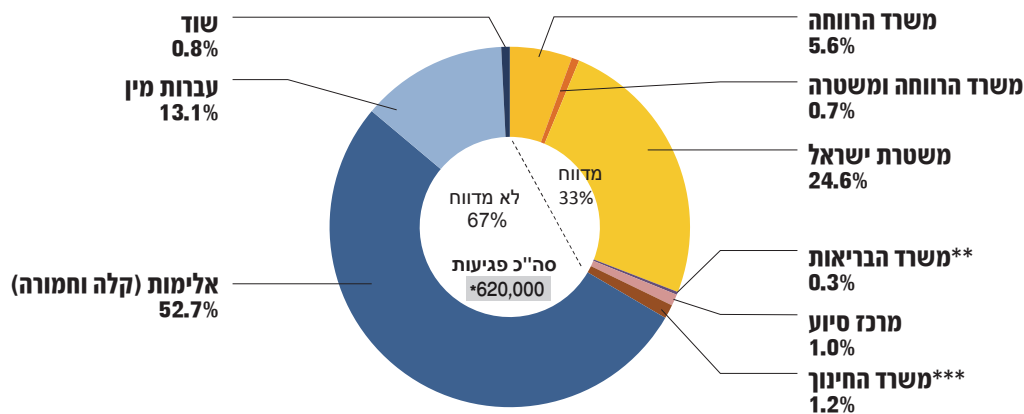
1. אלימות מדווחת לרשויות. מקרי אלימות כפי שדווחו במשטרת ישראל, ובלשכות הרווחה והשירותים החברתיים.

2. סקר נפגעי עברה. סקר שמטרתו לחקור את הדפוס ואת ההיקף של היפגעות האוכלוסייה מעברות שונות. סקר זה מבקש להשלים את התמונה בנוגע להיקף הפגיעה המתרחשת בישראל, ללא תלות בנתונים המדווחים למשטרת ישראל.

המדד כולל שני רכיבים מרכזיים המשלימים אחד את השני: אומדן אירועי אלימות בישראל ומדד אלימות משוקלל. הרכיב הראשון, אומדן אירועי אלימות, מסייע להשלמת תמונה מקיפה ככל הניתן של תופעת האלימות בישראל. הרכיב השני, מדד אלימות משוקלל של נתוני משטרת ישראל ונתוני משרד הרווחה והשירותים החברתיים מאפשר לאתר את פרטי האירועים.

1 הוכן על ידי המשרד לביטחון הפנים בשיתוף הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה.

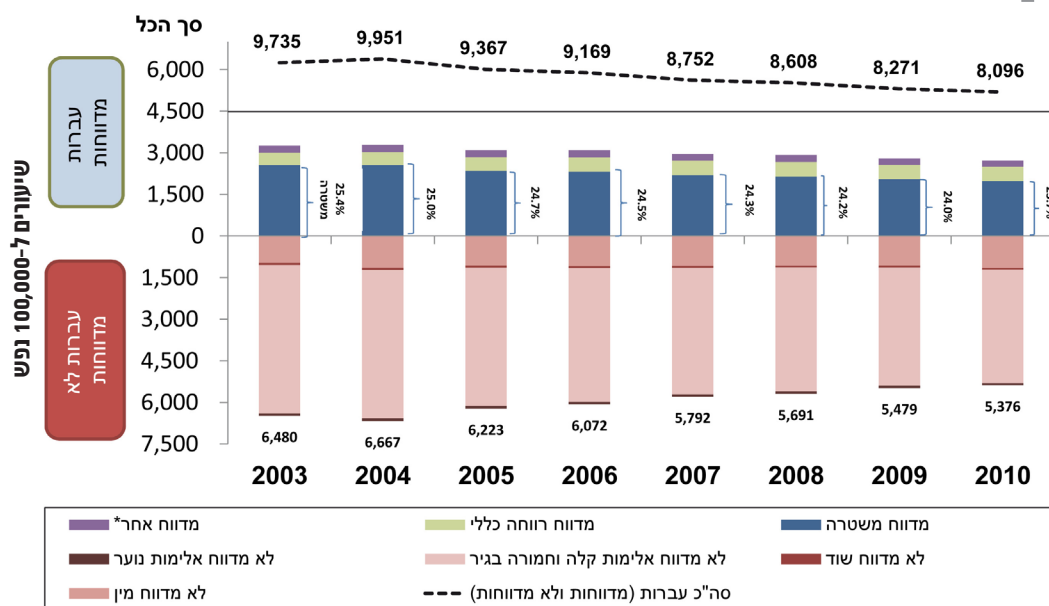
תרשים א אלימות לפי סוג וגורם מטפל, תמוצע שותי, 2010-2003

* ממוצע שנתי (2010-2003) נאמד על פי סקר נפגעי עברה 2001, 2008-2009
 ** משרד הבריאות אוסף מידע על אלימות במשפחה בלבד
 *** נאמד על פי סקר משקי בית נפגעי עברה 2008 (קטנים הנפגעים מאלימות קלה בלבד)

נתונים פרטניים התקבלו עבור נתוני משרד ישראל ונתוני משרד הרווחה והשירותים החברתיים. הנתונים זוגו ברמת תעודת הזהות של הפרט ולכן אין ספירה כפולה של אירועי האלימות. על פי אומדנים, כ-620,000 אירועי אלימות מתרחשים בכל שנה. כ-27.2% פרטים באוכלוסייה נפגעים מעברת אלימות. כ-33% מסך כל עברות האלימות מדווחות לגורמים מוסדיים שהם משרד ישראל, משרד הרווחה והשירותים החברתיים, משרד החינוך, משרד הבריאות ואיגוד מרכזי סיוע לנפגעי ונפגעות תקיפה מינית. כ-67% מהעברות אינן מדווחות לאף גורם ממסדי. עברות אלימות קלה וחמורה, שאינן מדווחות לאף גורם, מהוות מעל מחצית מאירועי האלימות בישראל.

תרשים ב אלימות מדווחת ולא-מדווחת בישראל, לפי סוג, חומרה וגוף מדווח, 2010-2003

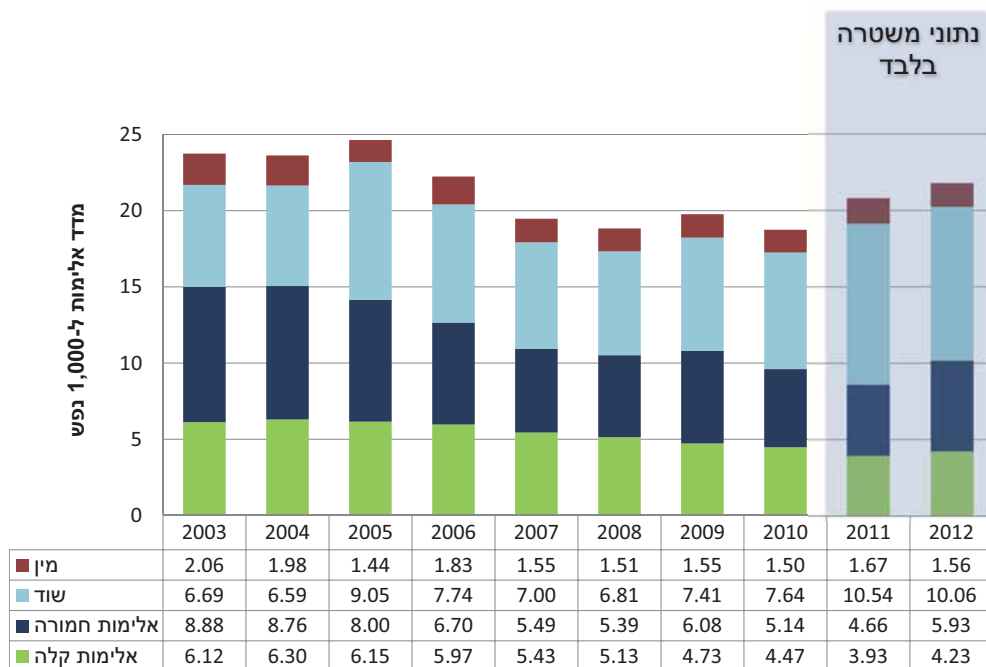

* אחר - מדווח משרד הבריאות ובתי ספר

העמודות הכחולות מסמנות את אירועי האלימות המדווחת למשטרת ישראל ולמשרד הרווחה והשירותים החברתיים בלבד. העמודות האדומות מסמנות את אירועי האלימות הלא מדווחים לפי אומדן סקר נפגעי עברה. החל משנת 2004 חלה מגמת **ירידה בסך כל האלימות המדווחת** (1.2% – ממוצע לשנה) והאלימות הלא מדווחת (1.6% – ממוצע לשנה). למרות **הירידה באלימות המדווחת למשטרה** משנת 2004 (2.4% – ממוצע לשנה) **הדיווח לגורמים אחרים נמצא בעלייה** (1% ממוצע לשנה).

מדד אלימות לאומי מציג את רמת האלימות המדווחת למשטרה ולמשרד הרווחה והשירותים החברתיים בשנים 2003–2012. ניתן לראות כי עד 2010 האלימות בישראל הייתה במגמת ירידה ובשנים 2011–2012 מסתמנת מגמת עלייה. יחד עם זאת, היחס שבין סוגי העברות משתנה וחלקן של העברות החמורות עולה. נפח עברות שוד מסך עברות האלימות, שהן עברות חמורות יותר, עולה עם השנים. בנוסף, משנת 2007 נפח האלימות החמורה יציב ומשנת 2012 יש עלייה בנפח האלימות החמורה מסך עברות האלימות. רמת האלימות במדד צפויה לעלות עוד בשנים 2011–2012, כאשר יתבצע עדכון נתוני רווחה.

תרשים ג' מדד אלימות לאומי, 2003–2012

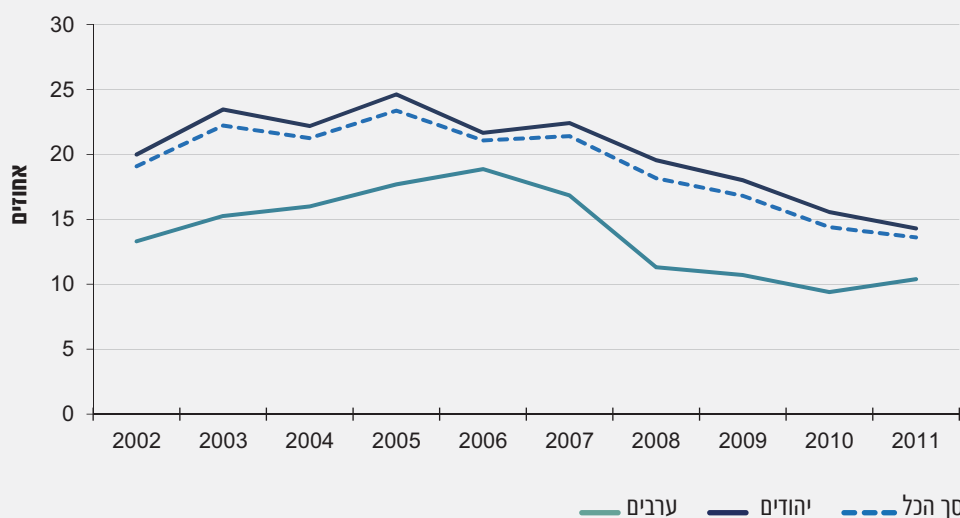

4. נפגעי עבריינות⁴

על פי נתוני הסקר החברתי 2011, 14% מבני 20 ומעלה נפגעו ברכושם במהלך השנה שקדמה לסקר: ל-6% נפוצה הדירה, ל-4% נגנב רכוש ללא שימוש בכוח, ל-7% נפרץ הרכב. גרים ביישובים במעמד חברתי-כלכלי גבוה נפגעו מעבריינות רכוש יותר מאשר גרים ביישובים במעמד חברתי-כלכלי נמוך (18% לעומת 12%, בהתאמה); תושבי העיר תל אביב-יפו נפגעו מעבריינות רכוש יותר מפי שניים מאשר תושבי ירושלים (25% לעומת 12%, בהתאמה). יהודים נפגעו מכל סוגי עבריינות הרכוש יותר מאשר ערבים (14% לעומת 10%, בהתאמה); החל משנת 2007 ניכרת מגמת ירידה בשיעור נפגעי עברות רכוש.

נפגעי עברות רכוש בשנה שקדמה לסקר, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2011-2002

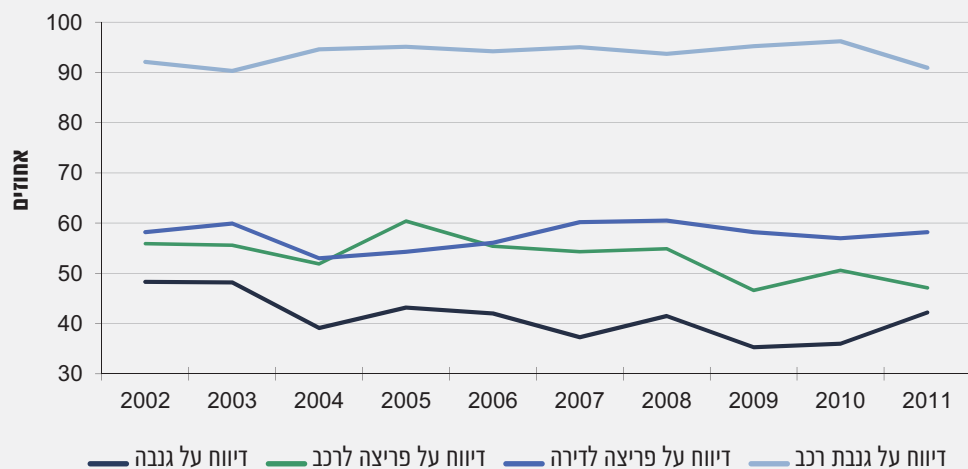
תרשים ליא

שיעורי הדיווח למשטרה של נפגעי עברות הרכוש היו גבוהים יותר אצל יהודים מאשר אצל ערבים: על פריצה לדירה דיווחו ב-2011 60% מהיהודים לעומת 42% מהערבים; על פריצה לרכב דיווחו 48% מהיהודים לעומת 43% מהערבים.

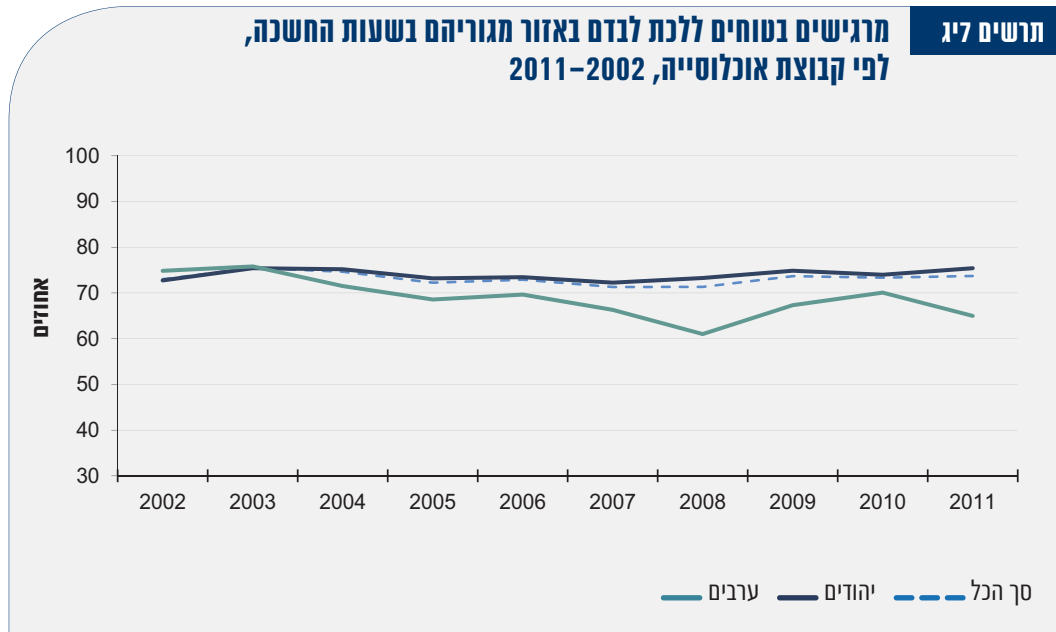
נפגעי עברות רכוש בשנה שקדמה לסקר, שדיווחו למשטרה, לפי סוג עברה, 2011-2002

תרשים ליב

4 הנתונים מבוססים על הסקר החברתי 2011 (ראו סעיף 1, מונחים, הגדרות והסברים).

מרגישים בטוחים ללכת לבדם באזור המגורים בשעות החשכה: 74% מבני 20 ומעלה מרגישים בטוחים ללכת לבד בשעות החשכה באזור מגוריהם ב-2011. ב-2002 נמצא שיעור דומה - 73%. שיעור המרגישים בטוחים נשאר קבוע לאורך השנים. בקרב האוכלוסייה הערבית נמצא שיעור מעט נמוך יותר בהשוואה לאוכלוסייה היהודית: 65% לעומת 75% בהתאמה בשנת 2011.

פשיעה במנט בין-לאומי

חינה 7.3

בתיבה זו מוצגת סקירה של כמה נושאים הנוגעים לפשיעה תוך השוואה בין ישראל ומדינות ה-OECD. המדדים המוצגים – שיעור הרציחות באוכלוסייה, אחוז האנשים שדיווחו שהותקפו ותחושת ביטחון ללכת לבד בחשכה – מצויים כיום בשימוש כמדדים להשוואה בין המדינות לגבי רמת הפשיעה ותחושת הביטחון האישי של האזרח.

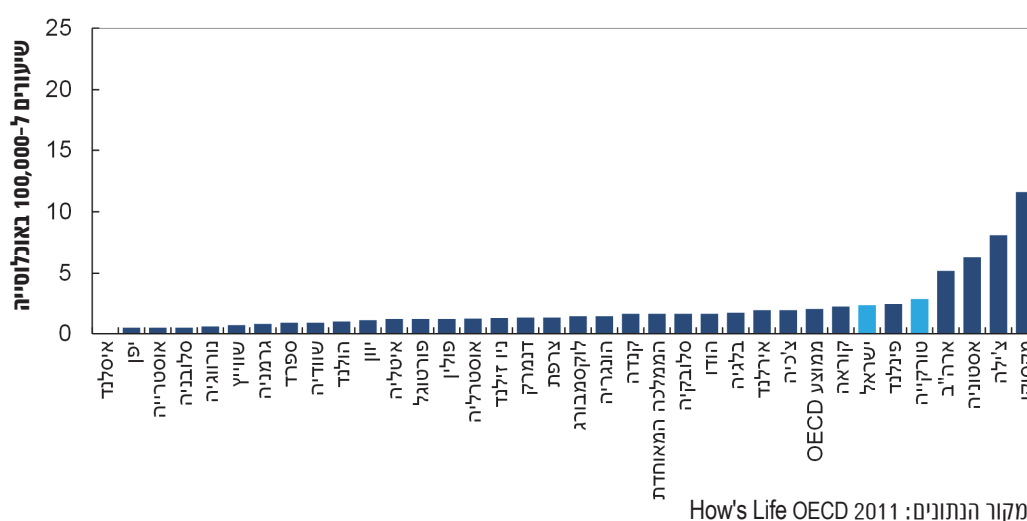
א. שיעורי רצח

רצח מוגדר כמוות של אדם הנגרם במתכוון בידי אדם אחר. ב-50 השנים האחרונות, למרות התפתחות תעשיית הנשק, חלה ירידה בשיעורי הרצח ברוב המדינות וזאת בזכות התפתחות הרפואה המודרנית במדינות המפותחות שמאפשרת טיפול יעיל וטוב יותר אשר מציל אנשים ממוות, יותר מאשר בעבר.

שיעורי הרציחות בישראל דומים לממוצע במדינות ה-OECD ועומדים על 2.4 מקרי רצח ל-100 אלף נפש באוכלוסייה. באיסלנד, באוסטריה, בסלובניה ובין שיעורי הרצח נמוכים מ-0.6 ל-100 אלף נפש באוכלוסייה. המדינות שבהן שיעורי הרצח ל-100 אלף נפש הם הגבוהים ביותר הן ארה"ב (5), אסטוניה (6.3) ומקסיקו (11.6).

שיעורי רצח, ישראל ומדינות ה-OECD, 2008/09

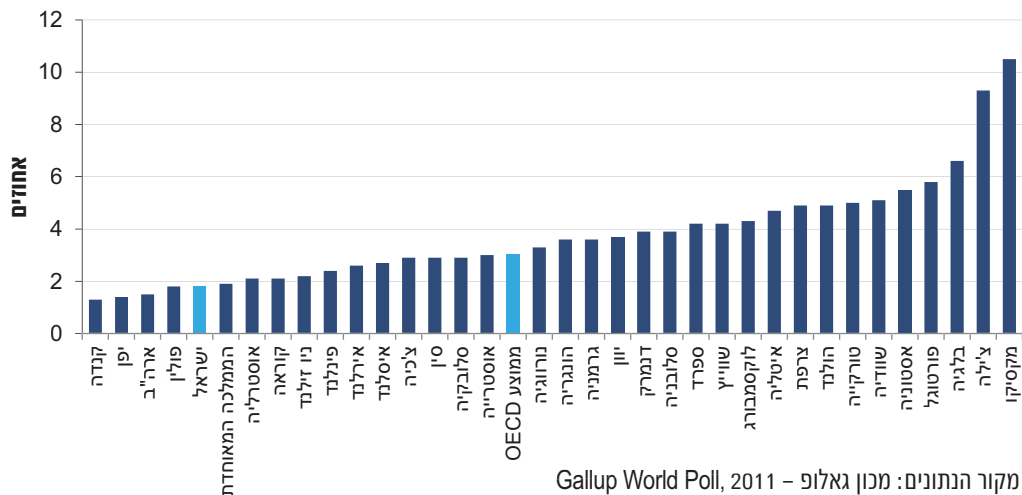
תרשים א

ב. קורבנות תקיפה

קורבנות תקיפה הם אנשים אשר דיווחו שהיו קורבן לתקיפה או לשוד במהלך 12 החודשים האחרונים. ממוצע האנשים שדיווחו כי הותקפו או נשדדו במהלך 12 החודשים האחרונים במדינות ה-OECD עומד על 3%. למרות האחוז הנמוך יחסית של אנשים המדווחים על תקיפה, יש שונות גדולה בין המדינות. לדוגמה, בקנדה, ביפן ובארה"ב, שיעורי הדיווח על תקיפה נמוכים מ-2% לעומת צ'ילה (9.3%) ומקסיקו (11%). בישראל אחוז האנשים שדיווחו על תקיפה נמוך באופן משמעותי יחסית לממוצע מדינות ה-OECD ועומד על 1.8%.

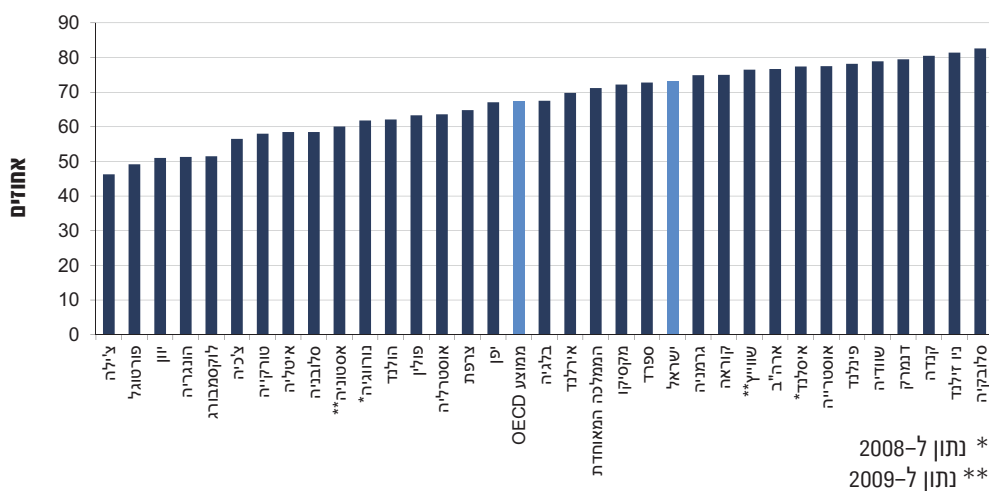
תרשים 1 קורבנות תקיפה, ישראל ומדינות ה-OECD, 2010

ג. תחושת ביטחון

בסקר הנערך בקרב מדינות ה-OECD על ידי מכון גאלופ (Gallup World Poll, 2011) השאלה המנחה הייתה: **"האם את/ה מרגיש/ה בטוח/ה ללכת לבד בשעות החשכה?"** אחוז האנשים שדיווחו כי הם מרגישים בטוחים ללכת לבד בשעות החשכה במדינות ה-OECD עומד על 67.3% בממוצע. בצ'ילה ובפורטוגל פחות מ-50% מהאוכלוסייה חשו בטוחים ללכת לבד בשעות החשכה לעומת זאת בקנדה, בניו זילנד ובסלובקיה יותר מ-80% מהאוכלוסייה חשו בטוחים ללכת לבד בשעות החשכה. בישראל, 73.3% מהמשיבים ענו שהם מרגישים בטוחים ללכת לבד בשעות החשכה, מעט מעל הממוצע במדינות ה-OECD.

תרשים 2 מרגישים בטוחים ללכת לבדם בשעות החשכה, ישראל ומדינות ה-OECD, 2010

1 מתוך הסקר החברתי, 2010. הנתון ל-2010 דומה לנתון שהתקבל לשנת 2011.

סביבה

פרק

א. מבוא

איכות הסביבה הוא תחום העוסק ביחסי הגומלין שבין האדם לבין סביבתו. המשאבים הסביבתיים הכוללים את האוויר, המים, הקרקע ואור השמש הם משאבי טבע חיוניים לקיומם של החי והצומח על כדור הארץ. איכותם של משאבים אלה מושפעת במידה רבה מאופן ניצולם על ידי האדם וממידת הפגיעה בהם. הסוגיות הנידונות בתחום של איכות הסביבה רבות וכוללות את שמירת הטבע, תכנון סביבתי, זיהום סביבתי, אוצרות טבע וניצולם, תכנון תחבורתי להפחתת זיהום האוויר, טיפול בפסולת ועוד.

הפעילות המתמשכת של האדם בתחומי התעשייה והחקלאות וההתפתחות הגלובלית הביאו לעלייה ברמת החיים ובאיכות החיים. אלא שתופעות זיהום האוויר, המים והיבשה, שהופיעו בעקבות הפיתוח הכלכלי המואץ, גרמו להפרת האיזון בטבע ולפגיעה בסביבה.

פרק זה מציג נתונים סביבתיים של ישראל ונתוני מדדים סביבתיים נבחרים ברשויות המקומיות.

הנתונים הסביבתיים כוללים: מליחות ומפלס מי תהום בישראל, מחזור פסולת, איכות מי שתייה, איכות מי חופי רחצה וזיהום אוויר.

המדדים הסביבתיים ברשויות המקומיות הם בעיקרם מדדים תשתיתיים אשר קשורים לרמת הפעילות הכלכלית ביישובים. מדדים אלה יכולים ללמד על רמת החיים ביישובים ועל יכולתן של הרשויות לספק מענה לצרכים תשתיתיים בסיסיים.

במסגרת הנתונים הסביבתיים ברשויות המקומיות כלולים המדדים הבאים:

- **פחת מים מסך כל אספקת המים ברשות המקומית:** מדד זה בוחן את רמת תשתיות הולכת המים ברשויות המקומיות. ככל שאובדני המים ביישוב גדולים יותר כך ניתן להסיק שאיכות תשתית הולכת המים ירודה יותר.
- **פסולת עירונית לנפש ליום:** מדד זה קשור לרמת החיים כיוון שהוא משקף במידה מסוימת את דפוסי הייצור והצריכה ביישוב. מבחינה סביבתית, מדד זה יכול לשקף בקירוב את הלחצים המופעלים, ברמה הארצית וברמה המקומית, על משאבי הקרקע, האוויר והמים.
- **צריכת מים עירונית לנפש:** מדד זה מעריך את כמויות המים הנצרכות או את כמויות המים הזמינות לאוכלוסייה. הוא מסייע לזהות קבוצות אוכלוסייה אשר צורכי המים הבסיסיים שלהן אינם מקבלים מענה הולם.
- **בדיקות מיקרוביאליות חריגות במי השתייה ברשות המקומית:** מדד זה בודק את איכות מי השתייה ברשות המקומית ומלמד על הבדלים בין יישובים ביחס לאיכותם התברואתית של מי השתייה. יחד עם זאת, איכות מי השתייה המסופקים לאוכלוסייה בישראל תלויה במידה רבה גם ברשתות הולכה ארציות.

על מנת להציג את ההבדלים במדדים אלו בין קבוצות אוכלוסייה שונות, הנתונים מוצגים בשני חתכים:

1. השוואה בין הרשויות המקומיות, לפי הרמה החברתית-כלכלית.
 2. השוואה בין רשויות מקומיות לפי קבוצת אוכלוסייה (רשויות יהודיות ורשויות לא-יהודיות).
- כמו כן, מוצגים בפרק נתוני השוואה בין-לאומית ביחס לפסולת לנפש, לצריכת מים לנפש ולפליטות מזהמי אוויר. בנוסף, מוצגים נתונים סובייקטיביים על שביעות רצון מתנאי דיור ומאזור המגורים, מתוך הסקר החברתי 2011.

ב. מונחים, הגדרות והסברים

פסולת ביתית מוצקה: פסולת הנוצרת משימוש ביתי – שיירי מזון, חומרי אריזה ומוצרים שהתקלקלו או התבלו. פסולת מוצקה כוללת חומרים מוצקים שיצאו מכלל שימושו של האדם. חומרים אלו כוללים בדרך כלל שיירי בנייה ותעשייה, גזם ועצים ושיירי אוכל.

הפקת מים: מים שפירים הנלקחים ממי תהום או ממים עיליים, לצמיתות או באופן זמני, ומועברים לצריכה.

צריכת מים: מים מופקים שנצרכו בפועל לאחר הולכה.

צריכת מים עירונית: סך כל כמות המים במ"ק, שסיפקה רשות מקומית לסוגי השימוש השונים, ללא צרכני תעשייה בהקצבה וחקלאות בהקצבה.

סך כל תקבולי מים: סיכום של תקבולי הפקה ותקבולי קנייה.

סך כל פחת מים: סך כל כמות המים במ"ק, המחושבת כהפרש שבין סך כל תקבולי המים (הפקת מים) וסך כל צריכת המים באותה תקופת זמן.

סך כל פחת מים באחוזים: סך כל פחת המים במ"ק, מחולק בסך כל תקבולי המים.

אחוז בדיקות מיקרוביאליות חריגות של מי שתייה: אחוז הבדיקות החריגות של קוליפורמים צואתיים במערכת השתייה של הרשות המקומית. בדיקה חריגה היא בדיקה של דגימת מים שבה התוצאות חורגות מהערכים המותרים בתקנות בריאות העם (איכותם התברואתית של מי השתייה).

איכות מי חופים: אחוז חריגות בבדיקות מיקרוביאליות של מי חופי רחצה. חריגה בכנרת מתייחסת לבדיקה שבה התגלו מעל 400 חיידקים (קוליפורמים צואתיים) ל-100 מ"ל מים. חריגה בים התיכון ובים סוף מתייחסת לבדיקה שבה התגלו מעל 105 חיידקי אנטרוקוק צואתי ל-100 מ"ל מים.

מליחות מי תהום: ערך המליחות (ריכוז כלורידים במיליגרם לליטר מים) הוא ממוצע המדידות המתבצעות מספר פעמים בשנה בנקודות שונות.

מפלס מי תהום: גובה פני המים במטרים, מעל פני הים, בקידוחים נבחרים.

אקוויפר: שכבה תת-קרקעית נקבובית, מוליכת מים, המאפשרת יצירת מאגר מים תת-קרקעי טבעי (מי תהום). מקור המים של האקוויפר הוא חלחול של מי גשמים ושל עודפי השקיה. בישראל שבעה אקוויפרים: החוף, ההר (ירקון-תנינים), הגליל המערבי, הכרמל, הכנרת, ההר המזרחי והנגב והערבה. שני האקוויפרים העיקריים הם אקוויפר החוף ואקוויפר ההר (ירקון-תנינים).

אקוויפר החוף: האקוויפר משתרע מבנימינה בצפון עד ניר עם בדרום. במזרח גובל האקוויפר במרגלות ההרים והשפלה של שדרת ההר המרכזית ובמערב הוא גובל בים התיכון. אגירת המים בו טובה והוא ניזון מגשם, מהחדרה מלאכותית של מי שיטפונות וממי קולחין באתרים נבחרים.

אקוויפר ההר (אקוויפר ירקון-תנינים): האקוויפר משתרע בין רכסי הרי יהודה והשומרון במזרח לבין חוף הים התיכון במערב. בצפון האקוויפר גובל במורדות הדרומיים של הכרמל ובנחל תנינים ובדרום הוא גובל בבקעת באר שבע. הנביעה העיקרית באקוויפר זה היא ממעיינות ראש העין וממעיינות נחל תנינים.

פליטות מזהמי אוויר: כמות הגזים הנפלטים לאוויר ביחידת זמן קבועה.

ריכוזים של מזהמי אוויר: כמויות הגזים המזהמים באוויר. הכמויות נמדדות ביחידת נפח או משקל קבועה.

תחנת ניטור אוויר: מכשור מדידה (כולל ציוד עזר) המשמש לניטור האוויר וממוקם במבנה נייד או נייד.

תחנת ניטור אוויר גבוהה: מנסרת מזהמים באזור נרחב. התחנה ממוקמת כך שהאוויר שהיא מודדת מייצג, ככל האפשר, את איכותו הכללית באזור.

שרפת דלק: מתרחשת בתעשיות האנרגיה (ייצור חשמל וזיקוק נפט), בתעשיות ייצור ובנייה, בתחבורה ובמגזרים כלכליים שונים.

תחמוצות גפרית (SOx): גזים הנוצרים בעיקר כתוצאה משרפת דלקים פוסיליים, כגון פחם ונפט. רוב תחמוצות הגפרית נפלטות מתחנות כוח, מבתי זיקוק וממפעלי תעשייה. תחמוצות גפרית מהוות חומר מוצא לגזי חממה.

חומר חלקיקי מרחף (SPM): אוסף של חומרים אטמוספריים המבוססים על פחמן. החלקיקים המסוכנים ביותר הם אלה הקטנים בקוטרם מ-10 מיקרון (חומר חלקיקי מרחף נשים PM10) והמצליחים לחדור לדרכי הנשימה. מקורם בדרך כלל טבעי. הם כוללים את החלקיקים הקטנים בקוטרם מ-2.5 מיקרון (חומר חלקיקי מרחף עדין PM2.5) הנפלטים בדרך כלל ממפעלי תעשייה, מכלי רכב ומחימום בתים.

פחמן חד-חמצני (CO): גז הנוצר כתוצאה משרפה בלתי שלמה של דלק, ומקורו בעיקר בפליטות מכלי רכב מנועיים. גז זה מהווה חומר מוצא לגזי חממה.

תחמוצות חנקן (NOx): גזים חומציים הנפלטים בעיקר מתחנות כוח, ממפעלי תעשייה ומכלי רכב מנועיים (בעיקר כאלה המונעים בסולר). תחמוצות חנקן מהוות חומר מוצא לגזי חממה.

פחמימנים (HC): תרכובות של מימן ופחמן הנפלטות בעת שרפה והתאיידות של דלק. מקורן בעיקר בפליטות מכלי רכב מנועיים ומבתי זיקוק.

נסועה: מספר הקילומטרים שכלי רכב מנועי נוסע בתקופה נתונה.

פסולת ממוחזרת: חומרי פסולת המשמשים כחומרי גלם לייצור של מוצרים חדשים או שנעשה בהם שימוש חוזר למטרתם הראשונית.

שפכים גולמיים: מים שהזדהמו בשל שימוש ביתי, שימוש תעשייתי או שימוש ציבורי ואינם מתאימים לשימוש נוסף ללא טיפול וניקוי.

קולחים: שפכים גולמיים שעברו טיפול להפחתת העומס האורגני. אפשר להסב קולחים לשימוש חוזר בחקלאות ובתעשייה, להחדרה למי תהום ולשיקום נחלים.

דרגות סיכון של מינים: קטגוריות של סיכון שנקבעו לפי הגדרות האיגוד הבין-לאומי לשימור הטבע ומשאבי הטבע (IUCN).

נכחד: אין ספק שהפרט האחרון של המין אינו קיים עוד. המין לא נצפה עוד בתצפיות ובסקרים קפדניים (בישראל – לפחות במשך 30 שנה).

בסכנה חמורה: מין אשר מתקרב לסכנת הכחדה.

בסכנה: מין בסכנת הכחדה אך בערכים מתונים יותר מאלה שבסכנת הכחדה חמורה.

באיום: מין אשר צפוי להיות בסכנת הכחדה בדרגת סיכון פחותה ממין בסכנה.

לא באיום: מין שאינו עונה לקריטריונים של סיכון.

מין שלא הוערך: מין אשר עברו אין מידע מספק או זמין לצורך קביעת דרגת הסיכון שלו. קטגוריה זו כוללת את דרגות הסיכון: חסר מידע ולא הוגדר.

בעלי חוליות בסכנת הכחדה: איחוד הקטגוריות מין החשוף לסכנה ומין החשוף לסכנה חמורה.

בעלי חוליות שאינם בסכנת הכחדה: איחוד הקטגוריות מין באיום ומין לא בסיכון.

מין צמח אנדמי לישראל: מין צמח אשר תפוצתו רק בתחום ישראל.

מערכת אקולוגית: מערכת שבה מתקיימים יחסי גומלין בין אורגניזמים שונים וסביבתם. יחסי גומלין אלו יוצרים מחזוריות ואיזון בחילוף חומרים ובאנרגיה.

שירותי מערכת אקולוגית: השירותים שהמערכת האקולוגית ומגוון המינים מעניקים לאדם.

אשכול חברתי-כלכלי: ערך המדד החברתי-כלכלי עבור כל רשות מקומית חושב על סמך סדרת המאפיינים לכל אחת מהרשויות המקומיות (עיריות, מועצות מקומיות ומועצות אזוריות). המדד משקף את הרמה החברתית-כלכלית של האוכלוסייה בשנת 2008. לאחר קבלת המדדים, סווגו הרשויות המקומיות ל-10 אשכולות, כאשר אשכול 1 מציין את הרמה החברתית-כלכלית הנמוכה ביותר ואשכול 10 – את הרמה הגבוהה ביותר.

ג. מקורות הנתונים

מליחות ומפלס מי תהום: הנתונים מתקבלים מקבצים מנהליים של רשות המים ומבוססים על מדידות השירות ההידרולוגי.

מחזור פסולת: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ממפעלי מחזור. בנוסף מתקבלות השלמות מאגף פסולת מוצקה במשרד להגנת הסביבה.

פליטות מזהמי אוויר: נתוני הפליטות מחושבים על בסיס נתוני נסועה מסקר נסועה של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ונתוני מינהל הדלק, חברת החשמל וחברת הפחם.

ריכוזי חלקיקי אבק מרחף בתחנות ניטור גבוהות: הנתונים מתקבלים ממרכז ניטור אוויר ארצי (מנ"א) השייך לאגף איכות אוויר במשרד להגנת הסביבה. הנתונים מבוססים על רישום הנערך בתחנות אחת ל-5 דקות וממנו מחושבים הממוצעים עבור פרקי זמן שונים.

איכות מי חופי רחצה: הנתונים מבוססים על מדידות המבוצעות על ידי המחלקה למעבדות במשרד הבריאות בעונת הרחצה בחופי רחצה מוכרזים.

פחת מים: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

פסולת לנפש: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

צריכת מים לנפש: נתונים הנאספים על ידי הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה מהרשויות המקומיות.

חריגות בבדיקות מי השתייה: בדיקות מיקרוביאליות המבוצעות על ידי משרד הבריאות.

נתוני חשבון המים: סקר ענף המים והטיפול בשפכים של הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה ומקורות מינהליים מרשות המים ומגופים נוספים.

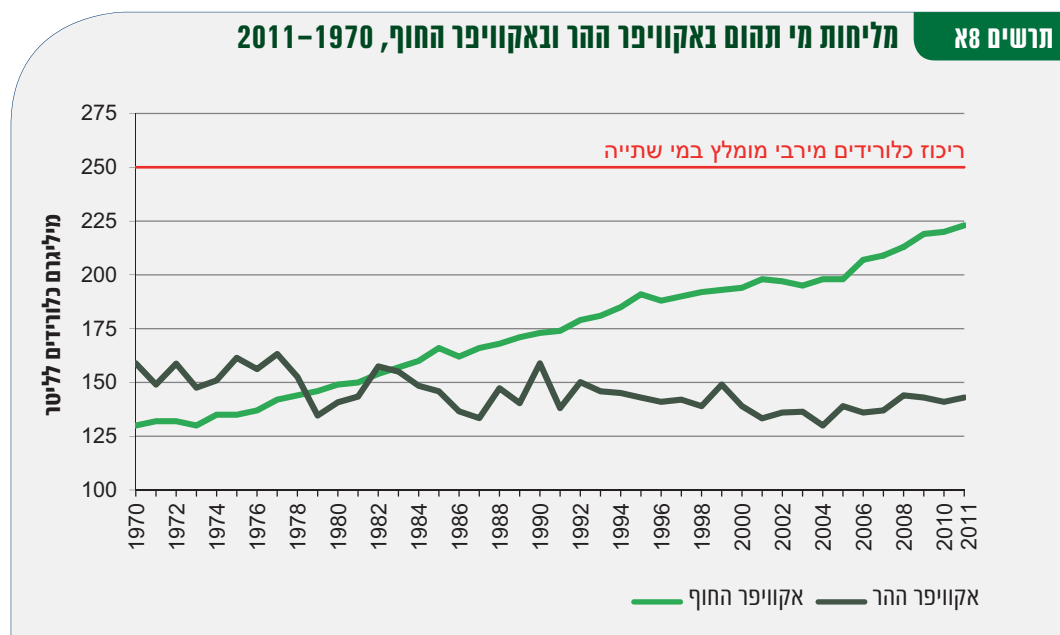
מגוון ביולוגי: בעלי חוליות – "הספר האדום של החולייתנים בישראל", 2002. צמחים – "הספר האדום: צמחים בסכנת הכחדה בישראל", כרך א 2007 וכרך ב 2011.

נתוני ההשוואות הבין-לאומיות לקוחים מפרסומי ה-OECD.

ד. חמצאים עיקריים

1. מליחות ומפלס מי תהום

לעלייה במליחות של מי התהום יכולות להיות השפעות רבות על הסביבה, החברה והכלכלה: פגיעה באיכות מי שתייה ובמים המשמשים להשקיה, המלחת קרקעות הפוגעת בגידולים חקלאיים, צורך בהשקעה עתידית באמצעי טיפול מתקדמים או התפלה, צמצום כושר השאיבה והגבלת יכולת משק המים להתמודד עם משברים עתידיים ועוד. מדדי המליחות ומפלס המים מהווים רכיב מרכזי בקביעת איכות מי השתייה המופקים ממקורות שונים. מי התהום מספקים כ-60% מצריכת המים השנתית בישראל. **בשנים האחרונות חלקם של מי התהום מסך המים הנצרכים בישראל פוחת בשל השימוש הגובר במי ים מותפלים.** עם זאת, מי התהום עדיין מהווים אחד ממקורות המים החשובים והמרכזיים של ישראל. מרבית מי התהום מופקים משני אקוויפרים עיקריים, אקוויפר החוף ואקוויפר ההר. מעקב שוטף אחר איכות מי התהום וזמינותם הוא הכרחי לצורך המשך קיומם של המאגרים כמקורות מים בני קיימה.

אקוויפר החוף

המליחות הממוצעת באקוויפר החוף ממשיכה לעלות. בשנת 2011 הגיע הריכוז הממוצע של כלוריד בקידוחי אקוויפר החוף ל-223 מג"ל (מיליגרם כלוריד לליטר). הקצב הממוצע של עליית ריכוז הכלוריד באקוויפר החוף מאז תחילת שנות ה-60 הוא כ-2 מג"ל בשנה. עליית המליחות באקוויפר החוף מושפעת משאיבת יתר הגורמת לירידת המפלסים ולחדירת מי ים, מהשקיה ומהחדרת מים ברמת מליחות גבוהה שמקורם מהכנרת, מהחדרת מי קולחין, ומשנות בצורת שפקדו את הארץ. עקב שנות בצורת, הוחלט באמצע שנות התשעים, על הגברת ההפקה למקסימום האפשרי על מנת לגשר על פערי אספקת מים. כתוצאה מכך החריף מצב האקוויפר מבחינת המפלסים ואיכות המים. בשנים האחרונות צומצמה השאיבה מאקוויפר החוף.

בשנה ההידרולוגית 2009/10 (מאוקטובר 2009 עד ספטמבר 2010), 52% מנפח המים שנשאבו באקוויפר החוף היו באיכות טובה (עד 250 מג"ל וריכוז חנקן נמוך מ-45 מג"ל), 29% באיכות מספיקה (עד 400 מג"ל וריכוז חנקן נמוך מ-70 מג"ל) ו-9% באיכות גרועה (מעל 400 מג"ל וריכוז חנקן מעל 70 מג"ל). היתר היו באיכות ללא סיווג. על פי נתוני השירות ההידרולוגי, בשנה זו נוספו לאקוויפר החוף כ-51 אלף טון כלוריד, בעיקר כתוצאה מפעילות אדם (35% מהשקיה ו-29% מפעילות השפדן).

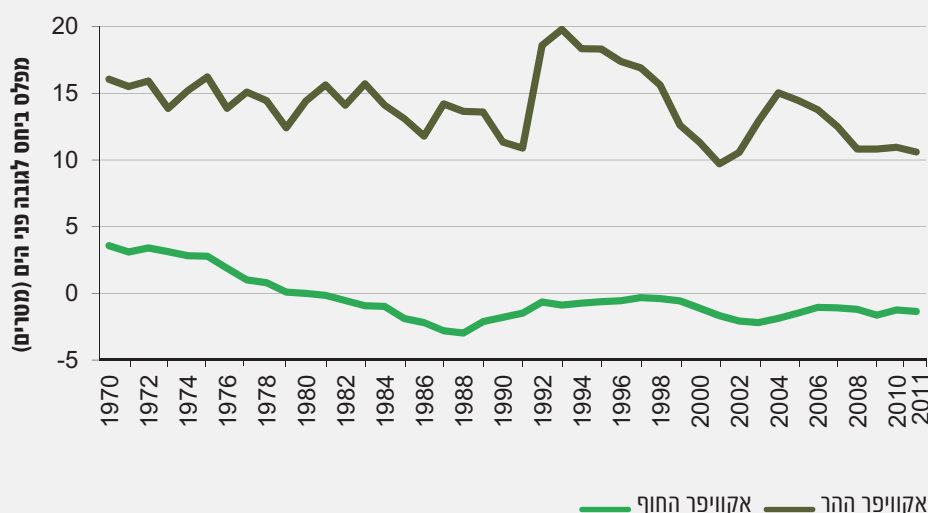

אקוויפר ההר

בשנת 2011 הגיע הריכוז הממוצע של כלוריד בקידוחי אקוויפר ההר ל-143 מג"ל. על פי נתוני השירות הידרולוגי, בשנה ההידרולוגית 2009/10, כ-79% מהמים שנשאבו מאקוויפר ההר היו במליחות הנמוכה מ-250 מג"ל. מניתוח רב-שנתי של השירות ההידרולוגי עולה שב-87% מהקידוחים לא ניתן לזהות מגמה של שינוי במליחות, ב-11% מהקידוחים נצפתה עלייה בריכוז הכלורידים וב-2% מהקידוחים נצפתה ירידה. בניגוד לאקוויפר החוף, אקוויפר ההר אינו חשוף לגורמי המלחה כגון חדירת מי ים והחדרת מי מוביל.

מפלס מי תהום באקוויפר ההר ובאקוויפר החוף, 1970-2011

תרשים 18

2. מחזור פסולת

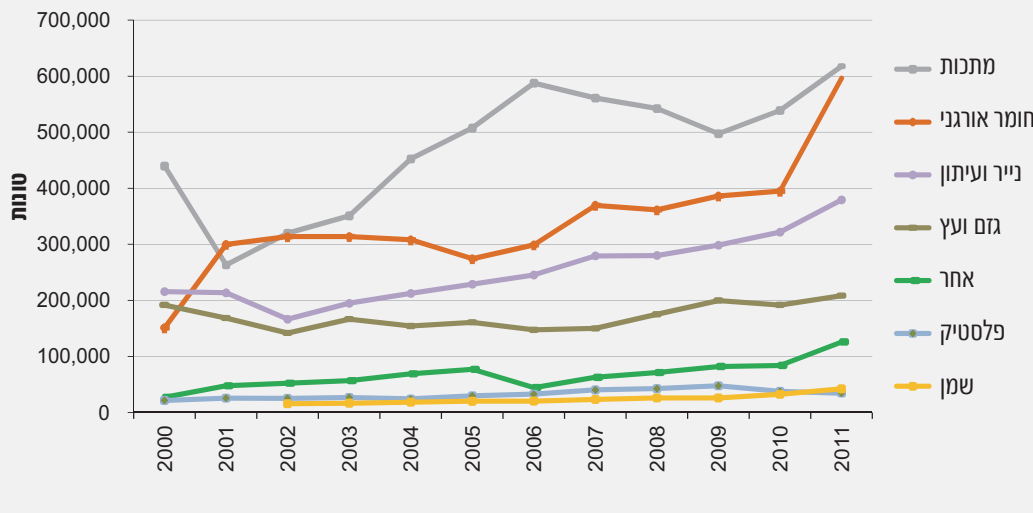
מאז שנת 2000, סך כל כמות הפסולת המוצקה הממוחזרת בישראל (לא כולל פסולת בניין, אפר פחם ובוצה) עלתה ב-91%, מ-1.05 מיליון טון ל-2 מיליון טון. כמות הפסולת האורגנית הממוחזרת (שמקורה בעיקר משימוש חקלאי ובייתי) עלתה ב-295%, מ-151 אלף טון בשנת 2000 ל-596 אלף טון בשנת 2011. כמות פסולת הנייר והעיתון הממוחזרת עלתה ב-76%, מ-215 אלף טון בשנת 2000 ל-380 אלף טון בשנת 2011. כמות פסולת הפלסטיק הממוחזרת עלתה ב-60%, מ-21.5 אלף טון בשנת 2000 ל-34.5 אלף טון בשנת 2011.

בשנת 2011 נחקק החוק להסדרת הטיפול באריזות, שנועד לצמצם את כמות פסולת האריזות הנוצרת, למנוע את הטמנתה ולעודד שימוש חוזר באריזות, לשם הקטנת ההשפעה הסביבתית השלילית של אריזות ושל פסולת אריזות. בשנים הקרובות תיבחן השפעת החוק על היקפי המחזור של חומרים שונים. כמו כן, מתבצעת פעולה נוספת של הפרדת פסולת במקור ברשויות מקומיות. במסגרת פעולה ניסיונית זו, פועלים לייצר פתרונות שונים שיאפשרו הפרדה מקסימלית בין סוגי פסולת שונים ובכך ניתן יהיה להגביר במידה רבה את היקפי המחזור. על פי נתוני המשרד להגנת הסביבה, נכון לסוף שנת 2012, כ-120 אלף משקי בית, המהווים כ-5% מכלל משקי הבית בישראל, הצטרפו לתהליך הפרדת פסולת במקור.

בשנת 2006 החלה הסדרת מחזור פסולת בניין. פעילות זו הביאה לעלייה ניכרת במחזור פסולת הבניין בישראל. **מחזור פסולת בניין עלה מ-250 אלף טון בשנת 2006, ל-2.73 מיליון טון בשנת 2011.**

פסולת ממוחזרת לפי סוג, 2000-2011

תרשים 18

3. איכות מי חופי רחצה

זיהום מיקרוביאלי של מי החופים עלול לגרום למחלות לבני אדם העושים שימוש בחופים או צורכים מזון מזהם שמקורו במים. מדידת איכות מי החופים מסייעת לפעולות המיועדות לשמור על בריאות האוכלוסייה והסביבה החופית לאורך זמן.

החל משנת 2009 שינה משרד הבריאות את דיגום החיידקים במי ים מחיידקי קוליפורם צואתי לחיידקי אנטרוקוק צואתי. בהתאם להמלצות ארגונים בין-לאומיים הוחלט כי נוכחות חיידקי אנטרוקוק צואתי מהווה מדד מדויק יותר לזיהום במי ים ואילו נוכחות חיידקי קוליפורם צואתי מהווה מדד טוב לזיהום במים מתוקים. במי הכנרת נדגמים רק חיידקי קוליפורם צואתי.

ביום תיכון נרשמו בדיקות חריגות ב-3.4% מתוך 5,100 בדיקות לגילוי אנטרוקוק צואתי. ביום סוף נרשמו 0.2% בדיקות חריגות מתוך 619 בדיקות לגילוי אנטרוקוק צואתי. בכנרת נרשמו 1% בדיקות חריגות מתוך 1,117 בדיקות לגילוי קוליפורם צואתי.

רמת זיהום החופים, 2011

מפה 8.1

המפה מציגה את נתוני החריגות בשנת 2011 בבדיקות לגילוי חיידקי אנטרוקוק צואתי בים סוף ובים התיכון ובבדיקות לגילוי חיידקי קוליפורם צואתי בכנרת.

הים התיכון: אחוז הבדיקות החריגות לגילוי חיידקי אנטרוקוק צואתי בים התיכון היה 3.4% בשנת 2011. בשנת 2011 נרשמו חריגות בבדיקות לגילוי חיידקי אנטרוקוק צואתי ב-56% מהחופים לעומת 83% מהחופים שבהם נרשמה חריגה בשנת 2010. חופי הרחצה שבהם נרשם אחוז החריגות הגבוה ביותר בשנת 2011 הם חוף בת גלים (12.2%) וחוף דור (8.3%).

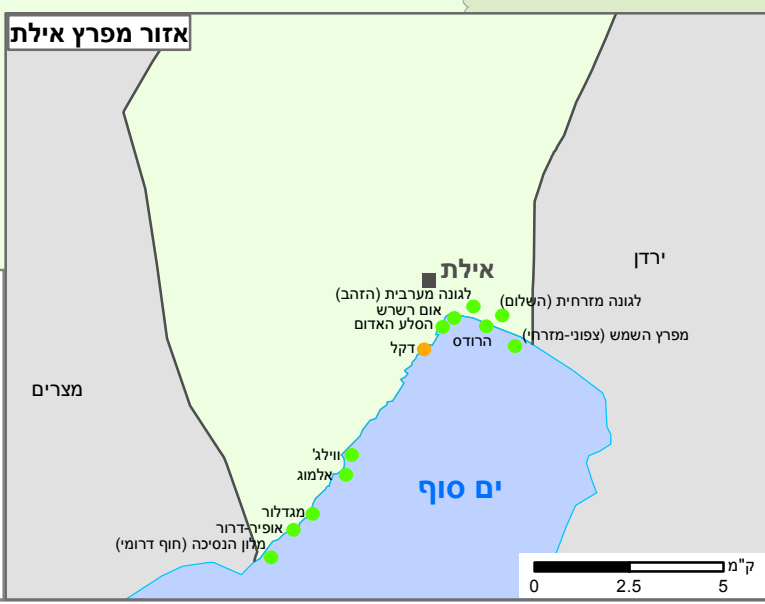
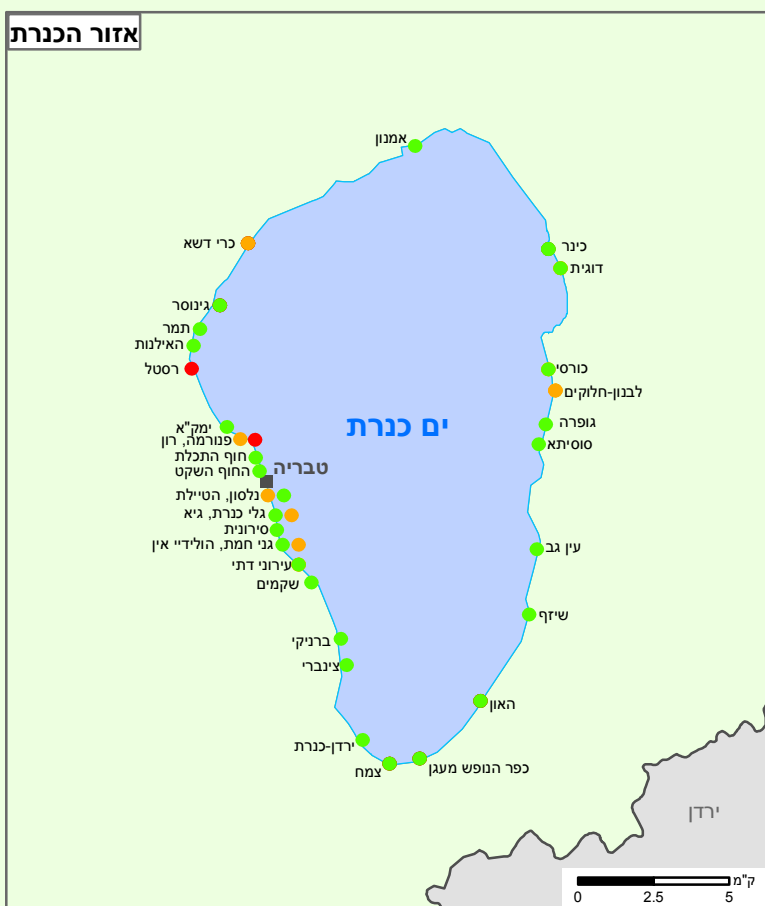
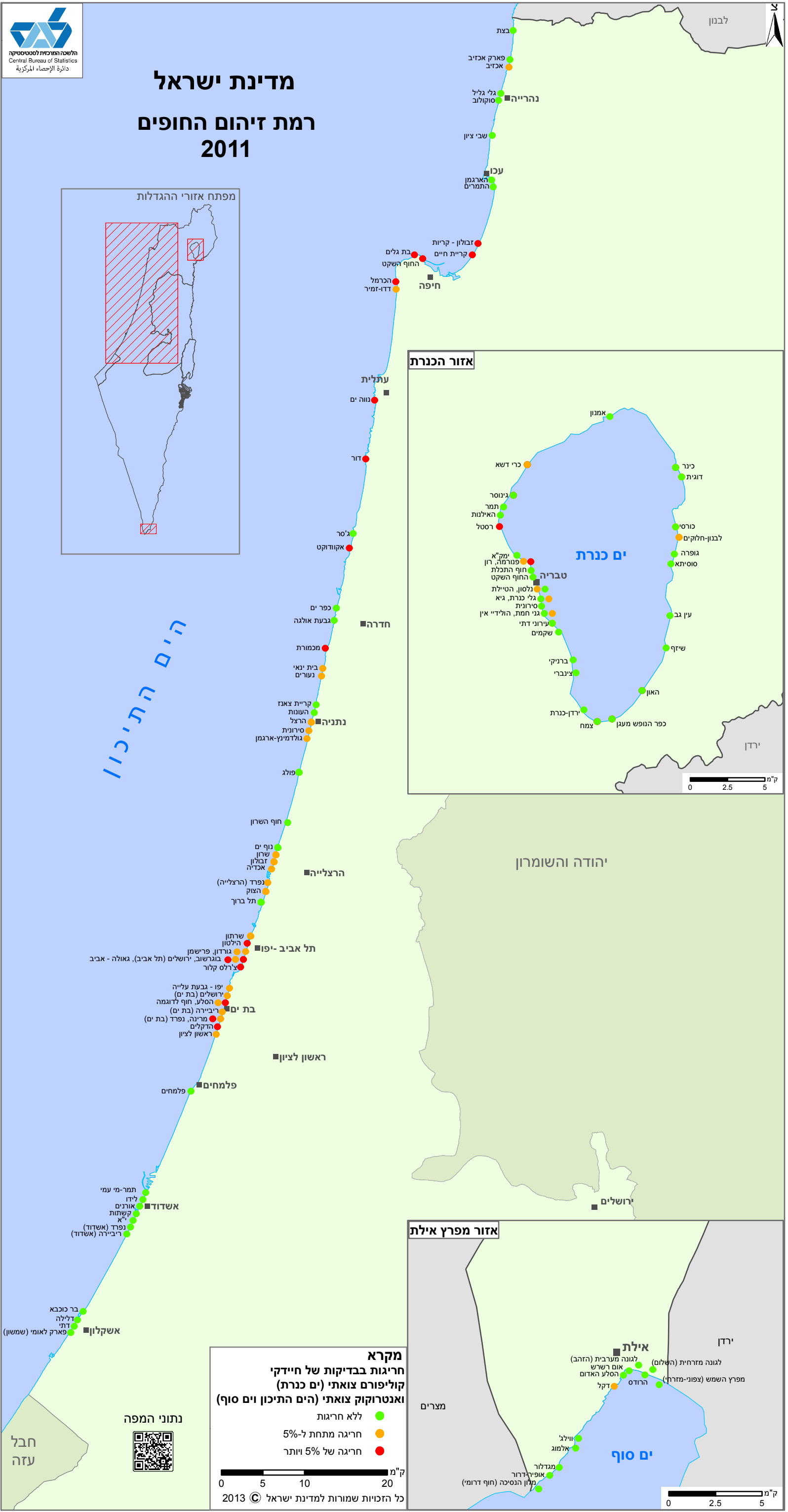
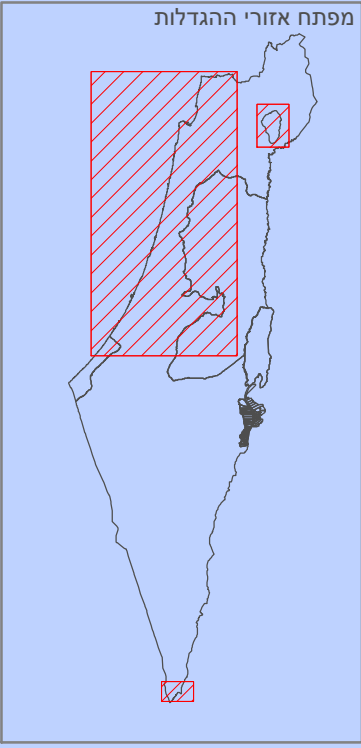
ים סוף: אחוז הבדיקות החריגות לגילוי חיידקי אנטרוקוק צואתי בים סוף היה 0.2% בשנת 2011. מאז שנת 2001 לא עולה אחוז הבדיקות החריגות בים סוף מעבר ל-2%.

הכנרת: אחוז החריגות בכנרת אינו יציב על פני השנים. אחוז זה ירד מ-3.5% בשנת 2001 לכמעט אפס בשנת 2004, ולאחר שהגיע ל-4.5% בשנת 2006 ירד ל-2.2% בשנת 2008. בשנת 2011 אחוז החריגות היה 1%. חריגות נרשמו בעשרה מתוך 35 חופים (29%).

מדינת ישראל

רמת זיהום החופים

2011

מקרא

חריגות בבדיקות של חיידקי קוליפורם צואתי (ים כנרת) ואנטרוקוק צואתי (הים התיכון וים סוף)

- ללא חריגות
- חריגה מתחת ל-5%
- חריגה של 5% ויותר

ק"מ 0 5 10 20

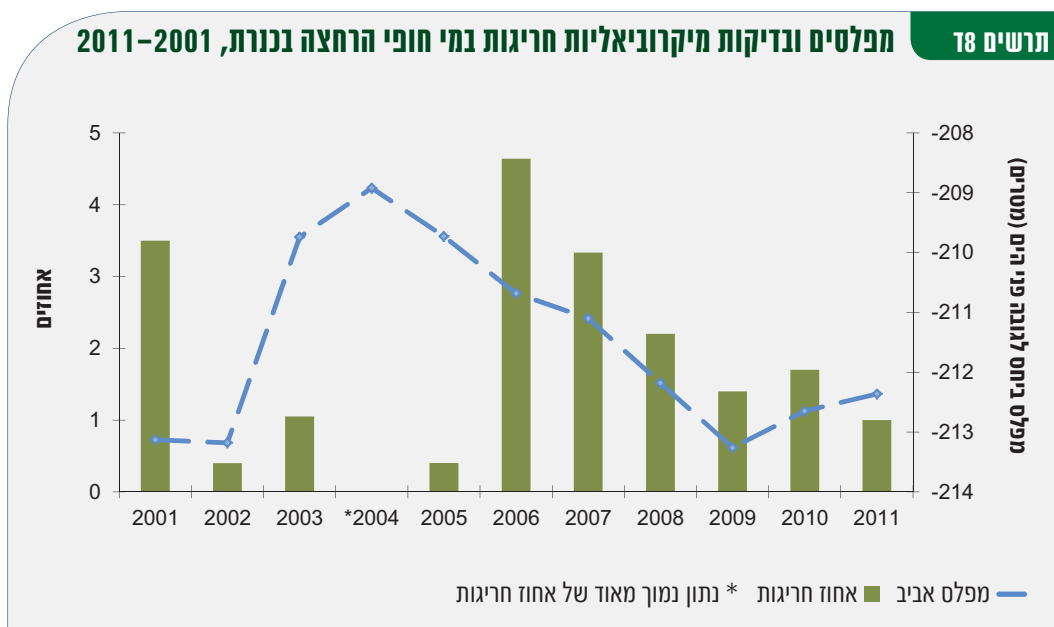
כל הזכויות שמורות למדינת ישראל © 2013

חבל עזה

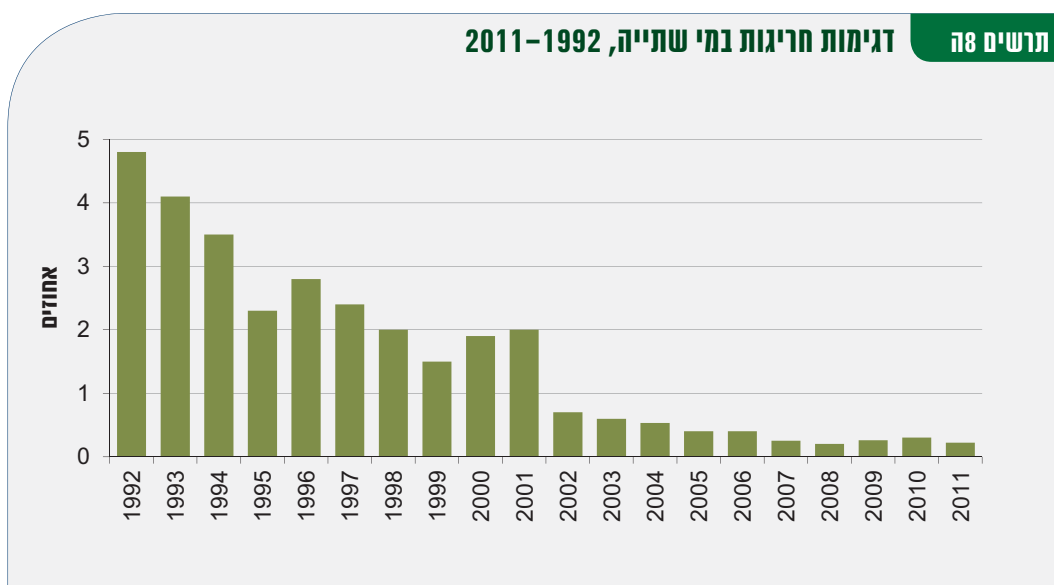
תרשים T8 מציג את מגמת השינוי באיכות מי הכנרת לאורך השנים. מגמה זו מושפעת גם משינויים במפלס הכנרת.

4. איכות מי שתייה

איכות מי השתייה מהווה מרכיב בעל חשיבות גבוהה מאוד לאיכות החיים ולבריאות הציבור. מים המשמשים לשתייה, חייבים להיות נקיים ממיקרואורגניזמים גורמי מחלות ומחומרים כימיים ברמות העלולות להשפיע על בריאות האדם. במשך 20 השנים האחרונות הושקעו מאמצים רבים להביא את איכות מי השתייה בישראל לרמות הגבוהות ביותר. הפעולות כוללות שיפורים באיכות התשתיות, בתקינה ובשיטות הדגימה של המים המאפשרים להבטיח את איכות המים ושיפורם וכן מאפשרים ניטור מתמיד של איכות המים.

מנתוני משרד הבריאות ניתן לראות כי אחוז הדגימות החריגות לגילוי קוליפורמים צואתיים במי שתייה ירד מקרוב ל-5% דגימות חריגות בשנת 1992 ל-0.3% דגימות חריגות בשנת 2010. מאז שנת 2002 אחוז הדגימות החריגות בממוצע הארצי אינו עולה על 1%.

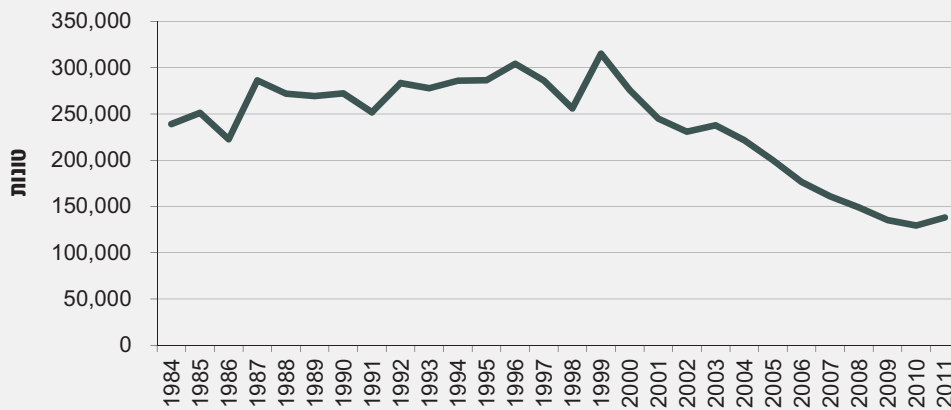

5. זיהום אוויר

זיהום אוויר הוא אחת מהבעיות הסביבתיות המלוות פיתוח כלכלי. מזהמי אוויר הנפלטות ממקורות נייחים (תעשייה) וממקורות נייחים (תחבורה) גורמים נזקים לבריאות ולסביבה. גזים כגון תחמוצות גופרית (SO₂) הנפלטות ממקורות שונים נשאים באוויר ועלולים לגרום נזק למערכות אקולוגיות (קרקע, יערות, מאגרי מים). תחמוצות גופרית וחלקיקים מרחפים (SPM) מסוכנים לבריאותם של בני אדם ובעלי חיים בשל פגיעתם במערכת הנשימה. קבוצות סיכון באוכלוסייה כגון חולי קצרת ובעלי בעיות נשימה אחרות חשופים יותר לנזקי מזהמי אוויר אלו. פליטות הגופרית הדו-חמצנית (SO₂) בישראל ירדו ב-42%, מ-239 אלף טון בשנת 1984 ל-138 אלף טון בשנת 2011. הגורמים להפחתה בפליטות של מזהמי אוויר הם מעבר לדלקים דלי גופרית, שיפורים טכנולוגיים בתחנות כוח והגברת האכיפה בנושא זיהום אוויר.

פליטות גופרית דו-חמצנית (SO₂) משרפת דלק, 1984-2011

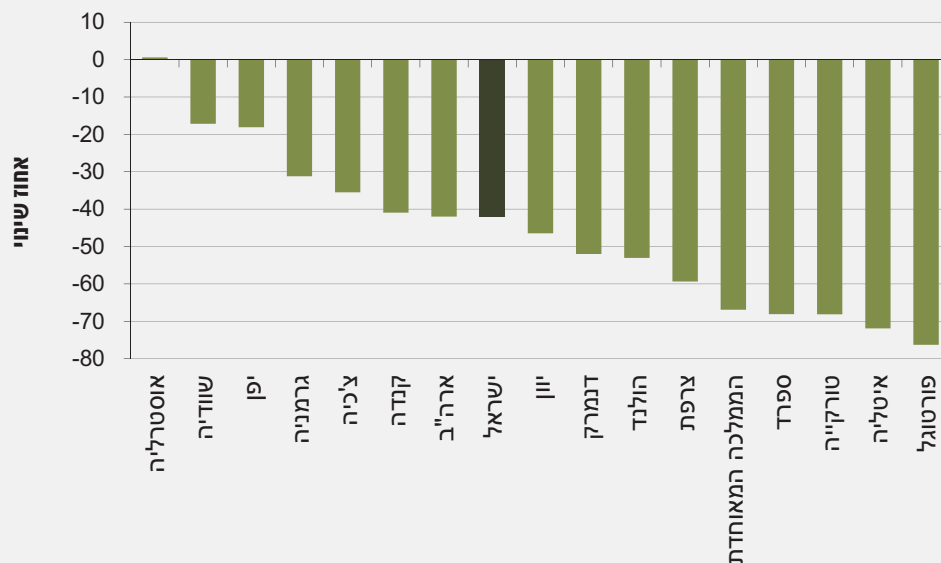
תרשים 18

הירידה בפליטות תחמוצות הגופרית בישראל בין השנים 2000 ל-2010 דומה למגמה זו ברוב מדינות ה-OECD.

פליטות תחמוצות גופרית (SO₂) משרפת דלק, אחוז שינוי 2000-2010

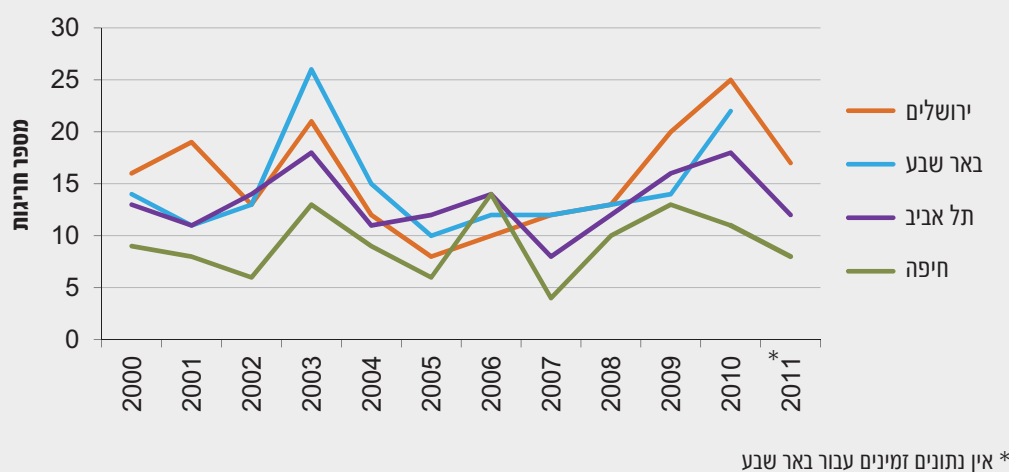
תרשים 18

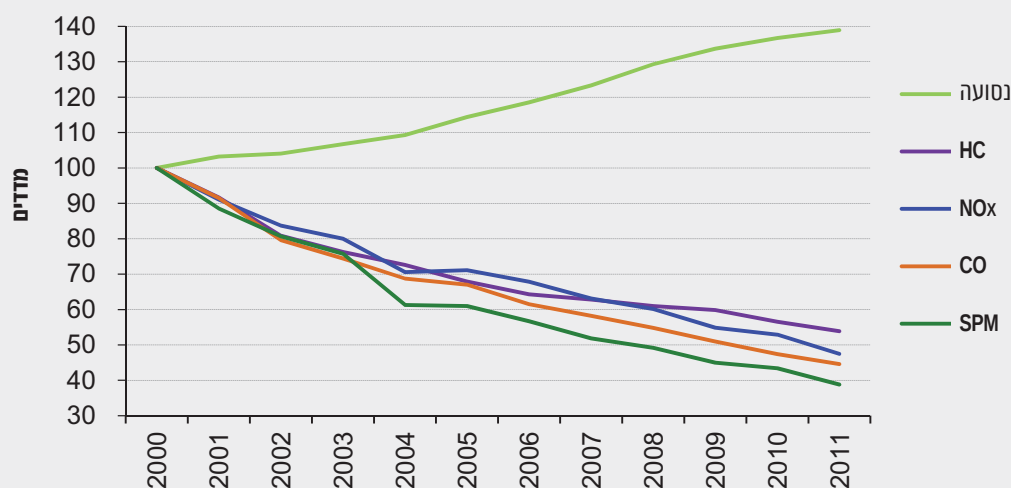
חשיפה לריכוזי חלקיקים מרחפים - נתוני הריכוזים ספציפיים לאזור שבו ממוקמת תחנת הניטור אך משקפים גם את תנאי האקלים (סופות אבק) ששררו באזורי התחבורה העירוניים שנטרו. משנת 2007 עד שנת 2010 חלה עלייה במספר החריגות מהתקן היממתי לריכוז חלקיקים מרחפים (התקן היממתי = 150 מיקרוגרם למטר מעוקב של אוויר) בריכוזים עירוניים בכל הערים הנסקרות. מגמת עלייה זו נעצרה בשנת 2011, בה נרשמו ירידות במספר החריגות. בחיפה נרשמו 8 חריגות ב-2011 לעומת 11 ב-2010, בתל אביב - 12 לעומת 18 בהתאמה, ובירושלים - 15 לעומת 25 בהתאמה.

תרשים n8 חריגות מהתקן היממתי לריכוז חלקיקים מרחפים (SPM) בתחנות ניטור ונחרות באזורי מגורים עירוניים, 2011-2000

פליטות מזהמי אוויר מתחבורה: תחבורה יבשתית תורמת במידה רבה לפליטות של מגוון מזהמי אוויר בעלי השפעות שליליות על הבריאות והסביבה. השפעות אלו ניכרות במיוחד באזורים עירוניים צפופים. פחמן חד-חמצני הוא גז רעיל הפוגע במערכת הנשימה. כמו כן, פחמן חד-חמצני ותחמוצות חנקן משתתפים ביצירת גז האוזון בשכבות הנמוכות של האטמוספירה, גז אשר גורם לבעיות נשימה קשות. חשיפה לריכוזים גבוהים של פחמימנים עלולה לגרום לסרטן. גם חלקיקים החודרים למערכת הנשימה גורמים למחלות קשות.

תרשים n8 פליטות מזהמי אוויר מרכב מנועי (בסיס: 2000 = 100), 2011-2000

6. מדדים סביבתיים ברשויות המקומיות

לוח 8.1 מדדים סביבתיים ברשויות מקומיות, לפי אשכול חברתי-כלכלי, שנים נבחרות

אשכול חברתי-כלכלי										חמוצע כללי	
10	9	8	7	6	5	4	3	2	1		
פחת מסך אספקת המים (אחוזים)											
5.7	9.9	8.4	9.8	10.0	9.8	13.0	14.3	14.8	13.7	11.8	2000
5.2	7.8	9.2	9.5	8.5	9.6	11.3	16.2	13.7	14.0	11.5	2002
7.3	6.9	8.7	8.4	11.6	10.5	12.4	17.0	13.4	18.2	12.1	2004
6.1	7.5	6.6	7.4	9.1	10.7	15.0	17.1	14.9	17.5	11.9	2006
6.2	10.5	8.7	8.6	8.4	11.2	14.7	20.0	19.1	20.9	13.8	2008
5.8	11.6	8.6	10.2	8.6	12.6	16.4	23.2	23.0	27.7	16.2	2011
פסולת לנפש (ק"ג לנפש ליום)											
3.5	2.4	1.4	1.5	1.7	1.4	1.5	1.2	1.5	0.7	1.5	2000
4.2	0.7	0.8	0.8	0.8	0.9	0.8	0.2	0.4	0.3	0.7	2002
3.8	1.1	1.1	1.2	0.9	0.9	0.9	0.8	0.6	0.3	0.9	2004
3.6	1.5	1.3	1.5	1.2	1.5	1.1	1.0	0.8	0.5	1.2	2006
4.3	1.5	1.9	1.8	1.6	1.8	1.6	1.2	1.3	0.8	1.6	2008
4.4	1.9	1.8	2.2	1.8	1.7	1.8	1.4	1.1	1.2	1.6	2011
צריכת מים לנפש (מ"ק לנפש)											
297.5	111.5	114.4	102.7	102.5	87.7	78.5	65.3	51.0	53.9	84.9	2000
326.8	134.4	105.2	97.4	85.7	93.8	80.7	63.6	55.1	54.9	84.7	2002
348.0	165.4	105.9	99.4	89.1	99.3	76.3	65.8	52.6	54.0	85.5	2004
321.2	149.4	104.1	96.3	84.0	98.5	76.7	66.5	55.6	58.4	84.6	2006
279.2	107.8	103.1	95.6	87.1	98.2	74.4	66.9	61.2	55.9	84.9	2008
229.8	88.0	76.3	79.7	67.7	71.6	65.0	54.8	50.0	47.0	66.8	2011
חריגות בבדיקות מי שתייה (אחוזים) ¹											
-	0.2	0.4	0.2	0.1	0.2	0.6	0.6	0.9	0.1	0.5	2004
											² 2006
-	-	0.2	0.2	0.4	0.1	0.4	0.6	0.5	0.1	0.3	2008
-	0.4	0.1	0.0	0.2	0.1	0.4	0.4	0.2	-	0.2	2011

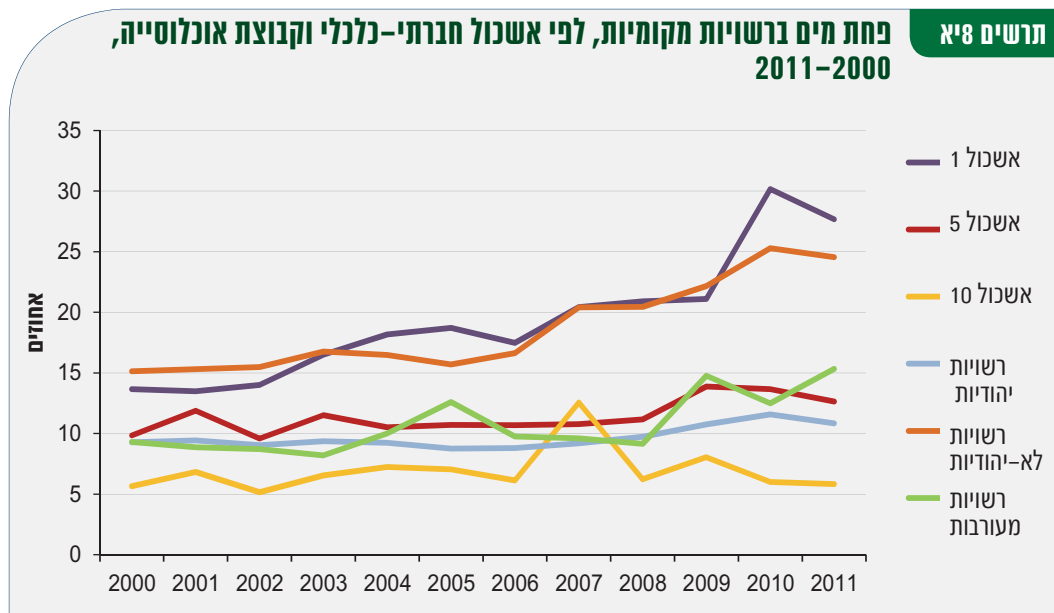
1. עבור השנים 2000-2002 אין נתונים על חריגות בבדיקות מי שתייה.
2. בשנת 2006 לא התקבלו בלמ"ס נתוני חריגות בבדיקות מי שתייה ממשרד הבריאות.

חריגות בבדיקות מי שתייה - בשנת 2011, אחוז החריגות בבדיקות מי שתייה היה נמוך מאוד ועמד על 0.2% מסך כל הבדיקות שבוצעו. ביישובים באשכול חברתי-כלכלי גבוה (10) לא נרשמו חריגות בשנת 2011. אחוז החריגות הגבוה ביותר (0.4%) נרשם ביישובים באשכולות החברתיים-כלכליים 3, 4 ו-9. באשכול חברתי-כלכלי 1 לא נרשמו כלל חריגות בבדיקות מי השתייה.

היישובים שבהם נרשם אחוז החריגות הגבוה ביותר בשנת 2011 היו כפר קאסם (6.4%), פסוטה (6%) וכפר מנדא (3.5%). השוואה בין רשויות לפי קבוצת אוכלוסייה (דת היישוב), מראה כי אחוז החריגות הגבוה ביותר הוא ברשויות לא-יהודיות (0.4%) ואחוז החריגות הנמוך ביותר הוא ברשויות מעורבות (0.08%) הכוללות, בין היתר, את תל אביב, את ירושלים ואת חיפה. בסך הכל, ב-13 רשויות אחוז החריגות היה גבוה מ-1% לעומת 18 רשויות בשנת 2010. ב-156 רשויות לא נרשמו חריגות כלל לעומת 126 רשויות בשנת 2010.

אחוז פחת מים מסך אספקת המים - בשנת 2011, אחוז הפחת הממוצע בכלל הרשויות היה 16.2% לעומת 16.8% בשנת 2010. ברשויות באשכול חברתי-כלכלי נמוך (1), אחוז הפחת בשנת 2011 עמד על כ-28%, לעומת 30% בשנת 2010. זהו אחוז הפחת הגבוה ביותר בהשוואה בין האשכולות. הפחת הנמוך ביותר נרשם ברשויות באשכול חברתי-כלכלי גבוה (10) (5.8% בשנת 2011 לעומת 6% בשנת 2010). ברשויות לא-יהודיות הגיע הפחת ל-24.6% בשנת 2011 לעומת 25.3% בשנת 2010. ברשויות מעורבות עלה אחוז הפחת מ-12.5% בשנת 2010 ל-15.3% בשנת 2011. בעיר לקיה, המשויכת לאשכול חברתי-כלכלי 1, שוב נרשם אחוז הפחת הגבוה ביותר בדומה לשנים 2009 ו-2010 (66%). כל הרשויות שבהן היו יותר מ-30% פחת הן רשויות לא-יהודיות (20 במספר). הרשות היהודית שבה נרשם אחוז הפחת הגבוה ביותר היא יבנה (29%).

בחינת נתוני הפחת ברשויות משנת 2000 מראה מגמה של גידול בפער בין יישובים במעמד חברתי-כלכלי גבוה ליישובים במעמד חברתי-כלכלי נמוך ובין יישובים יהודיים ליישובים לא-יהודיים.

חשוב לציין שהפחת הוא פחת נמדד (ההפרש בין המים שסופקו למים שנצרכו בפועל) ואינו נובע בהכרח מאובדן מים ברשת ההולכה. ברשויות עם פחת גבוה מאוד ייתכן שהפחת נובע מגנבת מים מהרשות המקומית.

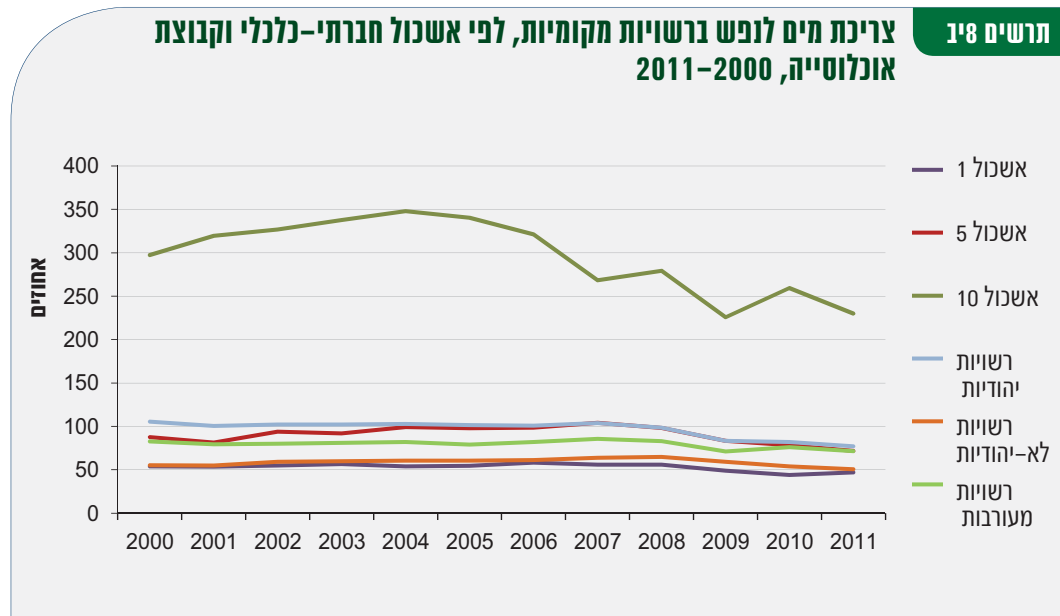
רשויות מעורבות	רשויות לא-יהודיות	רשויות יהודיות	ממוצע כללי	
פחת מסך אספקת המים (אחוזים)				
9.3	15.1	9.3	11.8	2000
8.7	15.5	9.1	11.5	2002
10.0	16.5	9.2	12.1	2004
9.8	16.6	8.8	11.9	2006
9.1	20.4	9.7	13.8	2008
15.3	24.6	10.8	16.2	2011
פסולת לנפש (ק"ג לנפש ליום)				
1.9	1.3	1.5	1.5	2000
1.2	0.3	0.9	0.7	2002
1.5	0.7	1.0	0.9	2004
1.2	0.9	1.4	1.2	2006
1.8	1.3	1.8	1.6	2008
2.0	1.3	1.8	1.6	2011
צריכת מים לנפש (מ"ק לנפש)				
82.6	55.3	105.4	84.9	2000
80.0	59.2	102.3	84.7	2002
81.9	60.6	102.7	85.5	2004
82.1	61.2	100.8	84.6	2006
82.9	64.8	98.4	84.9	2008
71.4	50.7	76.9	66.8	2011
חריגות בבדיקות מי שתייה (אחוזים)¹				
0.6	0.7	0.3	0.5	2004
				² 2006
0.1	0.6	0.2	0.3	2008
0.1	0.4	0.1	0.2	2011

1. עבור השנים 2000-2002 אין נתונים על חריגות בבדיקות מי שתייה.

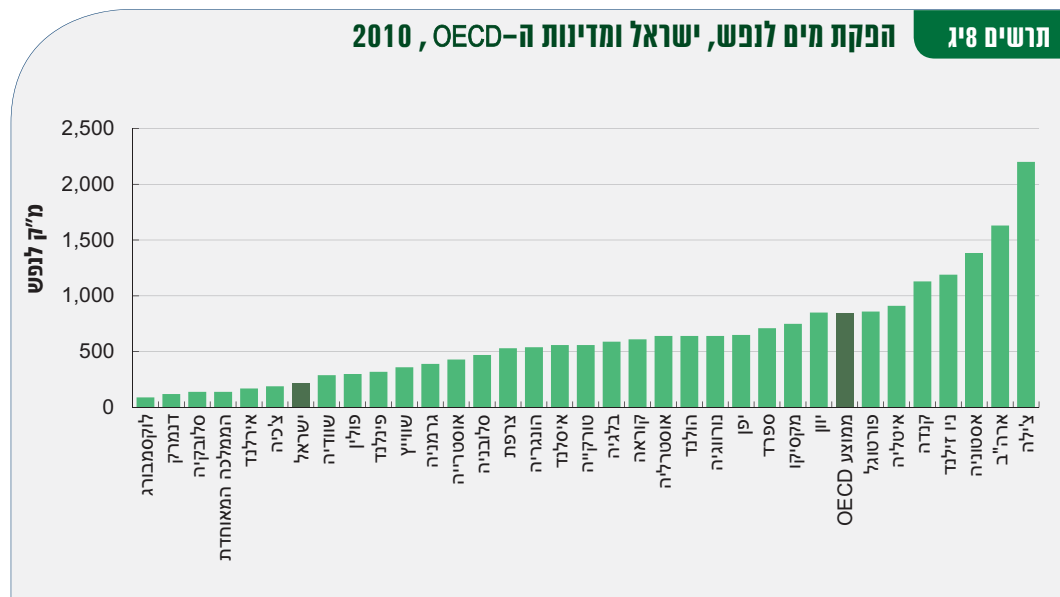
2. בשנת 2006 לא התקבלו בלמ"ס נתוני חריגות בבדיקות מי שתייה ממשרד הבריאות.

צריכת מים עירונית לנפש - בשנת 2011 נמשכה הירידה בצריכת המים הממוצעת לנפש ברשויות המקומיות. צריכת המים הממוצעת לנפש בשנת 2011 הייתה 66.8 מ"ק לעומת 71.1 מ"ק לנפש בשנת 2010. ירידה זו משקפת את השינוי בצריכת המים של משקי בית כתוצאה ממשבר המים שפקד את ישראל בשנים האחרונות ומהעלייה במחירי המים. צריכת המים לנפש ברשויות באשכול חברתי-כלכלי גבוה (10) עדיין גבוהה מאוד ביחס לרשויות בשאר

האשכולות אך היא ירדה מ-259.5 מ"ק בשנת 2010 ל-229.8 מ"ק בשנת 2011. צריכת המים לנפש באשכול חברתי-כלכלי 10 גבוהה פי 5 מצריכת המים לנפש באשכול חברתי-כלכלי 1 (230 מ"ק לעומת 47 מ"ק בהתאמה). צריכת המים לנפש ברשויות יהודיות הייתה 76.9 מ"ק לעומת 50.7 מ"ק ברשויות לא-יהודיות. צריכת המים לנפש הגבוהה ביותר בשנת 2011 הייתה בסביון, (322 מ"ק לנפש), המשויך לאשכול 10, והיא גבוהה במידה ניכרת גם מהצריכה ביישובים נוספים באשכול זה (כפר שמריהו - 245 מ"ק לנפש, עומר - 122 מ"ק לנפש).

הפקת מים לנפש בישראל נמוכה ביחס למדינות מערביות מפותחות. ממוצע הפקת מים לנפש במדינות OECD-ה (850 מטרים מעוקבים) גבוה פי 3 מממוצע הפקת מים לנפש בישראל בשנת 2010.

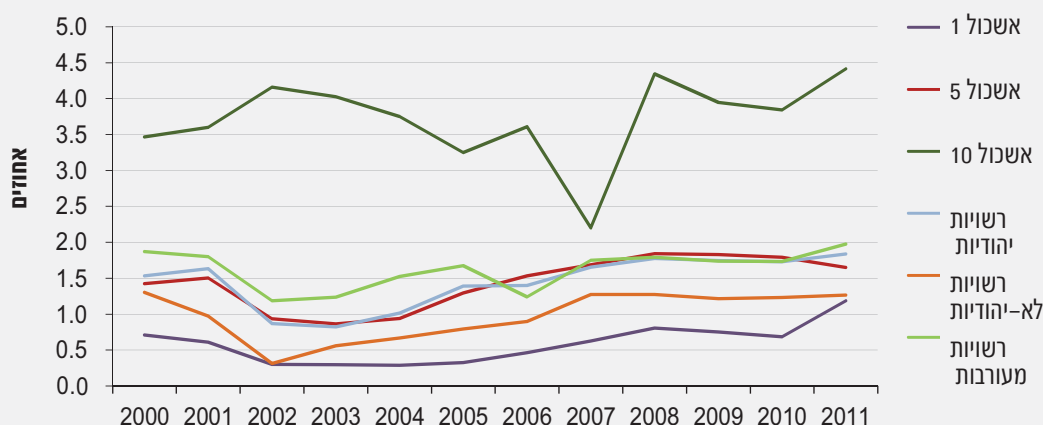

פסולת לנפש - בשנת 2011, כמות הפסולת לנפש באשכול חברתי-כלכלי 10 הייתה הגבוהה ביותר מאז שנת 2000, 4.4 ק"ג לנפש ליום (לעומת 3.8 בשנת 2010), פי 3.8 מכמות הפסולת לנפש באשכול חברתי-כלכלי 1. בשנת 2011, פסולת לנפש באשכול חברתי-כלכלי 1 הייתה 1.2 ק"ג לנפש ליום (לעומת 0.7 ק"ג לנפש ליום בשנת 2010). ברשויות הלא-יהודיות, כמות הפסולת לנפש בשנת 2011 הייתה 1.3 ק"ג לנפש ליום לעומת 1.8 ק"ג לנפש ליום

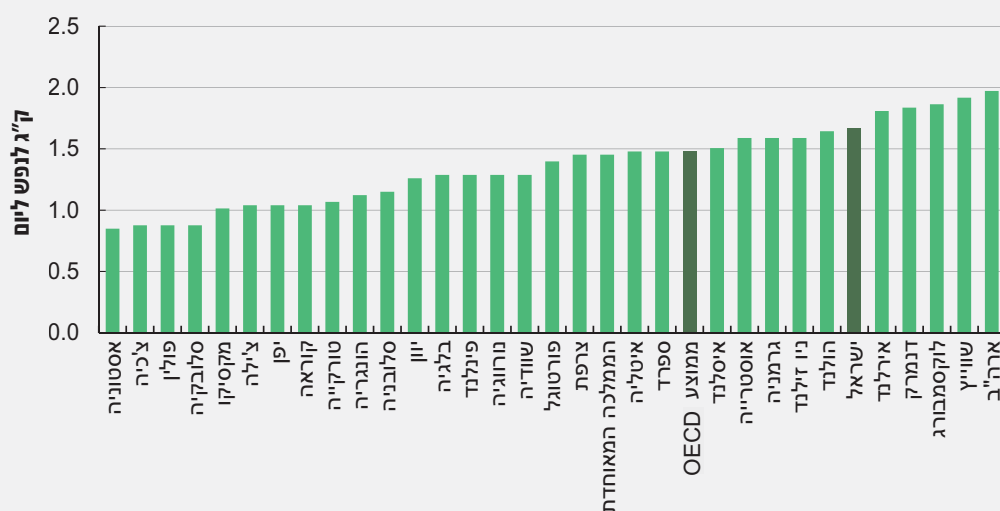
ברשויות היהודיות ו-2 ק"ג לנפש ליום ברשויות המעורבות. היישוב שבו הייתה הכמות הגבוהה ביותר של פסולת לנפש ליום הוא ראש פינה מאשכול חברתי-כלכלי 7 (7.9 ק"ג לנפש ליום) ולאחריו סביון מאשכול חברתי-כלכלי 10 (5.9 ק"ג לנפש ליום). ביישוב כסיפה, מאשכול 1, כמות הפסולת לנפש ליום הייתה הנמוכה ביותר (0.5 ק"ג).

תרשים 8'ד פסולת לנפש ברשויות מקומיות, לפי אשכול חברתי-כלכלי וקבוצת אוכלוסייה, 2011-2000

בשנת 2010, בדומה לשנת 2009, כמות הפסולת הביתית הממוצעת לנפש ליום (1.7 ק"ג) בישראל הייתה גבוהה מזו שברוב מדינות ה-OECD (ממוצע OECD - 1.5 ק"ג).

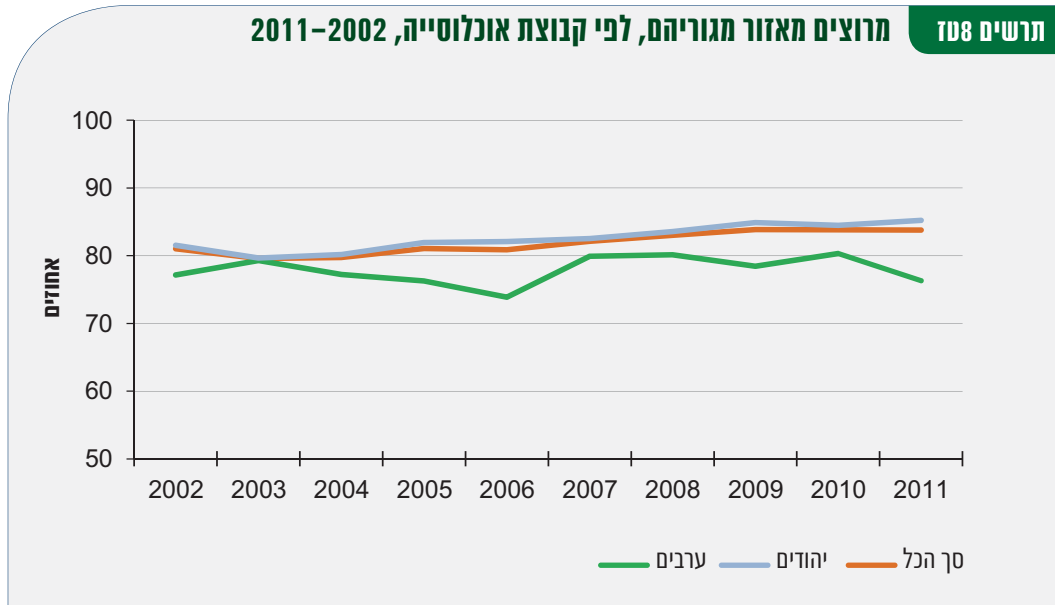
תרשים 8'טו פסולת ביתית לנפש, ישראל ומדינות ה-OECD, 2010

7. שביעות רצון מתנאי דיור ומאזור המגורים (נתוני הסקר החברתי)

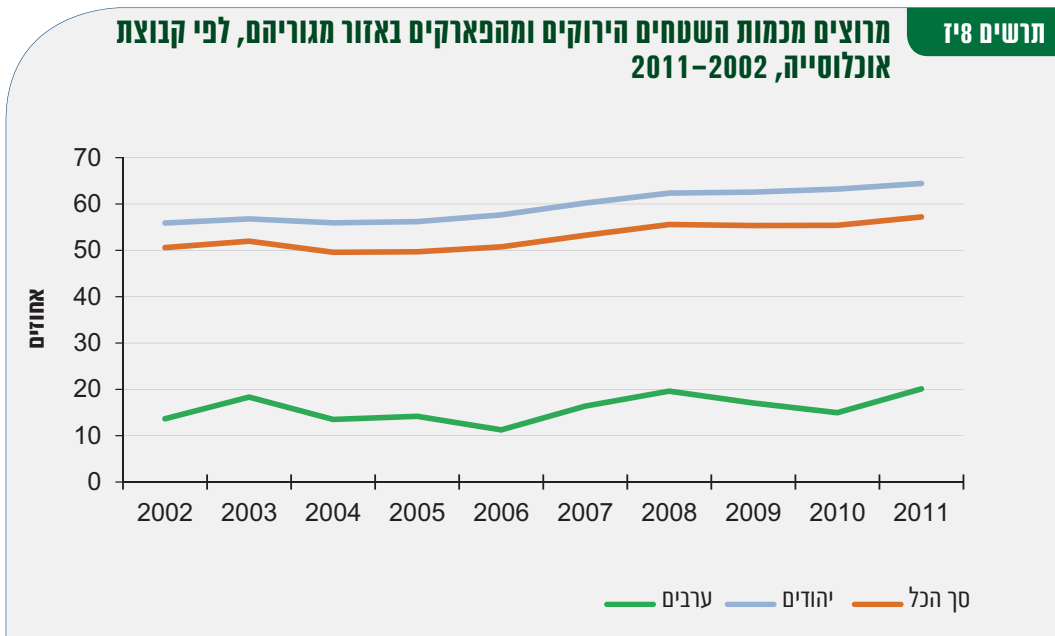
שביעות רצון מאזור המגורים

ב-2011, 84% מבני 20 ומעלה היו מרוצים באופן כללי מאזור מגוריהם לעומת 81% ב-2002. שיעור הערבים המרוצים מאזור מגוריהם נמוך בחמש נקודות אחוז בממוצע משיעור היהודים, וב-2011 הפער אף גדל לכ-9 נקודות אחוז.

שביעות רצון מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור המגורים

57% מבני 20 ומעלה היו מרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם ב-2011. ב-2002 שיעור זה עמד על 51%. יש עלייה מתונה מאוד בשיעור המרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים לאורך השנים. שיעור הערבים המרוצים מכמות השטחים הירוקים ומהפארקים באזור מגוריהם נמוך משמעותית משיעור זה בקרב היהודים, פער של כ-43 נקודות אחוז בממוצע לאורך השנים.

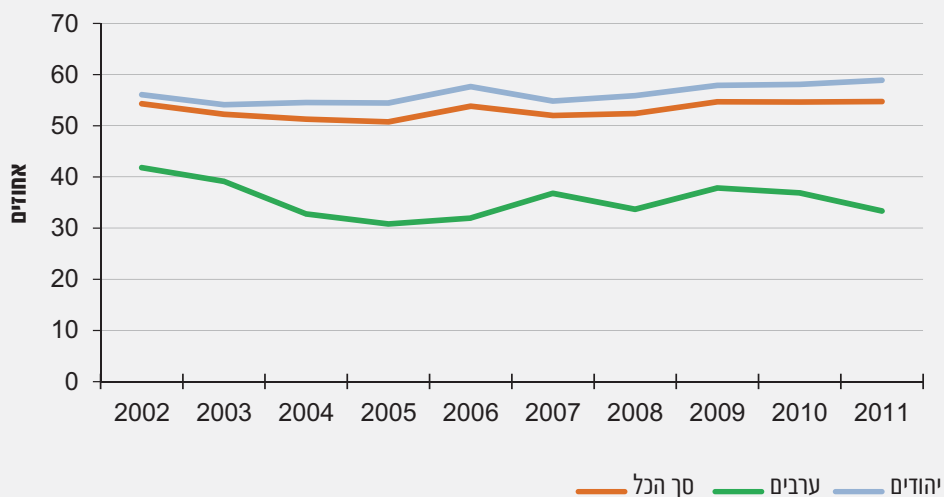

שביעות רצון מהניקיון באזור המגורים

54.7% מבני 20 ומעלה היו מרוצים מהניקיון באזור מגוריהם ב-2011. שיעור דומה (54%) נמדד ב-2002. גם במדד שביעות הרצון מהניקיון באזור המגורים, שיעור הערבים המרוצים נמוך משמעותית משיעור היהודים: ניכר פער של כ-21 נקודות אחוז בממוצע לאורך השנים.

תרשים 8 יח מרוצים מהניקיון באזור מגוריהם, לפי קבוצת אוכלוסייה, 2011-2002

תרשים 8 יח

מגוון ביולוגי בישראל

תיבה 8.1

למגוון הביולוגי השפעה חשובה על רווחת האדם ושימורו חיוני לחיי האדם ולפיתוח בר קיימא בשל הצורך בשימור שירותי המערכת האקולוגית התומכת בחיי האדם. מיני בעלי חיים וצמחים, הנמצאים במערכות האקולוגיות המספקות מזון, מאפשרים את גידול המזון באמצעות מנגנונים שונים כדוגמת שירותי האבקת פרחים על ידי חרקים שונים, מחזור חומרים בקרקע ויצירת חומרי הזנה לצמחים. המגוון הביולוגי תומך בשירותי מערכות אקולוגיות נוספים כמו בקרת אקלים, איכות אוויר, איכות מים וטיפול בפסולת.

נוסף על כך, למגוון הביולוגי ערכים חשובים לחברה אשר נובעים מהיבטים של מורשת, חינוך, פנאי, תרבות ומחקר. פעילות אנושית משפיעה רבות על המערכות האקולוגיות, גורמת ללחצים רבים על הסביבה ומעמידה מינים רבים בסכנת הכחדה. מצד אחד פעילות חקלאית מואצת מגדילה את שירותי אספקת המזון ומצד שני פיתוח ובינוי בשטחים פתוחים מקטינים את שירותי המערכת האקולוגית הניתנים על ידי אותם שטחים. פעולות כמו שימוש בחומרי הדברה וצייד מקטינות את מספר המינים ומפרות את האיזון בין המינים. בפני החברה ניצב אתגר כיצד לנצל באופן מושכל ויעיל את משאבי הסביבה מבלי לסכן את מרחבי המחיה של המינים השונים.

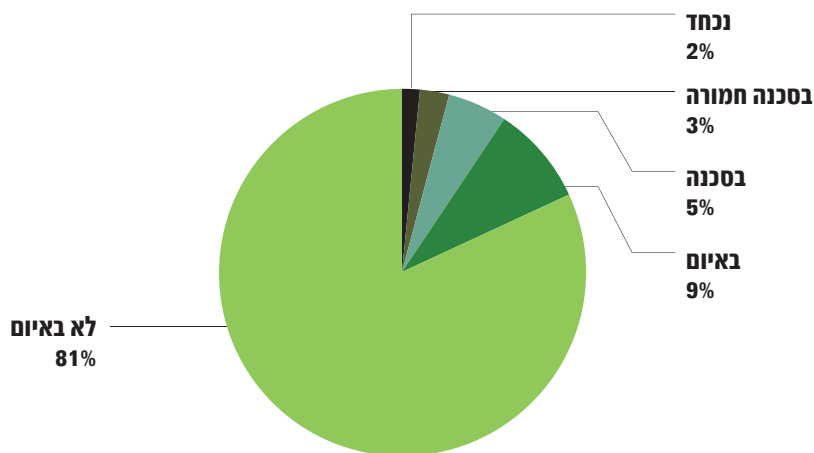
ישראל היא מדינה בעלת שטח קטן, ממוקמת במפגש בין שלוש יבשות ויש בה מגוון רחב של תבניות נוף ותנאי אקלים. תנאים אלו מאפשרים קיום של מגוון רב של מינים למרות שטחה הקטן יחסית של המדינה. ישראל היא גם מדינה צפופה שבה פיתוח כלכלי מואץ משפיע באופן תמידי על משאבי הקרקע וגורם לקיטוע מתמשך של בתי גידול של מיני צמחים ובעלי חיים שונים.

מדדי המגוון הביולוגי מסייעים בהערכת היעילות של שימור מגוון המינים במדינה. המדדים המובאים בתיבה זו מציגים את מספר המינים של בעלי חוליות ושל צמחים הנמצאים בסכנת הכחדה בישראל, ביחס למספר הכולל של מינים מקומיים ידועים. מטרת המדדים לסייע בשיקוף הפעילויות האנושיות הגורמות להצטמצמות מרחבי המחיה של מיני בעלי חיים וצמחים שונים.

צמחים

צמחים בסכנת הכחדה בישראל, לפי רמת סכנה, 2010

תרשים א

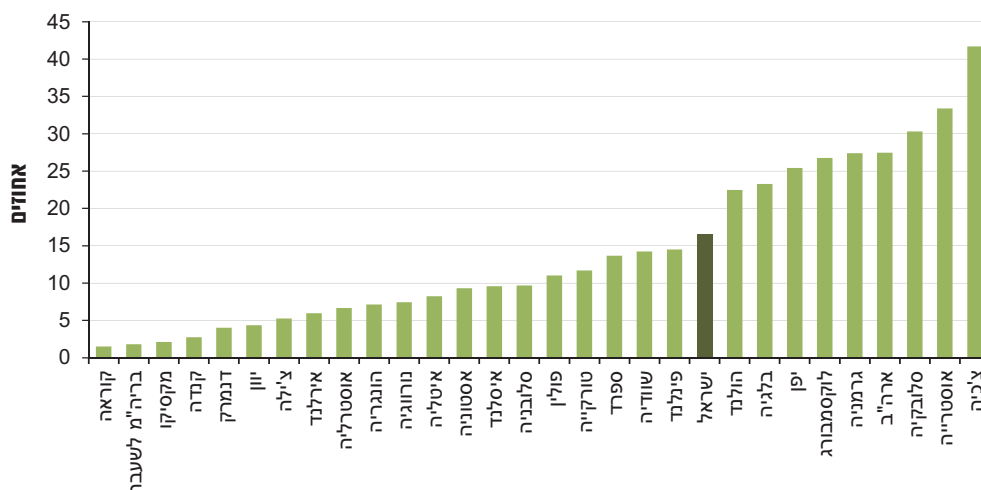
הקריטריונים להגדרת צמחים בסכנת הכחדה, בהתאם להגדרות בין-לאומיות ולהגדרות מקומיות, מביאים בחשבון בין השאר את מידת הנדירות של הצמח, את פגיעותו, את האטרקטיביות שלו ואת מידת האנדמיות שלו (תחום תפוצת הצמח). נכון לשנת 2010, 8% מסך כל מיני הצמחים בישראל נמצאים בסכנת הכחדה או

בסכנה חמורה. 2% מהמינים נכחדו ו-9% נוספים נמצאים באיום.

כיוון שנתוני המגוון הביולוגי בישראל ובעולם נאספים לאורך זמן ולא באופן שוטף, **השוואות ה-OECD מבוססות על המידע העדכני ביותר הקיים בכל אחת מהמדינות החברות**. הנתונים מתייחסים למצבם של המינים מתחילת המאה ה-20.

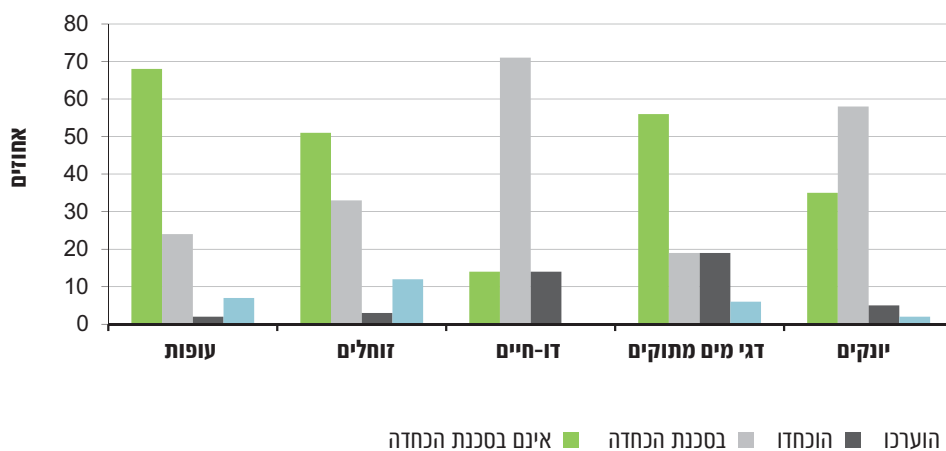
תרשים 1 צמחים בסכנת הכחדה

בעלי חוליות

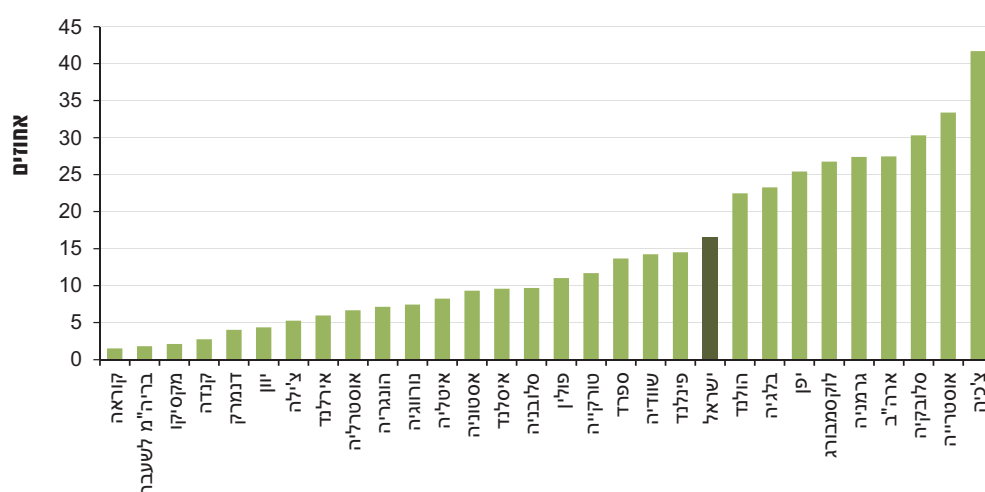
קיים קושי גדול בעולם באיסוף ובניתוח נתוני מינים בסכנת הכחדה ובשל כך רבה ההתבססות על הערכות סובייקטיביות של חוקרים. קיימים מחקרים קודמים בישראל על מינים בסכנת הכחדה אולם לא ניתן להשוותם לנתונים מעודכנים בשל הבדלים בשיטות המחקר.

תרשים 2 בעלי חוליות בסכנת הכחדה בישראל, לפי סוג ורמת סכנה, 2002

מאז תחילת המאה ה-20 נכחדו בישראל 30 מינים של בעלי חוליות (7% מסך כל המינים הידועים). 146 מינים נוספים, המהווים 32% מסך כל המינים הידועים, נמצאים כיום בסכנת הכחדה. בקרב קבוצות הדו-חיים (צפרדעים, קרפדות וכו' - 5 מתוך 7 מינים בסכנת הכחדה) והיונקים (58 מינים מתוך 100 בסכנת הכחדה) קיים שיעור גבוה של מינים בסכנת הכחדה, בין היתר בשל ניצול יתר של מקורות המים העיליים (הכנרת והנחלים) וזיהומם ובשל צמצום שטחי המחיה שלהם לטובת בניית תשתיות, מגורים, ותעשייה.

תרשים ד בעלי חוליות בסכנת הכחדה (לא כולל דגים)

אחוז בעלי החוליות בסכנת הכחדה בישראל הוא בין הגבוהים במדינות ה-OECD. נתונים אלו ממחישים את ההשלכות של פעולות הפיתוח האנושיות שיוצרות לחצים מתמשכים על בתי הגידול של בעלי חיים בישראל, וכן את האיום על המערכות הטבעיות העומדות בבסיס המערכת הכלכלית והחברתית במדינה.

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2)(3)
Research and Development	
□ Innovation in the Business Sector 2006-2008 (S.P. 1463) □ @	90.-
□ National Expenditure on Civilian Research and Development, 1989-2011 (S.P. 1509) @	
□ Business Research and Development 2009 (S.P. 1502) □ @	90.-
Social Statistics	
□ Society in Israel, Report No. 1, October 2008 (S.P. 1343) (Hebrew only) □ ◎ @	135.-
□ Society in Israel, Report No. 2, October 2009 (Hebrew only) □ ◎ @	150.-
□ Society in Israel, Report No. 3, October 2010 (Hebrew only) □ @	160.-
□ Society in Israel, Report No. 4, October 2011 (Hebrew only) □ @	160.-
□ Society in Israel, Report No. 5, October 2012 (Hebrew only) □ @	180.-
□ Society in Israel, Report No. 6, October 2013 (Hebrew only) □ @	180.-
□ Social Survey 2002 – Core Questionnaire (Social Indicators No. 8) (Hebrew only) □ ◎ @	60.-
□ Social Survey 2002 – Pensions and Retirement Savings (Social Indicators No. 9) (Hebrew only) □ ◎ @	75.-
□ Social Survey 2003 – Population Welfare (Social Indicators No. 10) (Hebrew only) □ ◎ @	75.-
□ Social Survey 2004 – Arrangements for Children Relating to Parents' Employment (Social Indicators No. 12) (Hebrew only) □ ◎ @	85.-
□ Social Survey 2005 – Labour Force Participation (Social Indicators, No. 14) (Hebrew only) □ ◎ @	
□ Social Survey 2006 (S.P. 1323) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey 2007 (S.P. 1356) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey 2008 (S.P. 1402) (Hebrew only) □ @	65.-
□ Social Survey 2009 (S.P. 1433) (Hebrew only) □ @	75.-
□ Social Survey 2010 (S.P. 1477) (Hebrew only) □ @	78.-
□ Social Survey 2011 (S.P. 1518) (Hebrew only) □ @	78.-
□ Employment and Unemployment in Israel 1990-2002 (Social Indicators No. 7) (Hebrew only) □ ◎	60.-
□ Israel - a Social Report for the Years 1990-2003 (Social Indicators No. 11) (Hebrew only) □ ◎	100.-
□ Education in Israel 1995-2004 (Social Indicators, No. 13) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
□ Social Survey 2007-2008 (Statisti-lite) @	
□ Social Survey Table Generator @	
Tourism and Hotel Services	
□ Tourism and Hotel Services Statistics Quarterly @	
□ Tourism Satellite Account in Israel (Economic Review according to Supply and Use Table 2004) (S.P. 1393) □ @	54.-
□ Tourism 2011 (S.P. 1503) @	
□ Departures of Israelis Abroad 1999-2002 (C.S. 6/2004) □	60.-
□ Jubilee Publications (No. 1) - Tourism □	50.-
□ Tourism and Accommodation Services 1990-2010 (Statisti-lite) @	
Transport and Communications	
□ Transport Statistics Quarterly @	
□ Survey of Trucks, 1990 (S.P. 924) □	75.-
□ Travelling Habits Survey 1996/ 97 (S.P. 1141) □	145.-
□ CD ROM (Also includes sampling errors and data for selected localities)	75.-
□ Driving Convictions and Convicted Drivers 2006-2008 (S.P. 1415) □ @	54.-
□ Kilometers Travelled Survey 2011 (S.P. 1494) (Hebrew only) □ @	48.-
□ Survey of Trade, Services, Transport, Communications and Construction 2009 (S.P. 1508) □ @	67.-
□ Traffic Counting on Non-Urban Roads 2007-2012 (S.P. 1523) (Hebrew only) □ @	128.-
□ Road Accidents with Casualties 2012, Part I: General Summaries (S.P. 1528) □ @	115.-
□ Road Accidents with Casualties 2012, Part II: Accidents on Non-Urban Roads (S.P. 1529) (Hebrew only) □ @	128.-
□ Licenced to Drive, 2012 (previous title: Drivers in Israel) (S.P. 1534) □ @	55.-
□ Motor Vehicles 2012 (S.P. 1535) □ @	67.-
□ Transport 2002-2006 (Statisti-lite) @	
□ Road Accidents with Casualties – Table Generator (Hebrew only) @	
□ Maps and Queries in the Transportation System, by Locality (Hebrew only) @	
Vital Statistics	
□ Vital Statistics: Mortality 1996 (S.P. 1108) □ □	60.-
□ Vital Statistics: Live Births. 2004 (S.P. 1331) ◎ @	40.-
□ Infant Mortality 1997-2004, Demographic and Health Characteristics (S.P. 1332) □ ◎ @	53.-
□ Vital Statistics: Marriages and Divorces, 2002-2007 (S.P. 1441) @	
□ Complete Life Tables of Israel, 2007-2011 (S.P. 1521) @	

List of selected Publications

Price - NIS

(Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)

Manufacturing and Commerce (Cont.)

Survey of Structure of Labour Force, Patterns of Work and Innovation in Manufacturing 1997 (C.S. 16/1999) □ □	50.-
Survey of Biotechnology Companies in Israel 2002 (C.S. 12/2005) □ ○ @	85.-
Standard Industrial Classification of All Economic Activities, 2011 (Technical Publ. No. 80) □ @	110.-
Jubilee Publications (No.4) - A. Economic Industries; B. Manufacturing, Commerce and Services (Hebrew) □ @	50.-

National Accounts

The Impact of Social Transfers in Kind of Income Distribution (S.P. 1049) □ □	60.-
Survey of Income and Expenditure of Non-Profit Institutions, 1980-1996 (S.P. 1077) □ □	90.-
Gross Domestic Fixed Capital Formation 1950-1997, (S.P. 1099) □ □	75.-
International Comparison Programme (ICP) - International Comparison of Gross Domestic Product and the Main Expenditure Components in Terms of Purchasing Power Parities (PPP) 1996 (Tables and Diagrams - Hebrew only) (S.P. 1151) □ □	75.-
Input-Output Tables, 1995 (S.P. 1175) □ (Incl. ○)	140.-
Productivity, Compensation of Employed Persons and Capital Return, 2005-2008 (S.P. 1398) ○ @	40.-
National Balance Sheet Accounts 2009 (S.P. 1453) @	
Supply and Use Table 2006, and Supply Table 2007-2008 (S.P. 1467) @	
National Expenditure on Health 1962-2011 (S.P. 1507) @	
National Expenditure on Civilian Research and Development 1989-2011 (S.P. 1509) @	
National Expenditure on Culture, Recreation and Sports 1984/85-2011 (S.P. 1511) @	
Defence Expenditure in Israel 1950-2011 (S.P. 1513) @	
National Accounts 1995-2011 (S.P. 1514) □ @	67.-
Private Consumption Expenditure by Industry 1995-2011 (S.P. 1515) @	
General Government Sector Accounts 1995-2011 (S.P. 1516) @	
General Government Accounts – GFS Framework 2000-2011 (S.P. 1525) @	
National Expenditure on Education 1962-2011 (S.P. 1526) @	
Jubilee Publications (No.3) - National Accounts (Hebrew only) □ @	50.-
The Israeli Economy 1950-2006 (Statisti-lite) @	

Population

Population Census – 2008 Data @	
Demographic Characteristics of the Population in Israel, 1995-1999 (S.P. 1182) □ (Incl. ○)	75.-
Persons Aged 60 and Over in Israel, Findings from a Survey Conducted in 1997-1998 (S.P. 1223) (Hebrew, with a short English Summary) □ (incl. ○) @	75.-
Projections of Israel's Population until 2025 (S.P. 1238) @	
Immigrant Population from the Former USSR – Demographic Trends 1990-2001 (S.P. 1271) ○ @	75.-
Socio-Demographic Characteristics of Women Applying for Termination of Pregnancy in Israel, 2003 (S.P. 1324) ○ @	40.-
Kibbutzim and Their Population: Demographic Changes between 1961 and 2005 (Hebrew only) (S.P. 1327) ○ @	40.-
Ethiopian Population in Israel: Demographic Characteristics 2006 (S.P. 1367) □ ○ @	40.-
Households and Families: Demographic Characteristics 2009-2010, Based on Labour Force Surveys (S.P. 1490) @	
Households – Economic Characteristics and Housing Density, Based on Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1505) @	
List of Localities File 2003-2010 (Hebrew only) @	
The Elderly in Israel: Longitudinal Analysis of Demographic, Social, Family, and Economic Characteristics, Based on Data from the Censuses of Population and Housing 1961-1995 (Research Reports No. 4) (Hebrew only) □	53.-
Bet Shemesh – Population, Structures and Apartments 2002 (Hebrew only) □ ○ @	60.-
Giv'atayim 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Tira 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Elishama, Yarhiv and Neue Yamin 2004 (Findings from the Integrated Census Pretest) (Hebrew only) @	
Women in Israel and in the World 2007/2008 (Statisti-lite) @	
Women and Men in Israel 1990-2009 (Statisti-lite) @	
The Arab Population in Israel 2008 (Statisti-lite) @	
The Population in Israel 1990-2009 (Statisti-lite) (Hebrew only) @	

Prices

Price Statistics Monthly @	
Survey of Residential Building Cost (for Buildings Completed in 1995) (C.S. 39/1998) □	50.-
Input and Output Price Indices in the Agricultural Branch, 1986 (Technical Publ. No. 58) □	50.-
Consumer Price Index, 1992 (Technical Publ. No. 60) □	75.-
Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (Technical Publ. No. 66) □	75.-

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2)(3)
Immigration	
Immigrant Population from USSR (Former), 1995, Demographic Trends (S.P. 1076) □ □	110.-
Household Expenditure Survey 2000-2002 - Households of Immigrants from the USSR (former)(S.P. 1231) □ ◎ @	90.-
Immigration to Israel, 2007-2010 (S.P. 1483) @	
Immigration Absorption Survey 2010-2011, Selected Findings (S.P. 1520) @	
Employment of Immigrants who Arrived from the former USSR in October-December 1993, a Follow-up Survey Two Years after Immigration (C.S. 27/1997) □	50.-
Mortality Among Immigrants from Former USSR 1990-1994 (C.S. 8/1998) □	50.-
Immigrant Population from USSR (Former), Selected Data, 2000-2001 (C.S. 11/2004) @	
Immigrant Pupils in Educational Institutions, 2003/04 (C.S. 4/2006) □ ◎ @	60.-
Internal Migration	
Internal Migration in Israel of Immigrants of the 1990's, 1997 (S.P. 1109) □ □	75.-
Internal Migration in Israel, 2003-2005 (C.S. 20/2007) @ ◎	40.-
Labour and Wages	
Labour Force among Persons Aged 55 and Over in Israel, 1986-1992 (S.P. 943) □	60.-
Women in the Israeli Labour Force 1987-1997 (S.P. 1146) □ □	90.-
Alternative Definitions of Labour Force (Based on Labour Force Surveys), 2001-2007 ◎ @	40.-
Youth Aged 15-17: Studies and Work, 1980-2007 (S.P. 1380) @	
Development of the High-Tech Sector in Israel in the Years 1995-2007 (S.P. 1389) @	
Productivity, Compensation of Employed Persons and Capital Return, 2005-2008 (S.P. 1398) ◎ @	40.-
Employed Persons Who Work Many Hours 1995-2008 (S.P. 1437) @	
Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1504) @	
Revision of the Sample of Employment and Wage Indices 2005 (C.S. 15/2006) ◎ @	40.-
The Standard Classification of Occupations, 1994 (Technical Pub. No. 64) □ ◎ @	130.-
Labour Force Survey: Changes in the Methodology, Definitions and Questionnaire 1954-2003 (Technical Pub. 78)◎ @	75.-
The Conversion Key from the 1994 Standard Classification of Occupations to the ISCO-88 Classification (Technical Pub. No. 79) ◎ @	40.-
Employment and Unemployment in Israel 1990-2002 (Social Indicators No. 7) (Hebrew only) □ ◎	60.-
Jubilee Publications (No. 10) - Labour and Wages (Hebrew only) □ @	50.-
Living Conditions and Welfare	
Household Expenditure Survey 2000-2002 - Households of Immigrants from the USSR (former)(S.P. 1231) □ ◎ @	90.-
Arab Households – Expenditure and Income, 2006 (S.P. 1308) □ ◎ @	53.-
Households – Economic Characteristics and Housing Density, Based on Labour Force Surveys, 2011 (S.P. 1505) @	
Household Expenditure Survey 2011, General Summary (S.P. 1517) □ @	78.-
Income Survey, 2011 (S.P.1524) □ @	67.-
Characterization & Classification of Geographical Units by the Socio-Economic Level of the Population 2008 (S.P. 1530) @	
Housing and Living Conditions in Israel 1990-1999 (Social Indicators No. 4) (Hebrew only) □ ◎	60.-
Interregional Inequalities in Israel 1948-1995, Population and Housing Census Data (Research Reports No. 2) □	75.-
Multidimensional Approaches to the Measurement of Poverty: Findings Based on the 1995 Israeli Census of Population and Housing (Research Reports No. 3) □	59.-
Household Expenditure Survey and Income Survey 2007 (Statisti-lite) @ (English, Hebrew, Arabic and Russian)	
Manufacturing and Commerce	
Survey of Fixed Gross Capital Stock in Manufacturing 1.1.1992 (S.P. 1098) □ □	75.-
Information and Communications Technologies (ICT) Sector 1995-2006 (S.P. 1306) □ ◎ @	61.-
Survey of Products and Materials in Manufacturing 2006 (S.P. 1425) □ @	53.-
Innovation in the Business Sector 2006-2008 (S.P. 1463) □ @	90.-
Manufacturing Indices 2010 – Annual Summaries (S.P. 1480) □ @	55.-
Business Demography – a Collection of Statistical Data from the Business Register, 2003-2010 (S.P. 1486) @	
Business Research and Development 2009 (S.P. 1502) □ @	90.-
Survey of Trade, Services, Transport, Communications and Construction 2009 (S.P. 1508) □ @	67.-
Manufacturing Survey 2009 (S.P. 1510) □ @	128.-
Dealers and Revenue of the Total Economy According to VAT 2009-2011 (S.P. 1532) □ @	67.-

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)
Education (Cont.)	
Teaching and Research Activities of Senior Academic Staff in Universities 2008/09 (S.P. 1430) □ @.....	46.-
Characteristics of Studies and Integration into the Labour Market Among First-Degree Recipients from Institutions of Higher Education in Israel 1999-2008 (S.P. 1471) □ @	85.-
Higher Education in Israel, 2008/09 (S.P. 1475) □ @	128.-
Graduates of Vocational Training Courses for Adults 2006 (S.P. 1476) □ @	55.-
Private and Public Expenditure on Education of Upper-Secondary School Students in Israel 2003 (S.P. 1501) (Hebrew only) □ @	55.-
Career of Third Degree (Doctorate) Holders 2009 (S.P. 1512) □ @	78.-
National Expenditure on Education 1962-2011 (S.P. 1526) @	
Commuting to School among Pupils in Secondary Education 2000/01 (C.S. 17/2003) □ ◎	60.-
Pupils in Grades VII-XII - Staying On Vs. Dropping Out, 2001/02 (C.S. 2/2004) □ ◎	60.-
Boarding Schools in Post-Primary Educational Institutions in the Hebrew Education 2001/02 (C.S. 21/2004) □ ◎ @	50.-
Students and Degree Recipients in Teacher Training Colleges, 2002/03 (C.S. 1/2005) □ ◎ @	60.-
Academic Colleges 2003/2004 (C.S. 1/2006) □ ◎ @	60.-
Matriculation Examinees in the Technological Track 2003 (C.S. 2/2006) □ ◎ @	75.-
Immigrant Pupils in Educational Institutions, 2003/04 (C.S. 4/2006) □ ◎ @	60.-
External Matriculation Certificate Examinees 2003 (C.S. 13/2006) □ ◎ @	60.-
Culture in Primary Schools: Content and Activities 2002/03 (C.S. 1/2007) (Hebrew only) □ ◎ @	40.-
Educational Institutions – Kindergartens, Primary and Secondary Schools 2002/03-2003/04 (C.S. 6/2007) □ ◎ @	53.-
Children in Kindergartens and Day-Care Centres 2004/05 (C.S. 9/2007) □ ◎ @	46.-
Education and Educational Resources in Israel, 1990-1996 (Social Indicators, No. 2) (Hebrew only) □ ◎	75.-
Education in Israel 1995-2004 (Social Indicators, No. 13) (Hebrew only) □ ◎ @	59.-
Jubilee Publications (No. 9) - Education (Hebrew only) □ @	50.-
Changes in Educational Attainments in Israel since the 1950s (Research Reports No. 1) □	75.-
Environment	
Sustainable Development Indicators in Israel, 2009 (S.P. 1484) @	
Satellite Account of Water in Israel, 2007-2008 (S.P. 1489) @	
Expenditure on Environmental Protection in the Manufacturing and Electricity Industries 2010 (S.P. 1527) @	
Survey of Waste Water, 1994 (C.S. 35/1996) □	50.-
Sustainable Development Indicators (SDI) (Statisti-lite) @	
Finance and Insurance	
Provident Funds in Israel, 1998 (C.S. 17/1999) (Hebrew only) □ □ @	50.-
Government and Local Authorities	
Population Census 2008 Data @	
Results of the Elections to the Fourteenth Knesset, 29.5.1996, Vol. A (S.P. 1054) (Hebrew only) □	125.-
Results of the Elections to the Fourteenth Knesset, 29.5.1996, Vol. B, Detailed Data by Polling Stations (S.P. 1055) (Hebrew only) □	125.-
Results of the Elections to the Local Authorities, 10.11.1998 (S.P. 1112) (Hebrew only) □ □	180.-
File of Election Results to the Knesset and the Premiership in 1996 and in 1999, by Localities and Statistical Areas, together with 1995 Census Data (Sas, Ascii, selected data on Excel) - ◎ only.....	1,200.-
Characterization & Classification of Geographical Units by the Socio-Economic Level of the Population 2008 (S.P. 1530) @	
Local Authorities in Israel 2011 (S.P. 1531) (Hebrew only) @	
Givatayim 2004 (Findings from the Pretest of the Integrated Census) @	
Kibbuzim 2000 (Statisti-lite) @	
Health	
Causes of Death, 1996-1997 (S.P. 1124) □ □	130.-
Hospitalizations 1995 (S.P. 1125) □ □	60.-
Diagnostic Statistics of Hospitalizations 1993 (S.P. 1177) □ ◎	110.-
Stillbirths 1997-2002 – Demographic and Health Characteristics (S.P. 1260) □ ◎ @	60.-
Health and Social Profile of the Localities in Israel, 1998-2002 (S.P. 1270) (Hebrew only) □ ◎ @	190.-
Infant Mortality 1997-2004 – Demographic and Health Characteristics (S.P. 1332) □ ◎ @	53.-
Health Survey 2009 - General Findings (S.P. 1500) @	
National Expenditure on Health 1962-2011 (S.P. 1507) @	
Complete Life Tables of Israel, 2007-2011 (S.P. 1521) @	
Health and Health Sources in Israel, 1990-1995 (Social Indicators, No. 1) (Hebrew only) □ ◎	75.-
Jubilee Publications (No. 7) - Health (Hebrew only) □ @	50.-

List of selected Publications

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2)(3)
Agriculture (Cont.)	
□ Food Supply Balance Sheet 2011 (S.P. 1519) @	
□ Jubilee Publications (No. 2) - Agriculture (Hebrew only) □ @	50.-
□ Agriculture in Israel 2004 (Statisti-lite) @	
Balance of Payments, Foreign Trade and Energy	
□ Energy in Israel @	
□ Foreign Trade Statistics Monthly @	
□ Foreign Trade Statistics - Annual: Imports – 2007-2010 – by Commodities and Countries @	
Imports - Classification of Commodities □	180.-
Exports – 2008-2010 – by Commodities and Countries @	
Exports - Classification of Commodities □	180.-
□ Import Destination Survey, 1988 (S.P. 952) □	110.-
□ Energy in Israel 2005 (C.S. 16/2006) ○ @	50.-
□ The Current Account Trends of the Balance of Payments Quarterly @	
□ Jubilee Publications (No.5) - Balance of Payments (Hebrew only) □ @	50.-
□ Israel's Foreign Trade (with selected countries) 2000-2010 (Statisti-lite) @	
Construction	
□ Survey of New Dwellings for Sale under Private Construction, April-June 2013 @	
□ Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (Technical Pub. No. 66) □	75.-
□ Survey of Residential Building Technologies in Israel, Buildings under Active Construction – End of 2002 (S.P. 1221) @	
□ Construction in Israel, 2011 (S.P. 1506) (Hebrew only) @	
□ Jubilee Publications (No.6) - Construction (Hebrew only) □ @	50.-
□ Bet Shemesh – Population, Structures and Apartments 2002 (Hebrew only) □ ○ @	60.-
□ Onstruction and Housing Conditions in Israel (Statisti-lite) @	
Crime/Public Order	
□ Judicial Statistics, 1993 (S.P. 1031) □	75.-
□ Victimization Survev. 2001 (S.P. 1195) @	
□ Judicial Statistics - The Supreme Court, 1994-1996 (C.S. 43/1997) □	50.-
□ Court Activities, 1997 (C.S. 16/1998) (Hebrew only) □	50.-
□ Criminal Statistics, 1998-1999 (C.S. 5/2001). □ □	50.-
□ Jubilee Publications (No.8) - Crime and Judgement (Hebrew only) □ @	50.-
□ Crime in Israel 1999-2008 (Statisti-lite)	
□ Reporting of Crime Victimization in Israel: The Effect of Individual Traits and Crime Rates (W.P. 9) @ (Hebrew)	
Culture, Recreation and Sports	
□ Time Use in Israel, Time Budget Survey, 1991/92 (S.P. 996) □ □	110.-
□ Time Use in Israel, Additional Findings from the Time Budget Survey, 1991/92 (S.P. 1029) □	75.-
□ Public Libraries 1998 (S.P. 1166) □ □	60.-
□ Reading, Leisure and Sports Activities 1999 (S.P. 1187) □ ○	90.-
□ Libraries – Media Centers in Primary and Post-Primary Schools 2004/05 (S.P. 1297) □ ○ @	46.-
□ National Expenditure on Culture, Recreation and Sports 1984/85-2011 (S.P. 1511) @	
□ Books Published in Israel 1996 (C.S. 22/2000) □ □	60.-
Education	
□ Teaching Staff Survey 1999/2000 (S.P. 1193) □ ○	100.-
□ Twelfth Grade Pupils, Matriculation Examinees and Entitled to a Certificate, by Locality of Residence 2002-2003 (S.P. 1233) □ ○ @	110.-
□ Access to Post-Secondary and Higher Education among Secondary School Graduates in Israel, Cohorts of 1983/84-1993/94, Follow-up until 2001/02 (S.P. 1243) □ ○ @	75.-
□ Libraries – Media Centers in Primary and Post-Primary Schools 2004/05 (S.P. 1297) □ ○ @	46.-
□ Non-Academic Post-Secondary Educational Institutions, 2003/04-2004/05 (S.P. 1301) □ ○ @	46.-
□ Private and Public Expenditure on Education of Primary School Pupils in Israel 2003 (S.P. 1303) (Hebrew only) □ ○ @	46.-
□ Education in Israel - an International Comparison 2004 (S.P. 1325) □ ○ @	53.-
□ Pupils with Special Needs (S.P. 1371) □ ○ @	56.-
□ Results of the Meitzav National Assessments, Grades 5 and 8, 2001/02-2002/2003 (S.P. 1386) (Hebrew only) □ @	73.-
□ Recipients of a First Degree from Institutions of Higher Education: Satisfaction with Studies, Employment and Continuation of Studies, 2005/06 (S.P. 1413) □ @	61.-
□ Recipients of a B.Ed. Degree from Academic Colleges of Education 2002/03 (S.P. 1423) (Hebrew only) □ @	59.-

List of selected Publications

(by the Central Bureau of Statistics), 1.10.2013

	Price - NIS (Excl. V.A.T.) (1) (2) (3)
(A) Statistical Abstract of Israel 2013 (No.64) □ @	200.-
Statistical Abstract of Israel 2013 (No.64) – Diagrams @	
Statistical Abstract of Israel 2013 (No.64) – Maps @	
Israel in Figures 2012 (Hebrew, English and Arabic) □ @	
Education and Culture - Selected Data (<i>Reprint from the Statistical Abstract of Israel 2012</i>) □	78.-
(B) Periodicals	
Monthly Bulletin of Statistics @	
Price Statistics Monthly @	
Foreign Trade Statistics Monthly @	
Employment and Wages Statistics Monthly @	
Labour Force Surveys Monthly @	
(C) Quarterlies	
Transport Statistics Quarterly @	
Tourism and Hotel Services Statistics Quarterly @	
Agricultural Statistics Quarterly @	
Labour Force Surveys Quarterly @	
Macro-Economic Statistics Quarterly @	
Survey of New Dwellings for Sale in the Private Sector @	
The Current Account Trends of the Balance of Payments @	
New Statistical Projects and Publications in Israel @	
(D) Population Census - 2008 Data @	
(E) Maps and Geographical Information System Products , ☎ 02-659-2666	
(F) Technical Publications (Tools for Statistical Work)	
Conversion Keys to the New Classification of Economic Branches (1993) and Occupation (1994) in Labour Force Surveys in Israel (C.S. 17/1996) □	50.-
Revision of the Sample of Wages and Employment Indices 1995, and the New Classification of Economic Branches (C.S. 1/1997) □	50.-
Working Day Variation and Festival Dates in Israel, 1980-2010 (C.S. 4/1999) □ □	50.-
Seasonal and Prior Adjustment Factors for 2011, Trends for 2007-2011 @	
Input and Output Price Indices in the Agricultural Branch (<i>Technical Pub. No. 58</i>) □	50.-
Consumer Price Index, 1992 (<i>Technical Pub. No. 60</i>) □	75.-
The Standard Classification of Occupations, 1994 (<i>Technical Pub. No. 64</i>) □ ☉ @	130.-
Price Indices of Inputs in Residential Building, 1995 (<i>Technical Pub. No. 66</i>) □	75.-
Typology of Households and Families in Israel 1999 (<i>Technical Pub. No. 73</i>) (Hebrew only) □ ☉	75.-
Labour Force Survey: Changes in the Methodology, Definitions and Questionnaire 1954-2003 (<i>Technical Pub. No. 78</i>) ☉ @	75.-
The Conversion Key from the 1994 Standard Classification of Occupations to the ISCO-88 Classification (<i>Technical Pub. No. 79</i>) ☉ @	40.-
Standard Industrial Classification of All Economic Activities, 2011 (<i>Technical Pub. No. 80</i>) □ @	110.-
The Graphic Presentation of Statistical Data (Hebrew only) □	60.-
Social Survey Table Generator @	
(G) Working Paper Series (For list see the CBS Website – Research, Working Papers and Technical Papers)	
(H) Publications by Subject (by alphabetical order) - Special Publications (S.P.), Current Statistics (C.S.), Jubilee Publications, Social Indicators, Research Reports and Statisti-lite Series	

Agriculture

- Agricultural Statistics Quarterly @
- Agricultural Survey, 1995 (S.P. 1081) □ □
- Agriculture in Israel (the Industry Account; Price Index of Output and Input) 2010-2011 (S.P. 1499) □ @

- (1) V.A.T. is not charged on purchases made directly from the Central Bureau of Statistics.
- (2) Postage in Israel: NIS 15.-
- (3) Whenever a price is listed next to a publication that only appears on the internet and on CD-ROM, the price refers to the CD-ROM.
- Available as a printed publication. □ or ☉ Publications which can be purchased on diskette or CD-ROM.
- @ Appears on the Internet - www.cbs.gov.il.

הלשכה המרכזית לסטטיסטיקה
Central Bureau of Statistics
دائرة الإحصاء المركزية

